

**TEXT FLY WITHIN
THE BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 198300

UNIVERSAL
LIBRARY

ಮುಂಬಯಿ ಸರ್ಕಾರದ
ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಮಿತಿಯ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಲೆ-೧

ಮೂರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು

ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ಪೈ (ಮಂಜೇಶ್ವರ)
ಇವರಿಂದ

ಧಾರವಾಡ
ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಅಫೀಸು, ಧಾರವಾಡ
೧೯೪೦

[ಬೆಲೆ: ೧ ರೂ.



ಭಾರತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ಣಾಟಕವಿಲ್ಲ

ಎಂ ಬಿ

ಅವ್ವಿ ತೀಯವಾದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಯದೆ

ಭಾರತಾಂಬೆಯು

ಜಗನ್ನಾನ್ಯತೆಗಾಗಿ ದುಡಿವ

ಕರ್ಣಾಟಕದ

ನನ್ನ

ಭ್ರಾತೃ ಭಗಿನಿಯರಿಗೆ



ಭಾರತದ ಶುಭಚರಿತ ಧರೆಗೆ ಧರ್ಮದ ಕರಿತ,

.....

ಭಾರತಾಂಬೆಯ ಭಕ್ತಿ ನಮಗಾತ್ಮಶಕ್ತಿ.

ಮುನ್ನುಡಿ



ಮೌನೈ ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದವರು ಕಳೆದ ವರ್ಷ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 'ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆ'ಯೊಂದನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿ ಸಂಶೋಧನ ಕಾರ್ಯವು ಡಾಯರೆಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಇವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯ ಬೇಕೆಂದೂ ಅವರಿಗೂ ಸರಕಾರಕ್ಕೂ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ತಕ್ಕ ಸೌಕರ್ಯ ಸಲಹೆ ಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ 'ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಮಿತಿ' ಎಂಬ ಸಲಹೆ ಮಂಡಳವು ನೇಮಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದೂ ತಮ್ಮ ೧೯೩೯, ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೩, ಮೇ ೮ ನೆಯ ತಾರೀಖುಗಳ G. R. No. 6563, E. D. ರ ಗೊತ್ತುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದರು. ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧ನೆಯ ತಾರೀಖಿಗೆ ಡಾಯರೆಕ್ಟರ್ ಜಾಗೆಗೆ ನಾನು ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪ ಗಳ ರೂಪರೇಷೆಯು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಆ ಮೇರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ವಾಚ್ಯಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನ ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಸಾಧನಗಳಾದ ಶಿಲಾಶಾಸನ, ಹಳೆಯ ನಾಣ್ಯ, ಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಹಳೆಯ ತಾಡವೋಲೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕೈಬರೆಹದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಚ್ಯಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಜ್ವಲವಾದ ಇತಿಹಾಸವು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟನೆಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸನಗಳೂ ಹಳೆಯ ದೇವಾಲಯಗಳೂ ಶಿಲ್ಪಗಳೂ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಕಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಹೇರಳವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಕಾಲಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ಅಜ್ಞಾನರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಅಭಾವದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ತಾಡವೋಲೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳಂತೂ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗರಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನ, ಲಿಂಗಾಯತರ ಮಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಅಳಿಯದಂತೆ ಕಾದಿಡುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಧಾನಾಂಗವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಔದಾಸೀನ್ಯ ತಳೆದರೆ

ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕುರುಹುಗಳೇ ಅಳಿದು ಹೋಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಅಭಿಮಾನದ ಸೊತ್ತು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು. ಈಗ ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದವರು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನು ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಗ್ರಂಥ, ನಾಣ್ಯ, ತಾಮ್ರಪಟ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೆರವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮವಾದ ಬೇಡಿಕೆಯಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಮೂಲ ಸಾಧನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಹೊಸ ಹೊಸ ಸಂಶೋಧನಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ವರುಷ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸ ವಾಙ್ಮಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಶೋಧನ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ೧೯೩೯ ರಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನ ಸಮಿತಿಯವರ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಂಜೇಶ್ವರದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ವಾಙ್ಮಯಗಳ ಮೇಲೆ ಉಚಿತವಾದ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಆಮಂತ್ರಿತರಾದರು. ಈ ಮಹನೀಯರು ನಮ್ಮ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡಿ (೧) ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತಗಳು, ಗದಾಯುದ್ಧದ ರಚನಾಕಾಲ, (೨) ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ, (೩) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರೌಢವಾದ ವಿಷಯಗಳಮೇಲೆ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ೧೯೪೦, ಮಾರ್ಚ್ ೧೨, ೧೩, ೧೪ ನೆಯ ತಾರೀಖುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪೈಯವರ ವಿಚಾರ ಪರಿಪ್ಲವವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನವನ್ನೆಂತು ಮಾಡುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ರನ್ನನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕೊಟ್ಟ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪೈಯವರು ಪರಶುರಾಮಚರಿತ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತಗಳ ಕಥಾನಾಯಕರಾರೆಂಬುದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದ ನಾಯಕನು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ೮ ನೆಯವನಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಸುಭಾಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೇ ವಿನಾ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲವೆಂದೂ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತವು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಬಾಹುಬಲಿ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿದ್ದು ಭರತ ಬಾಹುಬಲಿಯರ ಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ನಾಯಕನು ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಭರತನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತವನ್ನು ರನ್ನನು ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದ ಸಾಮಂತ ರಟ್ಟ ೧ ನೆಯ

ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ (ಸು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೮) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತವನ್ನು ಗಂಗ ಮನೆತನದ ೧ ನೆಯ ರಕ್ತಸ ಗಂಗನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೩-೮೬) ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಗದಾಯುದ್ಧದ ನಾಯಕನು ಚಾಳುಕ್ಯ ನಾರಾಯಣ ಇಱುವಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಅದರ ರಚನಾಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಡಿತರೊಳಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿದ್ದುದನ್ನನುಲಕ್ಷಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ, ಆಹವ ಮಲ್ಲ ತೈಲಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ ನೆಂದೂ, ಅವನ ಮಗನಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನೇ ಕಥಾನಾಯಕ ನನ್ನಾಗಿರಿಸಿ “ ಅನಿಲಜನೊಳ್ಪೊಲಿಸಿ ” ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಸಮೆದನೆಂದೂ, ಈ ಕೃತಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೭-೦೮ ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿದಿರಬೇಕೆಂದೂ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಈ ಎರಡು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಹೊಸ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ:—

೧. ಗದಾಯುದ್ಧದ I ಆಶ್ವಾಸ, ೫೧ ನೆಯ ಕಂದದಲ್ಲಿ ‘ ವನರುಹಭವ ನೆನಸಿದ ದಂ | ಡ ನಾಯಕಂ ಕೇಶಿ ತಿರ್ದೇ ಪೇಟ್ಟಂ ಕವಿರ || ನ್ನನ ಪೇಟ್ಟ ಕೃತಿ ’ ಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ೧೦-೧೧ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳೊಲ-೩೦೦, ಪುರಿಗೆಟಿ-೩೦೦ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ದಂಡನಾಯಕ ಕೇಶವಯ್ಯನೇ ಈ ದಂಡನಾಯಕ ಕೇಶಿಯಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬ ಆ ಹೆಸರಿನ ದಂಡನಾಯಕನು ಸಮಕಾಲವಾಗಿ ಬಾಳಿದನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ದಂಡನಾಯಕ ಶೋಭನರಸನೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಇಱುವಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ನಿರೂಪದಿಂದ ಶಕ ೯೨೬ ರಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಎರಡೂ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಕೊನೆಯ ಉಲ್ಲೇಖವೆಂದರೆ ಅದೇ ಶಕ ೯೨೬ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಶಕ ೯೩೪ ನೆಯ ಕೋಟಿಲುಮಚಿಗೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕ ಕೇಶವಯ್ಯನು ಅವೇ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕೇಶವಯ್ಯನು ಶಕ ೯೨೬—೯೩೪ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೪--೧೦೧೨) ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಬೆಳ್ಳೊಲ, ಪುರಿಗೆಟಿ ನಾಡುಗಳನ್ನು ಆಳತೊಡಗಿರಬೇಕು (*Ep. Ind.* Vol XX, pp. 64 ff and *S. I. I.* Vol. XI, Part I, Introduction, P. VIII). ಇವನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾದ ದಂಡನಾಯಕ ವಾವಣರಸನು ಆ ನಾಡುಗಳನ್ನೂ ಕಿರಿಯನಾದ ದಂಡನಾಯಕ ಶ್ರೀಪಾದರಸನು ಮುಳಗುಂದ-೧೨ನ್ನೂ ಶಕ ೯೫೦ ರಲ್ಲಿ ಬೆಸಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೊಸೂರು ಶಾಸನ ದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ (*S. I. I.* Vol. XI, Part I, No. 65). ಕೇರವರಸ, ವಾವಣರಸ, ಶ್ರೀಪಾದರಸ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಇವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿರ ಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಗದಾಯುದ್ಧದ ದಂಡನಾಯಕ ಕೇಶಿಯು ಇದೇ ದಂಡ

ನಾಯಕ ಕೇಶವಯ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೪ರ ಅನಂತರ ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

೨. ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಜೈನಬಸದಿಯ ಶಾಸನ (ಶಕ ೯೨೯) ದಲ್ಲಿ ಶಕ ೯೧೫ ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಅಜಿತಪುರಾಣದ (ಆಶ್ವಾಸ ೧, ಪದ್ಯ-೬೧) 'ಉನ್ನತ ಕುಕ್ಕುಟೇ ಶ್ವರ ಜಿನೇಶ್ವರನಂ' ಎಂಬ ಪದ್ಯವು 'ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ'ಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿ ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಕವಿರನ್ನನೋಜಿ' ಯ ಕಳೆಯಿದೆ (S.I.I. Vol. XI, *Bombay Karnatak Inscriptions*, Vol. I, part I, No. 52). 'ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ'ಯಿಂದ ಪೋಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ರನ್ನನೇ ಈ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬಹುದೆಂಬುದಾಗಿ ಬಲವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲ್ಕಂಡ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಅತ್ತಿಮಬ್ಬರಸಿಯಸ್ವಕಳ ಗೂರ್ಜರ ವಿಜಯಾನಂತರಂ ಶ್ರೀಮದಾಹವಮಲ್ಲಗೆ ಬಿನ್ನಪಂಗೆಯ್ದು' ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಶಕ ೯೨೯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೦೦೬) ಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಈ 'ಗೂರ್ಜರ ವಿಜಯ' ವಾಗಿರಬೇಕು. ವಿಜಯಿಯಾದ ಆಹವಮಲ್ಲ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಇಜುವಬೆಡಂಗನನ್ನೇ ರನ್ನನು ಕಥಾನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬಹುದು.

ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನು ನಿವೃತ್ತನಾದನೆಂದೂ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಹಿರಿಯ ಮಗನ ಮಗನಾದ ಕಂದರನು ತನ್ನ ತಾತನ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಬಿಜ್ಜಳ ಮತ್ತು ಬಸವೇಶ್ವರರ ಅವಸಾನವು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಯುಕ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗುವಂತೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜ್ಯಪರಿತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಕಂದರನ ದಂಗೆ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮನದಟ್ಟುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅವಶ್ಯ ವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪೈಯವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಸಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂಥ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಸಂಶೋಧನದ ಹೊಸ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಗೋವಿಂದ ಪೈಯವರು ತಮ್ಮ ಪರಿಶ್ರಮದ ಫಲವನ್ನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಮಿತಿಯು ಅವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ.

ಎರಡು ಮಾತು

ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ಮುಂಬಯಿ ಪ್ರಾಂತದ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನ ಸಮಿತಿಯ (Board for Research in Kannada Literature) ಪರವಾಗಿ ಅದರ ಸಂಶೋಧನ ಕಾರ್ಯದ ಚಾಲಕ (Director of Kannada Research) ರಾದ ಶ್ರೀ. ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿಯವರು ನನ್ನನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಸಮಿತಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳ 12, 13 ಮತ್ತು 14ನೆಯ ತಾರೀಖುಗಳ ಮುಚ್ಚುಂಜೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಮೂರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನನಗೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಆ ಸಮಿತಿಯ ಸದಸ್ಯ ಮಹಾಶಯರಿಗೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಆಹ್ವಾನವಿತ್ತ ಶ್ರೀ. ಪಂಚಮುಖಿಯವರಿಗೂ ಇವಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದ ಡಾ|| ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದೀಮಠರವರಿಗೂ ಇವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಆಲಿಸಿದ ಸಭಿಕ ಮಹಾಶಯರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾದಷ್ಟು ಸಾಲದು.

ಹಿರಿಯರಿಂದ ಪರಂಪರಾಗತವಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತಲೆಮಾರಿ ನವರೂ ತಂತಮ್ಮ ದುಡಿತವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಓರಂತೆ ಹಿಗ್ಗಿಸುತ್ತ ಬರಬೇಕೆಂಬುದು ಧರ್ಮವೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಹೊಸ ವಿತ್ತವನ್ನು ಗಳಿಸಿದರಷ್ಟೇ ಸಾಲದು, ಹಿರಿಯರ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಗಿದಿಟ್ಟ ನಿಕ್ಷೇಪವೂ ಇದೆ ಎಂದು ಬಲ್ಲವರು ಅದನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದ ವರೆಗೆ ಅವರ ಹಂಗೂ ತೀರದು, ಹಿರಿಯರ ಋಣವೂ ತಿದ್ದದು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಹಿಂದಣ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸವಿವ್ರದೂ ಸವಿಸುವುದೂ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಯ್ಯಿರುವ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವುದೂ ನಮ್ಮ ಹೊಣೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಾನೆ ನಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಅಗೆದಿತ್ತಿದ ಕೆಲವು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಾಚಕ ಮಹಾಶಯರ ಮುಂದೆ ಮಡಗಿದೆ.

ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಮೊದಲನೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಕಳೆದು

ಹೋದ ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದ ಹಾಗೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ಕಥಾವಸ್ತು ವೇನು? ಅವು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಂದೆಂದು ರಚಿತವಾದುವು? ಎಂಬ ಅದೊಂದು ನಷ್ಟಪುಶ್ಕೆಗೆ ಹೊರನಿಮಿತ್ತಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಕಣಿಹೇಳುವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಅದರ ಉತ್ತರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅವನ ಗದಾಯುದ್ಧದ (ಅಚ್ಚಾದ ಪ್ರತಿಯು) ಕೊನೆಗೆ ಇಜ್ಜೋಡಿ ಸಿರುವ ಆ ಕಂದಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪದೆ, ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯವೇ ಆಯಾ ಮಾತುಗಳ ಹಾಗೂ ಸಮಸಾಮಯಿಕವಾದ ಆಯಾ ಶಾಸನಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಅದರ ರಚನಕಾಲದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕದ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕರಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಚನ ಕಾವ್ಯದ ಅದೊಂದು ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ತೋಡಿದವನೇ ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಲೋಗರ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೂ ಶರಣರ ಬರವಣಿಗೆಗೂ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೆದ್ದಾರಿಯಾಗಿಸಿದವ ನಾದರೂ ಆತನೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನ ವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಆತ ಏನ ಕಾರಣಪುರುಷನಾಗಿ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ವಚನಕವಿಯಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನಕ್ಕೂ ಅಷ್ಟೇ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವು ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಸಂಶೋಧನದ ಮೇರೆಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನಲ್ಲ, ಬಿಜ್ಜಳನೇ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಎದ್ದ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಅಂಕೆಗೆ ತರಲಾರದೆ, ರಾಜಕೀಯ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿಯೇ ಆದರೂ, ಆ ಉತ್ಪಾತದ ಮೂದೇವಿಯನ್ನು ಸಂತವಿಸ ಲೆಂದೇ ಆದರೂ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ಬಲಿಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದೂ ಇತಿಹಾಸದ ರಂಗ ಭೂಮಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಏನೋ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಅವತರಿಸುವ ಕಂದರನೂ ಕರ್ಣದೇವನೂ ಎಂಬ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮೊಮ್ಮಗನೇ ಆ ವಿಪ್ಲವದ ಮೂಲಕಾರಣನೆಂದೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೂರನೆಯ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ಸೋದು, ಅದರ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 3 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗೆ ಶೋಧಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬುಗ್ಗೆಯ ವರೆಗೆ ಸೋಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದನಾದರೂ, ಅಷ್ಟು ಉದ್ದವಾದ ಪಯಣಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತೂ ಸಾಲದೆ, ಆ ಪಯಣವನ್ನು ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದ ಹೊತ್ತಿನೊಳಗೆ ಮುಗಿಸಲೂ ಆಗದೆ, ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಳಮೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 3ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಷ್ಟೇ ಸಾಗಲಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಕ್ರಿ. ಪೂ. 2ನೆಯ ಶತಕ ದಲ್ಲಿರುವ ಅದರ ಬುಗ್ಗೆಗೆ ಮುಟ್ಟಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿರುವ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧನದ ಪ್ರಾಕೃತ ಮೂಲಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಹೇಳಲಿ

ಕ್ಕಿದ್ದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಾಪಂಗಿಕವೇನೋ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೇಗೂ ಹೇರಳ ಉಪಯುಕ್ತನಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಿರಿದಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈ ಶೋಧವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಯಥಾವಕಾಶವಾಗಿ ಇತರತ್ರ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲಾದೀತೆಂದು ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಬರೆದ ಇಂಥವೇ ಮಿಕ್ಕ ಲೇಖಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಬುಗೆಯ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಇವನ್ನು ಬರೆದ ಲೇಖನಿ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇರಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾನು; ಬರೆಹ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಾನಲ್ಲದೆ ಬಗೆತಕ್ಕೆ ಆತನೇ. ಅತಃವ

ತ್ವಯಾ ಹೃಷೀಕೇಶ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತೇನ
ಯಥಾ ನಿಯುಕ್ತೋಸ್ಮಿ ತಥಾ ಕರೋಮಿ ||

ಇತಿ ಶಮ್.

ಮಂಜೇಶ್ವರ,
ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೦.

ಗೋವಿಂದ ಪೈ



**ಈ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಕೆಲವು
ಅಂಗ್ಲ ಸಂಕೇತಗಳು.**

1. EC = Epigraphia Carnatica.
2. EHD = R. G. Bhandarkar's 'Early History of the Dekkan' (Calcutta, 1928).
3. EI = Epigraphia Indica.
4. FKD = Fleet's 'Dynasties of the Kanarese Districts of the Bombay Presidency' (1896).
5. HISI = Historical Inscriptions of South India (Madras, 1932).
6. IA = Indian Antiquary.
7. JIH = Journal of Indian History (Madras).
8. KHR = Karnatak Historical Review (Dharwar).
9. SIE = Annual Report on South Indian Epigraphy.
10. App. = Appendix.
11. Sup. = Supplement.
12. f.n. = foot-note.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ



೧. ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತಗಳನ್ನೂ
ಗದಾಯುದ್ಧದ ರಚನಕಾಲವನ್ನೂ ಕುರಿತು ೧
೨. ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ ೫೯
೩. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ೧೦೧



ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಶ್ರೀ. ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿ, ಎಂ. ಎ.

ಡೈರೆಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಮತ್ತು
ಸೆಕ್ರೆಟರಿ, ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಬೋರ್ಡ್, ಧಾರವಾಡ.

ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಕಾಯ್ದಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಮುದ್ರಕರು :

ಶ್ರೀ. ಶಿ. ಬ. ಹರಿಹರ, ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕ,
ತೋಂಟಿದಾರ್ಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ,
ಕಿಲ್ಲೆ, ಧಾರವಾಡ.

ರನ್ನನ

ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತಗಳನ್ನೂ
ಗದಾಯುದ್ಧದ ರಚನಕಾಲವನ್ನೂ
ಕುರಿತು.



ಶಕವರ್ಷಂ ಪಂಚದಶಾ

ಧಿಕ ನವಶತಮಾಗೆ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರ ಕಾ ।

ರ್ತಿಕ ನಂದೀಶ್ವರ ದಿನದೊಳ್

ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು

ಎಂದಿರುವ ರನ್ನನ ಅಜಿತಪುರಾಣವು (XII. ೫೪) ಶಾ. ಶ. ೯೧೫ನೆಯ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ತಿಕ ಮಾಸದ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ವರೆಗಿನ ನಂದೀಶ್ವರವೆಂಬ ಜೈನ ಅಷ್ಟಾಹ್ನಿಕ ಪರ್ವದ ಯಾವೊಂದು ತಿಥಿಯಂದು, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 993 ಅಕ್ಟೋಬರ 26 ರಿಂದ ನವಂಬರ 2ರೊಳಗಿನ ಯಾವೊಂದು ತಾರೀಕಿನಂದು, ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆ ಅಷ್ಟಾಹ್ನಿಕ ವ್ರತದ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ದಿನ ವನ್ನೇ ನಂದೀಶ್ವರ ದಿನ ಎನ್ನುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಟೋಬರ 26ನೆಯ ತಾರೀಕಿನಂದೇ ಏನೋ, ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸಿದರೇಕು. ಆ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ (XII. ೪೨)

ಕರಮಿಸಿದುವು ರತ್ನತ್ರಯ

ಪರಿಕಲ್ಪದೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತಂ ಚಕ್ರೇ ।

ಶ್ವರಚರಿತಮಜಿತ ತೀರ್ಥೇ

ಶ್ವರಚರಿತಂ ರತ್ನನಿಂದೆ ಭುವನತ್ರಯದೊಳ್ ॥

ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಕನ್ನಡ ಅಜಿತಪುರಾಣದೊಂದಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣ ಅದರಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿರಬೇಕಾದ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಮತ್ತು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂಬ ತನ್ನ ಅವೆರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರನ್ನನು ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ರಚಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದು ಮುದ್ರಿಸುವುದಿಗೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದೂ ಕೂಡ ಮೂರೇ ವಿನಾ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾವ್ಯ ವನ್ನಾದರೂ ಆತನು ರಚಿಸಿರಲಾರನೆಂದೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಇದುವರೆಗೆ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ, ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡುನೆಂದು ಖಚಿತವಿರುವ ಪದ್ಯಗಳಾದರೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ

ಎಂಬುದು ಶೋಚನೀಯವೇ. ಆದರೂ ಅವಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾವಸ್ತು ಯಾವಾವುದಾಗಿರಬೇಕು, ಅವು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಂದೆಂದು ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡೋಣ.

ಆದರೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಇದೊಂದು ಮಾತಿದೆ. ಸುಮಾರು ೧೨ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಂಗಳೂರಿನ 'ಉದಯ ಭಾರತ' ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (1928 : II. 2, ಪುಟ ೪೨) 'ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು' ಎಂಬಾಲೇಖವನ್ನು ನಾನು ಬರೆವಾಗ, ಗದಾಯುದ್ಧದ ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣದ ಉಪೋದ್ಘಾತದಲ್ಲಿ (ಪುಟ. XVII) "ರನ್ನನು ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ನೆಗಟ್ಟಿ ವರಿವರಪೆಸರ್ಗಂ | ನೆಗಟ್ಟಿ ವು ತನ್ನೆರಡುಮುದ್ದು ಕೃತಿಗಳ್ ರಾಯಂ || ಮಗನತ್ತಿಮಬ್ಬಿ ಮಗಳೆನೆ |' (XII. ೫೩) ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಯ ಮತ್ತು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬಿ ಎಂಬವರಿವರ ಹೆಸರುಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ" ಎಂದೂ (ಈ ಕೃತಿಗಳು ಎಂದರೆ ಅವನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಮತ್ತು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ) ಅಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಮೇಲೆ "ಕರಮೆಸೆದುವು ರತ್ನತ್ರಯ | ಪರಿಕಲ್ಪದೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತಂ ಚಕ್ರೇ || ಶ್ವರ ಚರಿತಮಜಿತೀರ್ಥೇ | ಶ್ವರಚರಿತಂ ರತ್ನನಿಂದೆ ಭುವನತ್ರಯದೊಳ್ || (ಅಜಿತ XII. ೪೨) ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಮೇಲಣ (ಅಜಿತ XII. ೫೩) ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರುಗಳ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ರಾಯನಿಗೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬಿಗೂ ಅಂಕಿತ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ" ಎಂದೂ ಇರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಮರ್ಶಿಸದೆ ಅವು ಸರಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದೇ ನಂಬಿ ರನ್ನನು ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತ ಮತ್ತು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅವನ್ನು ತನ್ನಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದನೆಂದು ಅಜಿತಪುರಾಣ ದಿಂದ (XII. ೫೩) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಎಂದು (ಉದಯಭಾರತ II. 2. ಪು. ೪೨) ನಾನೂ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟೆ. ಈಗ ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣದ XII. ೫೩ನೆಯ ಕಂದದಿಂದ ಆ ಅರ್ಥವು ಹೊರಡುವಂತಿಲ್ಲ, ಆದರ ಅರ್ಥವು ತೀರ ಅನ್ಯಥಾ ಇದೆ ಎಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ— ರಾಯನೆಂದೂ ಹೆಸರುಳ್ಳ ತನ್ನ 'ಅಜಿತಶೌರ್ಯಸ್ವಾಮಿ' ಯಾದ (ಅಜಿತ XII. ೪೨) ಚಾವುಂಡರಾಯನಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನಿಂದ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿಸಿದ (ಅಜಿತ I. ೭೭) ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿಯಾದ (ಅಜಿತ XII ೭-೧೬) ಅತ್ತಿಮಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತನಗಿರುವ ತುಂಬಾ ಗೌರವದಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಟ್ಟು, ತನ್ನ ಆ ಮಕ್ಕಳು ಆನೆರಡು ಮೇಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಎರಡು ಉದ್ಯುಕ್ತಕೃತಿಗಳಂತೆ ಬಳಿಯೆ

ಆ ಬಗೆಯ ಸಂತಾನವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ತಾನು ನೆಗಳಿದನೆಂದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ರನ್ನನು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ; ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಮತ್ತು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ತನ್ನೆರಡು ಉದ್ಭವಕೃತಿಗಳಂತೆ, ಮಗನನ್ನು ರಾಯನೆಂದೂ ಮಗಳನ್ನು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ ಎಂದೂ ಅಂಕಿತಮಾಡಿ ತಾನು ನೆಗಳಿದನೆಂದಷ್ಟೇ ಹೇಳುವ ಈ ಕಂದದಲ್ಲಿ 'ನೆಗಟ್ಟಿನರಿವರು' ಅಂದರೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದ ಆ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಮತ್ತು ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆ, ಅವರ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ರನ್ನನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಂಕಿತಮಾಡಿದನು, ಅಂದರೆ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಇಟ್ಟನು ಎಂದು ತಾನೇ ಈ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಮತ್ತು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂಬ ಅವೆರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅವೆರಡು ಮಕ್ಕಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದನೆಂದು ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದ (XII. ೫೧) ತಿಳಿದಂತೆ ವಿರೋಧಿ ಸಂಭಾವ್ಯಪದ ಶುಕ್ಲ ಬಿದಿಗೆ ಆದಿ (?) ವಾರದಂದು, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೯೯ ಅಗೋಸ್ತು ೬ ಕುಜವಾರದಂದು, ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಯನು ಅವೆರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸುವಂದು ಹುಟ್ಟಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗದಾದರೂ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತಾನೇ ರಚಿಸಿದ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನೂ ಮುಗಿಸಿದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಮೇಲೆ ಅದೇ ವಿಜಯ ಸಂಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುಕ್ಲ ಏಕಾದಶಿ ಸೋಮವಾರ (ಅಜಿತ XII. ೫೨) = ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೯೩ ನವಂಬರ ೨೭ ರಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯಾದರೂ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನೂ ರಚಿಸುವಾಗ ಇನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಎಷ್ಟು ನಿರ್ವಿವಾದವೋ, ಅಜಿತ ಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚೆ, ಅಂದರೆ ಆಕೆ ಹುಟ್ಟುವ ಎಷ್ಟೋ ಮುಂಚೆ, ಬರೆದು ಮುಗಿದ ಕಾವ್ಯವು ಆಕೆಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಲ್ಪಡದು ಎಂಬದೂ ಅಷ್ಟೇ ಕಂಡಿತ. ಅದಲ್ಲದೆ ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿಯಾದ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯಿಂದ ವಿನಿರ್ಮಾಪಿತವಾದ ಅಜಿತಪುರಾಣವು ಬರೆದು ಮುಗಿದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ

೧ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೯೯ರಲ್ಲಾಗಲಿ ಅದರ ಆಚೀಚೆಯ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಭಾವ್ಯಪದ ಶುದ್ಧ ಬಿದಿಗೆ ಆದಿ(ತ್ಯ)ವಾರ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೯೯ನೆಯ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕುಜವಾರ ಬಂದಿತ್ತು. ಕುಜನಿಗೆ ಆರ (ಗ್ರೀಕ್ Ares) ಎಂದು ಹೆಸರಿರುವಂತೆ ವರಾಹ ಮಹಿರನ ಬೃಹಜ್ಜಾತಕದಿಂದಲೂ (II. ೨) — ಆರೋವಕ್ರಃ ಕೂರದೃಕ್ಪಾವನೇಯಃ — ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅಭಿಧಾನಚಿಂತಾಮಣಿಯಿಂದಲೂ (ಶ್ಲೋ. ೧೧೬) — ಆರೋ ವಕ್ರೋ ಲೋಹಿತಾಂಗೋ ಮಂಗಲೋಂಗಾರಕಃ ಕುಜಃ — ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಜರಾದ ಸಂಪ್ರತಿ ಕಾರರಿಂದ 'ಆರ' ವು 'ಆದಿ' ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದೇನೋ. ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿರಬಹುದೇನೋ ಎಂದರೆ ಉತ್ತರಾನಕ್ಷತ್ರವು ಭಾವ್ಯಪದ ಶುಕ್ಲ ಬಿದಿಗೆ ಯಂದೇ ವಿನಾ ಬಹುಳ ಬಿದಿಗೆಯೆಂದು ಸರ್ವಥಾ ಬಾರದು.

ಮಗಳಿಗೆ ರನ್ನನು ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಇಕ್ಕಿದುದರಿಂದ, ಆ ದಾನಚಿಂತಾ ಮಣಿ ಅತ್ತಿಮುಚ್ಚಿಯ ಹೆಸರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತಮಾಡಿದನೆಂದೇ ಆ ಪದ್ಯದ (ಅಜಿತ XII. ೫೩) ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಆ ಮುಂಚಿನ ಅವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗಳ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದನೆಂದಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಸ್ವಯಂ ಸಿದ್ಧ. ಆದಕಾರಣ ಅವೆರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರನ್ನನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿದುದೂ ಅಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ಅಂಕಿತಮಾಡಿದುದೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಈ ಮೊದಲು ನನ್ನಿಂದ ಆಗಿಹೋದ ಆ ತಪ್ಪಿಗೆ ವಿಷಾದಪಡುತ್ತೇನೆ.

ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನೂ ಕುರಿತು ೭-೮ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಂಗಳೂರಿನ 'ದೇಶರಂಜನ' ಎಂಬ ದ್ವೈಮಾಸಿಕದ (1932: I. 2-3) ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂ| ಮಾಘ ಮತ್ತು ಆಂಗೀರಸ ಸಂ| ಚೈತ್ರ ಮಾಸಗಳ (1932 ಫೆಬ್ರವರಿ ಮತ್ತು ಎಪ್ರಿಲ್) ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಮುಂಚೆ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವೆನಾದರೂ ಈಗ ಪುನರಾಲೋಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕೆಲವು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ನೇರಾಗಿರವೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀಗಿ ಅವುಗಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ನನಗೆ ನೇರನಿಸುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಕುರಿತು 'ದೇಶರಂಜನ'ದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ೪ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅದೇ ಕುರಿತು 'ಉದಯ ಭಾರತ'ದಲ್ಲಿ (1928: II. 3. ಪು. ೬೮) ಬರೆವಾಗ ನಾನು ಗುಣಭದ್ರನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಉತ್ತರಪುರಾಣವನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ ದುದರಿಂದ, "ಜೈನ ಪುರಾಣೋಕ್ತ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸುಭೌಮ ನೆಂಬವನೇ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು; ಆತನಿಗೆ ಸುಭೂಮ, ಸುಭೌಮ, ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರಿವೆ—'ಸುಭೂಮಸ್ತು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ' (ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅಭಿಧಾನ ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಶ್ಲೋ. ೬೯೨); ಆದುದರಿಂದ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಸುಭೌಮನೆಂಬ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನನ್ನು ಸದೆಬಡಿದ ಅಥವಾ ಗೆದ್ದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಜೈನ ಕವಿಯಾದ ರನ್ನನು ಮಹಾಪುರುಷನೆಂದು ಗೌರವಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂಬುದು ವಿಹಿತವೇ" ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಊಹಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ. ಆ ಮೇಲೆ 'ದೇಶರಂಜನ'ದಲ್ಲಿ ಆ ಕುರಿತು ಬರೆಯುವಾಗ ಉತ್ತರಪುರಾಣವನ್ನು ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಸುಭೌಮನೆಂಬ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನೇ ಜಾಮದಗ್ನಿನಾದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂದು ಆ ಜೈನ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ನನ್ನ ಆ ಹಿಂದಣ ಊಹೆ ತೀರ ತಪ್ಪೆಂದು ಮುಕ್ತಕಂಠವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ೬ ನೆಯ ಅವತಾರವೆಂದು ನಾವು ನಂಬುವ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ನಮ್ಮ

ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಥೆಗೂ ಜೈನ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ವಾಚಕರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರೆಂಬುದರಿಂದ ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಭಾರತದ ಆದಿಪರ್ವ (ಅಧ್ಯಾಯ ೧೦೪), ಶಾಂತಿಪರ್ವ (ಅಧ್ಯಾಯ ೪೮-೪೯), ಭಾಗವತ (IX ಅಧ್ಯಾಯ ೧೫-೧೬), ಮತ್ತು ರಾಮಾಯಣ (ಬಾಲಕಾಂಡ, ಸರ್ಗ ೭೪-೭೬) ಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ನೋಡಬಹುದು. ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ಗುಣಭದ್ರನ ಉತ್ತರಪುರಾಣದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 897) ೬೫ ನೆಯ ಪರ್ವದ ೫೧ ರಿಂದ ೧೫೦ ರ ವರೆಗಣ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—

ಜೈನರ ೧೮ ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಅರನಾಥನು ಪರಿನಿರ್ವಾಣ ಹೊಂದಿ, ಆ ಬಳಿಕಣ ೧೯ ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥನು ಇನ್ನೂ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿರದ ಆ ನಡುಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ಅರಸನಾದ ಸಹಸ್ರಬಾಹು (ಶ್ಲೋ. ೫೭) ಎಂಬಾತನು ಕೋಸಲದೇಶದ ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಗರದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿರುವಂದು, ಆತನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಶತಬಿಂದು ಎಂಬವನು ಪಾರತ ದೇಶದ ಅರಸನ ಸೋದರಿಯಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಪಡುವೆಯಾಗಿ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಜಮದಗ್ನಿ ಎಂಬ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದನು (೬೦). ಆ ಜಮದಗ್ನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತೃವಿಯೋಗ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾದ ಆತನು ಪಂಚಾಗ್ನಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಶ್ಚರಣ ಗೆಯ್ಯೆಂದು (೬೧), ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು—

ಕೌಮಾರ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿತ್ವಂ ತವ ಸಂತತಿ ವಿಚ್ಛಿದೇ |

ಸಂತಾನಘಾತಿನಃ ಪುಂಸಃ ಕಾ ಗತಿನರ್ಹಾದ್ವಿನಾ | ೭೮ |

ಅಪುತ್ರಸ್ಯ ಗತಿನಾಸ್ತೀತ್ಯಾಷ್ಠಂ ಕಿಂ ನ ತ್ವಯಾ ಶ್ರುತಮ್ |

ಕುತೋಽವಿಚಾರಯನ್ನೇವಂ ಕ್ಲಿಶ್ನಾಸಿ ಜಡಧೀರಿತಿ | ೭೯ |

ಎಂದಾಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆತನು ಮೋಸಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದಿದ್ದು ಕಾನ್ಯಕುಬ್ಜ ದೇಶದ ಅರಸನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಾನು ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು (೮೩). ಆತನಿಗೂ ಅರಸನು ತನ್ನ ೧೦೦ ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಕೆಯನ್ನು ಬೇಕೋ ಆಕೆಯನ್ನು ವರಿಸೆಂದಾಗ (೮೫), ಅವರಲ್ಲಿ ೯೯ ಮಂದಿ ತಪೋದಗ್ಧನಾದ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ಇದೊಂದು ಅರೆಸುಟ್ಟ ಹೆಣವೆಂದು ಹೇವರಿಸಿ, ಆತನು ಶಾನೆ ನಾಚಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ದೂಳಾಟದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿದ್ದ ಕಿರೀಯವಳನ್ನು ಕಂಡು, ಆಕೆಯನ್ನು ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ರೇಣುಕೆ ಎಂದು ಕರೆದು, ಅವಳೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆ ಯಾದನು (೯೦). ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಇಂದ್ರರಾಮ (ಅಂದರೆ ಭಾವಿ ಪರಶುರಾಮ)

ಮತ್ತು ಶ್ರೇತರಾಮ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು (೯೨). ಒಂದು ದಿನ ರೇಣುಕೆಯ ಅಣ್ಣನಾದ ಅರಿಂಜಯನೆಂಬ ಮುನಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೋಗಲೆಂದು ಅವಳಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಆತನು ಆಕೆಗೆ ಈಪ್ಪಿತಾರ್ಥ ಪ್ರದಾಯಿನಿಯಾದ ಕಾಮಧೇನು ಎಂಬೊಂದು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಮಂತ್ರಪುರಸ್ಕರವಾದ ಒಂದು ಕೊಡಲಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು—

ಕಾಮಧೇನ್ವಭಿದಾಂ ವಿದ್ಯಾಮಾಪ್ನಿತಾರ್ಥ ಪ್ರದಾಯಿನೀಮ್ |

ತಸ್ಯೈ ವಿಶ್ರಾಣಯಾಂ ಚಕ್ರೇ ಸಮಂತ್ರಂ ಪರಶುಂ ಚ ಸಃ | ೯೩ |

ಆ ಬಳಿಕ ಕೆಲ ಕಾಲನಂತರ ಸಹಸ್ರಬಾಹು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಕೃತವೀರನೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಭ್ರಾತೃವಾದ ಜಮದಗ್ನಿಯ ಕುಟೀರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ (೯೪) ಜಮದಗ್ನಿ ತಮಗೆ ನೀಡಿದ ದಿವ್ಯ ಭೋಜನದಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದ ಕೃತವೀರನು ತನ್ನ ತಾಯ ತಂಗಿಯಾದ— ‘ ಸ್ವಮಾತುರನುಜಾಮ್ ’— ರೇಣುಕೆಯೊಡನೆ (೧೦೧) ಇಂಥಾ ಭೋಜನವನ್ನು ಹೇಗೆ ಒದಗಿಸಿದೆ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ, ಅದೆಲ್ಲವೂ ಕಾಮಧೇನು ಎಂಬಾ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿತು ಎಂದಳು (೧೦೨). ಒಡನೆಯೇ ಆತನು ತನಗೆ ಆ ಧೇನುವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದಾಗ, ಅದು ವರ್ಣಾಶ್ರಮದಲ್ಲೆರುವ ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯನ ಹೋಮಧೇನು, ಅದನ್ನು ನೀನೆಳಸುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ (೧೦೩) ಎಂದು ಮರುನುಡಿದ ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಆತನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಜಮದಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಆ ಧೇನುವನ್ನು ಎಳೆಕೊಂಡು ಹೋದನು (೧೦೪). ಆಗ್ಗೆ ವನದಲ್ಲಿ ಕಂದ ಮೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ತರಹೋದ ಆಕೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಮರಳಿ ಬಂದು, ಅಳುತ್ತಿರುವ ತಾಯಿಯಿಂದ ನಡೆದ ಸಮಾಚಾರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಕೊಂಡು, ನೆಟ್ಟಗೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೃತವೀರನೊಡನೆ ಕಾದಾಡಿ (೧೧೧), ಸಹಸ್ರಬಾಹುವನ್ನು ಕೊಂದರು (೧೧೨). ಆ ಮೇಲೆ ಪರಶುರಾಮನು ಅವನ ಸಂತಾನವನ್ನು ನೀಶೇಷಗೆಯ್ವಿನೆಂದು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಲು (೧೧೩), ರಾಜ್ಞಿಯಾದ ಚಿತ್ರಮತಿ ಎಂಬಾಕೆ ಆಗ್ಗೆ ಬಸುರಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ (೧೧೪), ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಕಾಯಬೇಕೆಂದು ಆಕೆಯ ಸೋದರನಾದ ಶಾಂಡಿಲ್ಯನೆಂಬ ತಾಪಸನು ಅವಳನ್ನು ‘ ಸುಬಂಧ್ವಾಖ್ಯ ನಿಗ್ರಂಥ ಮುನೇಃ ’ (೧೧೫), ಸುಬಂಧು ಎಂಬ ನಿಗ್ರಂಥ (ಅಂದರೆ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ) ಮುನಿಯ ಆರಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವಳು ಗಂಡು ಕೂಸನ್ನು ಹೆತ್ತಾಗ ಅದು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ೧೬ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭರತಖಂಡದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಲುಳ್ಳದೆಂದು ಅರಿತು ವನದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ಸಾಕಿದರು (೧೧೬). ಅನಂತರ ಶಾಂಡಿಲ್ಯನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನೂ ಮಗುವನ್ನೂ ಮನೆಗೊಯ್ದು ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಸುಭಾಮನೆಂದು ಹೆಸರಿಕ್ಕಿ (೧೧೭), ಅದು ಬೆಳೆದು ಬರುವಂತೆ ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬಹಳ ಮರೆಯಾಗಿ ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದನು (೧೭೬). ಇತ್ತ ಆ ರೇಣುಕಾ ಪುತ್ರರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ೨೧ ಬಾರಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಿಸಿ,

ಶ್ರಿಸಪ್ತಕೃತ್ನೋ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಪಾಡ್ಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾನ್ವಯಮ್ | ೧೭೭ |

ತಾನೇ ಈ ಸಮಗ್ರ ಪೃಥ್ವಿಯ ಸಾರ್ವಭೌಮರಾಗಿ ಆಳಹತ್ತಿದರು—

ಸಾರ್ವಭೌಮಿಂ ಶ್ರಿಯಂ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಭೂಯಾನುಬಭೂವತುಃ | ೧೭೯ |

ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಪರಶುರಾಮನು ತಮ್ಮ ಶತ್ರು ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆಂದೂ ತಾವು ಮಡುಹಿದ ಅರಸರೆಲ್ಲರ ಹೆಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಯಾವಾತನು ಅನ್ನದಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮೆದ್ದು ಬಿಡುವನೋ ಆತನೇ ಆ ಶತ್ರುವೆಂದೂ

ಭವತಃ ಶತ್ರುರುತ್ಪನ್ನಃ ಪ್ರಯತ್ನೋತ್ರ ವಿಧೀಯತಾಮ್ |

ಕಃ ಪ್ರತ್ಯಯೋಸ್ಯ ಚೇದ್ವಚ್ಛಿ ತ್ವದ್ಧತಾಖಿಲ ಭೂಭುಜಾಮ್ | ೧೮೦ |

ದಂತಾ ಯಸ್ಯಾಶನಂ ಭೂತ್ವಾ ಪರಿಣಂಸ್ಯತ್ಯಸೌ ರಿಪುಃ | ೧೮೧ |

ಯಾನನೊಬ್ಬ ನಿಮಿತ್ತಜ್ಞಾನಿಯಿಂದ ತಿಳಿಕೊಂಡು, ಆ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲೆಂದು ದೊಡ್ಡದೊಂದು ದಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ (೧೮೨), ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಬರುವವರ ಮುಂದೆ ಆ ಹೆಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಇರಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು (೧೮೩). ಆಗ್ಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮರಣದ ಬಗೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಿಂದ ಅರಿತುಕೊಂಡ ಸುಭೌಮನಿಗೆ ಚಕ್ರೇಶಿತ್ವವು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಸುವ ಕಾಲವು ಹತ್ತರವಾಗುತ್ತಲೇ (೧೮೪), ಆತನು ಒಂದು ದಿನ ರಾಜಪುತ್ರ ಸಮೂಹದಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕ ವೇಷದಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯಾ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು (೧೮೫).

ತದಾ ಸಾಕೇತ ವಾಸ್ತವ್ಯ ದೇವತಾ ಕ್ರಂದನಂ ಮಹತ್ |

ಮಹೀಕಂಪೋ ದಿವಾತಾರಾದ್ವಷ್ಟ್ಯಾದಿರಭವತ್ಪರೇ | ೧೮೬ |

ಆ ಸುಭೌಮ ಕುಮಾರನು ಆ ದಾನಶಾಲೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಂದು ಆತನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ಹೆಲ್ಲುಗಳು ತಟ್ಟನೆ ಕಳವೆಯ ಅನ್ನವಾದುವು— ‘ದಂತಾಸ್ತಸ್ಯಾನುಭಾವತಃ | ಕಲಮಾನ್ಸಂ ತದಾಸನ್’ (೧೮೭). ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಪರಿವಾರದವರು ಆ ಸೋಜಿಗವನ್ನು ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ಅರುಹುತ್ತಲೇ ಆತನು ಸುಭೌಮನನ್ನು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಎಳತರುವರೆ ಭಟರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ ಭಯಜ್ವರದಿಂದ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು (೧೮೮). ಆಗ್ಗೆ ಪರಶುರಾಮನು ಕ್ರೋಧಾಂಧನಾಗಿ, ತಾನೇ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸುಭೌಮನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟಾಗ, ಈ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಂತರದೇವನು—ಜನ್ಮ ಪ್ರಭೃತಿ ತತ್ವಾತಾ ಭರತವ್ಯಂತರಾಧಿಪಃ (೧೮೯) — ಆತನನ್ನು ಕಾದುದರಿಂದ

ಆ ಸೇನೆ ಅವನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು (೧೪೬). ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಪರಶು
ರಾಮನು ತನ್ನ ಆನೆಯನ್ನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಿಡುತ್ತಲೆ,

ಸಹಸೈವ ಸುಭಾಮಸ್ಯಾಪ್ಯಭವದ್ಗಂಧವಾರಣಃ |

ಚಕ್ರಂ ಚ ಸನ್ನಿಧೌ ದಿವ್ಯಂ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ಸಾಧನಮ್ | ೧೪೭ |

ಸುಭಾಮನಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒಂದು ಗಂಧವಾರಣವೂ ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡ
ಲದ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವದ ಸಾಧನವಾದ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ರರತ್ನವೂ ಬಂದು ಸೇರಿದುವು—
ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ ಸನ್ಮುಖೇ ವಿಧೌ (೧೪೮). ಸುಭಾಮನು ಆ ಆನೆಯನ್ನೇರಿ ಆ
ಸಹಸ್ರಾರಚಕ್ರವನ್ನು ಕೆಡ್ಕೊಂಡು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಎದುರಾಯಿಸುವುದೇ
ಪರಶುರಾಮನು ಆತನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಲೋಕಾಂತರವನ್ನು ಅಯ್ದಿದನು—

ಚಕ್ರೇಣ ತಂ ಕುಮಾರೋಪಿ ಲೋಕಾಂತರಮಜೀಗಮತ್ | ೧೪೯ |

ಆ ಮೇಲೆ ಸುಭಾಮನು ಜೈನಪುರಾಣಗಳ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲನೆಯ
ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಆಳಿದನು—

ಅರೇಶ ತೀರ್ಥಸಂತಾನಕಾಲೇ ದ್ವಿಶತಕೋಟಿಷು |

ಸ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶತ್ಸು ಜಾತೇಭ್ಯಾತ್ಸುಭೌಮೋ ವತ್ಸರೇಷ್ಟಯಮ್ | ೧೫೦ |

ಅಭಿಭೂತಾಖಿಲಾರಾತಿರಷ್ಟಮಶ್ವಕ್ರವರ್ತಿಷು | ೧೫೧ |

ಷಟ್ಪಿಂಡಸ್ಯಾಧಿಪತ್ಯೇನ ಪ್ರಾಙ್‌ಮುರಾಸೀತ್ ಸ ಚಕ್ರಭೃತ್ | ೧೫೨ |

ನಮ್ಮ ಪರಶುರಾಮನಂತೆಯೇ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನೂ ಜಮದಗ್ನಿ ರೇಣು
ಕೆಯರ ಮಗನು, ಜಮದಗ್ನಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೋಮಧೇನುವನ್ನು ಸೆಳಕೊಂಡು
ಹೋಗಿದೆ, ಆ ಪರಶುರಾಮನೂ ೨೧ ಸಲ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಿಸಿದ್ದಾನೆ,
ಕೊನೆಗೆ ಆತನಿಗೂ ಸುಭಾಮನೆಂಬ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂಬ
ಇಷ್ಟೇ ವಿಷಯಗಳು ವೈದಿಕರ ಮತ್ತು ಜೈನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ವಿನಾ
ಅನ್ಯತ್ರ ನಮ್ಮ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನು
ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರ (‘ಯಮಾಹುರ್ವಾಸುದೇವಾಂಶಮ್’— ಭಾಗವತ
IX. 15. ೧೪), ಜೈನರ ಜಮದಗ್ನಿಯೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೆಂಬುದರಿಂದ ಅವರ ಪರಶು
ರಾಮನು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮವನು ಜನ್ಮತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ನಡುವೆ ನಿಮಿ
ತ್ತತಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರೂ ಕಡೆಯ ವರೆಗೆ ಆತನು ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣನೇ, ಜಮದಗ್ನಿಯ ಕಾಮಧೇನುವನ್ನು ಸೆಳಕೊಂಡು ಹೋದಾತನು ಕೃತವೀರ
ನಲ್ಲ, ಸಹಸ್ರಾರ್ಜುನನೆಂಬ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು—ಕೃತವೀರ್ಯಾತ್ಮಜೋ | ಬಲೀ |
ಅರ್ಜುನೋ ನಾಮ ತೇಜಸ್ವೀ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಹೈಹಯಾಧಿಪಃ || ದತ್ತಾತ್ರೇಯ
ಪ್ರಸಾದೇನ ರಾಜಾ ಬಾಹುಸಹಸ್ರವಾನ್ | (ಶಾಂತಿಪರ್ವ 49, ೩೫-೩೬), ಜೈನರ

ಸಹಸ್ರಬಾಹು ಅಯೋಧ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರವನು ' ಹೈಹಯಾನಾಮಧಿ ಪತಿರಜುನಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ್ಷಭಃ' (ಭಾಗವತ IX. 15. ೧೭), ಪರಶುರಾಮನೇ ಆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದುದಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದುದಲ್ಲ --

ಜಾಮದಗ್ನೀನ ರಾಮೇಣ ಪಿತುರ್ವಧಮಮೃತ್ಯುತಾ |
ರಾಜಾ ಪರಶುನಾ ಪೂರ್ವಂ ಹೈದಯಾಧಿಪತಿರ್ಹತಃ ||

(ಅದಿಪರ್ವ 104. ೧.)

ಭುಜಾನ್ ಕುಠಾರೇಣ.....ಚಿಚ್ಛೇದ ರಾಮಃ ||
ಕೃತ್ತಬಾಹೋ ಶಿರಸ್ತಸ್ಯ ಗಿರೇಃ ಶೃಂಗಮಿವಾಹರತ್ ||

(ಭಾಗವತ IX. 15 ೩೪-೩೫)

ಆ ವಧಾನಂತರ ತಾನೆ ಪರಶುರಾಮನು ೨೧ ಸಾರಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಿಸಿ—
ಶ್ರೀಸಪ್ತಕೃತ್ಯೋ ಯ ಇಮಾಂ ಚಕ್ರೇ ನಿಃಕ್ಷತ್ರಿಯಾಂ ಮಹೀಮಾ ||
(ಭಾಗವತ IX. 15. ೧೪)

ಈ ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ಧಾರೆ ಎರೆದಿತ್ತು—

ಪೃಥಿವೀಂ ಚಾಖಿಲಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕಶ್ಯಪಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ |
ಯಜ್ಞಸ್ಯಾಂತೇ..... ದಕ್ಷಿಣಾಂ..... ದತ್ತಾ ||

(ರಾಮಾಯಣ. ಬಾಲಕಾಂಡ 75. ೨೬)

ತಾನು ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರದ ಕರಾವಳಿಗಯ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹೊಸ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಮುದ್ರನಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ತಪಸ್ಸುಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದು ನಡುನಡುವೆ ಕಾಲಧರ್ಮೋಚಿತವಾಗಿ ಹೊರಬಂದು ತನ್ನ ಅಪರಾವತಾರವಾದ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರನೊಡನೆ ಕಾದಿ (ರಾಮಾಯಣ, ಬಾಲಕಾಂಡ ಸರ್ಗ ೭೪-೭೬), ಆ ಬಳಿಕ ಭಾರತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮನಿಗೆ ಗುರುವಾಗಿದ್ದು ಆತನೊಂದಿಗೂ ಕಾದಿ (ಪಂಪ ಭಾರತ I. ೬೮, ೭೯-೮೦), ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಣನಿಗೂ ವಿದ್ಯಾಗುರುವಾಗಿದ್ದು (ಪಂ. ಭಾ. I. ೧೦೪), ಸಪ್ತ ಸ್ಥಿರಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಕಾರಣ ತನಗೆ ಸಾವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ—

ಅಶ್ವತ್ಥಾಮಾ ಬಲಿವ್ಯಾಸೋ ಹನೂಮಾಂಶ್ಚ ವಿಭೀಷಣಃ |
ಕೃಪಶ್ಚ ಪರಶುರಾಮಶ್ಚ ಸಪ್ತೈತೇ ಸ್ಥಿರಜೀವಿನಃ ||

ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ಮಹೇಂದ್ರಾಚಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ —

ಅಸ್ತೀದ್ಯಾಪಿ ಮಹೇಂದ್ರಾದ್ರೌ ನೃಸ್ತದಂಡಃ ಪ್ರಶಾಂತಧೀ ||

(ಭಾಗವತ IX. 16. ೨೬)

ಮಹೇಂದ್ರಸಿಲಯಸ್ತ ಪೋಬಲ ಸಮನ್ವಿತಃ ಸ್ಥಿತೋಸ್ಥಿ ||

(ರಾಮಾಯಣ ಬಾಲಕಾಂಡ 76. ೨೭)

ಎಂಬ ನಮ್ಮ ನಂಬುಗೆಯ ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಜೈನರ ಪರಶುರಾಮಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಜೈನರ ಪರಶುರಾಮನು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿಶಲಾಕಪುರುಷರೆಂಬ ಆ ೬೩ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತಮರಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಅಲ್ಲ, ಅವನನ್ನು ಕೊಂದ ಸುಭಾಮನಾದರೂ ಆ ೬೩ ವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಜೈನ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯವನು (ಅಜಿತ XI. ೧೯ ಗದ್ಯ). ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನಿಸಲಾರದ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಹಾಕವಿಯಾದ ರನ್ನನು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಾನೇ? ಎಂದು ಶಂಕೆಯಾಗದಿರದು.

ರನ್ನನಿಗೆ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಗೌರವವಿತ್ತೆಂಬುದು ಅವನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ —

(೧) ಪರಶುರಾಮನಿನಾ ಕುವರಂಕರಾಮನಿಂ (I. ೧೯),

(೨) ಹುತವಹಬಾಣದಿಂದಮಿಸೆ ತೂಳ್ಳುದು... ಆ ಪರಶುರಾಮನಿನ್ (I. ೨೪),

(೩) ಮುನಿದಿರ್ಪತ್ತೊಂದು ಸೂರ್ಯ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯರನಹಿಸಿ ಕೊಂದಿಕ್ಕಿದಾ ರಾಮನಿಂ (I. ೨೮),

(೪) ಮುನ್ನಂ ಪರಶುರಾಮನೀ ನೆಲದೊಳುಳ್ಳರಸುಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ
ರುಮನಿರ್ಪತ್ತೊಂದು ಸೂರ್ಯರಗಂ ಪಿಳ್ಳೆ ಪೆಸರಿಲ್ಲದಂತು
ಕೊಂದವಂದಿರೆ ನೊರೆ ನೆತ್ತರೊಳ್ ತೀವಿ ತನ್ನ ತಾಯ್ಗೆ
ನೀರಿಜಿಯವುಂ ತಂದೆಗೆ ನೀರ್ಗುಡಲುಮೆಂದು ಮಾಡಿದ

ಸ್ಯಮಂತ ಪಂಚಕಗಳೆಂಬ ಪೆಸರ ಪೆರ್ಮಡುಗಳ್ (VI. ೨೮ ಗದ್ಯ)

ಆದರೆ ಯಾವ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿ? ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಯೋ? ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲಿಯೋ? ಎಂಬುದನ್ನು ಕೊಂಚ ನಿಧಾನವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದರೆ, 'ಹುತವಹ ಬಾಣದಿಂದಮಿಸೆ ತೂಳ್ಳುದು' ಎಂಬ ಅದೊಂದೇ ಮಾತಿನಿಂದ ರನ್ನನ ಮನೋಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಪರಶುರಾಮನೆಂದರೆ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರವನ್ನು ತನ್ನ ಆಗ್ನೇಯಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಅದರೆಯಿಂದ ಒಣನೆಲವನ್ನು ಸೆಳೆತೆಗೆದು ಅಲ್ಲಿ ಶೂರ್ಪಾರಕ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬ ಕೊಂಕಣದೇಶದ ಹೊಸ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ—

ತತಃ ಶೂರ್ಪಾರಕಂ ದೇಶಂ ಸಾಗರಸ್ತಸ್ಯ ನಿರ್ಮಮೇ |

ಸಹಸಾ ಜಾಮದಗ್ನ್ಯಸ್ಯ ಸೋಪರಾಂತ ಮಹೀತಲಮ್ ||

(ಶಾಂತಿ ಪರ್ವ 49. ೬೬)

೧೨೨:ಸಪ್ತಕೃತ್ವಃ ಪೃಥಿವೀಂ ಕೃತ್ವಾ ನೀಕ್ಷತ್ರಿಯಾಂ ಪ್ರಭುಃ |

ಸ್ಯಮಂತಪಂಚಕೇ ಚಕ್ರೇ ಶೋಣಿತೋದಾನ್ ಪ್ರದಾನ್ ||

(ಭಾಗವತ IX. 16. ೧೯)

ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನೇ ವಿನಾ ಜೈನ ಪುರಾಣದಾತನಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ರನ್ನನಂಥಾ ವೀರಕವಿ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಾದರೆ, ಅಂಥಾ ನಾಯಕನಾಗ ತಕ್ಕವನು ಸ್ವಯಂ ಅವತಾರಪುರುಷನೂ ಅಪ್ರತಿಮವೀರನೂ ಜಗಜ್ಜೀತನೂ ಸ್ಥಿರಜೀವಿಯೂ ಮೊದಲಾದ ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನಾಗಿರಬೇಕೋ ? ಅಲ್ಲ, ಜೀವವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶತ್ರು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪರ್ಯುತ್ಸುಕನಾಗಿರುವ, ತಿಳಿಕೊಂಡು ಆತನನ್ನು ಯುಕ್ತ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಶೋಧಿಸಿ ತೆಗೆವುದಕ್ಕೆ ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರುವ, ಆ ಬಳಿಕ ಅವನೊಡನೆ ವಿನಾಕಾರಣದಿಂದ ಕಾದಾಡಿ ಮಡುವ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನೋ ? ಇಷ್ಟನ್ನೇ ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ ಸಾಕು, ರನ್ನನು ತನ್ನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನಲ್ಲ ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಸದೆಬಡಿದ ಸುಭಾಮನು ತ್ರಿಷಸ್ವಿ ಶಲಾಕ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನೇ ಆ ೬೩ ಮಹಾಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಯಾವೊಬ್ಬನೂ ಅಲ್ಲ, ರನ್ನನ ಕೃತಿಯ ಹೆಸರೂ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಥಾನಾಯಕನು ಪ್ರಥಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ತೋರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಶುರಾಮನಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬನಾಗಿರನೆಂಬುದರಿಂದ, ಅದು ಅವನ ವಿಜಯದ ಕಥೆಯಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅಪಜಯದ ಕಥೆಯಲ್ಲ, ಅತನವ ಅದು ಸುಭಾಮನಿಂದ ಮಡುಹಲ್ಪಟ್ಟ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ನಾಯಕನು ರನ್ನನ ವೀರರಸೋಪಾಸನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೇವಲ ವೀರರಸಮೂರ್ತಿಯಾದ ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನೇ ವಿನಾ ಅವನ ತೂಕಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು 'ದೇಶರಂಜನ' ದಲ್ಲಿ (I. 2. ಪು. ೯-೧೦) ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈಗಲಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವು ಜೈನ ಕಾವ್ಯವೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ (XII. ೪೨)

ಕರಮೆಸೆದುವು ರತ್ನತ್ರಯ

ಪರಿಕಲ್ಪದೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತಂ ಚಕ್ರೇ |

ಶ್ವರಚರಿತಮಜಿತ ತೀರ್ಥೇ

ಶ್ವರಚರಿತಂ ರತ್ನನಿಂದೆ ಭುವನತ್ರಯದೊಳ್ ||

ಎಂಬೀ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಇವೈದು ಬಲವಾದ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಅಸಂದಿಗ್ಧವೆನಿಸುವ ಅನುಮಾನಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ—

(೧) ಅಜಿತಪುರಾಣವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು;

(೨) ಈ ಕಂದದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಶುರಾಮಚರಿತವು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು;

(೩) ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮುಂಚೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ರನ್ನನು ಇವೆರಡೇ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ರಚಿಸಿರಲಾರನು.

ಈ ಮೂರು ನಿರ್ಣಯಗಳೂ ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಇವನ್ನು ಬೇರೆ ವಿವರಿಸಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ.

(೪) ಈ ಮೂರೂ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಜೈನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರವೆನಿಸುವ ತ್ರಿರತ್ನಗಳಿಗೆ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಇವಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ಅಜಿತಪುರಾಣವೆಂತೋ ಅಂತೆಯೇ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿರಬೇಕು;

(೫) ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಅಜಿತಪುರಾಣದಂತೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಆಖ್ಯಾನಗಳಾಗಿರದೆ, ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದ ಇತರ ಶಲಾಕ ಪುರುಷರನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿರಬೇಕು.

ಈಗ ಕೊನೆಯ ಇವೆರಡು ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ವಿಶದೀಕರಿಸೋಣ. ಪುರಾಣ ತಿಲಕವೆಂಬ ಅಜಿತಪುರಾಣವು (ಅಜಿತ I. ೭೮) ಹೇಗೂ ಜಿನಾಗಮಗ್ರಂಥವೆಂದೂ ತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರವೆಂದೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ, ಜೈನ ಸಮಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲೋಕೋತ್ತರವೆನಿಸುವ ಅದರೊಂದಿಗೆ, ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿ, ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ಅದರಂತೆಯೇ ಲೋಕೋತ್ತರವೇ ಆಗಿರಬೇಕೋ ? ಜೈನೇತರವೋ ? ಪಂಪನ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವಾದ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯವೆಂಬ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ (XIV. ೬೦) ಆತನ ಜಿನಾಗಮಕೃತಿಯಾದ ಆದಿಪುರಾಣದ ಹೆಸರೂ ಪೊನ್ನನ ಲೋಕೋತ್ತರ ಕೃತಿಯಾದ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೬೫) ಆತನ ಲೌಕಿಕ ಗ್ರಂಥವಾದ ಭುವನೈಕರಾಮಾಭ್ಯುದಯದ ಹೆಸರೂ ಇವೆಯಾದರೂ ಅವರಂತೆಯೇ ಜಿನಸಮಯದೀಪಕನೆಂಬ (ಅಜಿತXI. ೩೭)ರನ್ನನ ಲೌಕಿಕ ಕೃತಿಯಾದ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (I. ೩೮)

ಆರಾತೀಯ ಕವೀಶ್ವರ
ರಾರುಂ ಮುನ್ನಾರ್ತರಿಲ್ಲ ವಾಗ್ಧೇವಿಯ ಭಂ |
ಡಾರದ ಮುದ್ರೆಯನೊಡೆದಂ
ಸಾರಸ್ವತಮೆನಿಸ ಕವಿತೆಯೊಳ್ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ಎಂಬ ಕಂದದ 'ಸಾರಸ್ವತಮೆನಿಸ ಕವಿತೆ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ
(XIV. ೭೭) 'ರನ್ನಂ ವೈಯಾಕರಣಂ' ಎಂದೂ ತನ್ನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೇ
(XII. ೪೧)

ಅಭಿಮತ ಜೈನೇಂದ್ರವಚೋ
ವಿಭವಂ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಪ್ರಭವನಚೋ |
ವಿಭವಮೊಡನಸೆಯೆ ರಂಜಪ
ನುಭಯ ವ್ಯಾಕರಣ ಪಂಡಿತಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ಎಂದೂ ಇರುವೀತನು, ನಾನು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವಂತೆ (ಉದಯಭಾರತ
II. 3 ಪು ೬೮-೬೯) ತಾನು ರಚಿಸಿದ ಉಭಯವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಕುರಿತು
ಹೇಳಿರುವನಲ್ಲದೆ, ಗದಾಯುದ್ಧದ ಆ ಕಂದದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಲ್ಲಿ
ಯಾಗಲಿ ಸ್ವಧರ್ಮಗ್ರಂಥವಾದ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಹೇಗೂ ಹೇಳಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ,
ವರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು
ಅವನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಂತೆ ಜೈನಸಮಯದ ಕಾವ್ಯಗಳೇ ಆಗಿರಬೇಕೋ? ಜೈನೇ
ತರವೋ? ಇವೆಲ್ಲವಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ವೈದಿಕಧರ್ಮಿಯನಾದ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ
ಕೈಲಾಸನಿಂದ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದ ರನ್ನನು (ಗದಾ. I. ೩೭)
ಅವನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೆಂದು ಕೂಡ ರಚಿಸಿದ ಅಜಿತ
ಪುರಾಣದ (II)

ಪೊಲ್ಲಮೆ ಪರಮತಮೊಳ್ ಫಲ
ಮಿಲ್ಲವಹೊಳ್ಳೊಡ್ದು ಕಿಡದಿರೆಲೆ ಜೀವನೆ ನೀ | ೬೪ |
ಮೇಲೆನಿಸುವ ಜಿನಧರ್ಮಂ
ಪೋಲದು ಪೆಹಪೆಹರ ಪೇಟ್ಟಿ ಧರ್ಮದ ತೆಹನಂ |
ಪಾಲೆಂಬ ತೆಹದೆ ಪಶುವಿನ
ಪಾಲಂ ಪೋಲುವುದೆ ನಾಯ ಕಳ್ಳಿಯ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ | ೭೭ |
ಭವಭವದೊಳ್ ಪೆರ್ಚಿದ ಕೆ
ಚುರ್ವಿದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದವರ್ಗೆ ಜಿನಧರ್ಮಕಥಾ |
ಶ್ರವಣಂ ವೈತ್ತಿಕಮಾಗಿ
ದರ್ವರ್ಗೆ ಸಾಲ್ ಕಯ್ಯೆಯಪ್ಪವೊಲ್ ಕಯ್ಯೆ ವಲಂ | ೯೨ |

ಎಂಬೀ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯ 'ಪರಮತ,' 'ಪೆಹಪೆಹರ ಪೇಟ್ಟಿ ಧರ್ಮ,' 'ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ'
ಎಂದರೆ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಸನಾತನ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾ

ನುಡು? ಅದನ್ನಲ್ಲವೆ ರನ್ನನು ನಾಯ ಹಾಲು-ಕಳ್ಳಿಯ ಹಾಲು ಎಂದಿರುವನು? ಎಂದಷ್ಟೇ ಮನವರಿಸಿದರೆ ಸಾಕು, ಆಗಲಾದರೂ ಪೈದಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಹೇವ ವಿದ್ದು ತನ್ನ ಧರ್ಮವಷ್ಟೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಂಬಿ 'ಅನ್ಯಮತ ಪ್ರಚಂಡವಿಷ' (ಅಜಿತ I. ೯೩) ಎಂದು ಹೀಗೆದಾತನು ಅವರಿಗೆ ಜೈನೇತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಾನೆ? ಅಥವಾ ಒಂದು ವೇಳೆ ಬರೆದಿದ್ದನೆಂದು ವಿತರ್ಕಮಾತ್ರವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡರೂ ಅವನ್ನು ಸ್ವಧರ್ಮದ ಪೂಜ್ಯತಮವಾದ ತ್ರಿರತ್ನಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವನೆ? ಅವನ್ನು ಸ್ವಧರ್ಮದ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾದ ಪುರಾಣತೀಲಕವೆಂಬ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆ? ಎಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಸಕಾರಣವಾಗಿ ಶಂಕೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ (ನಾನು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವಂತೆ) ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತವೂ ಜೈನ ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ವಿನಾ ಅವನ ಗದಾಯುದ್ಧದಂತೆ ಜೈನೇತರ ವಲ್ಲ ಎಂದೇ ಕಂಡಿತೆಂದು ನನಗೀಗ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಇವು ಜೈನಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳೇ ಆದರೂ ಇವಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೆಂಬ ಆ ಹೆಸರಿಂದಲೇ ತೀರ್ಥಂಕರ ಚರಿತ್ರವಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದಲ್ಲಿ ಯಾವೊಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಜೈನಪರಶುರಾಮನ ಹಿಂದೆಯೇ ಆಗಿ ಹೋದ ಅರನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ, ಕಥೆಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಜೈನರ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕಥೆಗಳೇ ಮಿಕ್ಕವುಗಳಿಗಿಂತ, ಮಿಕ್ಕ ಶಲಾಕ ಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ, ಪವಿತ್ರವೂ ಪ್ರಧಾನವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ರನ್ನನದೇ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (IX ರಿಂದ XI) ಅಜಿತತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಗೆ ಉಪಕಥೆಯಾಗಿ ಸಗರಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಕಥೆಯೂ ಜನ್ನನ ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII ರಿಂದ XIV) ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಅನಂತನಾಥನ ಕಥೆಗೆ ಉಪಕಥೆಯಾಗಿ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಶಲಾಕಪುರುಷರಲ್ಲಿಯ ನವ ವಾಸುದೇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಾದ (ಅಜಿತ XI. ೨೦ ಗದ್ಯ, ಪು. ೧೮೩) ಜೈನ ಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆಯೂ ಗೌಣವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ, ಪರಶುರಾಮಚರಿತದಲ್ಲಿ ಅರನಾಥನ ಕಥೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಯೂ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಶಲಾಕಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಯಾವೊಬ್ಬನೂ ಅಲ್ಲದ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆ ಗೌಣವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟು ಆ ಕವಿತೆ ಅರನಾಥಪುರಾಣವೋ ಅರನಾಥಚರಿತಪುರಾಣವೋ

೧. ಜೈನ ಪಂಪನು ತನ್ನ ವೈದಿಕ ಭಾರತವನ್ನು ಪುರಾಣವೆಂದಿಲ್ಲ, ಜೈನ ರನ್ನನೂ ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಪುರಾಣವೆಂದಿಲ್ಲ. ಜೈನ ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ರಾಮ ಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣ ಎಂದಿರುವನಾದರೆ, ಅದು ಜೈನರ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಶಲಾಕಪುರುಷರಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬತ್ತ ಬಲದೇವರಲ್ಲಿ (ಅಜಿತ XI. ೨೦ ಗದ್ಯ) ಒಬ್ಬನಾದ ರಾಮ ಜಿನನ (ಪಂ. ರಾ. XVI. ೯೫) ಅಭಿರಾಮ ಜೈನ ಕಥೆಯಲ್ಲದೆ (ಪಂ. ರಾ. XVI. ೯೭) ವೈದಿಕಧರ್ಮೀಯರ ರಾಮಾಯಣವಲ್ಲ.

ಎಂದು ತಾನೆ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಆ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಯನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಗೌಣವಾಗಿಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಪರಶುರಾಮನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ೨೪ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿನಾಥ, ಕುಂಭನಾಥ ಹಾಗೂ ಅರನಾಥ ಎಂಬೀ ೧೬, ೧೭ ಮತ್ತು ೧೮ನೆಯವರು ತೀರ್ಥಂಕರರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಜೈನರ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೫, ೬ ಮತ್ತು ೭ನೆಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ (ಅಜಿತ XI. ೨೦ ಗದ್ಯ), ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಂದಲೇ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಕಥೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವ ರನ್ನನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬನನ್ನು ಕುರಿತು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಅನೇ ಮೇಲಣ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅದೂ ಆತನ ಹೆಸರಿಂದ ಅಮುಕನಾಥ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಪುರಾಣವೋ ಚರಿತಪುರಾಣವೋ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಬರೇ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂದಲ್ಲ.

ಅದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಅಜಿತನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅಜಿತ ಪುರಾಣವೆಂದೂ (ಅಜಿತ XII. ೩೫; ೩೬; ೩೯; ೫೪) ಪುರಾಣತೀಲಕವೆಂದೂ (I. ೭೮; ೭೯) ಹೇಳಿರುವ ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ಅದರಂತೆಯೇ ತೀರ್ಥಂಕರ ಕಥಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನ್ನೂ ಆತನು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಪುರಾಣ ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ತೀರ್ಥಂಕರರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು, ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕುಂದಿಲ್ಲ, ಆತನವ ಕಾವ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಥೆಗಳು ಸಮಾನರಸವಾಗಿರದೆ ಕೆಲವು ಸರಸ ಕೆಲವು ವೀರಸವಾಗಿರಬಹುದಾದರೂ ಜೈನಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಏಕರೀತಿಯಾಗಿ ಪವಿತ್ರವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ, ತನ್ನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೩೫).

ಜಗದೊಳಗಾದಿಪುರಾಣಂ

ನೆಗಟ್ಟುದು ಮುಂ ಪಂಪನಿಂದೆ ಪೊನ್ನಿಗನಿಂದಂ ।

ನೆಗಟ್ಟುದು ಶಾಂತಿಪುರಾಣಂ

ನೆಗಟ್ಟುದು ಕವಿರತ್ನನಿಂದಮಜಿತಪುರಾಣಂ ॥

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರೊಂದಿಗೆ ತಾನು ಆಮೊದಲೇ ರಚಿಸಿದ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಹಾಗೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಪುರಾಣವೋ, ಅಂದರೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ಕಥೆಯೋ, ಅದನ್ನೂ ಅಥವಾ ಅವೆರಡೂ ಪುರಾಣಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅವೆರಡನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ನಾಗಚಂದ್ರನೂ ತನ್ನ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೨೫)—

ಮನ್ನಿಸುಗೆ ಕೃತಿಗೆ ಸೌಭಾ
 ಗ್ಯೋನ್ನತಿಯಂ ಸುಕವಿ ಪಂಪನಾದಿಪುರಾಣಂ |
 ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣಂ
 ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮನಿಸಿದಜಿತಪುರಾಣಂ ||

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪುರಾಣಗಳು ಮತ್ತೂ ಇದ್ದರೆ ಅವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು; ಆದರೆ ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಪಂಪ-ಪೊನ್ನರಂತೆ ರನ್ನನೂ ತೀರ್ಥಂಕರಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಅದೊಂದೇ ಅಜಿತ ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅತವನ ಅವನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವಾಗಲಿ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವಾಗಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಚರಿತ್ರವಲ್ಲ ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನು ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೆ ಜೈನರ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವನೋಬ್ಬ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಕಥೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವ ಆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ಕಥಾನಾಯಕನು ಯಾರೆಂಬಲ್ಲಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಆಬಗ್ಗೆ ಸಲ್ಲದ ಶಾಂತಿನಾಥ, ಕುಂಠುನಾಥ ಹಾಗೂ ಅರನಾಥ ಎಂಬೀ ಮೂರು ತೀರ್ಥಂಕರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ನ್ನಂತೋ ಅಂತೆಯೇ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (IX-XI) ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ 'ಎರಡನೆಯ ಚಕ್ರನಾಥ' (ಅಜಿತ IX. ೪), 'ದ್ವಿತೀಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ' (IX. ೩೫ ಗದ್ಯ) ನಾದ ಸಗರನ ಕಥೆಯನ್ನೇ ರನ್ನನು ಆ ಮುಂಚೆಯೂ ಹೇಳಿರಲೊಲ್ಲನೆಂಬುದರಿಂದ ಸಗರ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನನ್ನೂ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು. ಮಿಕ್ಕುಳಿದ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರನ ಹಿರೇ ಮಗನೂ, ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನೂ, 'ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪ್ರಧಾನ'ನೂ (ಆದಿ VIII. ೩೪), 'ಆದಿ ಭೂಭುಜ'ನೂ (ಆದಿ XV. ೩) ಆದ ಭರತನೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸುವುದರಿಂದ ಇತರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧದಿಂದಲೂ ಸಮತೂಕರಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನುವಾನವಿಲ್ಲ. ಅದಲ್ಲದೆ ಭರತನು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನೆಂದು ರನ್ನನಿಗೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವವಿದ್ದಿ ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅವನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಆಧಾರಗಳಿವೆ—

- (೧) 'ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ನಾಭೀಯತನುಭವಂಗೆ ಭರತಂಗೆ' (V. ೭),
 (೨) ಭರತನ ದೊರೆಯನನುವೀರ್
 ಭರಸಹನಂ ಮಗನೆ ಪಡೆಯವೇಬ್ಬದು ಮಗನಂ | (V. ೯೫),
 (೩) ದ್ವಿಜವಂಶಮನಾ ಭರತಂ
 ಸೃಜಿಯಿಸಿದಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ..... | (X. ೧೬),

(೪) ಪುರುದೇವಾಜಿತದೇವರೀರ್ವರೆ ದಲಾದೋಪಾದ್ಯ ತೀರ್ಥೇಶ್ವರರ್
ಭರತೇಶಂ ಸಗರೇಶರೀರ್ವರೆ ದಲಾದೋಪಾದ್ಯ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರ್ |

(XII. ೭).

ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (IX. ೩೪ ಗದ್ಯ) ‘ ಭರತೇಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಂ ಕಾಕಿಣೀ ರತ್ನದೊಳ್ ಕವಿರತ್ನನಿಂ ಬರೆಯಿಸಿ ’ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿಯ ಕವಿ ರತ್ನನಾದರೂ ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದಲೂ (I. ೨೯-೪೪; XII. ೩೪; ೩೫; ೩೭; ೪೦-೪೩; ೪೫; ೪೭; ೪೯; ೫೧-೫೪) ಗದಾಯುದ್ಧದಿಂದಲೂ (I. ೩೨; ೩೪; ೪೧; ೪೭) ಕವಿರತ್ನನೆಂದು ನಾವು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಬಲ್ಲ ರನ್ನನೇ ವಿನಾ ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಕಂಡಿತ; ಈಗ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯ ‘ ಬರೆಯಿಸಿ ’ ಎಂಬ ಭೂತನ್ಯೂನವು ಆಗಿಹೋದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಂಬುದೂ ಕಂಡಿತ. ಹಾಗಾದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರನ್ನನು ಬರೆದ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ಭರತೇಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಚರಿತ್ರವಲ್ಲವಾದರೆ ಬೇರಾವುದಾಗಿರಬೇಕು ?

ಈ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ‘ ಭರತೇಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಸಮಾಪದೊಳ್ ನಿಜಂ ಕಾಕಿಣೀ ರತ್ನದೊಳ್ ಕವಿ ರತ್ನನಿಂ ಬರೆಯಿಸಿ ’ ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರವಿರುವಂತೆ (ಅಜಿತ. ಪು. ೧೫೪, ಅಡಿಬರೆಹ ೬) ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಲಾದರೂ ಈ ಮೇಲಣ ಅಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ತೊಡಕಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಮಾಪ ಎಂದರೆ ಮುಗಿತಾಯ; ‘ ಭರತೇಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಸಮಾಪದೊಳ್ ನಿಜಂ ಕಾಕಿಣೀ ರತ್ನದೊಳ್ ಕವಿರತ್ನನಿಂ ಬರೆಯಿಸಿ ’ ಅಂದರೆ ಭರತೇಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸುತ್ತಲೇ ತನ್ನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಕವಿ ರತ್ನನಿಂದ ಬರೆಯಿಸಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅವೆರಡೂ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದವನೊಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಸ್ವಯಂ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ, ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ರನ್ನನು ಆ ಮುಂಚಿನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದಲ್ಲಿ ಭರತೇಶ್ವರನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅತವನ ರನ್ನನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ಜೈನರ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನೂ ಪ್ರಥಮತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಋಷಭನಾಥನ ಹಿರೇ ಮಗನೂ ಆದ ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಕಾವ್ಯವೇ ಸರಿ ಎಂದು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಶಾ. ಶ. ೧೦೨೫ ಸುಭಾನು ಸಂ| ಕಾರ್ತಿಕ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1102 ಅಕ್ಟೋಬರ್ 23 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಿಂದಿನ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು 160ನೆಯ (EC. VI) ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ (ಬಂ. ೫೩)

ಭರತೇಶ್ವರ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ

ಚರಿತಮೆ ನಿಜಚರಿತಮೆನೆ ಚಮೂಪತಿ ಭರತೇ |

ಶ್ವರನೆಸೆವನಸ್ತತಾಖಿಳ

ಪುರುಷಾರ್ಥಂ ಭವ್ಯಸೇವ್ಯ ಜಂಗಮತೀರ್ಥಾ ||

ಎಂಬೀ ಕಂದಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂದಿರುವೊಂದಿಗೆ ಆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರನು ಭರತೇಶ್ವರನೆಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಎಂದೂ ಶೀಲ ಎಂದೂ ಅರ್ಥ ಉಳ್ಳ ಚರಿತ ಎಂಬ ಶ್ಲಿಷ್ಟಪದದಿಂದ ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರನ್ನು ಧ್ವನಿಸಿರುವಂತೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ, ಅದು ಭರತೇಶ್ವರನ ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಕಾವ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿವಂತೆಯೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ಶಾಸನ ಕಾಲದವರೆಗಾದರೂ ರನ್ನನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ರದೆ ಆಗಣವರು ಅದನ್ನು ಓದಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಊಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ರನ್ನನು ತನ್ನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನೂ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎಂದೆಂದು ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೋ ನೋಡೋಣ.

ಸಾಮಂತರಿಗಿಂತ ಮಂಡಳಿಕರೆಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರು ಮೇಲು, ಅವರಿಗಿಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಮೇಲು ಎಂಬುದರಿಂದ, ಉದಿತೋದಿತನೆನಿಸ ತಕ್ಕ ಕವಿಯಾದರೂ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಮಂಡಳಿಕರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಹೋಗಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲಿ, ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಸುನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ; ರನ್ನನ ಅಜಿತಪುರಾಣದ (I. ೮೧).

ಕೊಂಡಾಟದ ಸಾಮಂತರ

ಮಂಡಳಿಕರ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಭಾ |

ಮಂಡಲದೊಳುಭಯಕವಿಮುಖ

ಮಂಡನಮಾರ್ಗಿಪ ರತ್ನವಿಾ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಆತನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಆ ಬಳಿಕ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕಯ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿದನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವೂ ಇದೆ. ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ

ಚಕ್ರಿಗಳೊಳಾಹವಮಲ್ಲಂ | (I. ೨೦),

ಅವನಿಪರೊಳ್ ನಿಜ ಭುಜ ಚ

ಕ್ರವರ್ತಿ ರಣಜಯಕೆ ತೈಲನಂತಸಹಾಯಂ | (I. ೮೪),

ಜಗತೀ ಚಕ್ರಮನಾಳ್ಗೆ ತೈಲಸ್ಥಪನೇಕಚ್ಚತ್ರದಿಂ..... (XII. ೨೬)

ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರನ್ನನು ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ಅಹವಮಲ್ಲ ತೈಲಪನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 973-997) ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದುದು ರಚಿಸಿದನೆಂಬುದು ಎಷ್ಟು ಕಂಡಿತವೋ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ (IX. ೫೨ ಗ; XIV. ೩೭ ಗ) ' ಗೊಜ್ಜಿಗನೆಂಬ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ' ಎಂಬಾ ರಾಷ್ಟ್ರ

ಕೂಟ III ಗೋವಿಂದನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 783 - 815) ವಂಶಜನಾದಕಾರಣ ತಾನೂ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎನಿಸತಕ್ಕ ಅಮೋಘವರ್ಷ II ಕಕ್ಕನನ್ನು (972 - 973) ಗೆದ್ದು ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಪನು ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಿಂಹಾಸನ ವನ್ನೇರಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 973 ರಲ್ಲಿ ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದ (XII. ೪೭) ತಿಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ನೌಮ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 949 ರಲ್ಲಿ, ಹುಟ್ಟಿದ ರನ್ನನಿಗೆ ಬರೇ ೨೪ ವರ್ಷಗಳಷ್ಟೇ ವಯಸ್ಸಾಗುವುದರಿಂದ, ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳುವ ಮುಂಚೆ ಮಂಡಳಿಕರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದನೆಂಬುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲವು ವರ್ಷವಾದರೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕಾದ ರನ್ನನು II ಕಕ್ಕನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳ 133 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ (EC. II) ತಿಳಿದ ಮೇರೆಗೆ II ಕಕ್ಕನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶೈಲಪನು ಸೆಳಕೊಂಡಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹನಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅರಸನೆಂದು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಶಾ. ಶ. ೯೦೪ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂ| ಚೈತ್ರ ಬಹುಳ ೮ ಭೌಮವಾರ, ಅಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತಿಥಿ ಸರಿಯಾದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 982 ಮಾರ್ಚಿ 20 ಸೋಮವಾರ, ವಾರ ಸರಿಯಾದರೆ ಮರುದಿನ ಮಾರ್ಚಿ 21 ಕುಜವಾರ, ದಿವಂಗತನಾದ ' ಕೃಷ್ಣ ರಾಜೇಂದ್ರನ ಮಗನ ಮಗಂ.... ಶ್ರೀ ಗಂಗ ಗಾಂಗೇಯನ ಮಗಳ ಮಗಂ..... ಶ್ರೀ ರಾಜಚೂಡಾಮಣಿಯಳಿಯ ' (ಬಂ. ೩-೬), ಅಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ III ಕೃಷ್ಣನ (937 - 966) ಮಗನ ಮಗನೂ, ಗಂಗ ಗಾಂಗೇಯನೆಂಬ ಗಂಗರಸನಾದ ಬೂತುಗನ ಮಗಳ ಮಗನೂ, ಆ ಬೂತುಗನ ಮಗನಾದ ರಾಜಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದ ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹನ ಅಳಿಯನೂ ಆದ (IV) ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯರಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ರಾಜ್ಯವು ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಪನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ೯ ವರ್ಷ ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲದಕಾರಣ ಸರ್ವಥಾ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲದ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ರನ್ನನು ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಕಂಡಿತು. ಅತವನ ಸಾಮಂತರ ಹಾಗೂ ಮಂಡಳಿಕರ ಆಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿ ಬಂದ ರನ್ನನು ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 993 ರ ವರೆಗೆ ಒಬ್ಬನೇ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಇದ್ದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ, ಅಜಿತಪುರಾಣದ (I. ೮೧)

ಕೊಂಡಾಟದ ಸಾಮಂತರ

ಮಂಡಳಿಕರ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ

ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಸಕಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಎಂಬ ಒಹುವಚನವು ಅಂದಿನಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಹು ಮಾನಾರ್ಥಕವೇ ವಿನಾ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವಲ್ಲ.

ಇದೇ ಬಗೆಯ ಪದ್ಯವು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೩೪) ಇದೆ—

ಮೊದಲೋಳ್ವಾ ಮಂತರಿಸಿ

ಸುದಿತೋದಿತನಾಗಿ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಿಂದ |

ಭೃದಯಪರನೆನಿಸಿ ಚಕ್ರಿಯಿ

ನುದಯ ಪರಂಪರೆಯನೆಯ್ದಿದಂ ಕವಿರನ್ನಂ ||

ಈ ಮುಂದೆ ತಿಳಿವಂತೆ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರಚಿಸುವುದಿಗೆ ತೈಲಪನು ದಿವಂಗತನಾಗಿದ್ದು ಆತನ ಮಗನೂ ಆ ಕಾವ್ಯದ ಕಥಾನಾಯಕನೂ (ಗದಾ I. ೩೧) ಆದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಆಗ್ಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ, ರನ್ನನು ತೈಲಪನೊಬ್ಬನದೇ ಅಲ್ಲ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂದರೆ ಇಬ್ಬರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದಾದರೂ ತನ್ನ ಅಭ್ಯುದಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಕಂದದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿ ಬಿರುದೂ ಇಲ್ಲ, ಕವಿಗೆ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿ ಪದವಿಯೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಆ ಅನುತ್ತಮವಾದ ಪದವಿಯನ್ನು ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ತೈಲಪನಿಂದ ಹೊಂದಿ (ಗದಾ I. ೩೭) ತನ್ನ ಅಭ್ಯುದಯದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನಯ್ದಿದ ರನ್ನನು ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ತೈಲಪನನ್ನಷ್ಟೇ ಕುರಿತು ‘ಚಕ್ರಿಯಿನ್’ ಎಂದು ಏಕವಚನವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವೇ. ಆದರೆ ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೮೧) ‘ಸಾಮಂತರ ಮಂಡಳಿಕರ’ ಎಂದು ಅವೆರಡೂ ಹೆಸರುಗಳು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (I. ೩೪) ಸಾಮಂತರಿನ್.... ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಿಂದ’ ಎಂದು ಮೊದಲಣ ಹೆಸರು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತಿನದು ಏಕವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದರೆ, ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯ ‘ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಿಂದ’ ಎಂಬ ಏಕವಚನವು ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಂಪ್ರತಿಕಾರರಿಂದಾದ ಕೆಯ್ತಪ್ಪು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದೂ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಬಹುಮಾನಾರ್ಥಕವೋ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವೋ ಆದ ಬಹುವಚನವೇ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆ ಕಾವ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ (XII. ೩೮) ರನ್ನನು ತನ್ನನ್ನು ಅಭಿನವ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದೂ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬಾ ಬಿರುದಿಗೆ ಅಭಿನವ ಅಂದರೆ ಹೊಸಬನಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಆ ಬಿರುದನ್ನು ಹೊತ್ತು ಆಗ್ಗೆ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ೧ - ೨ ವರ್ಷಗಳೇನೋ ಆಗಿರಬೇಕಷ್ಟೆ. ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದ (I. ೮೦) ತಿಳಿವಂತೆ ಆತನಿಗಿದ್ದ—

ಕವಿಮುಖಚಂದ್ರಂ ಕವಿಚ

ಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರಾಜಶೇಖರಂ ಕವಿರಾಜಂ |

ಕವಿಜನ ಚೂಡಾರತ್ನಂ

ಕವಿತಲಕಂ ಕವಿಚತುರ್ಮುಖಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ಎಂಬ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನಾದರೂ ಆತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಯಾದ ತೈಲಪನಲ್ಲಿ ಪಡೆದನೆಂದು ಗದಾಯುದ್ಧದ (I. ೩೭)

ಪಡೆಯೆಡೆಯ ಕಡೆಯ ಬಡವ

ಕೂಡೆ ಪಡೆದನೊ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೊಳ್ ತೈಲಪನೊಳ್ |

ಪಡೆದಂ ಮಹಿಮೋನ್ನತಿಯಂ

ಪಡೆದಂ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿವೆಸರಂ ರನ್ನಂ ||

ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ರನ್ನನು ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಯಃಕಷ್ಟಿತ್
ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೇನೂ ಹೊಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಆ ಮೊದಲು ಸಾಮಂತರ ಹಾಗೂ ಮಂಡಳೀಶ್ವರರ
ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿ ಬಂದವನು. ಪ್ರಾಯಶಃ
ಅರಸಿ ಬಂದವನಲ್ಲ, ಕರಸಿ ಬಂದವನು. ಆತನು ಆತನಿಗಿದ್ದ ಕವಿಮುಖಚಂದ್ರ
(ಅಜಿತ I. ೮೦) ಇತ್ಯಾದಿ ಬಿರುದುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವನ್ನಾದರೂ, ಅಥವಾ ಗದಾಯುದ್ಧ
ದಲ್ಲಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಅದೊಂದು ಬಿರುದನ್ನುಳಿದು ಮತ್ತಾವುದನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ
ದಿರುವುದರಿಂದ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲವನ್ನೇನೋ, ಆತನು ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಡೆತರುವ
ಮೊದಲೇ ತಾನಿದ್ದ ಇತರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಪಡೆದಿರಬೇಕು, ಮತ್ತು ಆ ಸಾಮಂತರ
ಹಾಗೂ ಮಂಡಳೀಶ್ವರರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕಾದರೆ
ಆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಯಾ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆತನು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರಲೂ ಬೇಕು.
ತಾನು ಯಾವಾವ ಸಾಮಂತರ, ಯಾವಾವ ಮಂಡಳಿಕರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು
ಆತನು ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದರೂ ಸಾಮಂತರು ಬೇರೆ, ಅವರಿಗಿಂತ ಮೇಲಣ ಮಂಡಳೀಶ್ವ
ರರು ಬೇರೆ ಎಂದು ಖಚಿತವಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾಮಂತರಿಂದ ಉದಿತೋದಿತನೂ ಮಂಡ
ಳೀಶ್ವರರಿಂದ ಅಭ್ಯುದಯಪರನೂ ಆದನೆಂಬ ರನ್ನನು ಹಾಗೆನಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವರವರ
ಆಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಹೊರಡುವ ಮುಂಚೆ ಅವರಲ್ಲಿಂದೂ ಇವರಲ್ಲಿಂದೂ ಎಂದರೂ
ಎರಡಕ್ಕೆ ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅವನು ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರುವ
ಮೊದಲೇ ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ
ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ರನ್ನನು ತನ್ನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲೋ,
ಅಥವಾ ಆತನನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೋ, ತೈಲಪನು ಆತನಿಗೆ ಅಚಿರೇಣ
ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಇತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು
ರಚಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ರನ್ನನು ತೈಲಪನಿಂದ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು
ಪಡೆದಾದ ಆ ೧-೨ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಈಷನ್ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚೇನೋ ಆತನು ತೈಲಪನ

ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೂ ಆಗಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ರನ್ನನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 990 ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ೪೦ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ, ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಬೇಕು, 991—92 ರಲ್ಲಿ ಅವನಿಂದ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿರಬೇಕು.

ಯಾವ ಕವಿಯೇ ಆದರೂ ಕನಿಷ್ಠಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ತನ್ನ ೨೧-೨೨ ರ ವಯಸ್ಸಿನ ಮುಂಚೆ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಡಲಾರನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ರನ್ನನು ತಾನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿದ್ದ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 970-71 ರ ಮುಂಚೆ ಹೋಗಿರಲಾರನು. ಆತನು ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು, ಮಂಡಳಿಕರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲವಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯದುದರಿಂದ, ಆತನು ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 971ರಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ 990ರ ನಡುವಣ ಆ ೨೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಅರೆವಾಸಿ ಹೊತ್ತುನ್ನು ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿಯೂ ಮಿಕ್ಕ ಅರೆವಾಸಿಯನ್ನು ಮಂಡಳೀಶ್ವರರಲ್ಲಿಯೂ ಕಳೆದನೆಂದು ಊಹಿಸಿದರೆ, ಅವನು 971ರಿಂದ 980ರ ವರೆಗೆ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿಯೂ 980ರಿಂದ 990ರ ವರೆಗೆ ಮಂಡಳಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದನೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು. ಅವನು ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆಂದು ರಚಿಸಿದ ಅಜಿತ ಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಬರೆದ ಅವೆರಡೇ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವು ಮೊದಲಿನದೆಂದೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ಮತ್ತಿನದೆಂದೂ ಹಾಗೆಯೇ ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರುವ ಮುಂಚೆ ಆತನು ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲೊಂದು ಮಂಡಳಿಕರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲೊಂದು ಹೀಗೆ ಎರಡಕ್ಕಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗದ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಎರಡಷ್ಟೇ ಇರುವ ಆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಆತನು ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವನ್ನು ಮಂಡಳೀಶ್ವರರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ರನ್ನನು ಯಾವ ಮಂಡಳೀಶ್ವರರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುವುದು ಅಷ್ಟು ದುಷ್ಕರವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವನ ಗದಾಯುದ್ಧದ (I. ೪೦-೪೧)

ದೊರೆಯಜಾವ ವಸ್ತು ಪುರುಷ

ರ್ಪರಿಕಿಸಿ ಬಿಲೆಮಾಡೆ ಗಂಗಮಂಡಲ ಚಕ್ರೇ |

ಶ್ವರ ಕಟಕೋತ್ತಮ ನಾಯಕ

ವಿರಜನೆಯಿನನರ್ಘರತ್ನ ಮಾದಂ ರತ್ನಂ ||

ವಸುಧಾಧಿಪತಿಯ ಕಟಕದೊ

ಳಿಸೆದೊಪ್ಪೆ ಸುವರ್ಣರಚನೆ ಕೇವಣದೊಳ್ ಸೇ |

ರಿಸಿದುದಜಾಂದೀಗಳ ರಂ

ಜಿಸಿದ ಮಹಾರತ್ನಮೆನಿಸಿದಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ಎಂಬೀ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವಂತೆ (ಜಯಕರ್ನಾಟಕ

IX. ಪು ೬೬೬-೬೬೭) ಮೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಗಂಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರ ಕಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಅವರ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ, ಅಥವಾ ಶ್ಲೇಷೆಯಿಂದಾಗಿ ಗಂಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರೆಂಬ ಕೆಯ್ಯಡಗದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ನಾಯಕರತ್ನದಂತೆ ತುಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರಣದಿಂದ ಕವಿರತ್ನನೆಂಬ ತಾನು ಅನರ್ಘವಾದ ರತ್ನವಾದೆನೆಂದೂ ಮತ್ತಿನದರಿಂದ ವಸುಧಾಧಿಪತಿಯು ಅಂದರೆ (ಚಾಳುಕ್ಯ) ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿ, ' ಈಗಳ್ ' ಎಂದರೆ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಬರೆವೆಂದು ಆ ವಸುಧಾಧಿಪತಿಯ ಕಟಕದಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೆಯ್ಯಡಗದಲ್ಲಿ, ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾಯಕರತ್ನವಾಗಿರುತ್ತೇನೆಂದೂ ಆತನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನಿದ್ದ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರ ಆಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ, ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೭) ಗಂಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಎಂದಿರುವಂತೆ ಇತಿಹಾಸದಿಂದಲೂ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಿಗುವ ತಲಕಾಡಿನ ಪಶ್ಚಿಮಗಂಗರೆಂಬ ಆ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರದೇ ಎಂದೂ ಅವರ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಂದಲೇ ಆತನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದನೆಂದೂ ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಜಿತಪುರಾಣದ (XII. ೯)

ಪಿರಿಯಂ ಬೂತುಗನಾತನಂ ಮರುಳನಾತಂಗಂ ನೊಳಂಬಾಂತಕಂ

ಪಿರಿಯಂ ನೆಟ್ಟನೆ ದಾನಧರ್ಮದೆಡೆಯೊಳ್ ಚಾವುಂಡರಾಯಂ ಕರಂ |

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗಂಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರಾದ ಬೂತುಗ, ಅವನ ಹಿರೇ ಮಗನಾದ ಮರುಳ ಹಾಗೂ ಬೂತುಗನ ಮಗನೂ ಮರುಳನ ತಮ್ಮನೂ ಆದ ನೊಳಂಬಾಂತಕನೆಂಬ ಮಾರಸಿಂಹ ಎಂಬ ಮೂವರನ್ನು ಹೊಗಳಿ, ಅದರ ಒತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹನಲ್ಲಿಯೂ (ಕ್ರಿ. ಶ. 962-973) ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ರಾಜಮಲ್ಲ (973-986) ಮತ್ತು ನೀತಿಮಾರ್ಗ (986-1003) ರಲ್ಲಿಯೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇನಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಆ ಚಾವುಂಡರಾಯನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ' ಅಜಿತ ಶೌರ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಚಾವುಂಡರಾಯಂ ವರದ ' ನೆಂದು ಆ ಮುಂದೆಯೂ (ಅಜಿತ XII. ೪೮) ಹೊಗಳಿದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವನು ಬಿರುದಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ರಾಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ರನ್ನನು ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಇಕ್ಕಿದುದರಿಂದ (ಅಜಿತ XII. ೫೩), ರನ್ನನಿಗೆ ಗಂಗರಸರಲ್ಲಿಯೂ ಚಾವುಂಡರಾಯನಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟು ಗೌರವ, ಅಷ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಷ್ಟು ಭಕ್ತಿ ಇತ್ತೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ' ಸುರಪತಿ ಪೂಜಿತಂ ನೃಪತಿ ಸೇವಿತಮುನ್ನತ ಗಂಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಮಹಾಬಾರ್ಹಿತ '

೧. ಕಟಕಸ್ವದ್ರಿಸಿತಂಬೇ ಬಾಹುಭೂಷಣೇ || ಸೇನಾಯಾಂ ರಾಜಧಾನ್ಯಾಂ ಚ |

(ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅನೇಕಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹ, ಶ್ಲೋ. ೬೨೨-೬೨೩)

ನೆಂದೂ (ಅಜಿತ I. ೭) ‘ ಗುರುಗಳಜಿತಸೇನಾಚಾರ್ಯರಿಂದ್ರಾದಿವಂದ್ಯಾಚರಿತ’
 ರೆಂದೂ (ಅಜಿತ XII. ೪೮) ಅದರ ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ‘ ಸಕಲ
 ಮುನೀಂದ್ರ ವೃಂದ ವೃಂದಾರಕ ಶ್ರೀಮದಜಿತಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕ’ ಎಂದೂ ಹೇಳಿರು
 ವಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಗುರುವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ಆ ಅಜಿತಸೇನನು ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹನ
 ಹಾಗೂ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಗುರುವೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಚಾವುಂಡ
 ರಾಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ (ಪು. ೪) ‘ ಪೆರ್ಮಾಡಿಯುಮಣ್ಣು ನುಮಜಿತಸೇನದೇವರ
 ಗುಡ್ಡರ್’ (ಪೆರ್ಮಾಡಿ ಅಂದರೆ ಮಾರಸಿಂಹ, ಅಣ್ಣನೆಂದರೆ ಚಾವುಂಡರಾಯ)
 ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ‘ ಶ್ರೀಮದಜಿತಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕ ಚರಣಕಮಲ ಚಂಚರೀಕ
 ಧರ್ಮವಿಜಯ ಶ್ರೀಮಚ್ಚಾವುಂಡ ರಾಜ’ ಎಂಬ ಅದರ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯ
 ದಿಂದಲೂ (ಪು. ೧೧೮), ಕೊನೆಗೆ ಆ ಗಂಗಮಾರಸಿಂಹನು ‘ ಒನ್ನು ವರ್ಷಂ
 ರಾಜ್ಯಮಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು ಬಂಕಾಪುರದೊಳಜಿತಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಶ್ರೀಪಾದ ಸನ್ನಿಧಿ
 ಯೊಳಾರಾಧನಾ ವಿಧಿಯಿಂ ಮೂಱು ದೆವಸಂ ನೋನ್ನು ಸಮಾಧಿಯಂ ಸಾಧಿಸಿದಂ’
 ಎಂಬ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೊಳ 59 ನೆಯ ಶಾಸನದ (EC. II) ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ
 ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅತವನ ರನ್ನನು ಓಲಗಿಸಿದ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರು ತಲಕಾಡಿನ ಪಶ್ಚಿಮ
 ಗಂಗರಸರೆಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅತ್ತಿ
 ಮೆಚ್ಚಿ ಅವನ ಪೋಷಕಳಾಗಿದ್ದಂತೆ, ಅವನು ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಚಾವುಂಡ
 ರಾಯನು ಅವನ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ವ ಜೈನರಾದ ಗಂಗರಸರ ಪೀಳಿಗೆಯೂ
 ಆಳುತ್ತಿರಲೂ ಹೀಗಿವೆ—

ಬೂತುಗ

ಮರುಳ	ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ, ನೊಳಂಬಾಂತಕ, ಮಾರಸಿಂಹ ಪೆರ್ಮಾ (ನ) ಡಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 962-973	ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ, I ರಕ್ಕಸಗಂಗ, ರಾಚಮಲ್ಲ ಪೆರ್ಮಾ (ನ) ಡಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 973-986	ಗೋವಿಂದರ, ನೀತಿಮಾರ್ಗ ಪೆರ್ಮಾ (ನ) ಡಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 986-1003	ವಾಸವ
				ಗೋವಿಂದರ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ, II ರಕ್ಕಸಗಂಗ ಪೆರ್ಮಾನಡಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1003-1004

ನೊಳಂಬಾಂತಕನೆಂಬ ಗಂಗ ಮಾರಸಿಂಹನ ಹೆಸರು ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೯) ಇದೆಯಾದರೂ, ಅವನು ಕ್ರಿ. ಶ. 973ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು 'ಪತ್ತುವಿಟ್ಟು' ಅಂದರೆ ಆ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ತನಗಿದ್ದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟು, ಬಂಕಾಪುರಕ್ಕೆ ಅಜಿತಸೇನನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ರನ್ನನಿಗೆ ೨೪ ರಷ್ಟೇ ವಯಸ್ಸಾಗುವುದರಿಂದ, ಆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟಾದರೂ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕಾದ ಈತನು ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮಾರಸಿಂಹನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ I ರಕ್ಕಸಗಂಗನೂ ಎಂಬ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (973-986) ಸೇರಿರಬೇಕು. ತನ್ನ 'ಅರಸಂ ರಕ್ಕಸಗಂಗಂ' ಎಂದಿರುವ ಭಂದೋಂಬುಧಿಯ (I. ೨೭) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಾಗವರ್ಮನೂ ಇದೇ I ರಕ್ಕಸಗಂಗ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದ್ದನು.^೧ ಭಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ (I. ೨೭; ೨೮) ಆತನು ತನ್ನ 'ಗುರುಗಳ ನೆಗಟ್ಟಿ ಜಿತಸೇನದೇವ' ರೆಂದೂ ತನ್ನನ್ನು 'ನೃಪನಣ್ಣ' ನೆಂಬ ಆ 'ಮಂಡಳಿಕರ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿರಾಯಂ ಕೊಂಡಾಡಿ ಪೊರೆದೆ'ನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ರನ್ನನ ಗುರುವಾದ ಅಜಿತಸೇನನೇ ಆತನ ಗುರುವೂ ರನ್ನನ ಪೋಷಕನಾದ ನೃಪ=ರಾಯ ಎಂದೂ ಅಣ್ಣನೆಂದೂ ಬಿರುದೊ ಉಪನಾಮವೋ ಇದ್ದ ಆ ಚಾವುಂಡರಾಯನೇ ಆತನ ಪೋಷಕನೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಭಂದೋಂಬುಧಿಯ ಗ್ರಂಥಾವತಾರದ (I. ೧) ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ

.... ಅಶೇಷ ಭೂ ಭುವನ ಮಂಡಲವಲ್ಲಭನಾದ ದೇವನೀ

ಗಾವಗಮೆಮ್ಮ ಬೇಟ್ಟಿ ವರದುನ್ನತಿಯಂ ಸುಕಪೀಂದ್ರವಲ್ಲಭಂ ||

ಎಂದು ನಾಗವರ್ಮನು 'ಮಂಡಲ ವಲ್ಲಭನಾದ' ಅಂದರೆ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾದ ತನ್ನ ಅರಸನನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಪೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿರುವ ಆ ಶ್ಲೋಕೆಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು 'ಸುಕಪೀಂದ್ರ ವಲ್ಲಭ'ನೆಂದೂ ಶಾ. ಶ. ೯೯೯ ಪಿಂಗಳ ಸಂ| ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ೨ ಬೃಹಸ್ಪತಿವಾರ= ಕ್ರಿ. ಶ. 1077 ಎಪ್ರಿಲ್ 27 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ನಗರ 35 ನೆಯ ಹೊಂಬಚ್ಚದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ (EC VIII) ರುವ ಗಂಗರಸರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾವೊಬ್ಬ ಗಂಗರಸನನ್ನೂ ಹೊಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಆತನನ್ನು ಮಾತ್ರ (ಬಂ. ೪೧-೪೨)

ಶ್ರೀರಾಚಮಲ್ಲ ದೇವಂ

ಭಾರತಿಕೇಯೂರ ರಾಜಶೇಖರನಾತಂ |

ಭಾರವಿ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಬಾಣ ಮ

ಯೂರಂ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಕಾಳಿದಾಸ ವ್ಯಾಸಂ ||

೧. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ XX ಪು. ೩೦-೩೨, ೩೯-೪೫; ಕಂಠೀರವದ ದಸರಾ ಸಂಚಿಕೆ (1937), ಪು. ೯೧.

ಎಂದೂ ಇರುವುದರಿಂದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ-ವ್ಯಾಸ-ಕಾಳಿದಾಸಾದಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಗೆ ಸಮೀಕೃತನಾದ ಹಾಗೂ ಸುಕವೀಂದ್ರವಲ್ಲಭನೆಂಬ ಆ ರಾಚಮಲ್ಲನು ತಾನೂ ಮಹಾಕವಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವರಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಎನ್ನೋ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕು.

ಗಂಗರಲ್ಲಿಂದ ಚಾಳುಕ್ಯರಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದು ರನ್ನನು ರಚಿಸಿದ ಆತನ ಧರ್ಮಕಾವ್ಯವಾದ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆತನ ಗುರುವಾದ ಅಜಿತಸೇನನ ಹೆಸರು ಹೇಗೂ ಇದೆಯಷ್ಟೇ, ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಹೆಸರೂ ಇದೆಯಾದರೂ ತಾನೂ ಚಾವುಂಡರಾಯನೂ ಸ್ವತಃ ಓಲಗಿಸಿದ್ದ ತಮ್ಮೊಡೆಯನೂ ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಸ್ವಯಂ ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಗಂಗರಸನಾದ ಜೈನ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಹೆಸರಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ರನ್ನನಿಗೆ ತನ್ನ ಅರಸನಾದ ರಾಚಮಲ್ಲನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾದ ಒಲವರವು ಅವನ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಸೇನಾನಿಯೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲವೂ ತಾನೇ ಆಗಿದ್ದ ಚಾವುಂಡರಾಯನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕು; ರನ್ನನು ರಾಚಮಲ್ಲನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಈಲಾಗಿರಬೇಕು; ಹಾಗಾದರೆ ರನ್ನನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ರಾಚಮಲ್ಲನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆತನಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯುದಿತನಾಗಿರಬೇಕು.

ರಾಚಮಲ್ಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 973-986) ಚಾವುಂಡರಾಯನು ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಅಜಿತಸೇನನಿಂದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿಸಿದ ಲೋಕ ವಿಖ್ಯಾತವಾದ ಆ ಗೋಮಟೇಶ್ವರ ಮಹಾವಾರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕ್ರಿ. ಶ. 978ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದ ತನ್ನ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 978 ರಿಂದ 986 ರೊಳಗೆ ನಡೆದಿರಬೇಕಾದ ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಮಹೂರ್ತವನ್ನು ಕುರಿತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ಈಚೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು 1550 ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಊಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ, ಹೇಗೂ ತನ್ನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭಚರಿತೆ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಸಾಂಗತ್ಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿ ಮಧುರನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ 14 ನೆಯ ಶತಕಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯವನಾದ ಪಿರಿಯಪಟ್ಟಣದ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನೆಂಬವನ (ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ II. ಪು. 251) ಬಾಹುಬಲಿಚರಿತ್ರ ಅಥವಾ ಭುಜಬಲಿ ಶತಕವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿಯ

೧. ಹೀಗೆಯೇ ರೋಮಿಯ ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಔಗುಸ್ತನ (Augustus) ಪ್ರಾಯಶಃ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಗಳೆನಿಸುವ ವರ್ಗಿಲನೂ (Virgil) ಹೊರಾಸನೂ (Horace) ತಮ್ಮ ಅರಸನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನಿಕರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನೆಂಬುದಾದ ಮೇಸೀನ (Maecenas) ನಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು ಆತನಿಂದ ಅಭ್ಯುದಿತರಾದರು.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಬೇ ಪಟ್ಟತಾಖೀ ವಿನುತ ವಿಭವ ಸಂವತ್ಸರೇ ಮಾಸಿ ಚೈತ್ರೇ
ಪಂಚಮ್ಯಾಂ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷೇ ದಿನಮಣಿ ದಿನಸೇ ಕುಂಭಲಗ್ನೇ ಸುಯೋಗೇ |
ಸೌಭಾಗ್ಯೇ ಮಸ್ತ ನಾಮ್ನಿ ಪ್ರಕಟಿತ ಭಗಣೇ ಸುಪ್ರಶಸ್ತಾಂ ಚಕಾರ
ಶ್ರೀಮಚ್ಚಾಮುಂಡರಾಜೋ ಬೆಳುಗುಳನಗರೇ ಗೋಮಟೇಶ

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಮೌಂ || ೫೫ ||

ಎಂಬೀ ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಕಲ್ಪಿ ಸಂವತ್ಸರದ ೬೦೦ ನೆಯ (ಅಥವಾ ೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೆ ?) ವಿಭವ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ಪಂಚಮಿ ರವಿವಾರ ಮೃಗ ಶಿರಾ ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಸೌಭಾಗ್ಯಯೋಗವೂ ಇದ್ದಂದಿನ ಕುಂಭ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ನೆರವೇರಿ ತೆಂಬಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿ ಸಂವತ್ಸರ ಎಂದರೆ ಏನೆಂದು ಕಂಡಿತನಾಗಿ ತಿಳಿಯದಾದರೂ, ರಾಜ ಮಲ್ಲನ ಆಳಿಕೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 973 ನೆಯ ತ್ರಿಮುಖದಿಂದ 986 ನೆಯ ವ್ಯಯದ ವರೆಗಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭವ ಸಂವತ್ಸರವು ಸರ್ವಥಾ ಬಾರದಾದರೂ, ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಕೃತಮಟ್ಟಿಗೆ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ನಚ್ಚುಬಹುದಾದರೆ, ಮತ್ತು ಹಾಗಾದರೆ ಮಾತ್ರ, ಕ್ರಿ. ಶ. 978 ರಿಂದ 986 ರೊಳಗಿನ ಅವಶ್ಯವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ಪಂಚಮಿಯ ತಿಥಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 981 ನೆಯ ವಿಷು (ವೃಷ) ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮಾರ್ಚಿ 13 ನೆಯ ತಾರೀಕಿನಂದು ಆದಿತ್ಯವಾರ ಬಂದಿದ್ದು ಅಂದು ಮೃಗಶಿರಾ ನಕ್ಷತ್ರವೂ ಸೌಭಾಗ್ಯಯೋಗವೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಆ 981 ಮಾರ್ಚಿ 13 ನೆಯ ತಾರೀಕು ರವಿವಾರ ದಂದು ನೆರವೇರಿರಬೇಕು. ಅದುವರೆಗೆ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ರನ್ನನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಆ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಬಂಕಪುರದತ್ತಕಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅಜಿತಸೇನನು ಆ ಗೋಮಟೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತನಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳಕ್ಕೆ ಪಯಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ರನ್ನನೂ ಆ ಪಂಗಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆತನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳಕ್ಕೆ ಹೋದನೇನೋ; ಅಲ್ಲಿ ಈತನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡ ಸ್ವಯಂ ಕವಿಯಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಈತನನ್ನು ತನ್ನ ಅರಸನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದನೇನೋ, ಅಥವಾ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನದ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮಿಕ್ಕಿದ ಈತನನ್ನು ಮಂಡಳೇಶ್ವರರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅಜಿತಸೇನನೇ ರಾಜಮಲ್ಲಿನಿಗೂ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗೂ

೧. ಈ ಸ್ತಂಭರಿಯ ೨-೩ನೆಯ ಚರಣಗಳಿಗೆ ' ಕುಂಭಲಗ್ನೇ ಮನೋಜ್ಞೇ ಸೌಭಾಗ್ಯಾ ಖ್ಯಾನಯೋಗೇ ಮೃಗಶಿರ ಭಗಣೇ ಸುಪ್ರಶಸ್ತಾಂ ಚಕಾರ ' ಎಂದೂ ೪ ನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿಯ ' ಗೋಮಟೇಶ ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ' ಗೋಮಟೇಶ ' ಎಂದೂ ಪಾಠಾಂತರಗಳಿವೆ.

ರನ್ನನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿರಬಹುದೇನೋ. ಹೇಗೂ ರನ್ನನು ಕೆಲಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಳೋಳದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಅಜಿತಸೇನನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ, ಇದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 9-10 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ 'ಶ್ರೀ ಕವಿರತ್ನ' ಎಂಬ ನಂ. 40 ಮತ್ತು 449 ನೆಯ ಶಾಸನಗಳ (EC II) ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಆಧಾರವಿದೆ.

ಆ ಗೋಮುಟೇಶ್ವರ ಮಹಾಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿತನಾದ ಬಾಹುಬಲಿ ಕುಮಾರನು ಜೈನರ ಆದಿಜಿನನಾದ ಋಷಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಮಗನು, ಮತ್ತು ಆ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಹಿರೇ ಮಗನೂ ದ್ವಾದಶ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗನೂ ಆದ ಭರತೇಶ್ವರನ ಕಿರೀ ತಮ್ಮನು. ಆ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಲೋಕಾತಿಶಯವಾದ ಆ ಉತ್ತುಂಗ ವಿಗ್ರಹವೆಂತೋ ಅಂತೆಯೇ ತ್ಯಾಗಮೂರ್ತಿಯಾದ ಆತನ ಅಲೌಕಿಕ ಚರಿತ್ರವೂ ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸೆಳೆಯಬೇಕು, ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೇಗೂ ಸೆಳೆಯಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವನ ಕಥೆಯಾದರೂ ಅದ್ಭುತ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಕಥೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಿಸಲ್ಪಡುವ ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಒದಗುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಜೈನಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಬಾರದು. ಋಷಭನಾಥನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಗೂ ಪಂಪನ 'ಉಪಮಾತೀತಮೆನಿಪ್ಪ' (ಅಜಿತ XII. ೨೬) ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ತೀರಿದೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ಭರತೇಶ್ವರನ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ ಯಾದರೂ ಉಪಕಥೆಯಾಗಿ ತಾನೇ, ಅದನ್ನಾದರೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಿದೆ. ಅತವನ ಭರತನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕೋದಲ್ಲದೆ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಚರಿತ್ರವನ್ನು ಗ್ರಂಥಿಸಲಾಗದ ಕಾರಣ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳದಲ್ಲಾದ ಆ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಗೋಮುಟೇಶ್ವರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ರನ್ನನು ಭರತ-ಬಾಹುಬಲಿಯರ ಕಥಾತ್ಮಕವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಅದರ ಉದ್ದೇಶವು ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮೂರ್ತಿಯ ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಕುರಿತೇ ಆದರೂ ಅದರ ವಾಸ್ತವಿಕ ಕಥಾನಾಯಕನು ಚಕ್ರೇಶ್ವರನಾದ ಭರತನಾಗುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನು ಆತನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂದಿರಬೇಕು. ಅದಲ್ಲದೆ ಗಂಗರು ಮಂಡಲೇಶ್ವರರೆಂದು ಅವರ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ (I. ೭) 'ಗಂಗ ಮಂಡಲೇಶ್ವರ' ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದಾದರೂ, ಮಂಡಲಚಕ್ರ ಎಂಬ ವೀಷ್ಣುಗೆ ಮಂಡಲವೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುವುದರಿಂದ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರೇ ಎಂದೋ, ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವಯಂ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರೇ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರೆಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರುವರೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರಾಗಿದ್ದರೂ ಇತರ ಅಧಿರಾಜರಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವರಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರರಾದವರೆಂದೋ, ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಗದಾಯುಧದಲ್ಲಿ (I. ೪೦)

‘ಗಂಗಮಂಡಲ ಚಕ್ರೇಶ್ವರ’ ಎಂಬ ಅದೊಂದು ವಿಶೇಷ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ರನ್ನನು ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಭರತೇಶ್ವರಚರಿತ ಎನ್ನದೆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗಂಗರಸನ ಆ ಬಿರುದನ್ನೂ ಧ್ವನಿಸಿರಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ರಚನಕಾಲವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ದೊಡ್ಡಯ್ಯನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 981 ಮಾರ್ಚಿ 13ನೆಯ ತಾರೀಕಿನಂದು ಆಯಿತೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ, ಆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ರನ್ನನು ಬರೆದ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ಕ್ರಿ. ಶ. 981-982 ರೊಳಗೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು.

ಅಜಿತಪುರಾಣದ (XII. ೯)

ಪಿರಿಯಂ ಬೂತುಗನಾತನಿಂ ಮರುಳನಾತಂಗಂ ನೊಳಂಬಾಂತಕಂ

ಪಿರಿಯಂ ನೆಟ್ಟನೆ ದಾನಧರ್ಮದೆಡೆಯೊಳ್ ಚಾವುಂಡರಾಯಂ ಕರಂ |

ಪಿರಿಯಂ ಶಂಕರಗಂಡನಲ್ಲಿ ಪಿರಿಯಂ ತದ್ಭಾರಮಂ ಪೊತ್ತು ನಿ

ತ್ತರಿಸುತ್ತಿಪುರದೊಂದೆ ನೀನೆ ಪಿರಿಯೈ ಶ್ರೀದಾನ ಚಿಂತಾಮಣೀ ||

ಎಂಬ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆ ಜಿನಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದಾನಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಒಬ್ಬರಿಂದ ಒಬ್ಬರು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಹಿಂದಣವನು ಬದುಕಿದ್ದಂದೇ ಮುಂದಣವನು ಆತನನ್ನು ಹಿಂದಿಕ್ಕಿದನೆಂದರೆ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಿದ ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂಬ ಅತ್ತಿಮಬ್ಬೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕಲ್ಲವರನ್ನು ತೆಗಳಿದಂತಲ್ಲದೆ ಹೊಗಳಿದಂತಾಗದು. ಆದರೆ ತಂತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಧರ್ಮಿಸ್ಥನೆಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬನು ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ತಾನೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಆತನನ್ನು ಮಿಕ್ಕಿದನೆಂದರೆ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದಂತಲ್ಲದೆ ತೆಗಳಿದಂತಾಗದು. ಇಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಉದ್ದೇಶವಾದರೂ ಸ್ವಜ್ಞಾತೀಯ ಆ ಧರ್ಮವೀರರನ್ನೂ ದಾನಶೂರರನ್ನೂ ಹೊಗಳುವುದಲ್ಲದೆ ತೆಗಳುವದೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಯಾರನ್ನು ತೆಗಳಿದರೂ ತಾನು ಓಲಗಿಸಿದ ಗಂಗ ರಾಜಮಲ್ಲನ ತಂದೆಯಾದ ಬೂತುಗನನ್ನೂ ಬೂತುಗನ ಹಿರೇ ಮಗನಾದ ಮರುಳನನ್ನೂ ಬೂತುಗನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನೂ ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ಅಜಿತಸೇನನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ತನ್ನ ಸಧರ್ಮನೂ ಆದ ನೊಳಂಬಾಂತಕನೆಂಬ ಮಾರಸಿಂಹನನ್ನೂ ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೪೮) ‘ಅಜಿತಶೌರ್ಯಸ್ವಾಮಿ ಚಾವುಂಡರಾಯಂ ವರದ’ ನೆಂದ ಆ ಚಾವುಂಡರಾಯನನ್ನೂ ತೆಗಳುವನೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಶಂಕರಗಂಡನನ್ನೂ ತೆಗಳುವನೆ? ಅತವನ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ

ಹೇಳಿರುವ ಬೂತುಗನೂ ಆ ಮೇಲೆ ಮರುಳನೂ ಆ ಮೇಲೆ ಮಾರಸಿಂಹನೂ ಆ ಮೇಲೆ ಚಾವುಂಡರಾಯನೂ ಆ ಮೇಲೆ ಶಂಕರಗಂಡನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಿವಂಗತರಾಗಿ ಆಗ್ಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ನೆಟ್ಟನೆಯ ಹಾಗೂ ದಾನಧರ್ಮದ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನು ದಾನ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಾದ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿ ಹೊತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಆಗ್ಗೆ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಗತಿಸಿ ಕೆಲವಾದರೂ ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

ರನ್ನನಿಂದ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ರಲ್ಲಿ ನಾಗದೇವನ ಹೆಂಡತಿ ಎಂದೂ ಪಡೆವಳ ತೈಲನ ತಾಯಿ ಎಂದೂ ಅದರಿಂದಲೇ (I. ೩೮ ಗ; ೪೮) ತಿಳಿದ ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿ ಹೇಗೂ ಇದ್ದಳಷ್ಟೇ. ಆ ಮೇಲೂ ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಜೈನ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿಯ ಶಾ. ಶ. ೯೨೯ ಪ್ಲವಂಗ ಸಂ| ಫಾಲ್ಗುಣ ನಂದೀಶ್ವರದ ಅಷ್ಟಮಿ, ಅಂದರೆ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುಕ್ಲ ಅಷ್ಟಮಿ, ಗುರುವಾರ= ಕ್ರಿ. ಶ. 1007 ಫೆಬ್ರವರಿ 27 ರ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಮಗನಾದ ಪಡೆವಳ ತೈಲನು ಮಾಸವಾಡಿ ೧೪೦ ನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವೆಂದು ಆಕೆಯೇ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆಕೆ ಆಗಲೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ರನ್ನನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿಕ್ಕಿದುದು (ಅಜಿತ XII. ೫೨; ೫೩) ತನ್ನ ಪೋಷಕಳಾದ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿಯ ಜೀವಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆತನು ತನ್ನ ಆ ಮುಂಚಿನ ಪೋಷಕನಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ರಾಯ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಇಟ್ಟುದೂ (ಅಜಿತ XII. ೫೧; ೫೨) ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಇದ್ದಂದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ, ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ರ ಮುಂಚೆ ಕಾಲವಾಗಿರದ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಅವನ ಅವಸಾನಾನಂತರ ಅವನನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಧರ್ಮನೀರನೆಂದು ವೈಸರಾದ ಶಂಕರಗಂಡನಿಗೆ ಆಬಗ್ಗೆ ತಕ್ಕ ಎಡೆದೊರೆವಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ - ೧೦ ರಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತನಾಗಿರಬೇಕು; ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೨ - ೧೬) ದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ ಎನಿಸಿದ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿಗೆ ಎಡೆದೊರೆವಂತೆ ಶಂಕರಗಂಡನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೩ ರೊಳಗೆ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ಓಲಗಿಸಿದ ಒಬ್ಬನೊ ಇಬ್ಬರೊ ಅರಸರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತನ್ನ ಯಥಾರ್ಥ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದ ಚಾವುಂಡರಾಯನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ರನ್ನನು ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಕಾಲಾನಂತರ ಇನ್ನು ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಳಕೊಳ್ಳದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಪ್ರಾಯಶಃ ತನ್ನಂತೆಯೇ ಜೈನನಾದ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿಯ ಮಗನಾದ ಪಡೆವಳ ತೈಲಪನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದೇನೋ ತೈಲಪನ ಆಸ್ಥಾನ

ವನ್ನು ಕ್ರಿ ಶ. 989 - 90 ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ರನ್ನನು ಗಂಗ ರಾಜ ಮಲ್ಲನ (973-986) ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವನ ತಮ್ಮನೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಆದ ನೀತಿಮಾರ್ಗನ (986 - 1003) ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಕಾಲ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ರನ್ನನು ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುಂಚೆ ಯಾವ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದಾದರೂ ಅಷ್ಟು ಸುಕರವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಹುಡುಕಾಡೋಣ.

ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವು ಜೈನಕಾವ್ಯವೆಂಬುದು ಎಷ್ಟು ನಿಶ್ಚಯವೋ ಅದರ ನಾಯಕನು ಆ ಜೈನಕಥೆಯಲ್ಲಿಯ ನಿಂತಿರುವನಾದ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಶ್ಚಯ. ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನು ಜೈನರ ಆ ೬೩ ಮಹಾ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಯಾವೊಬ್ಬನೂ ಅಲ್ಲ; ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿರೋಧಿಗಳೆನಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅವನಿಂದ ಹತರಾದ ಮಧುಕೈಟಭ, ರಾವಣ, ಜರಾಸಂಧಾದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಕೂಡ ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವರೆಂದು ಆ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಶಲಾಕಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಲ್ಪಡುವರಾದರೂ ಪರಶುರಾಮನು ಅವರಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಒಬ್ಬನಲ್ಲ. ಅಂಥವನು ಯಾವ ಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕತ್ವಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲನೆನಿಸುವಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದ ನಾಯಕನಾಗಿಸಲ್ಪಡುವನೆ? ಇಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ರನ್ನನ ಈ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥದ ನಾಯಕನು ಬೇರೊಬ್ಬನಲ್ಲ, ಆ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕೊಂದ ಸುಭಾಮನಾಗಿರಬೇಕು. 'ಸುಭಾಮಸ್ತು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಃ' - ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನೂ ಎಂಬ ಆ ಸುಭಾಮನಾದರೂ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಶಲಾಕಪುರುಷರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಬಳಿಕಣವರೇ ಆದ, ಅತವಿವ ಜೈನ ಬಲದೇವರಿಗಿಂತಲೂ ವಾಸುದೇವರಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲಣ, ಆ ೧೨ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉನೆಯವನು. ತೀರ್ಥಂಕರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾದ ಶಾಂತಿನಾಥ, ಕುಂಭನಾಥ ಮತ್ತು ಅರನಾಥರ ಬಳಿಕಣವನೂ ಆದ ಈತನು ಆ ಮೂವರಂತೆ ಸ್ವಯಂ ಜಿನನೇ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭರತಚಕ್ರೇಶ್ವರನಂತೆ ಸಗರಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೆ ತಾನೂ ಜಿನಕಲ್ಪನು, ತಾನೂ ಅವರಂತೆಯೇ ಆ ಜೈನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಹುಟ್ಟಲಾಪ ಆ ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ಚಕ್ರರತ್ನವನ್ನು ಪಡೆದಾತನು. ಇಂಥವನನ್ನು ರನ್ನನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಕಾವ್ಯದ ನಾಯಕಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸದೆ ಪ್ರತಿನಾಯಕಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವನೆ? ಇಂಥವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ಧರ್ಮಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ನಾಯಕನಿರಲಾಪನೆ? ಇಲ್ಲ. ಅತವಿವ ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದ ವಾಸ್ತವಿಕ ನಾಯಕನಾದರೂ ಸುಭಾಮನೆಂಬ ಆ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನೇ ವಿನಾ ಪರಶುರಾಮನಲ್ಲ; ಪರಶುರಾಮನು ಅದರ ಪ್ರತಿನಾಯಕನಷ್ಟೇ. ಹಾಗಾದರೆ ಆ ಕಾವ್ಯದ ಹೆಸರು ಸುಭಾಮಚರಿತವೋ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಚರಿತವೋ

ಎಂದಿರಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲ? ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಎಂದಾಗತಕ್ಕ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಬಹುದು; ಅದರ ಕಾರಣವು ಹೀಗೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ- ಜೈನರಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತನಾದ, ಅತವನ ಅವರಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಿಕ್ಕ ಬಹುಜನರಿಗೆ ತೀರ ಅವಿದಿತನಾದ, ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವನಾದರೂ ಅವನ ಸನಾಮನಾದ ಹಾಗೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಲೋಕವಿಶ್ರುತನಾದ ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನು ಸ್ಥಿರಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಮರನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಪರಶುರಾಮವಧೆ ಎಂದರೆ ಆ ಹೆಸರನ್ನು ಯಾರೂ ಒಪ್ಪರೆಂದೊ, ಜೈನ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಮಡುಹುವನಲ್ಲದೆ ಮಡುಹಲ್ಪಡನಾದರೂ ಅವನಿಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ವೈದಿಕ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಚರಿತ ಅಥವಾ ಅವನ ಅಪರನಾಮದಿಂದ ಸುಭಾಮಚರಿತ ಎಂದರೆ ಆ ಹೆಸರನ್ನು ಬಹುಮಂದಿ ಮೆಚ್ಚರೆಂದೊ ಆ ಇಬ್ಬನೆಯ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವರ್ಜಿಸಿ, ಆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತುದಿಯಿಂದ ತುದಿಯವರೆಗೆ ವರೆವಾತನು ಪರಶುರಾಮನೇ ವಿನಾ ಅದರ ಒಂದೆರಡೇನೋ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಆ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರತಿನಾಯಕನೇ ಅದರೂ ಅದನ್ನು ತುಂಬಿರುವ ಪರಶುರಾಮನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಪರಶುರಾಮಚರಿತ ಎಂದಿರಬೇಕು.

ರನ್ನನು ಗಂಗರ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 980 ರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರಬೇಕೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಮುಂಚೆ ಅವನು ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಇದ್ದೊಂದು ರಚಿಸಿದ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 949 ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆತನು ತನ್ನ ೩೦ ನೆಯ ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದೆ, ಅಂದರೆ ತನ್ನ ೨೫ ರಿಂದ ೩೦ ರೊಳಗಣ ಪ್ರಾಯದ ಕ್ರಿ. ಶ. 974 ರಿಂದ 979 ರೊಳಗೆ, ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಆತನು ಆ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ತನಗೆ ೨೫ ರ ವಯಸ್ಸು ತುಂಬುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 974 ಕ್ಕಿಂತ ಒಂದೆರಡಾದರೂ ವರ್ಷಗಳ ಮುಂಚೆ, ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಸು. ೨೩ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಕ್ರಿ. ಶ. 972 ರಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕು. ೨೩ ವರ್ಷವೆಂದರೆ ಹೀಗೆ ಹಣ್ಣು ಅಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಹದಿರೂ ಅಲ್ಲ, ಎಳವೆ ಇನ್ನೂ ತೀರ ದಾಟಿಲ್ಲದ ಎಡಪ್ರಾಯ. ಆ ಎಳೆ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆ ಇನ್ನೂ ರೆಕ್ಕೆ ಬಲಿತಿಲ್ಲದ, ತನ್ನ ಹೆಸರು ತನ್ನ ಊರ ಹೊರಗಣ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲದ ಆ ನವಯೌವನದಲ್ಲಿ, ರನ್ನನು ಹೊಕ್ಕ ಸಾಮಂತರ ಆಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಂತದ ಸಾಮಂತರದೇ ವಿನಾ ಮತ್ತೊಬ್ಬರದಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ್ಗೆ ಇತರ ಸಾಮಂತರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅವನ ಅರಿವೂ ಇರಲಾರದೊ ಅಥವಾ ತಾನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಎಂದು ಅವನೇ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಅವನ ಎಳವೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅವನಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯೂ ಅವರಿಗೆ

ಉಂಟಾಗಲಾರದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮ ಅರಸರ ಆಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಿಡಿದು ಒಳಕೆಯ್ದುವಷ್ಟು ಅವನಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಳ್ಳ, ಅತವನ ಅವನ ಆ ಎಳೆಪ್ರಾಯ ದಲ್ಲೇ ಅವನ ಅಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದ ಪರಿಚಿತಿಯುಳ್ಳ, ಆಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಇತರ ಸಾಮಂತ ರಲ್ಲಿ ಇರಲಾರರು, ಅಥವಾ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪರಸಾಮಂತರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದರೆ ಆ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಆ ತಕ್ಕ ಧೈರ್ಯವೂ ಅವನಿಗೆ ಬಾರದು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಂತದ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಾದರೂ ಆ ಕಥೆಯೇ ಬೇರೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ ಅವನ ಪ್ರಾಧಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಲ್ಲದಿರುವರೇ? ಕೇಳಿದವರು ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳರೇ? ಇಲ್ಲವೆ ತಾನೇ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ತಟ್ಟಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ತೆರೆಯದಿರುವರೇ? ಅಥವಾ ರನ್ನನವರಿಗೂ ಅವನ ನಂಟರಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಆಸ್ಥಾನಿಕರು ಅವನ ಪ್ರಾಂತದ ಸಾಮಂತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರಾದರೂ ಇಲ್ಲದಿರು ವರೇ? ಅವರು ತಮಗಷ್ಟು ಪರಿಚಿತನಾದ ಆ ಯುವಕನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮಂತರಸನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಂತೆ ಎಡೆಮಾಡಿ ಕೊಡುವರಲ್ಲವೆ ಬಿಟ್ಟು ಹಾಕುವರೆ? ಅದಲ್ಲವೆ ಆಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳಪಟ್ಟ ಅವೆಷ್ಟೋ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ ಅವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಂತೆ ಸಾಮಂತರೂ ಇಲ್ಲದಂಟೆ?

ಅಜಿತಪುರಾಣದ (XII. ೯) 'ಪಿರಿಯಂ ಬೂತಗ' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಜೈನ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ 'ಪಿರಿಯಂ ಶಂಕರಗಂಡ'ನೆಂದು ಆ ಶಂಕರಗಂಡನ ಹೆಸರನ್ನು ರನ್ನನ ಪೋಷಕರೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಹಾಗೂ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿಯರ ನಡುವೆ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅವರಂತೆಯೇ ಆತನೂ ರನ್ನನ ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವರನ್ನೆಂತೋ ಅವನನ್ನೂ ಅಂತೆಯೇ ರನ್ನನು ಕಂಡು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಆತನೂ ರನ್ನನ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದನೋ ನೋಡೋಣ.

ಈ ಶಂಕರಗಂಡನನ್ನು^೧ ಕುರಿತು ನಾನು ಬಲ್ಲಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ಶಾಸನಗಳಿವೆ—

೧. ಅಕಾಲವರ್ಷದೇವ ಶ್ರೀ ಸೃಷ್ಟೀವಲ್ಲಭ
ವೀರ ಪರಮ ಭಟ್ಟಾರಕ... ಶ್ರೀಮತ್ ಕನ್ನರ
ದೇವನ ರಾಜ್ಯಮುತ್ತರೋತ್ತರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂ
ಸಲುತ್ತಿರೆ ಶಕನೃಪಕಾಳಾತೀತ ಸಂವತ್ಸರ
ಶತಂಗಳ್ ಲ೦೭ ನೆಯ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಸಂವತ್ಸರಂ
ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರೆ ಯಾದವ ವಂಶದೊಳ್ಪಾಣ್ಮರ

ರಾಜನಾತನಮಗಂ ಶಂಕರಗಂಡನಾತನ ಮಗಂ
 ಬೈಚರಾಜನಾತನ ಮಗಂ ಶಂಖಪಯ್ಯನಾತನ
 ಮಗಂ ಗೊಮ್ಮರಸನಾತನ ಮಗನಸಗಮರಸ
 ನಾತನ ಮಗಂ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಮಧಿಗತ ಪಂಚ
 ಮಹಾಶಬ್ದ ಮಹಾಸಾಮಾನ್ತಾಧಿಪತಿ ಜಯಧೀರ
 ಭುವನೈಕರಾಮನಭಿಮಾನಧವಳಂ ರಟ್ಟರ ಗುರು (?)
 ರಾಜಭೂರಿಸ್ರ(ಶ್ರ)ವ ವಿದ್ವಿಷ್ಟನಾರಾಯಣ
 ಸತ್ಯಾರ್ಣವಂ ಧರ್ಮರತ್ನಾಕರಂ ಶ್ರೀಮತ್
 ಶಂಕರಗಣ್ಧರಸಂ..... ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯೊಳ್.....

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅಕಾಲವರ್ಷ III ಕೃಷ್ಣನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 937-966) ಹುಟ್ಟಿದ ತಿಥಿಯೂ ವಾರವೂ ಹೇಳಿಲ್ಲದ ಈ ಬೆಟಗೇರಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ಣಾಟಕ I. 2. ಅಕ್ಟೋಬರ 1932, ಪು. ೪೦) ಹೇಳಿದ ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರು (ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ) ಸರಿಯಾದರೆ ಇದರ ತೇದಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 964 ದಶಂಬರ 23 ಶುಕ್ರವಾರ, ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕಸಂಖ್ಯೆ (೮೮೭) ಸರಿಯಾದರೆ ಇದರ ತೇದಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 965 ದಶಂಬರ 23 ಶನಿವಾರ. ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಶಂಕರಗಂಡನ ಪೀಳಿಗೆಯೂ ಅವನ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ ಎಂಬ ಪದವಿಯೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೨. ಅಕಾಲವರ್ಷ ಶ್ರೀ ಪ್ರಧಿವೀವಲ್ಲಭ ಮಹಾ
 ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮ ಭಟ್ಟಾರಕ
 ಕನ್ನರ ಬಲ್ಲಹಂ ರಾಜ್ಯಂಗೈಯ್ಯ ಬನವಾಸಿನಾಡ
ಗಮಂ ಸಂಕರಗಣ್ಧನಾಳುತ್ತಿರೆ ಸಕನ್ಯಸ
 ಕಾಳಾತೀತ ಸಂವತ್ಸರ ಶತಂಗಳ್..... ಪ್ರವರ್ತಿಸೆ
 ಭಾದ್ರಪದ ಮಾಸ.....

ಅದೇ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅಕಾಲವರ್ಷ III ಕೃಷ್ಣನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿಯನ್ನು ಕಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗದಾದರೂ ಇದರಿಂದ ಶಂಕರಗಂಡನು III ಕೃಷ್ಣನ ಕೈಯ್ಯಿಗೆ ಬನವಾಸಿ ನಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೩. ಶ್ರೀ ಪ್ರಧಿವೀವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ
 ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ ಶ್ರೀಮತ್
 ಕನ್ನರ ವಲ್ಲಭಂ ಪೃಥುವಿರಾಜ್ಯಂ ಗೈಯ್ಯ.....
 ಮಹಾಸಾಮಾನ್ತಾಧಿಪತಿ ಶ್ರೀಮತ್ ಶಂಕರಗಂಡಂ
 ಬನವಾಸಿ ನಾಡಾಳುತ್ತಿರೆ.....

ತೇದಿ ಇಲ್ಲದ ಈ ಶಾಸನದಿಂದಲೂ^೧ ಶಂಕರಗಂಡನು III ಕೃಷ್ಣನ ಕೆಯ್ಯಿ
ಳಗೆ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬನವಾಸಿನಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು
ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೪. ನಿತ್ಯವರ್ಷ ಪೃಥುವೀವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾಜಾ
ಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮ ಭಟಾರಕಂ
ಶ್ರೀ ಅಮೋಘವರ್ಷ ಪೃಥುವಿರಾಜ್ಯಂ ಗೆಯ್ಯಿ
ಸಂಕರಗಂಡಂ ಬನವಾಸಿ ನಾಡಾಳುತ್ತಿರೆ.....

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೨ ತೇದಿ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅಮೋಘವರ್ಷನೆಂಬ
II ಕಕ್ಕನು ಆಳಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 972-973 ಇವೆರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವೊಂದರಲ್ಲಿ
ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಶಾಸನದಿಂದ ಶಂಕರಗಂಡನು 972 - 973 ರಲ್ಲಿ II ಕಕ್ಕನ ಕೆಳಗೂ
ಬನವಾಸಿ ನಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಶಾಸನ
ಗಳಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ III ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಆ ವಂಶದ ಕೊನೆಯ II ಕಕ್ಕನ ವರೆಗೂ
ಅವರ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬನವಾಸಿ ನಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು
ತಿಳಿದ ಶಂಕರಗಂಡನು ಆ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 992-93 ರ ವರೆಗೆ ಇದ್ದನೆಂದು ಮೇಲೆ
ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 973 ರಲ್ಲಿ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ಆಹವಮಲ್ಲ ತೈಲಪನು
II ಕಕ್ಕನನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಾನು ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಮ್ರಾಜನಾಗುತ್ತಲೇ ಅದುವರೆಗೆ
ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಪಾದಪದ್ಮೋಪಜೀವಿಗಳಾಗಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಕ್ರಮೇಣ
ತೈಲಪನನ್ನು ಸೇರಿದ ಮೇರಿಗೆ, ಶಂಕರಗಂಡನೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೈಲಪನ ಮಹಾಸಾಮಂ
ತಾಧಿಪತಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ
ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕನೆಂಬ ಚಟ್ಟಿಗದೇವ ಅಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ನಿತ್ಯವರ್ಷ III ಕೊಟ್ಟಿಗ
(ಅಥವಾ ಖೊಟ್ಟಿಗ)ನ ಆಳಿಕೆಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. 966-972) ' ಶಕನೃಪ ಕಾಳಾತೀತ
ಸಂವತ್ಸರ..... ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ವಿಭವ ಸಂವತ್ಸರ ' ಅಂದರೆ ಶಾ. ಶ. ೮೯೦ ನೆಯ
ವಿಭವ ಸಂ| ಮಾರ್ಗಶಿರದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಮಂಗಳವಾರ (ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ)
ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 968 ದಶಂಬರ 22 ಮಂಗಳವಾರ (ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ)
ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಸೊರಬ 465 (EC VIII) ನೆಯ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ
ಹೇಳಿದ ಚಟ್ಟಿಯ್ಯದೇವನೇ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ II ಕಕ್ಕನ ಆಳಿಕೆಯ ಶಾ. ಶ. ೮೯೪
ಆಂಗಿರಸ ಸಂ| ಪೌಷ್ಯ ಶುಕ್ಲ ೭ ಆದಿತ್ಯವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 972 ದಶಂಬರ 15 ರ
ಸೊರಬ 455 ಹಾಗೂ ಅದೇ ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಕೃಷ್ಣ ೫ ಶುಕ್ರವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 97೭
ದಶಂಬರ 27 ರ ಸೊರಬ 454 ರಲ್ಲಿಯೂ (EC VIII) ಆ ಮುಂದೆ ಚಾಳುಕ್ಯ

೧. Epigraphia Indica (EI) XVI, ಪು. 283. ೨. Ibid, ಪು. 284.

ತೈಲಪನ ಅಳಿಕೆಯ (ಕ್ರಿ. ಶ 973-997) ಶಾ. ಶ. ೯೦೯ ವ್ಯಯ ಸಂ| = ಕ್ರಿ. ಶ. 986-987 ರ ಸೊರಬ 413 ರಲ್ಲಿಯೂ (EC VIII) ಬನವಾಸಿ ಪನ್ನೀಚ್ಛಾರ್‌ಸಿರಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಂಗೈಯ್ಯತ್ತಿದ್ದನೆಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನು ಬನವಾಸಿನಾಡಿನ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿಯಾದ ಶಂಕರಗಂಡನ ಕೈಯ್ಯಳಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಸಾಮಂತ ನೇನೋ ಆಗಿದ್ದು ಆ ಬನವಾಸಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಒಳಪಟ್ಟ ಬನವಾಸಿ ೧೨೦೦೦ ವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಆದರೆ ರನ್ನನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಓಲಗಿಸಿದ ಸಾಮಂತನು ಈ ಶಂಕರಗಂಡ ನೆಂದು ನನಗಿನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೮೧) ಗದಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೩೪) ಹೇಳಿರುವ ಮೇರೆಗೆ ರನ್ನನು ಓಲಗಿಸಿದುದು ಸಾಮಂತ ರನ್ನು; ಶಂಕರಗಂಡನಾದರೂ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ, ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯಳಗೆ ಕೆಲವರಾದರೂ ಮಹಾಸಾಮಂತರೂ ಅತವನ ಹಲಮಂದಿ ಸಾಮಂತರೂ ಉಳ್ಳ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ. ಇಂಥವನು ರನ್ನನೋಲಗಿಸಿದ ಬರೇ ಸಾಮಂತನೋ, ಇಲ್ಲವೆ ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಮಹಾಸಾಮಂತನೋ ಆಗಿರಲಾರನು; ಅಥವಾ ಆಗಿದ್ದರೆ, ರನ್ನನು ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಿರು ವನೇ? ಅದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೪೩-೪೫) ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣಾ ಮತ್ತು ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ, ಹಾಗೂ ತರ್ದವಾಡಿಗೆ ತೆಂಕಲೂ ತೊರಗಲೆಗೆ ಬಡಗಲೂ ಇದ್ದ, ಬೆಳುಗಲಿ ೫೦೦ ರ ಜಂಬುಖಂಡಿ ೭೦ ರಲ್ಲಿಯ ಮುದುವೊಳಲ್, ಅಂದರೆ ಈಗಣ ಜಮಖಂಡಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿಯ ಮುಧೋಳ ಎಂಬ ಬೇರೊಂದು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾದ, ಹಾಗೂ ಜಮಖಂಡಿ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಸುಮಾರು ೧೨ ಮೈಲು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಘಟಪ್ರಭಾ ನದಿಯ ಎಡ ಮಗ್ಗು ಲಲ್ಲಿರುವ, ಮುಧೋಳದಲ್ಲಿ, ಅತವನ ಬನವಾಸಿನಾಡಿನ ಐಶಾನ (ಈಶಾನ್ಯ) ಎಲ್ಲೆಯಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ, ಹುಟ್ಟಿದ ರನ್ನನು ಶಂಕರಗಂಡನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಬನವಾಸಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದಲೂ ಆತನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಓಲಗಿಸಿದ ಸಾಮಂತನು ಶಂಕರಗಂಡನಲ್ಲ, ರನ್ನನು ಶಂಕರಗಂಡನನ್ನು ಓಲಗಿಸಿರ ಲಾರನು. ಅದೇಮೇರೆಗೆ ಶಾ. ಶ. ೮೮೬ ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ ಸಂ| ಫಾಲ್ಗುಣ ಮಾಸ ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 965 ಮಾರ್ಚ್ 5 ಆದಿತ್ಯವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ನರಸ ಲಗಯ ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದ^೧ ಆಗ್ನಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ III ಕೃಷ್ಣನ ಕೆಳಗೆ ಮಹಾ ಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ತರ್ದವಾಡಿ ೧೦೦೦ ವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದ

೧. Annual Report on South Indian Epigraphy, 1930: Appendix E, ಪು. 73, ಸಂ. 113.

ಚಾಳುಕ್ಯ ಆಹವಮಲ್ಲ ತೈಲಪನೂ (ಅಂದರೆ ಆ ಮೇಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 973ರಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಅದೇ ತೈಲಪನು) ರನ್ನನು ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ಓಲಗಿಸಿದ ಸಾಮಂತನಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಈತನೂ ಶಂಕರಗಂಡನಂತೆಯೇ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿಯಲ್ಲದೆ ಸಾಮಂತನಲ್ಲ (ಮಹಾಸಾಮಂತನೂ ಅಲ್ಲ) ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಶಂಕರಗಂಡನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಬನವಾಸಿನಾಡು ರನ್ನನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮುಘೋಳದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ದೂರ ನೈಋತ್ಯ (ನೈರುತ್ಯ)ದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ, ತೈಲಪನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ತರ್ಧವಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಕ್ಕಷ್ಟು ದೂರ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿದೆ; ಏವಂಚ ಇವಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದೂ ಆತನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮುಘೋಳವನ್ನು ಒಳಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈಗಣ ಮುಘೋಳ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಮಂಟೂರ ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ರಾಮಲಿಂಗ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂಗಡೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ ಜಯಸಿಂಹನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1015-1042) ಮಹಾಸಾಮಂತನಾದ ಸೌಂದತ್ತಿಯ ರಟ್ಟವಂಶದ ಎಱಿಯಮ್ಮ (ಅಥವಾ ಆ ರಟ್ಟರ ಬೇರೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದ ಮೇರಿಗೆ ಎಱಿಗೆ) ನೆಂಬವನ ಶಾ. ಶ. ೯೬೨ ವಿಕ್ರಮ ಸಂ| ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುಕ್ಲ ೫ ಆದಿತ್ಯವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1041 ನವಂಬರ 1 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನದೊಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನವದೆ.^೧ ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಎಱಿಯಮ್ಮನು ರಟ್ಟಸಮುದ್ರವೆಂಬ ಕೆರೆಯನ್ನು ತೋಡಿಸುವ ಬಗ್ಗೆ ಮಂಟೂರಿನ ಮಹಾಜನರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದಿದೆ. ತಾಮ್ರಶಾಸನಗಳಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಚಲಿಸದ ಅಥವಾ ಚಲಿಸಲ್ಪಡದ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಆ ಶಾಸನಕಾಲಗಳ ಅರಸರು ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅವರ ಆಳಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇತರರು ಬಿಟ್ಟಿರಲಿ, ಹೇಗೂ ಆ ಅರಸರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಕಲ್ಲುಗಳು ಆ ಅರಸರ ಸ್ವಂತ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೇ ನಡಲ್ಪಡುವ ವಲ್ಲದೆ ಹೊರಗಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಮಂಟೂರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅದರ ಸುತ್ತಣ ಸೀಮೆಯೂ ಎಱಿಯಮ್ಮನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಈಗಣ ೮೧ ಹಳ್ಳಿಗಳುಳ್ಳ ಮುಘೋಳ ಸಂಸ್ಥಾನವೂ, ಅತವಿವ ಮಂಟೂರಿನ ಬರೀ ೯ ಮೈಲಿಗೆ ಬಡಗಲಲ್ಲಿರುವ (ಹಾಗೂ ಆ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣವಾದ) ರನ್ನನ ಮುದುವೊಳ ಲೆಂಬ ಮುಘೋಳವೂ, ಆ ರಟ್ಟರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರಬೇಕು. ಎಱಿಯಮ್ಮನ ಪಿತಾಮಹನು I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಅಥವಾ ಹೆಸರನ್ನು ಸಣ್ಣಿಸಿ ಕತ್ತನು. ಶಾ. ಶ. ೯೦೨ ವಿಕ್ರಮ ಸಂ| ಅಷಾಢದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 978 ಜೂನ್ 8 ಶನಿವಾರದಂದಿನ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ಮಾರನೆಯ

^೧. Fleet's Kanarese Dynasties (FKD ಪು. 553); South Indian Epigraphy Report, 1929: Appendix E, ಪು. 47; ನಂ. 91.

ಜೂನ್ 9 ಅದಿತ್ಯವಾರದ ಸೊಗಲದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದ^೧ ರಟ್ಟಕುಲ ಭೂಷಣನಾದ I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಆಗ್ಗೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಕೆಯ್ಯಿಳಗೆ ಕೂಂಡಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕತ್ತಭೂಷನೆಂದಷ್ಟೇ ವಿನಾ ಯಾವೊಂದೂ ಅಧಿಕಾರಸೂಚಕ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲದ ಈತನ ಪದವಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಾಮಂತರಿಗಿಂತ ಮೇಲಿನದಾಗಿರದು. ಈ ರಟ್ಟರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಱಿಯಮ್ಮನಿ ಗಿಂತ ಹಿಂದಣವರನ್ನು ಕುರಿತು ನಿಶ್ಚಯವಾದ ವಿವರವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಇವರು ಧರ್ಮದಿಂದ ಜೈನರೆಂದೂ ಇವರ ಮೂಲಪುರುಷನು ಕಾರೆಯಗಣದ ಇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಜೈನಯತಿಯ ಶಿಷ್ಯನೆಂದೂ^೨ ಗೊತ್ತದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವಿಷ್ಣುದ್ವೇಷಿಯಾದ ವೈದಿಕ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಹೆಸರನ್ನು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಅರಸರು ಪ್ರಾಯಶಃ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳರಾದರೂ ಜೈನರ ಶಲಾಕಪುರುಷನಾದ ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ಜೈನ ಅರಸರು ಅಲ್ಲಗಳೆಯರೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನೆಂಬ ರಟ್ಟರಸನು ಜೈನನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸೊಗಲದ ಶಾಸನದ ಕ್ರಿ. ಶ. 978 ರ ಆಚೀಚೆ ಕೆಲಕೆಲವಾದರೂ ವರ್ಷ ಆಳುತ್ತಿರಬೇಕಾದ ಈತನ ಆಳೊತ್ತು ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತದ ರಚನೆಗೆ ಮೇಲೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 974-979 ಕ್ಕೆ ಸರಿಗೂಡುತ್ತದೆ. ಈ ರಟ್ಟರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳಪಟ್ಟ ಮುದುವೊಳಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರನ್ನನು ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇವರ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನೊಡೆಯನೂ ಸ್ವಜ್ಞಾತಿಯನೂ ಆದ I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಗೂ ನಾಮಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತ ವಾಗುವಂತೆ ಆತನಿಗೆ ಅಂಕಿತವಾಗಿ, ಆತನ ಹೆಸರಿನ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ, ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಚರಿತವಾದ ತನ್ನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನು ಅವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೮೧) ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೩೪) 'ಸಾಮಂತರ' ಎಂದಿರುವ ಒಹುವಚನವು ಬಹುಮಾನಾರ್ಥವಾಗಿರದೆ ಸಂಖ್ಯಾ ವಾಚಕವಾದರೆ, ಇಬ್ಬರಾದರೂ ಸಾಮಂತರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದಾಗುವ ರನ್ನನು I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವನ ಪೂರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯ ಅಥವಾ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ರಟ್ಟರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊತ್ತಿಗಾದರೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಅಜಿತಪುರಾಣದ (XII. ೯) 'ಪಿರಿಯಂ ಬೂತುಗ' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ರಟ್ಟ I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಹೆಸರಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಎಂದು ಶಂಕಿಸಿದರೆ, ರನ್ನನು ಓಲಯಿಸಿದ ಗಂಗ ಮಂಡಳೇಶ್ವರನ ಅಥವಾ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರ ಹೆಸರು ಆ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದೆಯೇ? ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಆ ಪದ್ಯವಾದರೂ ಆತನು ಓಲಯಿ ಸಿದ ಸಾಮಂತರೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲೆಂದು ಬರೆದುದೇ ಅಲ್ಲ; ಅಥವಾ

ಹಾಗಿದ್ದರೆ ರನ್ನನ ತೀರ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಮೃತನಾದ, ಅತವಿವ ರನ್ನನು ಕಂಡಿರಲಾರದ ಬೂತುಗನ ಹೆಸರೂ ಅದರಲ್ಲೇಕೆ? ರನ್ನನು ಆಗ್ಗೆ ಓಲಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಹೆಸರು ಅದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇಕೆ?

ಸೊಗಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿಯಬ್ಬೆ ಎಂಬಾಕೆ ಸುವರ್ಣಾಕ್ಷಿ ಎಂಬ ಶೈವ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಪಂಗೈಯ್ಯ ತಪೋಧನರಾಹಾರದಾನಕ್ಕೆ (ಬಂ. ೪೫) ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಆಗ್ಗೆ ಆ ನಾಡೊಡೆಯನಾಗಿದ್ದ ಕತ್ತ (ಬಂ. ೪೧; ೪೨) ಎಂಬ I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಅಧಿರಾಜನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ (ಬಂ. ೩೬; ೩೮) ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ವಾಡಿಕೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಾನೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ಆ ಶಾಸನಕಾರಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಶಿವಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಮೊದಲಾಗುವ ಆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಶೈವ ಶಾಸನವು I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಸ್ವೀಯ ಶಾಸನವಲ್ಲ, ಅತವಿವ ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಲ್ಲ. ಅದಕಾರಣ ಪ್ರೌಢಕವಿತಾಬದ್ಧವಾದ ಆ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿ ಕಮಲಾದಿತ್ಯನು (ಬಂ. ೬೭) ಸೊಗಲದತ್ತಣ ಯಾವೊಬ್ಬ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಕವಿಯಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲದೆ, I ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಲ್ಲ.

ರನ್ನನು ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪಭಾರತದ XIII ನೆಯ ಅಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಋಣಿಯಾಗಿರುವಂತೆ, ತನ್ನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೆಂಬ ಭರತೇಶ್ವರನ ಚರಿತ್ರದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ' ಉಪಮಾತೀತಮೆನಿಸ್ವ ' (ಅಜಿತ XII. ೩೬) ಆದಿಪುರಾಣದ X ರಿಂದ XV ರ ವರೆಗಿನ ಅಶ್ವಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿರಬಹುದಾದರೂ, ತನ್ನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವನ್ನೂ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನೂ ಜಿನಸೇನ - ಗುಣಭದ್ರರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪುರಾಣದ ಉತ್ತರಭಾಗವಾದ ಹಾಗೂ ಆದಿತಿರ್ಥಂಕರನೊಬ್ಬನ ಕಥೆಯನ್ನುಳಿದು ಮಿಕ್ಕಲ್ಲ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕಥೆಗಳೂ ಆ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಬರುವ ಇತರ ಶಲಾಕ ಪುರುಷರ ಉಪಕಥೆಗಳೂ ಉಳ್ಳ ಗುಣಭದ್ರನ ಉತ್ತರಪುರಾಣದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 897) ಆಧಾರದಿಂದ ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಆ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಆದಿ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಯಾದ ಪೂರ್ವಪುರಾಣದ ರಚಕನಾದ ಜಿನಸೇನನನ್ನು ಪಂಪನು ತನ್ನ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೩೫) ಹೆಸರಿಸಿರುವಂತೆ ರನ್ನನು ಆ ಜಿನಸೇನನ ಶಿಷ್ಯನೂ ಉತ್ತರಪುರಾಣದ ರಚಕನೂ ಆದ ಗುಣಭದ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಅಜಿತಪುರಾಣದ (XII. ೨೯) ' ನೋಡಿ ನಂಬುಗೆ ಮಹಾಪುರಾಣದೆ ವಿಬುಧರ ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಉತ್ತರಪುರಾಣವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಮಗ್ರ ಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವೀತನು ಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ವ್ಯಕ್ತ

ವಾಗುವುದರಿಂದ, ಈತನು ತನ್ನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರಪುರಾಣವನ್ನು ಆಧರಿಸಿರಬೇಕು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತನ್ನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದಲ್ಲಿ ಜನಸೇನನ ಪೂರ್ವಪುರಾಣವನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೂ ಪಂಪನೇ ತನ್ನ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಕಥಾಭಾಗದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನಸೇನನ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಟ್ಟು ನಡೆದಿರುವಲ್ಲಿ, ರನ್ನನು ತನ್ನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಜನಸೇನನಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೂ ಪಂಪನಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡರೂ ಒಂದೇ.

ನಾಗವರ್ಮನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1120-85) ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವ ಇವೆರಡು ಪದ್ಯಗಳಿವೆ—

೧. ಒಮ್ಮೆ ಪೋಗಿ ಮೃಗಯಾನಿಮಿತ್ತದಿಂ
ಧರ್ಮಮಂ ಮಹಿದು ನೋಡ (ಡಿ) ಬೇಡಿದೊಂ ।
ಪೆಮ್ಮೆಗೆಟ್ಟು ಜಮದಗ್ನಿಯಂ ನೃಪಂ
ದುರ್ಮದಂ ಸುರಭಿಯಂ ವಿಮೋಹದಿಂ || ೩೭೩ || (ಪು. 60)
೨. ಸ್ತಿಯೊಳರಾತಿ ಭೂಪತಿಗಳಂ ತವೆ ಕೊಂದು ಸಮಂತು ವಿಪ್ರಸಂ
ತತಿಗಖಿಳಾವನೀತಳಮನಿತ್ತು ನೆಗಟ್ಟಿದನಲ್ಲೆ ವಿಕ್ರಮೋ ।
ಸ್ತಿಯೊಡನೊಂದು ದಾನಗುಣದುನ್ನತಿಯಂ ಭುವನಕ್ಕೆ ಭಸ್ಮಸಾ
ತ್ಮತರಿಶು ಪಾತ್ರಸಾತ್ಮತ ಜಗದ್ವಲಯಂ ಜಮದಗ್ನಿ ನಂದನಂ || ೪೧೮ ||
(ಪು. 37)

ಇವಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಮೃಗಯಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅರಸನು ಹೋಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತೂ ಹಿರಿಮೆಗೆಟ್ಟೂ ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ವಿಮೋಹದಿಂದ ಜಮದಗ್ನಿಯೊಡನೆ ಸುರಭಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡಾದರೂ ಆಶ್ವಾಸಗಳಷ್ಟು ಬೇಕಾಗುವ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಒಂದೇ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತುರುಕಿದೆ. ಮತ್ತಿನದು ವಿಪ್ರಸಂತತಿಗೆ ಅಖಿಳಾವನೀತಳವನ್ನು ಇತ್ತ ವೈದಿಕ ಪರಶುರಾಮನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಲ್ಲದ ಜೈನ ಪರಶುರಾಮನಿಗಲ್ಲ. ಅತವವ ಇವೆರಡೂ ರನ್ನನ ಪರಶುರಾಮಚರಿತದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡವಾಗಿರಲಾರವು. ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (I. ೧೯, ೨೪, ೨೮; VI. ೨೮ ಗದ್ಯ) ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಇವೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಪರಶುರಾಮನ ಕಥೆಯಲ್ಲದ ಯಾವವೂ ಬೇರೆ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾಗಿ ಉಪಮೆಯಾಗಿಯೋ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿಯೋ ಸ್ವಯಂ ಕವಿಯೇ ನುಡಿದ ಮಾತೊ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಪಾತ್ರದಿಂದ ನುಡಿಸಿದ ಮಾತೊ ಎಂದಷ್ಟೇ ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ (X. ೨೩) ಕಾಣುವ

ಶಕ ಸಮಗತಿ ಯುತು ಯುಗ ಶಶಿ
ನಿಕರಾಂಕಂ ಚಿತ್ರಭಾನು (ಸಂವತ್ಸರ) ಕಾ |
ರ್ತಿಕ ಸಿತ ಸಪ್ತಮಿ (ದಿನದೊಳ್)
ಸುಕರಂ ಬುಧಸೇವ್ಯಮಾಯು ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಂ ||

ಎಂಬೀ ಕಂದದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳಿದ್ದರೂ ಅದು ಗದಾಯುದ್ಧವು ಬರೆದು
ಮುಗಿದ ತೇದಿಯನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆಂದು ನಾನೂ ಒಮ್ಮೆ ನಂಬಿ, ಅವನ್ನು

ಶಕ ಸಮಗತಿಯುತ ಯುಗ ಶತ(೩)೧
ನಿಕರಾಂಕಂ ಚಿತ್ರಭಾನು (ಸಂವತ್ಸರ) ಕಾ |
ರ್ತಿಕ ಸಿತ ಸಪ್ತಮಿ (ದಿನದೊಳ್)
ಸುಕರಂ ಬುಧಸೇವ್ಯಮಾಯು ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಂ ||

ಎಂದು ಯಥಾಮತಿಯಾಗಿ ತಿದ್ದಿ, ‘ಅಂಕಾನಾಂ ವಾಮತೋ ಗತಿಃ’ ಎಂಬುದರಿಂದ
ಶಕಸಮ = ಶಕವರ್ಷದ,^೧ ನಿಕರ = ನಿಧಿ ಅಂದರೆ (ನವನಿಧಿ ಎಂಬುದರಿಂದ) ೯,
ನಿಕರ ಶತ (ಶತಿ) = ೯೦೦; ಯುಗ = (ಚತುರ್ಯುಗ ಎಂಬುದರಿಂದ) ೪, ಅಂದರೆ
ಶಾ. ಶ. ೯೦೪ ರಿಂದ ಯುತ = ಕೂಡಿದ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂ| ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ ೩ =
ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೨ ಅಕ್ಟೋಬರ ೨೭ ಶುಕ್ರವಾರ ಆ ಕಾವ್ಯವು ಕೊನೆಗಂಡಿತೆಂದು
ಸುವಾರು ೧೨ - ೧೩ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ‘ಉದಯಭಾರತ’ದಲ್ಲಿ (I. ೨, ಜುಲಾಯಿ
1927; I. ೪, ಜನವರಿ 1928) ಬರೆದ ಅವೆರಡು ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅದರೆ
ಈಗ ಪುನರಾಲೋಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಣ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಗದಾಯುದ್ಧವು
ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೨ ರಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲ, ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನ ಮಗನಾದ ಇಱುವ
ಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೭ ರಿಂದ ಈಚೆ ರಚಿತವಾಯಿ
ತೆಂದೇ ಕಂಡಿತೆನೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಆ ಕಾವ್ಯದ ರಚನಕಾಲವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಕಂದ
ಪದ್ಯವನ್ನು ನೆಮ್ಮಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧. ಅಜಿತಪುರಾಣದ (XII. ೪೨) ‘ಕರಮೆಸೆದುವು ರತ್ನತ್ರಯ ಪರಿ
ಕಲ್ಪದೆ’ ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಿಂದ, ಆ ಪುರಾಣವು ಬರೆದು ಮುಗಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩ರ
ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ರನ್ನನು ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಶುರಾಮಚರಿತ,

೧. ‘ಶತಿ’ ಎಂದರೆ ಶತ ಎಂಬಂತೆಯೇ ನೂರು ಎಂದರ್ಥ.

೨. ಸಮ = ವರ್ಷ (‘ವರ್ಷಂ ಹಾಯನೋಬ್ಬೋ ಸಮಾಃ ಶರತ್’ - ಹೇಮಚಂದ್ರನ
ಅಭಿದಾನಚಿಂತಾಮಣಿ, ಶ್ಲೋ. ೧೫೯); ಉದಾ: ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣದ ರಚನ
ಕಾಲವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ‘ನವಶತ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿ ಶಕಕಾಲ ಸಮಂ
ನೆಗಜ್ಜೀಶ್ವರಾಬ್ಧಂ’ ಅಂದರೆ ಶಾ. ಶ. ೧೦೦ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಈಶ್ವರ ಸಂವತ್ಸರ (ಚಾವುಂಡ
ರಾಯ ಪುರಾಣ, ಪೀಠಿಕೆ iii; ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. 46)

ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ ಹಾಗೂ ಅಜಿತಪುರಾಣ ಎಂಬೀ ಮೂರೇ ಕೃತಿಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಮಿಕ್ಕ ಯಾವೊಂದೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವು ಮೂರೂ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಅವಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದೂ ಜೈನೇತರವಲ್ಲವೆಂದೂ ಪರಶುರಾಮಚರಿತವೂ ಅಜಿತಪುರಾಣವೂ ಹೇಗೂ ಗದಾಯುದ್ಧವಲ್ಲವಷ್ಟೇ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವಾದರೂ ಜೈನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಭರತನ ಕಥೆಯೇ ವಿನಾ ಗದಾಯುದ್ಧವಲ್ಲವೆಂದೂ ಮೇಲೆ ಸಕಾರಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಗದಾಯುದ್ಧವು ಅಜಿತಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೩ ರಿಂದ ಈಚೆ ತಾನೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

೨. ಅಜಿತಪುರಾಣದ ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ—‘ಶ್ರೀಮದಭಿನವ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರತ್ನ’ — ಹಾಗೂ ಅದರ ಕೊನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದ (XII. ೩೮)

ಸುಭಗ ಕವಿ ಪಂಪನಿಂ ವಾ

ಗ್ವಿಭವೋನ್ನತಿ ನೆಗಟ್ಟು ದವನ ಗುಣಗಣನೆಯೊಳಿಸಿದಿ |೧

ರ್ಮಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗ

ಮುಖನವ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗಂ ದೊರೆಯೊಳರೆ ||

ಎಂಬ ಕಂದದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ತನ್ನನ್ನು ಅಭಿನವ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದೂ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ‘ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರತ್ನ’ ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಇಬ್ಬರು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಇರಲಾರರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇಬ್ಬರು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೂ ಇರಲಾರರೆಂಬ ಕಾರಣ, ಶಾಂತಿಪುರಾಣ (I. ೯; ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯ ಗದ್ಯ) ದಿಂದ ಉಭಯಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಪೊನ್ನನು ದಿವಂಗತನಾದ ಬಳಿಕ ತಾನೇ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ರನ್ನನು ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಅಭಿನವನೇಕೆ? ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಅಭಿನವನಲ್ಲವೇಕೆ? ಎಂದಷ್ಟೇ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ, ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆತನು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬಾ ಬಿರುದಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಅಭಿನವ ಅಂದರೆ ತೀರ ಹೊಸಬನಾಗಿರಬೇಕು, ಅತವನು ಅದನ್ನಾತನು ಪಡೆದು ಆಗ್ಗೆ ಈಷನ್ಮಾತ್ರ ವಷ್ಟೇ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು, ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಬರೆದಾಗಲಾದರೂ ಆ ಬಿರುದು ಅವನಿಗಿನ್ನು ಅಭಿನವವಾಗಿರದೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಳಕೆಯಾಗಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಅದನ್ನಾತನು ಪಡೆದು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೨೩ ರಿಂದ ಕೆಲವೊ ಹಲವೊ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ತಾನೇ ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕು.

೧. ಈ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಛಂದೋದೋಷವಿದೆ.

೩. ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವೊಂದು ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೆ^೧

ಮೊದಲೊಳ್ಳಿತ್ತಿಕ್ಕಿ ರಟ್ಟಿಪರ್ಲಮನದಟಿಂ ಮುಂಜನಂ ಕೊಂಡು ಮೋರ್ಗ
ಬ್ಬಿದರಂ (.) ಯುದ್ಧದೊಳ್ ಪಂಚಲನ ತಲೆಯುಮಂ ಕೊಂಡು ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಾ |
ಸ್ವದಮಂ ಕಯ್ಯೊಂಡು ನಿಷ್ಕಂಟಕಮನಿಸಿದನೇಕಾಂಗದಿಂ ಶ್ರೀಮುಖಾಬ್ಧಂ
ಮೊದಲಾಗಿರ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕುಂ ಬರಿಸಮಖಿಲ ಭೂಚಕ್ರಮಂ ತೈಲಭೂಪಂ ||

ಎಂಬ ಮಹಾಸ್ಥಗ್ಧರೆಯಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. 973 ರ ಶ್ರೀಮುಖ ಸಂವತ್ಸರದಿಂದ 997 ರ ವರೆಗೆ ೨೪ ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಚಾಳುಕ್ಯ ಆಹವಮಲ್ಲ ತೈಲಪನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಕಿತ್ತನೆಂದೂ ಮುಂಜನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂದೂ ಪಂಚಲನ ತಲೆಯನ್ನು ಕೊಂಡನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದಷ್ಟೇ. ಇವಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ II ಕಕ್ಕನನ್ನು ಕಿತ್ತೇ ಕ್ರಿ. ಶ. 973 ರಲ್ಲಿ ತೈಲಪನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದುದರಿಂದ, ಆ ಘಟನೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 993 ರಲ್ಲಿಯ ಅಜಿತಪುರಾಣದ ರಚನೆಗೆ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಪಂಚಲನೊಂದಿಗೆ ಆದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (II. ೭ ಗದ್ಯ-‘ಪಾಂಚಾಲ ಮದೇಭಪಂಚಾನನಂ’) ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೪೪)

ಕಳಕುಳಮಾಗೆ ಪಂಚಲನ ಬಲ್ಪಡೆ ಪಂಚಲನಶ್ವಸಂಕುಲಂ
ಕಳಕುಳಮಾಗೆ ಪಂಚಲನ ದಂತಿಘಟಾವಳಿ ಯುದ್ಧರಂಗದೊಳ್ |
ಕಳಕುಳಮಾಗೆ ಗಾತ್ರಕರ ದಂತಿ ವಿಘಾತದೊಳುಗ್ರದಂತಿ ಮ
ಕೃಳಕರುವಾಗರಂ ಪರಿದುದ್ಭಟನಿಂ ಸುಭಟಿತ್ರಣೇತ್ರನಿಂ ||

ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 993 ರ ಮುಂಚೆ ಆಗಿಹೋಗಿರಬೇಕು. ತೈಲಪನು ಸದಿದ ಮುಂಜರಾಜನೆಂಬವನು ವಾಕ್ಯತಿರಾಜನೆಂದೂ ಅಮೋಘ ವರ್ಷನೆಂದೂ ಪಟ್ಟನಾಮಗಳಿದ್ದ ಮಾಲವದೇಶದ ಅರಸನಾದ ಪರಮಾರ ವಂಶದ ಮುಂಜರಾಜನು. ಸೇಲುಣದೇಶದ ಯಾದವ ವಂಶೀಯ ಮಹಾಸಾಮಂತ II ಭಿಲ್ಲಮನ ಶಾ. ಶ. ೯೨೨ ಶಾರ್ವರಿ ಸಂ| ಭಾದ್ರಪದದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1001 ಸಪ್ತಂಬರ ೨0 ಶನಿವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಸಂಗಮನೇರದ ಶಾಸನದಿಂದ^೨ ತೈಲಪನ ಶತ್ರುವಾದ ಮುಂಜನನ್ನು ಕೊಂದಾತನು ಈ ಭಿಲ್ಲಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಈತನು ತೈಲಪನ ಒಳರಾಜನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ

೧. Indian Antiquary 1883, October; FKD, ಪು.426 , f. n. 3.

೨. FKD, ಪು. 430; 433; 514. ಡಾ| ಫ್ಲೀಟರು (Dr. Fleet) ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1000 ಅಗೋಸ್ತು 2 ನೆಯ ತಾರೀಕೋ 31 ನೆಯ ತಾರೀಕೋ ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಬಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ (FKD, ಪು. 514), ಅವೆರಡೂ ದಿನ ಗ್ರಹಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಅಧಿರಾಜನಾದ ಆತನ ಶತ್ರುವನ್ನು ತಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದಿರಬೇಕು. ಅಮಿತ
ಗತಿಯ ಸುಭಾಷಿತರತ್ನ ಸಂದೋಹ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯದ ಕೊನೆಯ—

ಸಮಾರೂಢೇ ಪೂತತ್ರಿದಶವಸತಿಂ ವಿಕ್ರಮನೃಪೇ
ಸಹಸ್ರೇ ವರ್ಷಾಣಾಂ ಪ್ರಭವತಿ ಹಿ ಪಂಚಾಶದಧಿಕೇ |
ಸಮಾಪ್ತೇ ಪಂಚಮ್ಯಾಮವತಿಧರಣೀಂ ಮುಂಜ ನೃಪತೌ
ಸಿತೇ ಪಕ್ಷೇ ಪೌಷೇ ಬುಧಹಿತಮಿದಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮನಘಮ್ || ೯೨ ||

ಎಂಬ ಶಿಖರಣಿಯಿಂದ ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ ೧೦೫೦ ಸಮಾಪ್ತವಾದ, ಅಂದರೆ ಸಂ|
೧೦೫೧ ರ, ಪುಷ್ಯ ಶುಕ್ಲ ಪಂಚಮಿ = ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೪ ದಶಂಹರ 10 ನೆಯ ತಾರೀಕಿ
ನಂದು ಆ ಗ್ರಂಥವು ಬರೆದು ಮುಗಿದುದು ಇನ್ನೂ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದ
ಮುಂಜನು ಅಜಿತಪುರಾಣವು ರಚಿತವಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೩ ರಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದ
ಮೇಲೂ ಆಳುತ್ತಲಿರಬೇಕು. ಆತನವ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳ
ಲ್ಪಡಲಾರದ ಆ ಮಾಳವಾಧೀಶನ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತೈಲಪನಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆ
ಯಾಗಿ ' ಸಮಸ್ತ ಮಾಳವ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿ ಶತ್ರುಗ್ರಹೋಚ್ಚಾಟನನುಂ ' (ಗದಾ II.
೭ ಗದ್ಯ) ಎಂದಿರುವ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಕಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೧೫ ರಿಂದ
ಈಚೆಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಥಾ ಆ ಮುಂಚೆಯಲ್ಲ.

೪. ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯವೆಂಬ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಥಾನಾಯಕನಾದ
ಸಾಹಸಭೀಮನೆಂದರೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೇ (ಗದಾ I. ೩೧; ೩೨) ಸರಿಯಷ್ಟೇ. ಅದರ
ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಕೊನೆಯ ' ಇದು ಸಮಸ್ತ ಭುವನವಲ್ಲಭ ಜನಾಶ್ರಯಂ ಶ್ರೀ ಪೃಥ್ವೀ
ವಲ್ಲಭಂ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರಂ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕಂ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ
ಕುಲತಿಲಕಂ ಶ್ರೀಮದಾಹವಮಲ್ಲದೇವ ಶ್ರೀಸಾದಪಾಶ್ರಯಾಸನ್ನವರ್ತಿ ಕವಿಚಕ್ರ
ವರ್ತಿ ಕವಿರನ್ನ ವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ'
ಎಂಬ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಸಭೀಮನೆಂಬ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಇತರತ್ರ

ಅರರೆ ಅಕಲಂಕ ಚರಿತಂ

ದೊರೆಯಾದುದೊ ಸಕಲ ಸತ್ಯಚಕ್ರೇಶ್ವರನಾ || (I. ೧೩)

ಕೃತಿ ನೆಗಟ್ಟಿ ಗದಾಯುದ್ಧಂ

ಕೃತಿಗೀಶ್ವರ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸಾಹಸಭೀಮಂ || (I. ೩೨)

ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವದ ಬಿರುದುಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವುದರಿಂದ,

೧. ಮಾಳವವನ್ನು ಕುರಿತ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ' ಮಾಳವಮೇಳು •
(ಉದಾ : EC, VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ 125, ಬಂ. ೧೬) ಎಂದಿದೆ. ಆ ಕಾರಣವೇ ರನ್ನನಲ್ಲಿ
' ಸಮಸ್ತ ಮಾಳವ ' ಎಂದೂ ' ಸಪ್ತಾರ್ಚಿ ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿರಬಹುದೇನೋ.

ಗದಾಯುದ್ಧದ ರಚನೆಗೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ತೈಲಪನು ದಿವಂಗತನಾಗಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನೊಡನೆ ಸಮೀಕ್ಷಿತನಾದ ಸಾಮಂತ ಚೂಡಾಮಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಪಂಪ ಭಾರತವು ಆ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದಂತೆಯೇ ಭೀಮನೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕ್ಷಿತನಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಸ್ವಯಂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಲ್ಲದೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯ ಇದುವರೆಗೆ ದೊರಕಿರುವ ಅವಷ್ಟಾ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾ ಜೇತ್ಯಾದಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವದ ಬಿರುದುಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಅವನ್ನು ಅಥವಾ ಅವಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದನ್ನೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಆಗಣ ಒಂದೇ ಒಂದಾದರೂ ಶಾಸನವಿಲ್ಲದಕಾರಣ ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೇ ವಿನಾ ಸರ್ವಥಾ ತಾನೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ; ಅತವನ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದಿರುವ ಗದಾಯುದ್ಧವು ತೈಲಪನ ಅವಸಾನಾನಂತರ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ತಾನೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ, ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ.

೫. ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿಯೂ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನೂ ಆಗಿದ್ದ (ಬಂ. ೪೩; ೪೬) ಶೀಲಾರ (ಶಿಲಾಹಾರ) ವಂಶದ ಅಪರಾಜಿತನ ಶಾ. ಶ. ೯೯೯ ಹೇಮಲಂಬ (ಹೇವಿಳಂಬಿ) ಸಂ| ಆಷಾಢ ಬಹುಳ ೪ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ= ಕ್ರಿ. ಶ. 997 ಜೂನ್ 25 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಭದಾನದ ಕಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೩ — ೧೯) I ಗೋವಿಂದನಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಆಧ್ಯಂತವೆಂಬಂತೆ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಅವರ ಕೊನೆಯ II ಕಕ್ಕನು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ಸಮೀರಣದಿಂದ, ಅಂದರೆ ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ಪ್ರದೀಪದಂತೆ ನಂದಿ ಹೋದನೆಂದು (ಬಂ. ೧೯—೨೦) ಹೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ (ಬಂ ೨೧—೩೨) I ಕಸರಿಯಿಂದ ಆ ಶಾಸನಕಾರಿಯಾದ ಅಪರಾಜಿತನ ವರೆಗೆ ಶಿಲಾಹಾರರ ವಂಶವಳಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಈ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದ ತೇದಿಗೆ ೨೪ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 973 ರಲ್ಲಿಯೇ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ವಿಧ್ವಸ್ತರಾಗಿ ಅವರ ರಟ್ಟರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದ ಆ ತೈಲಪನು ಅಷ್ಟಾ ವರ್ಷ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಸಮ್ರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಆತನ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನೂ ಹೇಳದೆ, ತಾನಾತನ ಪದ್ಮೋಜೀವಿಯೂ ಎನ್ನದೆ, ಕೊನೆಗೆ ಆತನ ಹೆಸರನ್ನಾದರೂ ಎತ್ತಿರದೆ, ಅಪರಾಜಿತನು

ಆತನ ಮಂಡಳೀಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ರವಷ್ಟೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಅಪರಾಜಿತನು ಆತನ ಉಪರಾಜನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಈ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ತೈಲಪನ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಬೇಡ, ಸೊಗಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೇರೆಗೆ ಆತನ ಹೆಸರನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಅಪರಾಜಿತನು ಆತನ ಪಾದಪದ್ಮೋಪಜೀವಿ ಎಂದಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಪ್ರತ್ಯುತ ಅಂದಿಗೆ ೨೪ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಅಳಿದುಹೋದ, ಅತವನ ಆಗ್ಗೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ನಾಮಶೇಷರಾದ, ಹಲವರಿಗೆ ತೀರ ಮರೆತುಹೋದ, ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟಗ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟದೇಕೆ? ಅದನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಾದರೂ ಏನದೆ? ಇದರಿಂದಲೇ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಅಳಿದು ಹೋದ ಮೇಲೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರ ಭಕ್ತಿಯಿದ್ದ, ಆ ಕಾರಣ ಇನ್ನೂ ಅವರನ್ನೇ ಮನಸಾಪಿ ಅಧಿರಾಜನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆನಿಸುವ ಅಪರಾಜಿತನು ಈ ಶಾಸನಕಾಲದ ವರೆಗೂ ತೈಲಪನ ವಿಪಕ್ಷನೇ ವಿನಾ ಉಪರಾಜನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ತೈಲಪನನ್ನು ಅಧಿರಾಜನೆಂದು ಒಪ್ಪಿರಲಿಲ್ಲ, ಅತವನ ಆ ವರೆಗೆ ತೈಲಪನು ಅವನನ್ನು ಗೆದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ಅಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದಕಾರಣ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ II ಕಕ್ಕನನ್ನು ತೈಲಪನು ಕಿತ್ತೊಗೆದುದನ್ನು ಕುರಿತು ಭದಾನದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ಮಿಡುಕಿನ ಮಾತಿನಿಂದ (ಅಂದರೆ ಬಂ. ೧೯ - ೨೦) ಅಪರಾಜಿತನು ತೈಲಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ ಎಂಬ ಡಾ| ಫ್ಲೀಟರ (Dr. Fleet) ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು^೧ ಎಂದಿಗೂ ಒಪ್ಪಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಂಕಣದ ಮಂಡಲಿಕನಾದ ಅದೇ ಶಿಲಾಹಾರ ವಂಶದ ರಟ್ಟರಾಜನ ಶಾ. ಶ. ೯೩೦ ಕೀಲಕ ಸಂ|| = ಕ್ರಿ. ಶ. 1008 ರ, ಅಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಿಧ್ವಂಸವಾದ ೩೫ ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಮಗನಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ, ಖಾರೇಪಾಟಣದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ^೨ ಹೀಗೆಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಾದರೂ ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಕೆಡವಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನು ಅವರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನಾದನೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆ ಶಾಸನಕಾರಿಯಾದ ಶಿಲಾಹಾರ ರಟ್ಟರಾಜನು ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಕೆಳಗೆ ಮಂಡಳಿಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಇದರ ಕಥೆಯೇ ಬೇರೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಂಶಾವಳಿಯನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ಅವರ ಕೊನೆಯ ಅರಸನನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನು ಗೆದ್ದುದನ್ನೂ ಹೇಳಿ, ತಾನು ಆ ತೈಲಪನ ಮತ್ತೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಮಂಡಳಿಕನೆಂಬ ರಟ್ಟರಾಜನ ಖಾರೇ

೧. FKD, ಪು. 430.

೨. EI, III, ಪು. 292; FKD, ಪು. 433, 537-38.

ಪಾಟಣದ ಶಾಸನವೆಲ್ಲಿ ? ಅದರಂತೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ವಂಶಾವಳಿ ಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರ ಕೊನೆಯ ಅರಸನನ್ನು ತೈಲಪನು ಗೆದ್ದುದನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಆ ಮೇಲೆ ತಾನು ಮಂಡಳಿಕನೆಂದಿಲ್ಲದ, ಹಾಗೂ ತನ್ನನ್ನು ' ಶ್ರೀಮತ್ ಕಕ್ಕಲದೇವ ಸಂಜಾತವ್ಯಪಾಯನಷ್ಟಭ್ರಷ್ಟ ರಟ್ಟರಾಜ್ಯೇ ಸ್ವತೇಜೋನುಭಾವಾತ್ ಸಮಧಿಗತ ಪಂಚಮಹಾಶಬ್ದ ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ..... ಸಮಸ್ತ ರಾಜಾವಲೀ ಸಮಲಂಕೃತ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ' ಎಂದಿರುವ (ಬಂ. ೪೨-೪೩, ೪೬) ಅಪರಾ ಜಿತನ ಭದಾನದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟವೆಲ್ಲ ? ಖಾರೇಪಾಟಣದ ಶಾಸನದಿಂದ ರಟ್ಟ ರಾಜನು ತೈಲಪನ ಮತ್ತು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಉಪರಾಜನೆಂಬುದು ಎಷ್ಟು ನಿಶ್ಚಯವೂ. ಭದಾನದ ಶಾಸನದಿಂದ ಅಪರಾಜಿತನು ಸರ್ವಥಾ ತೈಲಪನ ಉಪರಾಜನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅತವನ ತೈಲಪನು ಆತನನ್ನು ಗೆದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೂ ಅಷ್ಟೇ ನಿಶ್ಚಯ.

ಭದಾನದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತನನ್ನು ಮಹಾಸಾಮಂತಾಧಿಪತಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ಉಪರಾಜನಾಗಿರ ಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಅವು ಮೂಲತಃ ಉಪರಾಜತ್ವದ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಾದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ಈತನು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಮಹಾ ಮಂಡಲೇಶ್ವರರಾದ ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರಸರು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಪತನಾನಂತರ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಉಪರಾಜರಾಗಿರದೆ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿದ್ದೆಂದೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಹಿಂದಿ ನಂತೆಯೇ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರೆಂದಂತೆ, ತಾನೂ ತೈಲಪನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿದ್ದೆಂದೂ ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸದೆ ಅವನ್ನೇ ತಾಳಿರಬೇಕೆಂದಲ್ಲದೆ, ಅವುಗಳಿಂದ ಅಪರಾಜಿತನು ತೈಲಪನ ಉಪರಾಜನಾಗಿದ್ದ ನೆಂದು ಎಂದಿಗೂ ಸಿದ್ಧವಾಗದು.

ಅಪರಾಜಿತನ ಭದಾನದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದ ತೇದಿ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 997 ಜೂನ್ 25. ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ದೊರೆತಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಇದೇ ಕೊನೆಯ ತೇದಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹೇಗೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 997ರಲ್ಲೇ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಭದಾನದ ತಾಮ್ರ ಪಟ್ಟದ ತೇದಿಯಿಂದ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತೈಲಪನು ಗತಿಸಿರಬೇಕು. ಆದಕಾರಣ ಆ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದ ತೇದಿಯ ವರೆಗೆ ತೈಲಪನ ಉಪರಾಜನಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲದ ಅಪರಾಜಿತನು ತೈಲಪನ ಅವಸಾನದ ವರೆಗೂ ಅವನ ಉಪರಾಜನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ, ತೈಲಪನು ತನ್ನ ಅವಸಾನದ ವರೆಗೂ ಆತನನ್ನು ಗೆದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವರೊಳಗೆ ಯುದ್ಧ

ಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವಲ್ಲಿ ತೈಲಪನು ಗೆದ್ದಿದ್ದರೆ ಅಪರಾಜಿತನು ತೈಲಪನ ಉಪರಾಜನಾಗಿರಬೇಕಿತ್ತು, ಅಥವಾ ಅಪರಾಜಿತನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದ ತೈಲಪನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಹಿಂದಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಆತನು ಆ ಕುರಿತು ತನ್ನ ಈ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲ ಹೀಗೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾರಣ ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರೊಳಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಯುದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಗದುಗಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ತೈಲಪನು ಅಪರಾಜಿತನನ್ನು ಗೆದ್ದ ಮಾತಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (II. ೭ ಗದ್ಯ) ತೈಲಪನನ್ನು ' ಕೊಂಕಣ ಭಯಂಕರ 'ನೆಂದದೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಮೇಲೆ (II. ೪೭)

ನರಪತಿ ತೈಲಪಂ ಬೆಸಸೆ ಘೂರ್ಜರಸೇನೆಗೆ ಸೂಚಿಯಾನೆಯಂ

ಪರಯಿಸಿ ಗೆಲ್ಲ ನೊಟ್ಟಜಿಯ ಕಪ್ಪಮನಟ್ಟುವುದೆಂದು ಕೊಂಕಣೇ ।

ಶ್ವರನನಿರ್ದಿರ್ಚಿ ಸಾಧಿಸಿದನಂಬುಧಿಸೀಮವರಂ ನಿಮಿರ್ಚಿದಂ

ಧರೆಯನದೇಕೆ ಕೇಳ್ವ ಊಯ ಸಾಹಸಭೀಮನ ಸಾಹಸಂಗಳಂ ॥

ಎಂದೂ ಇದೆಯಷ್ಟೇ. ಇದೇನು ಸುಳ್ಳೇ ? ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು ' ಕೊಂಕಣ ಭಯಂಕರ ' ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಕೊಂಕಣವು ಅಪರಾಜಿತನ ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣವೇ ಆಗಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ, ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಂಕಣವೇಕೆ ಆಗಬಾರದು ? ಹಾಗಾದರೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಳಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 1008 ರ ಖಾರೇಪಾಟಣದ ಶಾಸನದಿಂದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ತೈಲಪನ ಮಂಡಲಿಕನೂ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಂಕಣದ ಅರಸನಾದ ರಟ್ಟರಾಜನನ್ನು ಗೆದ್ದೇಕೆ ತೈಲಪನು ಕೊಂಕಣಭಯಂಕರನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಾರದು ? ಕ್ರಿ. ಶ. 978 ರ ಸೊಗಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ (ಬಂ. ೩೪) ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನನ್ನು ' ಲಾಳೇಭ ಪಂಚಾನನ ' ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವನು ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಲಾಳ ಅಥವಾ ಲಾಟವೂ ಎಂಬ ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತದ ಅರಸನನ್ನು ಗೆದ್ದಿರಬೇಕಾದರೂ ' ನರಪತಿ ತೈಲಪಂ ಬೆಸಸೆ ' ಎಂಬ ರನ್ನನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಘೂರ್ಜರರಾಜನನ್ನು (ಗದಾ I. ೧೬) ಸ್ವಯಂ ತೈಲಪನಲ್ಲ, ತೈಲಪನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಸೋಲಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಗೆದ್ದನೆಂದಿರುವ ಘೂರ್ಜರ ಎಂಬ ಗುಜರಾತವಾದರೂ ಸೊಗಲದ ಶಾಸನದಿಂದ ಲಾಳ ಎಂಬ ದಕ್ಷಿಣ ಗುಜರಾತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಗುಜರಾತದ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಗೆದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಡಾ| ಫ್ಲೀಟರು (Dr. Fleet) ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು^೨ ಒಪ್ಪಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧ EI, XVI, ಪು 4.

೨. Fkd, ಪು. 430.

‘ನರಪತಿ ತೈಲಪಂ ಬಿಸಸೆ’ ಎಂಬುದು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಎಸಗಿದ ಘೋಷರ ಪರಾಜಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಂದುತ್ತದೋ ಅಥವಾ ಆ ಬಳಿಕ ಅದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ ನಿಂದಲೇ ಆದುದೆಂದಿರುವ ಕೊಂಕಣೇಶ್ವರನ ಪರಾಜಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೋ ಎಂದು ಕಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಳವಲ್ಲ. ಅದು ಕೊಂಕಣೇಶ್ವರನ ಪರಾಜಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದಾದರೆ, ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (I. ೨೨ - ೨೮) ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಹೆಸರು ಬಂದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಂಕಣದ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ, ‘ನರಪತಿ ತೈಲಪಂ ಬಿಸಸೆ’ ಎಂಬ ಈ ಚಂಪಕಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ರನ್ನನೆಂದಿರುವ ಕೊಂಕಣೇಶ್ವರನು ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ಅಪರಾಜಿತ = ಅಪರಾದಿತ್ಯನಲ್ಲ, ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಂಕಣದ ರಟ್ಟರಾಜನಾಗಿರಬೇಕು.

ಗದಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರಥಮಾಶ್ವಾಸದ ೨೨ - ೨೮ ನೆಯ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಪರಾದಿತ್ಯನೂ ಭದಾನದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದ ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ಅಪರಾಜಿತನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದ ಬಿಂದುದೆಂಬ ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಅಂಶು ನಗರವೂ (ಗದಾ. I. ೨೫) ಅಪರಾಜಿತನ ಮಗನಾದ ಅರಿಕೇಸರಿಯೂ ಎಂಬ ಕೇಶಿ ದೇವನ ಕ್ರಿ. ಶ. 1017 ನೆಯ ತಾಣಾ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಮ್ಮಮನ ಅಥವಾ ಹಂಜಮನವೂ ಅಪರಾಜಿತನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಛಿತ್ತರಾಜನ ಕ್ರಿ. ಶ. 1026 ನೆಯ ಭಾಂಡೂಪದ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹಂಷಮನವೂ ‘— ‘..... ಶಿಲಾಹಾರ ನರೇಂದ್ರ..... ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಿತ್ತರಾಜ ದೇವೇ.....ಸಮಗ್ರ ಕೊಂಕಣಭುವಂ ಸಮನುಶಾಸತಿ..... ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ಶ್ರೀಮಚ್ಛಿತ್ತರಾಜದೇವಃ..... ಹಂಷಮನನಗರ ಪೌರತ್ರವರ್ಗ ಪ್ರಭೃತೀಂಶ್ಚ.....ಸಂದಿಶತಿ’—ಒಂದೇ. ಇದು ಮುಂಬಯಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ತಾಣಾ (Thana) ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಡುಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಂಜನ (Sanjan) ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಊರು. ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಗೂ ಅಪರಾದಿತ್ಯನೆಂಬ ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ಅಪರಾಜಿತನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಅವನ ಅಂಶುನಗರವನ್ನು ಸುಟ್ಟನೆಂದೂ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವಗ್ರಾಸಗೊಂಡು (ಗದಾ. I. ೨೬) ಅವರೊಳಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಕೊನೆಗೆ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿಯೋ ಏನೋ ಅವನಿಂದ ೨೧ ಆನೆಗಳನ್ನು ಇಸುಕೊಂಡನೆಂದೂ (ಗದಾ. I. ೨೮) ರನ್ನನ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ವಿಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರನ್ನನು ‘ಸತ್ಯಾಶ್ರಯಂ ಸಾರ್ವಭೌಮಂ’ (ಗದಾ. I. ೨೮), ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಆಗ್ಗೆ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರೊಳಗಾದ ಯುದ್ಧವು ಸರ್ವಥಾ ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆ

ಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. 997 ರಿಂದ ಈಚೆ ತಾನೆ ಆಯಿತೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ, ತಕ್ಕಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿಯೂ ಇರುವ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಕ್ರಿ. ಶ. 997 ರಿಂದ ಈಚೆಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಗೂ ಅಪರಾಧಿತ್ವನಿಗೂ ಆದ ಆ ಯುದ್ಧವು ತೀರಿದ ಮೇಲೆ ತಾನೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

೬. ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಗೂ (ಕ್ರಿ. ಶ. 997 - 1009) ಅವನ ಸಮಸಾಮಯಿಕನಾದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಚೋಳನೂ ನೂರ್ಮಡಿ ಚೋಳನೂ ಎಂಬ ಚೋಳರಾಜನಾದ ರಾಜಕೇಸರಿ I ರಾಜರಾಜನಿಗೂ (ಕ್ರಿ. ಶ. 985 - 1012) ಆದ ಕಾದಾಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಕ್ರಿ. ಶ. 1005 ರ ಚೋಳರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಚೋಳರಾಜನ ಮಗನೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಆದ ರಾಜೇಂದ್ರನೆಂಬವನು ೯ ಲಕ್ಷ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಒಡಗೂಡಿ ಬಂದು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿಯ ರಟ್ಟರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದನೆಂದೂ ಅದೇ ವರ್ಷದ ಹೊಟ್ಟೂರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ರಟ್ಟಪಾಡಿ ೭|| ಲಕ್ಷ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಚೋಳರು ದಾಳಿ ಇಟ್ಟರೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಓಡಿಸಿದನೆಂದೂ ಆ ಬಳಿಕಣ ಶಾ. ಶ. ೯೨೮ ಪರಾಭವ ಸಂ| = ಕ್ರಿ. ಶ. 1005 ನೆಯ ಚೇಂಬ್ರೋಲು ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಚೋಳರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಗೆಲುವಿಂದ ಮುನ್ನಡೆದನೆಂದೂ ಇದೆ.^೧ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಚೋಳ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೊಂದಿಗೆ ಕಾದಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದ ಚೋಳರಾಜನ ರಾಜರಾಜ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೆ—ಗದಾ. III. ೮೪ ಗದ್ಯ; IV. ೪೯ ಗದ್ಯ; V. ೩೯ ಗದ್ಯ, ೪೪ ಗದ್ಯ; IX. ೨೪ ಗದ್ಯ ಇ.—ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿಯ

೧. ಬಲವತ್ತಂಗ ಕಳಿಂಗರಾಜ ಮಜವನ್ಮಾತಂಗ ಸಿಂಗಂ (II. ೪೮),

೨. ಕರಿಯಂ ನುಂಗಿ ಕಳಿಂಗನಂ ನೋಡಿದ ದರ್ವಕ್ಕೊಂದುಗೊಳ್ (VIII. ೧೮)

ಎಂಬಲ್ಲಿ ಭೀಮನಿಂದ, ಅಂದರೆ ಭೀಮನಲ್ಲಿ ಹೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದ (ಗದಾ. I. ೩೧) ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ (ಹಾಗೂ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಹೇಳಿಲ್ಲದ) ಕಳಿಂಗನೆಂಬ ಕಳಿಂಗರಾಜನನ್ನು ನಾಮಗ್ರಾಹವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ಅವನ ದೇಶನಾಮದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಗೂ ಕಳಿಂಗದೇಶದ ಅರಸನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರದಾದರೂ ' ಶ್ರೀ ಕೋವಿ ರಾಜರಾಜ ರಾಜಕೇಸರಿ ಪನ್ನಕ್ಕಿಯಾಂಡು

ಪತ್ತೊಂಬದಾವದು' ಅಂದರೆ ಚೋಳರಾಜನಾದ ರಾಜಕೇಸರಿ I ರಾಜರಾಜನ ಆಳಿಕೆಯ ೧೯ ವರ್ಷದ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1003 ನೆಯ ಮುಳಬಾಗಲ 123 ನೆಯ ತಮಿಳು ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದಾಗಿ ತಿಳಿದ ಮೇರಿಗೆ ಬೇರೆ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳೊಂದಿಗೆ ' ಕಳಿಂಗಮುಂ ಗೊಂಡ' ಅಂದರೆ ಕಳಿಂಗವನ್ನೂ ಕೊಂಡನೆಂಬ ಆ I ರಾಜರಾಜನು ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಕಳಿಂಗವನ್ನು ಗೆದ್ದುದಲ್ಲ, ಅವನ ಆಳಿಕೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ 1000 ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಗನಾದ ರಾಜೇಂದ್ರನು ಕಳಿಂಗದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಿ ಗೆದ್ದನೆಂಬ ಕಾರಣ ನಿಜವಾದ ಕಳಿಂಗ ವಿಜಯಿಯಾದ ಆ ಚೋಳ ಯುವರಾಜನನ್ನೇ ಕಳಿಂಗ (ರಾಜ) ನೆಂದೂ ಅತವನ ರಟ್ಟಪಾಡಿ ೭|| ಲಕ್ಷ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದಾಳಿ ಇಟ್ಟ ಅದೇ ರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಹಿಂದಟ್ಟಿದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನನ್ನು^೧ ' ಕಳಿಂಗರಾಜ ಮದವನ್ನಾತಂಗಸಿಂಗ 'ನೆಂದೂ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1005-1006 ರಲ್ಲಿ ಆದ ಚೋಳರ ಪರಾಭವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ಗದಾಯುದ್ಧವು 1006 ರಿಂದ ಈಚೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದೇನೆಂದರೆ-- ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನನ್ನು ಭೀಮನೆಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆತನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯಾದ ಯಾವೊಬ್ಬ ಆರಸನೂ ಅಥವಾ ಅಂಥವರೆಲ್ಲರೂ ದುರ್ಯೋಧನನೆನಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅವರು ಭೀಮನಿಂದ ಕುರುರಾಜನು ಹತನಾದಂತೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದ ಹತರಾಗಿರಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ಬಲ್ಲಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನ ಎದುರಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ಚೋಳ I ರಾಜರಾಜ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ಅಪರಾದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಇವರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು (ಕ್ರಿ. ಶ 997-1009) ದಿವಂಗತನಾದ ಮೇಲೂ ೩ ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ I ರಾಜರಾಜನೂ (ಕ್ರಿ. ಶ. 985-1012) ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದ ಹತನಾಗಲಿಲ್ಲ, ರನ್ನನೆಂದಿರುವ ಮೇರಿಗೆ (ಗದಾ. I. ೨೨-೨೪) ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಅಂಶು ನಗರವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವನ ಇಡೀ ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಕಸಕೊಂಡರೂ ಅವನಿಂದ ೨೧ ಆನೆಗಳನ್ನು ಇಸಕೊಂಡು ಆ ಕದನವು ಮುಗಿಯಿತೆಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರಲ್ಲಿ ಕಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಮಡಿದಿಲ್ಲದೆ ಆ ಮೇಲೂ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರಬೇಕಾದ ಅಪರಾದಿತ್ಯನೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದ ಹತನಾಗಲಿಲ್ಲ; ಹಾಗೆಯೇ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ (VIII. ೧೮) ಭೀಮನನ್ನು ' ಕಳಿಂಗನಂ ನೊಣೆದ'ವನೆಂದದೆಯಾದರೂ ಕಳಿಂಗರಾಜನೆಂದು ಮೇಲೆ ಗೊತ್ತು ಹಚ್ಚಿರುವ ಚೋಳ ಯುವರಾಜನಾದ I ರಾಜೇಂದ್ರನಾದರೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದ

೧. EC, X.

೨. HISI, ಪು. 56 - 58.

ಹತನಾಗಿರದೆ, ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ I ರಾಜರಾಜನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1012 ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಲೇ ತಾನು ಪರಕೇಸರಿ I ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳನೆಂದು ಪಟ್ಟವೇರಿ ಬಹಳ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1043 ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದನು.

೭. ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಚೋಳ ವಿಜಯವನ್ನು ಆ ಚೋಳರ ರಾಜರಾಜ ಹಾಗೂ ಕಳಿಂಗ (ರಾಜ) ಎಂಬ ಅಸ್ಥಿಪ್ರವಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಷ್ಟೇ ವ್ಯಂಜಿಸಿರುವ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆತನ ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣ ವಿಜಯವನ್ನು ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ (ಗದಾ. I. ೨೨ - ೨೮) ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಂದಾದ ಚೋಳರ ಪರಾಜಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 1006 ರ ಹೊಟ್ಟೂರಿನ ಹಾಗೂ ಚೇಬ್ರೋಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದಾದ ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಪರಾಭವವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಚೋಳರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಬಳಿಕ ತಾನೇ ಕೊಂಕಣವನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದೂ ಆತನು ಆತನ ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ವಿಜಯವು ಕ್ರಿ. ಶ. 1006 ರಿಂದ ಈಚೆ ಜರುಗಿರಬೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ಬರೆದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅದು ನವನವೀನವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಗದಾಯುದ್ಧವು ಕ್ರಿ. ಶ. 1007 - 1008 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯ (I. ೨೬)

ಕಂಡೆಂ ಗ್ರಹಣಮನದನಾ

ಮಂಡಲ ದಿಜ್ಞುಖದೆ ಬಂದು ಸರ್ವಗ್ರಾಸಂ |

ಗೊಂಡತ್ತಪರಾದಿತ್ಯನ

ಮಂಡಲಮಂ ಬಾಹುರಾಹು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಾ ||

ಎಂಬ ಕಂದಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಮಂಡಲವನ್ನು ಕಬಳಿಸಿತೆಂಬ ಆ ಪೂರ್ಣ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಉತ್ತರ ಕೊಂಕಣದ ಅರಸನಾದ ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿ ಕವಿಸಮಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಕೇವಲ ರೂಪಕೋಕ್ತಿಯೋ ಅಥವಾ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನಿಗೂ ಅಪರಾದಿತ್ಯನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೆ ರನ್ನನು ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವೂ ಸಂಭವಿಸಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಕಂಡ ರನ್ನನು ಆ ಅಪರಾದಿತ್ಯ ಮಂಡಲದ (ಅಪರಾದಿತ್ಯ = ೧. ಅರಸನ ಹೆಸರು, ೨. ಪಡುವಣ ನೇಸರು; ಮಂಡಲ = ೧. ಮಂಡಲೇಶ್ವರನ ರಾಜ್ಯ, ೨. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ) ಗ್ರಹಣವನ್ನೇ

೧. ಚೋಳ I ರಾಜರಾಜನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1016 ರ ವರೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದರೂ 1012 ರಲ್ಲಿ ಅವನು ರಾಜ್ಯಭಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಅವನ ಮಗನಾದ I ರಾಜೇಂದ್ರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (HISI, ಪು. 60; 341).

ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರತೀರದ ಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾದ ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಶ್ಲೇಷೆಯನ್ನು ಹೊಡಿರುವನೋ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವೇ ಆದರೂ, ತಾನು ಕಂಡ ದರ್ಶನ (phenomenon) ದಿಂದಲೇ ಆತನು ಈ ರೂಪಕ ಶ್ಲೇಷೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂದಾದರೆ, ಮತ್ತು ಹಾಗಾದರೆ ಮಾತ್ರ, ಆತನು ಕಂಡ (ಹಾಗೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1006 ರಿಂದ ಈಚೆಯ) ಆ ಪೂರ್ಣ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವು (ಶಾ. ಶ. ೯೨೯ ಪ್ಲವಂಗ ಸಂ| ವೈಶಾಖ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ =) ಕ್ರಿ. ಶ. 1007 ಮೇ 19 ನೆಯ ತಾರೀಕಿನಂದು ಅಪರಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ, ಅತವಿವ ಅಪರಾದಿತ್ಯನ ಪೂರ್ಣ ಗ್ರಹಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಆಗ್ಗೆ ತಾನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿಂದ ಈಷತ್ಕಾಲಾನಂತರ ರಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ ತನ್ನ ಗದಾಯುದ್ಧವನ್ನು ರನ್ನನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1007-1008 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿರಬೇಕು. ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿಯ ದೇಗುಲದ ದಕ್ಷಿಣ ಗೋಪುರದಲ್ಲಿಯ ಶಾ. ಶ. ೯೩೦ ಕೀಲಕ ಸಂ| ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುಕ್ಲ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1008 ನವಂಬರ 15 ರ ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದ ಆಗ್ಗೆ ಇಱುವಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿವುದರಿಂದ ಆತನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1009 ರ ಮುಂಭಾಗದ ವರೆಗಾದರೂ ಬದುಕಿ ದ್ದಿರಬೇಕು.

೮. ಗದಾಯುದ್ಧದ ಪ್ರತ್ಯಾಶ್ವಾಸದ ಸಮಾಪನ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯ 'ಶ್ರೀಮದಾ ಹವಮಲ್ಲ ಶ್ರೀಪಾದ ಕಲ್ಪಪಾದಪಾಶ್ರಯಾಸನ್ನವರ್ತಿ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕವಿರನ್ನ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಿಂದ ಆ ಕಾವ್ಯವು ಆಹವಮಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದ ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೆ ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವಲ್ಲಿ, ಹಾಗಲ್ಲ ಅದು ಅವನ ಮಗನೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಆದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ ಹೇಗೆ ನಂಬಬಹುದು? ಎಂದು ಕೊನೆಗೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳಬಹುದು. ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿ ಇಷ್ಟೇ- ಈ ಸಮಾಪನ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಹವಮಲ್ಲ ದೇವನೆಂದಿರುವ ಚಾಳುಕ್ಯಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೂ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ತೈಲಪನಂತೆಯೇ ಆಹವಮಲ್ಲನೆಂದೂ ಬಿರುದಿದ್ದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೇ ವಿನಾ ಸರ್ವಥಾ ತೈಲಪನಲ್ಲ. ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯ

ನೆಟ್ಟನೆ ವಾಸವಂಗಮೃತವಾರಿಧಿಯೊಳ್ಸುರ ಗಂಧವಾರಣಂ

ಪುಟ್ಟಿ ಸುರೇಂದ್ರರಾಜ್ಯಮುದಿತೋದಿತಮಾದುದು ದಾನದಿಂದೊಡಂ |

ಬಟ್ಟರೆ ಭದ್ರಲಕ್ಷಣ ಗುಣಾನ್ವಿತನಮ್ಮನ ಗಂಧವಾರಣಂ

ಪುಟ್ಟಿ ನರೇಂದ್ರರಾಜ್ಯಮುದಿತೋದಿತಮಾಹವಮಲ್ಲ ದೇವನಾ || (I. ೧೧)

ಹಾಗೂ

ಸಂಗರರಂಗದೊಳಿಹುವ ಬೆ

ಡಂಗವೆಸರ್ನೆಗಟಿ ನೆಗಣು ಸಂಗರಮಂ ತೋ |

ಪಂ ಗಡ ನೆಗಯ್ಯಾ ಹವಮ

ಲ್ಲಂಗಂ ಜಾಕವ್ವೆ ದೇವಿಗಂ ಪುಟ್ಟಿದುದಂ || (I. ೬೫)

ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ಆಹವಮಲ್ಲನಾದರೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ತಂದೆಯಾದ ತೈಲವನೆಂಬಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಮಾತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರ ಆಶ್ವಾಸಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಆಹವಮಲ್ಲನಾದರೂ ಶಾ. ಶ. ೯೨೮ ಪರಾಭವ ಸಂ| = ಕ್ರಿ. ಶ. 1006 ರ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಜೇಬ್ರೋಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಆಹವಮಲ್ಲ ಸತ್ತಿಗನೆಂದೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಶಾ. ಶ. ೯೨೯ ಪ್ಲವಂಗ ಸಂ| ಫಾಲ್ಗುಣ ನಂದೀಶ್ವರದ ಅಷ್ಟಮಿ, ಅಂದರೆ ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿ, ಗುರುವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1007 ಫೆಬ್ರವರಿ 27 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಜೈನ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿಯ ಅಜಿತಪುರಾಣದಿಂದ (I. ೫೧; XII. ೧೯) ಚಾಳುಕ್ಯ ತೈಲಪನ ಪಡೆವಳನೆಂದು ನಾವು ಬಲ್ಲ ಅದೇ ಪಡೆವಳ ತೈಲನು ಮಾಸನಾಡಿ ೧೪೦ ನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಂದಿನ ಆತನ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಆಹವಮಲ್ಲದೇವನೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ, ಗದಾಯುದ್ಧದಿಂದ (VIII. ೩೬, ೪೨, ೪೮; X. ೭) ಸತ್ತಿಗನೆಂದೂ ತಿಳಿದ ಹಾಗೂ ಈ ಶಾಸನಗಳ ತೇದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೇ (ಕ್ರಿ. ಶ. 997 - 1009) ಎಂದು ದೃಢವಾಗುವ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೇ ವಿನಾ ಅನ್ಯನಲ್ಲ. ಅತವನ ಗದಾಯುದ್ಧವು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೆ ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ಕಂಡಿತನೇ ಸರಿ.

ಹಾಗಾದರೆ ಗದಾಯುದ್ಧದ (XII. ೨೩) ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ

ಶಕ ಸಸುಗತಿಋತು ಯುಗ ಶಶಿ

ನಿಕರಾಂಕಂ ಚಿತ್ರಭಾನು (ಸಂವತ್ಸರ) ಕಾ |

ತಿ೯ಕ ಸಿತಸಪ್ತಮಿ (ದಿನಮೊಳು)

ಸುಕರಂ ಬುಧಸೇವ್ಯಮಾಯು ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಂ ||

ಎಂಬೀ ಕಂದ ಪದ್ಯದ ಗತಿ ಏನು? ಇದರಿಂದ ಆ ಕಾವ್ಯವು ಕ್ರಿ. ಶ. 982 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದಷ್ಟೇ, ಅದರ ಅರ್ಥವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಹೀಗೆನ್ನಬಹುದು—

೧. HISI, ಪು. 58; 1335.

೨. Supplement to South Indian Epigraphy Report, 1927, ಪು. 3. ನಂ. 28.

ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹುಳುಕುಗಳಿದ್ದರೂ ಇದೊಂದು ಕಾವ್ಯರಚನೆಯ ಮುಗಿತಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಇದರಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರಭಾನು ಎಂಬುದು ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರಿಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ರಿ. ಶ. 949 ನೆಯ ಸೌಮ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರನ್ನನ (ಅಜಿತ XII. ೪೭) ಆಯುಷ್ಯಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂವತ್ಸರವು ಕ್ರಿ. ಶ. 982-983 ನೆಯದೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಅಕ್ಷೇಪವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ, ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಕೊನೆಗಂಡ ಕಾವ್ಯವು ಆ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿದಿರಬೇಕೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಕಂದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತೇದಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ ಸಪ್ತಮಿ, ಅಂದರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ನಂದೀಶ್ವರ ಪರ್ವದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನವಾದ ಆ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯ ನಿನ್ನೆ. ನಂದೀಶ್ವರ ಪರ್ವವು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಾರಿ ಬರುತ್ತಿದೆ — ಆಷಾಢ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ವರೆಗಣ ಆಷಾಢ ನಂದೀಶ್ವರ, ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ವರೆಗಣ ಕಾರ್ತಿಕ ನಂದೀಶ್ವರ, ಮತ್ತು ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯಿಂದ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ವರೆಗಣ ಫಾಲ್ಗುಣ ನಂದೀಶ್ವರ.^೧ ಈ ಮೂರೂ ಜೈನರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕಾಲಗಳು. ಅನೇಕ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಆಯಾ ನಂದೀಶ್ವರ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ—

೧. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪೂರ್ವಪುರಾಣದ ರಚಕನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಜಿನ ಸೇನನು ತನ್ನ ಜಯಧವಲಾ (ಪೀಕಾ) ಎಂಬ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದುದು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅಮೋಘವರ್ಷ ನೃಪತುಂಗನ ಆಳಿಕೆಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. 814-877) ಶಾ. ಶ. ೭೫೯ = ಕ್ರಿ. ಶ. 837-838 ರ ಫಾಲ್ಗುಣ ನಂದೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ^೨—

ಫಾಲ್ಗುಣೇ ಮಾಸಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಹೇ ದಶಮ್ಯಾಂ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷಕೇ |
ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ಪೂಜಾಯಾಂ ನಂದೀಶ್ವರಮಹೋತ್ಸವೇ ||
ಅಮೋಘವರ್ಷ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಾಜ್ಯರಾಜ್ಯ ಗುಣೋದಯಾ |

.....
ಏಕಾನ್ನ ಸಷ್ಟಿ ಸಮಧಿಕ ಸಪ್ತಶತಾಬ್ದೇಷು ಶಕನರೇಂದ್ರಸ್ಯ |
ಸಮತೀತೇಷು ಸಮಾಪ್ತಾ ಜಯಧವಲಾ ಪ್ರಾಭೃತವ್ಯಾಖ್ಯಾ ||

೨. ಚಾವುಂಡರಾಯನು ತನ್ನ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣವೆಂಬ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷಣ ಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದುದು ' ಫಾಲ್ಗುಣ ಸಿತಾಷ್ಟಮಿ ' ಅಂದರೆ ಫಾಲ್ಗುಣ ನಂದೀಶ್ವರದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನವಾದ ಶುಕ್ಲಾಷ್ಟಮಿಯಂದು^೩—

೧. ಉದಯ ಭಾರತ, II. ಪು. ೨೦-೨೧.

೨. ಜಿನಸೇನನ ' ಪಾರ್ಶ್ವಾಭ್ಯುದಯ ' ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ (ಪು. 2-3).

೩. ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ (ಪೀಠಿಕೆ, ಪು. iii); ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. 46.

ನವಶತಸಂಖ್ಯೆಯಾಗೆ ಶಕಕಾಲಸಮಂ ನೆಗಟ್ಟೀಶ್ವರಾಬ್ದಮು
 ತ್ಸವಕರಮಾಗೆ ಫಾಲ್ಗುಣ ಸಿತಾಷ್ಟಮಿ ರೋಹಿಣಿ ಸೋಮವಾರಮಂ ।
 ಬಿವು ಶುಭದಂಗಳಾಗೆ ಪರಮೋತ್ಸವದಿಂ ಗುಣರತ್ನಭೂಷಣಂ
 ಕವಿಜನಶೇಖರಂ ಬರೆದು ಪುಸ್ತಕಕೇಡುಸಿದಂ ಪುರಾಣಮಂ ॥

೩. ರನ್ನನೇ ತನ್ನ ಅಜಿತಪುರಾಣವನ್ನು (XII. ೫೪) ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು
 ಕಾರ್ತಿಕ ನಂದೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ—

ಶಕವರ್ಷಂ ಪಂಚದಶಾ
 ಧಿಕ ನವಶತಮಾಗೆ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರ ಕಾ ।
 ತಿಕ ನಂದೀಶ್ವರ ದಿನದೊಳ್
 ಪ್ರಕಟಿಸಿದುದು ರತ್ನನಿಂದಮಜಿತಪುರಾಣಂ ॥

ಆದರೆ ಪಂಪನು ತನ್ನ ಆದಿಪುರಾಣವನ್ನು (XVI. ೭೬ - ೭೭) ಕಾರ್ತಿಕ
 ನಂದೀಶ್ವರದ ಅವೆಂಟರಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದೂ ತಿಥಿಯಿಂದಲ್ಲ, ಆ ಮುಂಚಿನ ಪಂಚಮಿ
 ಯಂದು ಮುಗಿಸಿದನು—

ಶಕವರ್ಷಮೆಂಟುನೂಹ
 ಕೈ ಕಡೆಯೊಳಹುವತ್ತುಮೂಹು ಸಂದಂದು ಜಗ ।
 ತ್ವಕಟ ಪ್ಲವ ಸಂವತ್ಸರ
 ದ ಕಾರ್ತಿಕಂ ಮುದಮನೀಯೆ ನಂದೀಶ್ವರದೊಳ್ ॥
 ಸಿತಪಕ್ಷದ ಪಂಚಮಿ ದಿನ
 ಪತಿನಾರಂ ಶುಭದ ಮೂಲ ನಕ್ಷತ್ರದೊಳ ।
 ಸ್ತಿತನಾಗೆ ನೆಗಟ್ಟಿದೀ ಮ
 ತ್ವತಿ ಜಗದೊಳ್ ಪುದಿದು ಸಾಗರಾಂತ ಸ್ತಿಯಂ ॥

ಎಂಬ ಕಾರಣ ನಂದೀಶ್ವರನೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ತೊಡಗುವಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಒತ್ತಿನ ಕೆಲವು
 ದಿನಗಳೂ ಅಂಥವೇ ಪುಣ್ಯತಿಥಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಶುಕ್ಲ
 ಪಂಚಮಿಗಿಂತ ಕಾರ್ತಿಕ ನಂದೀಶ್ವರಕ್ಕೆ ಸಮಾಪತರವಾದ ಶುಕ್ಲ ಸಪ್ತಮಿಯಂದು
 ಬರೆದು ಮುಗಿದುದೆಂಬ ರನ್ನನ ಆ ಕಾವ್ಯವು ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣದಂತೆ, ತನ್ನದೇ
 ಅಜಿತಪುರಾಣದಂತೆ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಯಾವುದೊಂದು ಕಾವ್ಯ ತಾನೇ ಅಗಿರಬೇಕು
 ಲ್ಲದೆ, ಗದಾಯುದ್ಧದಂಥಾ ಜೈನೇತರ ಕಾವ್ಯವಲ್ಲ. ರನ್ನನು ತನ್ನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತ
 ವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 981 - 982 ರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ,
 ' ಶಕಸಮಗತಿ ' ಎಂಬ ಕಂದವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆತನ ಗದಾ
 ಯುದ್ಧದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ ಪ್ರಕ್ಷೇಪವೇ ಆದರೂ ಅದು ರನ್ನನ ಕವಿತೆಯೇ
 ಅಹುದಾದರೆ, ಅದು ಅವನ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ರಚನಕಾಲವನ್ನು ಹೇಳುವ,

ಆ ಕಾವ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ರನ್ನನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಪ್ರತಿಸಿರುವ ಓಲೇಗರಿಯ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಬಳಿಕಲೇ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಗೆದ್ದಲು ಹಿಡಿದೊ ಬೇರೆ ಹೇಗೊ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯ ಆಶ್ವಾಸನದ ಕೊಟ್ಟಕೊನೆಯ ಕೆಲ ಭಾಗವೂ ಅದರ ಮುಂದಣ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತವೂ ತ್ರುಟಿತವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾದಂದು ಆ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಚರಿತದ ಕೊನೆಯ ಈ ಕಂದಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರಗಳು ಸವೆದೊ ತೂತುಬಿದ್ದೊ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಾಣವಾದರೂ ಈ ಪದ್ಯವಿದ್ದ ಓಲೆ ಏನೋ ಉಳಿದಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ಪದ್ಯವೇ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯವೆಂದೂ ಅತವನ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ತೇದಿಯೇ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಸಮಾಪನ ಕಾಲವೆಂದೂ ಸಾಹಜಿಕವಾಗಿ ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇದು ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಷ್ಟೇ.

ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯ

ಸುಮಾರು ೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಹೆಸರು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿನಾ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದೆ, ಆ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಅವನ ಸಮಸಾಮಯಿಕವಾಗಿರದೆ, ಅವನ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹಜವಾಗಿ ಇದ್ದ ಕೊರತೆಯಾದರೂ ಈಗೇನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿಲ್ಲದೆ, ಅವನ ಕಿರಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಹರಿಹರನ ಅಪೂರ್ಣ ವಾಗಿಯೇ ಆದರೂ ದೊರೆತಿರುವ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಿಂದಲೂ ಈ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ ಆ ತೊಡಕು ಸಾಕಲ್ಪವಾಗಿ ನೀಗುತ್ತದೆ.

೧. ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುದ್ದೆ ಬಿಹಾಳ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಡಿಹಾಳ ಮತ್ತು ಕುಂಟೋಜಿ ಗ್ರಾಮಗಳ ನಡುವಣ ಗಡಿಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ^೧ ಇದು ಬಸವರಾಜದೇವರ ಮಾನ್ಯ' ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಬಸವರಾಜದೇವರೆಂದರೆ ಬಸವೇಶ್ವರನೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯನಲ್ಲ ಎಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದೃಢವಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಮಾನ್ಯವು ಅವನದೇ, ಅತವಿವ ಅವನು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನೆ, ಎಂದು ಕಂಡಿತವಾದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ತೇದಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಇದು ಅವನ ಐತಿಹಾಸಿಕತೆಗೆ ಸಾಲುವಂತೆ ಅವನ ಕಾಲನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಸಾಲದು.

೨. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೊರಟೂರಿನ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದೊಂದು ಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ^೨ ದುರ್ಮುಖಿ ಸಂ| ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ೧೦ ಮಂಗಳವಾರದಂದು ಹಂದಿಗ ನೂರಿನ ಮಹಾನಾಯಕಾಚಾರ್ಯ ಸಿದೇನಾಯಕನ ಕೆಳಗಣ ಗಬ್ಬಿನಾಯಕನೆಂಬ ವನು ಅದೋ ಬೇರೆಯದೋ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದನೆಂದಿದೆ. ಈ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಶಕಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಲಿ ಆಗಣ ಆಳರಸನ ಹೆಸರಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಇದು ಎಷ್ಟರ ಹಿಂದಣದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧. Annual Report on South Indian Epigraphy (SIE), 1930, Appendix E, ಪು. 65. ನಂ. 14

೨. SIE, 1927 Supplement (Sup.), ಪು. 6 ನಂ. 77.

೩. ಬಸವಪುರಾಣದಿಂದ (4. ೫೬; ೫೭; ೫೯; ೬೧) ಸಂಗಮೇಶ್ವರನ ಮಗನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ತಿಳಿದ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ಶಾ. ಶ. ೧೧೮೪ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1262 ನೆಯ ಚೌಡದಾಮಪುರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ

(.) ನೆಗಣ್ಣದ್ರಿಜೆ ಬಿನ್ನಪಂ ಶಿವ ಜಗಕ್ಕೀ ಮಾರ್ಗಮಂ ತೋರಬೇ |

ಕೆನಲಾಗ ಪ್ರಭು ನಂದಿನಾಥನ ಮೊಗಂ ನೋಡಲ್ಕೆ (.) ಸಂಗಮೇ |

ಶನಪುತ್ರಂ ಬಸವಯ್ಯ ಬಂದ

ನೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂಗಮೇಶನ ಪುತ್ರನೆಂಬ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಈ ಶಾಸನಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅತವನ ಇದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ, ನಂದೀಶ್ವರನ ಅವತಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ, ಅವನು ಇದರ ಕೆಲವಾದರೂ ದಶಕಗಳ ಹಿಂದೆ ಆಗಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು.

೪. ಕ್ರಿ. ಶ. 1280 ನೆಯ ಮರಡೀಪುರದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—

ಸಿರಿಯಾಳ ದಾಸವರ್ಮ ಓಹಿಲ ಉದ್ಭಟ ನಂಬಿ ಕುಂಬಾರ ಗುಂಡ

ಅಂಡವಲ ಕರಿಕಾಲ ಚೋಳ ಭೋಗದೇವ ಬಾಣ ಮಯೂರ

ಕಾಳಿದಾಸ ಕೇಶಿರಾಜ ದಣ್ಣಾಯಕ ಸುರಿಗೆ ಚೆಲ್ವರಾಯ

ಸಂಗನ ಬಸವಯ್ಯ ಲಿನಿಮಿತಿ ಕೇಶವರಾಜ ಜಗದೇವ ದಣ್ಣಾಯಕ

ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯ ಸೊನ್ನಲಿಗೆ ರಾಮಯ್ಯ ಹುಲಿಗೆರೆಯ

ಪೊನ್ನಯ್ಯ ನೆಲುವಿಗೆಯ ಸಾಂತಯ್ಯ (ಬಂ. ೧೭);

೫. ಶಾ. ಶ. ೧೨೦೧ ನೆಯ ಪ್ರಮಾಥಿ ಸಂ| ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಸೋಮವಾರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ, ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತಿಂಗಳು ಸರಿಯಾದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1279 ಸಪ್ತಂಬರ 21 ಗುರುವಾರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಂದಿನ, ಅಥವಾ ವಾರ ಸರಿಯಾದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1280 ಸಪ್ತಂಬರ 10 ಸೋಮವಾರ ಭಾದ್ರಪದ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಂದಿನ, ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ವಂಶದ ರಾಮಚಂದ್ರನ (1271 – 1309) ಕಾಲದ ಕಲ್ಲೇಡೇವರ ಪುರದ ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯ ಜಗಳೂರು 30 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—

ಚೇರ ಚೋಳ ನಂಬಿ ನಂಬಿ ಚಿಕ್ಕ ಕಕ್ಕ ಚೆನ್ನ ಹೊನ್ನ

ಬಂಕ ಬಸವರಾಜ ಭೋಜಾದಿ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಮಹಾಗಣಾಚಾರ

(ಬಂ. ೧೧-೧೨);

೬. ಶಾ. ಶ. ೧೧೮೧ ಕಾಳಯುಕ್ತ ಸಂ| = ಕ್ರಿ. ಶ. 1258 – 59 ನೆಯ ಹೊಯ್ಸಳ ವೀರ ನಾರಸಿಂಹನ, ಅಂದರೆ III ನರಸಿಂಹನ (1254 – 91),

೧. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ, XXIII (ಬಹುಧಾನ್ಯ ಸಂ|), ಪು. ೨೭೭.

೨. Epigraphia Carnatica (EC) XI.

ಕಾಲದ ಹಿರಿಯೂರು ಕುಂಜೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಅರಸಿಕೆರೆ 109 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—

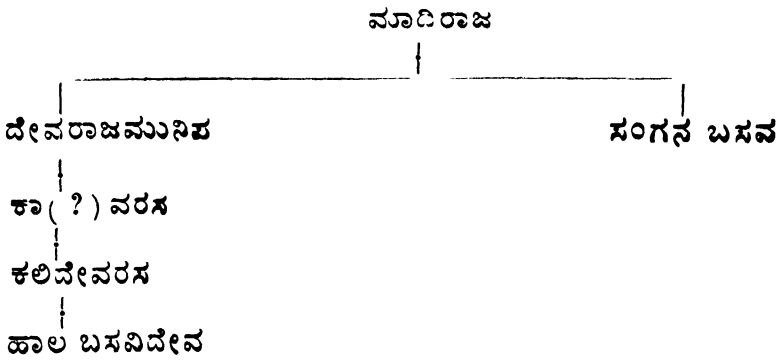
ಸಿರಿಯಾಳ್ವಂ ಬಸವಯ್ಯನೊಳ್ವೆಸೆವ ಮಂ ಬಾಣನುಂ

ಧರ ಭೋಗಂ ಸಲೆ ಚೋಳನುದ್ಭಟನತರ್ಕ್ಕಂ ಸಿಂದ ಬಲ್ಲಾಳನಿಂ |

ಧರೆ ಕೊಂಡಾಡುವ ದಾಸಿಮಯ್ಯನೆನಿಸಿದೀ ಭಕ್ತಸಂದೋಹ (ಬಂ. ೫-೭)

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯ ಪುಟ ಪುಟಗಳಿಂದ (ಉದಾ. ಪು. ೫೦) ಬಸವ, ಬಸವಣ್ಣ, ಬಸವಯ್ಯ, ಬಸವರಸ, ಬಸವರಾಜ, ಬಸವಿದೇವ ನೆಂದೂ ತಿಳಿವ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮ ಶಿವಶರಣರೆಂದಿರುವ ಬಾಣ, ಮಯೂರ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಸಿರಿಯಾಳ, ಚೋಳ, ದಾಸಿಮಯ್ಯ, ಸಿಂದುಬಲ್ಲಾಳ, ನಂಜಿ, ಚಿಕ್ಕ, ಕಕ್ಕ, ಚನ್ನ, ಓಹಿಲರೊಂದಿಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನೂ ಅವರಿಗೆ ಓರಗೆಯ ಶಿವಭಕ್ತನೆಂದು ಗಣಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೭. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾದ ಶಾ. ಶ. ೧೧೮೨ ನೆಯ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಿ ಸಂ| ಚೈತ್ರ ಬಹುಳ ಅನಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1260 ಎಪ್ರಿಲ್ 12 ಸೋಮವಾರದ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಂದಿನ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ಕನ್ನರನ (1247 - 60) ಕಾಲದ ಅರ್ಜುನನಾಡದ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಾದರೂ^೩ ಆ ಶಾಸನೋಕ್ತ ದಾನದ ಪ್ರತಿಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಹಾಲಬಸವಿದೇವನ ಪೀಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ—



ಹರಿಹರನ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಿಂದ ಬಸವರಾಜನೆಂದೂ ಸಂಗನಬಸವನೆಂದೂ ತಿಳಿವ ಬಸವೇಶ್ವರನ ತಂದೆಯಾದ ಮಾದಿರಾಜನನ್ನು ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೫) ‘ಅಗ್ರಹಾರಂ ಬಾಗೆವಾಡಿಯೊಳಗೆಸಿದಿರ್ಪ ಅಗ್ರೇಶ್ವರಂ.....

೧. EC V.

೨. ಶಿವಾನುಭವ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ನಂ. ೧ (1926): ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳು (ಪು. ೨೨; ೪೫; ೪೬; ೪೮; ೪೯; ೫೦; ೬೧; ೬೨; ೬೩; ೭೧; ೭೩; ೮೭; ೯೩; ೯೯; ೧೦೮; ೧೦೯; ೧೧೧).

೩. Epigraphia Indica (EI) XXI, ಪು. 12—14

ಮಾದಿರಾಜ ' ಎಂದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (2. ೪೫-೪೬) ' ಇಂಗಲೇಶ್ವರ ಬಾಗೆವಾಡಿಯಲಿ ಆ ಮಹಾಬಹುಳಾಗ್ರಹಾರ ಗ್ರಾಮಣೀಮಣಿ.....ಮಾದಿರಾಜ ' ಎಂದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸರಿಯಾಗಿ — ' ತರ್ದವಾಡಿ ಮಧ್ಯ ಗ್ರಾಮ ಬಾಗವಾಡಿ ಪುರವ ರಾಧೀಶ್ವರ ' (ಬಂ. ೮), ಅಂದರೆ ಬಾಗೆವಾಡಿಯ ಊರೊಡೆಯನೆಂದೂ ಅವನ ತನೂಜನಾದ ಬಸವರಾಜನನ್ನು (ಬಂ. ೯ - ೧೦)

ಮಂಗಳಕೀರ್ತಿ ಪುರಾತನ

ಜಂಗಮ ಲಿಂಗೈಕ ಭಕ್ತಿ ನಿರ್ಭರ ಲೀಲಾ

ಸಂಗಂ ಸಂಗನ ಬಸವಂ

ಎಂದೂ ಈ ಸಂಗನ ಬಸವನ ಅಗ್ರಜನಾದ ದೇವರಾಜ ಮುನಿಪನ (ಬಂ. ೩೫-೩೬) ಮರಿಮಗನಾದ ಹಾಲ ಬಸವಿದೇವನನ್ನು (ಬಂ. ೪೨ - ೪೩) ' ತೇಸಟ್ಟಿ ಪುರಾತನ ಪಾದಾರ್ಚಕರುಂ ಮಹಾಲಿಂಗ ಜಂಗಮ ಪ್ರಸಾದನಿಯತರುಂ ಸಮಯಭಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನ ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜನಾನ್ವಯರುಂ ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಬಸವ ರಾಜನೂ ಸಂಗನ ಬಸವನೂ ಎಂಬವನು ಬಸವೇಶ್ವರನೇ, ಅತವನ ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ಪೀಳಿಗೆಯೂ ಆತನದೇ ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ.

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೩೮ - ೩೯) ಹಾಲ ಬಸವಿದೇವನನ್ನು

.....ಮಾನವ ದೇವಂ |

ಗಲಿದಂ ಅಶನ ಬೆಸನವಂ

ಛಲರಥಿಕಂ ಹಾಲ ಬಸವಿದೇವ ಮುನೀಶಂ ||

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅಶನ ಬೆಸನವನ್ನು ಗೆದ್ದಿರಲೂ ಮುನೀಶನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡಲೂ ಬೇಕಾದರೆ ಆತನಿಗೆ ಆಗ್ಗೆ ೬೦ ರಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಾಯವೆಂದೂ ಆತನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸು. ೨೫ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿ, ಆತನ ಹಿಂದಣ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ತಲೆಮಾರಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ೨೫ ವರ್ಷಗಳಂತೆ ಎಡೆಬಿಟ್ಟು ಗಣಿಸಿದರೆ, ಹಾಲ ಬಸವಿದೇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1200 ರಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಿದೇವನು ಸು. 1175 ರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾ (?) ಪರಸನು ಸು. 1150 ರಲ್ಲಿಯೂ ದೇವರಾಜ ಮುನಿಪನು ಸು. 1125 ರಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುವಂತೆ ತೋರುವುದರಿಂದ, ದೇವರಾಜ ಮುನಿಪನ ತಮ್ಮನಾದ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1130 ರ ಅಚೇಚೆ ಹುಟ್ಟಿ 1200 ರೊಳಗೆ ಗತಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಕಂಡಿತವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ವೀರಶೈವರ ಬಸವ ರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಬಸವಪುರಾಣ, ಮಲಬಸವ ಚಾರಿತ್ರವೇಬ ಸಿಂಗಿರಾಜಪುರಾಣ ಹಾಗೂ ಜೈನರ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯಚರಿತೆ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಥೆ ಓರಂತೆ ಇಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವೂ ಇದೆಯಾದರೂ,

ಅವನ ಸಮಸಾಮಯಿಕನಾದ ಹಾಗೂ ಅವನು ಓಲಗಿಸಿದ ಅರಸನ ಹೆಸರು ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಒಮ್ಮತವಾಗಿವೆ. ಅದಲ್ಲದೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಲ್ಲಿಯೇ^೧ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ದೊರೆವ

೧. ಭವಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಗದ್ದುಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು
ಓಲೈಸಿಹೆನೆಂದು ನುಡಿವರಯ್ಯ !
೨. ಬಿಜ್ಜಳನ ಭಂಡಾರ ಎನಗೇಕಯ್ಯ ?
೩. ಅನೀ ಬಿಜ್ಜಳಂಗಂಜುವೆನೆ ಆಯ್ಯ ?

ಎಂಬೀ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಗದ್ದುಗೆ ಎಂಬ ಸಂಕೇತದಿಂದ ರಾಜನೆಂದು ತಿಳಿದ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬ ಅರಸನನ್ನು ಬಸವೇಶ್ವರನು ಓಲಗಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಭವಿ ಎಂದುದರಿಂದ ಅವನು ವೀರಶೈವನಲ್ಲವೆಂದೂ ಆತನ ಭಂಡಾರ ತನಗೇಕೆ? ಎಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಆತನ ಭಂಡಾರದ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದೂ ತಾನು ಅವನಿಗೆ ಅಂಜುವೆನೆ? ಎಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರೊಳಗೆ ಕೊನೆಗೆ ವೈಮನಸ್ಸು ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನು ಓಲಗಿಸಿದ ಅರಸನ ಹೆಸರು ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಬಸವೇಶ್ವರನು ಇದ್ದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1130-1200 ರೊಳಗೆ ಬಿಜ್ಜಳ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬನಲ್ಲ, ಇಬ್ಬರರಸರು ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದರು— ಕಳಚುರ್ಯ ವಂಶದ ಬಿಜ್ಜಳ ಮತ್ತು ಅವನ ದೌಹಿತ್ರನಾದ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದ ವಂಶದ ಬಿಜ್ಜಳ. ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಇದ್ದ ಅರಸ ಬಿಜ್ಜಳರಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಯಾವಾತನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು. ಇವರನ್ನು ಕುರಿತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ವಿವರವು ಹೀಗಿದೆ.

ಕಳಚುರ್ಯ ಪರ್ಮಾಡಿ

ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳ

ಸೋಮೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋವಿದೇವ (ಸೋಯಿದೇವ)	ಸಂಕಮ	ಅಹವಮಲ್ಲ	ಸಿಂಘಣ	ವಜ್ರದೇವ	ಸಿರಿಯಾದೇವಿ + II	ಸಿಂದ ಚಾವುಂಡ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳ
---	------	---------	-------	---------	-----------------	-------------------------------

ಕ್ರಿ. ಶ. 1128 ನೆಯ ಇಂಗಲೇಶ್ವರದ ಶಾಸನದಿಂದ^೨ ಕಳಚುರ್ಯ ವಂಶದ ಪರ್ಮಾಡಿ ಎಂಬವನು ಕಲ್ಯಾಣದ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಮ್ರಾಜನಾದ ಭೂಲೋಕ

೧. ಪು. ೧೦೪; ೧೧೦; ೧೦೮.

೨. Fleet's Kanarese Dynasties (FKD), ಪು. 470.

ಮಲ್ಲ III ಸೋಮೇಶ್ವರನ (1126 - 37) ಕೆಯ್ಯೆಳಗೆ ತರ್ದವಾಡಿಯ ಮಹಾ ಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಚಾಳುಕ್ಯ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ (ನೂರ್ಮಡಿ) III ತೈಲನ ಆಳಿಕೆಯ (1149-63) ೩ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1151 ನೆಯ ವಿಜಾಪುರದ ಶಾಸನದಿಂದ^೧ ಪೆರ್ಮಾಡಿಯ ಮಗನಾದ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು III ತೈಲನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದು ತರ್ದವಾಡಿ ೧೦೦೦ ಸೀಮೆ ಆತನ ಹಿಡುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದೂ III ತೈಲನ ಆಳಿಕೆಯ ಶಕಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಸಂವತ್ಸರದ ಹೆಸರೂ ಸವೆದುಹೋಗಿ ಮಾರ್ಗಶಿರದಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಎಂದಷ್ಟೇ ಇರುವ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1155 ನವಂಬರ 26 ಮಾರ್ಗಶಿರ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಶನಿವಾರದ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಶಿಕಾರಿಪುರ 108 ನೆಯ ಶಾಸನ ದಿಂದಲೂ^೨ ಬಿಜ್ಜಳನು III ತೈಲನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದು ಬನವಾಸಿ ೧೨೦೦೦ ಆತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಪೆರ್ಮಾಡಿಯ ಬಳಿಕ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1140 - 45 ರಿಂದಲೇ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿರಬೇಕು. ಶಾ. ಶ. ೧೦೬೯ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1147 ರ ಮಾಸ ವಾಡದ ಶಿಲಾಲೇಖದಿಂದ^೩ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸ್ಥಿರಶಿಬಿರ, ಅಂದರೆ ರಾಜಧಾನಿ, ಮಂಗಳ ವಾಡ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. III ತೈಲನ ಆಳಿಕೆಯ ೬ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಯುವ ಸಂ| ಮಾಘದಮಾವಾಸ್ಯೆ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಸೋಮವಾರ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1155 ದಶಂಬರ 26 ಸೋಮವಾರದ (= ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯ ಮಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ), ಅಥವಾ 1156 ಜನವರಿ 23 ಸೋಮವಾರದ (= ಮಾಘ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕುಂಭ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ) ಶಿಕಾರಿಪುರ 104 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೪ ಆತನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ' ಸಕಳ ದೇಶಂಗಳಂ..... ಆಳುತ್ತಮಿರೆ ' (ಬಂ. ೧೧) ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಆಗ್ಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನು III ತೈಲನ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಆತನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಂತಿರಬೇಕು.

೧. Fleet's Kanarese Dynasties (FKD). ಪು. 472.

೨. EC, VII. ಕ್ರಿ. ಶ. 1155 ನವಂಬರ 26 ರ ಅಚಿ 1107 ರ ವರೆಗೆ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದೂ 1137 ರ ವರೆಗೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದೂ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಈಚೆ 1164 ನವಂಬರ 16 ಸೋಮವಾರ ಕಾರ್ತಿಕ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದೂ 1174 ನವಂಬರ 25 ಸೋಮವಾರ ಮಾರ್ಗಶಿರ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದೂ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಗಳು ಇದ್ದು ವಾದರೂ ಇವೆರಡೂ ವರ್ಷಗಳು III ತೈಲನ ಆಳೂ ತನ್ನ ಮಿರುವದರಿಂದ, ಆ ಗ್ರಹಣಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲವು.

೩. ಹರಿಹರದೇವ (ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ರಾಜಾರಾಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದವರ ಪ್ರಕಟನೆ). ಪು. ೪೪. ೪. EC, VII.

ಆ ಮೇಲೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಳಚುರ್ಯವರ್ಷವೆಂಬ ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಕಾಲ ಮಾನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಈಶ್ವರ ಸಂ| ಉತ್ತರಾಯಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1157 ದಶಂಬರದ ಅಣ್ಣಿಗಿರೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಆ ಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ಈ ಕಾಲಮಾನದ ೨ನೆಯ ವರ್ಷವೆಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಇದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1156 ನೆಯ ಧಾತೃಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಎಂದೂ ಭುಜಬಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದೂ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1156-57ರ ಹುಲಗೂರು ಹಾಗೂ ಹಾವೇರಿಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ^೨ ಈಚೆಯವಲ್ಲಿ III ತೈಲನ ಇತರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರ ಹೆಸರಿನೆಯಾದರೂ ಆತನ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವವು ಅಷ್ಟು ದ್ಯೋತಕವಾಗಿಲ್ಲ. ಶಾ. ಶ. ೧೧೮೦ ಬಹುಧಾನ್ಯ ಸಂ| = ಕ್ರಿ. ಶ. 1158 ರ ಶಿಕಾರಿಪುರ 123 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೩ ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನ ಹೆಸರಿದೆಯಾದರೂ (ಬಂ. ೧೩) ಆತನಿಗೂ ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೂ ಇದ್ದ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆನ್ನದೆ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜನೆಂದೂ (ಬಂ. ೧೫) ಭುಜಬಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಬಿಜ್ಜಲದೇವರಸನೆಂದೂ (ಬಂ ೧೭) ಹೇಳಿದೆ. ಶಾ. ಶ. ೧೧೮೧ ಬಹುಧಾನ್ಯ ಸಂ| ಭಾದ್ರಪದದಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1160 ಸಪ್ತಂಬರ 2 ಶುಕ್ರವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಶಿಕಾರಿಪುರ 18 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೪ III ತೈಲನನ್ನು ಹೆಸರಿಸದೆ, ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಭುಜಬಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಬಿಜ್ಜಲದೇವರಸನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಜ್ಜಳನ ೬ ನೆಯ ವರ್ಷದ ವಿಷು ಸಂ| ಪುಷ್ಯಮಾಸದಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1162 ಜನವರಿ 17 ಬುಧವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಶಿಕಾರಿಪುರ 102 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೫ ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲದೆ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಭುಜಬಲ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ ಬಿಜ್ಜಲದೇವರಸನೆಂದದೆ. ಆ ಮೇಲಣ ಚಿತ್ರಭಾನು ಸಂ| ಪೌಷ ಕೃಷ್ಣ ೨ ಸೋಮವಾರ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1162 ದಶಂಬರ 24 ರ ಹೂಲಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೬ III ತೈಲನ ಹೆಸರೆತ್ತದೆ, ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆನ್ನದೆ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇವಲ್ಲಿಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ 123 ರಲ್ಲಿಯೂ (ಬಂ. ೧೪) ಹಾಗೆಯೇ III ತೈಲನ ಹೆಸರೂ ಬಿಜ್ಜಳ ಕ್ಷೋಣಿಪಾಲನ ಹೆಸರೂ (ಬಂ. ೨೫) ಇದ್ದು ಅವರೊಳಗಣ ಸಂಬಂಧವನ್ನಾಗಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳದ ದಾವಣಗೆರೆ 35 ರಲ್ಲಿಯೂ^೭ (ಬಂ. ೨೮-೨೯)

೧. FKD, 474. ೨. ಅದೇ, ಪು. 461 ೩. EC, VII ೪. FKD, 475
೫. EC, XI

ಪುಸಿಯಲ್ತು ವೀರಭೋಜ್ಯಾ

ವಸುಂಧರಾಯೆಂಬ ವಾಕ್ಯವೆನೆ ಧರೆಯಂ ಸಾ ।

ಧಿಸಿದಂ ತೆಂಕಬ್ಬಿಯೆ ಬಡ

ಗ ಸೀಮೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ಕಟಕವೆನೆ ಬಿಜ್ಜ ನೃಪಂ ॥

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ತೆಂಕಲಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ, ಬಡಗಲಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಗೂ ನಡುವಣ ಸೀಮೆಯೆಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳಪಟ್ಟ ಸೀಮೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಅದನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಿಂದ ತಾನೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅತಃಪವ ಅನುಮಕೊಂಡದ ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳುವ ಮೇರೆಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1155 ರಲ್ಲಿ ಕಾಕತೀಯ ವಂಶದ II ಪ್ರೋಲ (1117-63) ನಿಂದ^೧ ಸೋಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನು ಆ ಅಪಜಯದಿಂದ ಬಲಗುಂದಿದ್ದಾಗ ಆತನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಆ ಸುಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ತನ್ನ ಒಡೆಯನಿಗೆ ದ್ರೋಹವೆಣಿಸಿ ಆತನ ಸೈನ್ಯವನ್ನೇ ಆತನಿಗೆ ಎದುರಾಯಿಸಿ ತನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯನ್ನೂ ಆತನ ರಾಜ್ಯದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನೂ ಸೆಳೆಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಕಾಲಾನಂತರದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1173 ನೆಯ ಹರಸೂರು ಮತ್ತು ಕಾಳಗಿಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ^೨ ತಿಳುವ ಮೇರೆಗೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಚಾಳುಕ್ಯರನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಸಮಗ್ರ ಕುಂತಳದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದನೆಂಬ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1156 ರಿಂದ 1162 ರೊಳಗೆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜ್ಯಾಪಹಾರವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿ III ತೈಲನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಡೆತನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರಬೇಕು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1165 ನೆಯ ಬಾಳಂಬೀಡಿನ ಹಾಗೂ ಮಂತಗಿಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ^೩ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಸೊರಬ 346 ರಿಂದಲೂ^೪ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿ ಕಲ್ಯಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ತಾನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಯಾಗುತ್ತಲೇ, III ತೈಲನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1163 ರ ವರೆಗೆ ಬದುಕಿದ್ದನಾದರೂ ಅವನ 1157 ರಿಂದ ಈಚೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿ ಕಲ್ಯಾಣವೆನ್ನದೆ ಅದನ್ನು ಇತರತ್ರ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, 1162-63 ರಲ್ಲಿ ಆತನು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಆತನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟಿಯೋ ತನಗೆ ಕೈಯ್ವರ್ತಿಸಿದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

೧. FKD, ಪು. 462.

೨. Historical Inscriptions of South India, ಪು. 110; 355.

೩. FKD, ಪು. 462, fn. 5.

೪. ಅದೇ, ಪು. 476 fn. 2

೫. EC, VIII.

ಕ್ರಿ. ಶ. 1165 ರ ಯಕ್ಷಂಬದ ಶಾಸನದಿಂದ^೧ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನನೂ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯೂ ಆದ ಸಿದ್ಧಪಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕನೆಂಬವನು ಆಗ್ಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಕೆಯ್ಯಳಗೆ ಹಾನುಂಗಲ್ಲಿನ ಹೆಗ್ಗಡೆಯಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1163 ರ ಪಟ್ಟದ ಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲ^೨ III ತೈಲನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದಿರುವ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದ ವಂಶದ II ಚಾವುಂಡನು ಶಾ. ಶ. ೧೦೮೮ ವ್ಯಯ ಸಂ. ಪುಷ್ಯ ಮಾಸದಮಾ ವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಅಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಸರಿಯಾದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ಜನವರಿ 23 ಸೋಮವಾರ ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯ ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿಯ ಕುಂಭ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಂದಿನ, ಅಥವಾ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸರಿಯಾದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1166 ಜನವರಿ 3 ಸೋಮವಾರ ಉತ್ತರಾಯಣ ಆರಂಭಿಸುವ ಮಕರಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದಿನ, ಬೆಣಚಮಟ್ಟಿಯ (A) ಶಾಸನದಿಂದ^೩ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಹಾ ಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಐಹೊಳೆ, ರೋಣ ಹಾಗೂ ಸೂಡಿಯ ಶಾಸನ ಗಳಿಂದ^೪ ಈ II ಚಾವುಂಡನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗಳಾದ ಸಿರಿಯಾದೇವಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದೂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೆಂದೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಬಿಜ್ಜಳನ ಹೆಸರು ಬಿಜ್ಜಳ ಎಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಿಜ್ಜಣ^೫ ಎಂದೂ ಬಿಜ್ಜ^೬ ಎಂದೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಇವಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜ ಎಂಬುದು ವಿಜಯ ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಕೃತರೂಪ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾರ್ಥದ ಅಥವಾ ವಾತ್ಸಲ್ಯಾರ್ಥದ ಅಲ=ಅಳ-ಅಣ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಲೆ ಬಿಜ್ಜಲ-ಬಿಜ್ಜಳ-ಬಿಜ್ಜಣ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. (ಉದಾ. ವಿಷ್ಣು=ವಿಟ್ಟು+ಅಲ, ಅಳ=ವಿಟ್ಟಲ, ವಿಟ್ಟಳ; ಶಂಕರ=ಸಂಕ+ಅಣ=ಸಂಕಣ). ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಣ್ಣಸಿ ವಿಷ್ಣು ಎಂದೂ ಅದು ತದ್ಭವಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು (ಬಿಟ್ಟಿ) ಎಂದೂ ಆದುದಕ್ಕೆ ಇಗ-ಪ್ರತ್ಯಯ ವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟಿಗ ಎಂದಾದ ಮೇರೆಗೆ, ಪ್ರಾಯಶಃ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯ ಎಂದೇ ಇದ್ದ ಪೂರ್ಣನಾಮವು ಸಣ್ಣಸಿ ವಿಜಯ ಎಂದೂ ಅದು ತದ್ಭವಿಸಿ ಬಿಜ್ಜ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಿಜ್ಜಲ - ಬಿಜ್ಜಳ - ಬಿಜ್ಜಣ ಎಂದೂ ಆಗಿರಬೇಕು.

ಶಿಕಾರಿಪುರ 92 ರಲ್ಲಿ^೭ 'ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ' (ಬಂ. ೪) ' ಶ್ರೀಮದ್ಭಜಬಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀಭುವನಮಲ್ಲ ಬಿಜ್ಜಣದೇವಂ '

೧. FKD, ಪು. 476. f. n. 1. ೨. ಅದೇ ಪು. 46(; 575. ೩. EI XX, ಪು. 115-116. f. n. ೪. FKD, ಪು. 576. ೫. EC VIII, ಸೂರಬ, 6; 117; 277; 287; 372; 568. ೬. EC VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ 123; EC XI ದಾವಣಗೆರೆ 35. ೭. EC VII.

(೮) ' ಇಂತದ್ವಿತೀಯ ಸ್ವಾಮಿತ್ವದಿಂದ ವಸುಧಾವಳಯಮಂ ಸುಖದಿನೇಕಚ್ಛತ್ರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾತ್ಮರಾಜ್ಯಭರ ನಿರೂಪಣಂ^೧ ಮಾಡಿದಾ ಮಹಾರಾಜಸ್ತ್ರಿಯ ತನಯ ' (೧೧ - ೧೩) ' ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋವಿದೇವ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಂ ' (೧೭) ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಕೊನೆಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋವಿದೇವ ಅಥವಾ ಸೋಯಿದೇವನೆಂಬ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ, ಅಂದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತಾನು ರಾಜ್ಯಭಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿ ಕಳಚುರ್ಯವರ್ಷದ ೧೬ ನೆಯ ಸರ್ವಧಾರಿ ಸಂ| ವೈಶಾಖ ಪೂರ್ಣಿಮಿ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ ಸಂಕ್ರಮಣ ಎಂದದೆ. ಕಳಚುರ್ಯ ವರ್ಷಗಣನೆಯನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಕ್ರಿ. ಶ 1156 ನೆಯ ಧಾತ್ಯ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನ ಆಳಿಕೆಯ ವರ್ಷಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಆ ಕಾಲಮಾನದ ವರ್ಷಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಒಂದೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆ ಮೇರೆಗೆ ಸರ್ವಧಾರಿ ಸಂವತ್ಸರವು ಅದರ ೧೩ನೆಯ ವರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ, ೧೬ ನೆಯದಲ್ಲ. ಯಲಿಸಿರೂರಿನ ಭೋಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ೧೨ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಸರ್ವಜಿತು ಸಂ| ಆಶ್ವಯುಜ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ರವಿವಾರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ಸಪ್ತಂಬರ 29 ಶುಕ್ರವಾರದ ರಾತ್ರಿಯ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಂದಿನ (ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಾರದ ಹೆಸರು ತಪ್ಪಿದೆ) ಶಾಸನದಿಂದ^೨ ಸರ್ವಜಿತು ಸಂವತ್ಸರವು ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಳಿಕೆಯ ೧೨ ನೆಯ ವರ್ಷ ಎಂದು ತಿಳಿವುದರಿಂದ, ಆ ಮೇಲಣದೇ ಸರ್ವಧಾರಿ ಸಂವತ್ಸರವು ಕಳಚುರ್ಯ ವರ್ಷದ ೧೩ ನೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ಆಗಬೇಕು. ಶಿಕಾರಿಪುರ 92 ಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ತೇದಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುವಲ್ಲಿ ಡಾ| ಫ್ಲೀಟರು (Dr. Fleet) ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ಎಪ್ರಿಲ್ 24 ಎಂದಿರುತ್ತಾರೆ.^೩ ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಎಪ್ರಿಲ್ 24ರಂದು ವೈಶಾಖ ಪೂರ್ಣಿಮಿಯ ತಿಥಿಯೂ ವೃಷಭ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯೂ ಇದ್ದುವಾದರೂ ಆ ಶಾಸನದ ತೇದಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾದ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವೂ ಅಂದು ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ವಾರವೂ ಬುಧವಾರವಲ್ಲದೆ ಆದಿತ್ಯವಾರವಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1158 ರಿಂದ 1175 ರ ವರೆಗೆ ವೈಶಾಖ ಪೂರ್ಣಿಮಿಯಂದು ಗ್ರಹಣವಿದ್ದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ಮಾಸನಾಮದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದೆ ಎಂಬುದು ಕಂಡಿತ. ಅದಕಾರಣ

೧. ' ನಿರೂಪಣಂ ವಿಚಾರಾವಲೋಕನಯೋರ್ನಿರ್ದರ್ಶನೇ || ' (ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ, ಶ್ಲೋ. ೧೪೫೩) ೨. SIE (Sup.) 1927, ಪು. 5; ನಂ. 65.

೩. FKD, ಪು. 477.

ಆ ಸರ್ವಧಾರಿಯಲ್ಲಿ ವೈಶಾಖದ ಹಿಂದಣ ಇಲ್ಲವೆ ಮುಂದಣ ತಿಂಗಳ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಗ್ರಹಣವಿತ್ತೇ ಎಂದು ನೋಡಿದರೆ, ಅದೇ ಸಂವತ್ಸರದ ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಆದಿತ್ಯವಾರ ಮೇಷ ಸಂಕ್ರಮಣ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ಮಾರ್ಚ್ 24 ಆದಿತ್ಯವಾರದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣವಿತ್ತು. ಅದೇ ಈ ಶಾಸನದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ತೇದಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೧೭-೧೮) ' ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋವಿದೇವ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಂ ಸಮಸ್ತಪ್ರಧಾನರಿಂ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ಸುಖಸಂಕಥಾ ವಿನೋದದಿಂ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿದ್ ' ನೆಂಬುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಆಗ್ಗೆ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನು ಸಮ್ರಾಜನಾಗಿ ಪಟ್ಟವಲ್ಲದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಕುಂಡಿಯ ಜೈನಬಸದಿಯಲ್ಲಿಯ ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೫ ನಂದನ ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಸೋಮವಾರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1172 ದಶಂಬರ 31 ಆದಿತ್ಯವಾರ ರಾತ್ರಿಯ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದ ಮಾರನೆಯ 1173 ಜನವರಿ 1 ಸೋಮವಾರದ ಶಾಸನವು^೧ ಸೋವಿದೇವನ ಅಳಿಕೆಯ ೬ ನೆಯ ವರ್ಷದ್ದೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಚಂದ್ರಮೌಳೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಜಯ ಸಂ| ಮಾರ್ಗಶಿರ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1174 ನವಂಬರ 24 ಸೋಮವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಶಾಸನವು^೨ ಅವನ ೮ ನೆಯ ವರ್ಷದ್ದೆಂದೂ ಅವಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ನೆಯ ಸರ್ವಜಿತು ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿಯೇ ಪಟ್ಟವೇರಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಯಲಿಸಿರೂರಿನ ಭೋಗೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಯಂ ಬಿಜ್ಜಳನ ಅಳಿಕೆಯ ಶಾಸನದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ಸಪ್ತಂಬರ 29 ರ ಹಾಗೂ ಸೋವಿದೇವನ ಅಳಿಕೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ 92ನೆಯ ಶಾಸನದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ಮಾರ್ಚ್ 24ರ ನಡುವೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ರಾಜ್ಯಭಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ಸೋವಿದೇವನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಅತವಿವ ಅದೇ 1168 ರ ಮಾರ್ಚ್ 24 ರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಂದು ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಜೈನರಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ನದಿಹರಳಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೩ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ, ಆಗ್ಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಇನ್ನೂ ಅರಸನಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದಲ್ಲ, ಆಗ್ಗೆಯೂ ಜೀವಂತನಾಗಿದ್ದನಷ್ಟೇ ಎಂದು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೨ ನಂದನ ಸಂ| ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ದಶಮಿ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1172 ಮಾರ್ಚ್ 6 ಸೋಮವಾರದ ಸೊರಬ 389 ಗಲ್ಲಿಯೂ^೪ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಶಿಕಾರಿಪುರ 171 ರಲ್ಲಿಯೂ^೫ ಸೋವಿದೇವನ ನೆಲೆವೀಡು, ಅಂದರೆ

೧. SIE (Sup.) 1927, ಪು. 3, ನಂ. 30. ೨. ಅದೇ, ಪು 4, ನಂ. 41.

೩. SIE, 1935, ನಂ. 58. ೪. EC VIII. ೫. EC VII.

ರಾಜಧಾನಿ, ಕಲ್ಯಾಣವೆಂದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1170 ರ ಕುಕ್ಕನೂರಿನ ಹಾಗೂ 1173 ರ ಕಾಳಿಗಿಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಿಗನೂರು ಅವನ ನೆಲೆವೀಡೆಂದೂ ಶಕಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಮಾಸನಾಮವೂ ಸವೆದು ಹೋಗಿ ವಿಜಯ ಬ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ, ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಇರುವ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಆ ವಿಜಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಾರ್ಗ ಶಿರ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರವ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1174 ನವಂಬರ 25 ಸೋಮವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ, ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಅವನು ಮಂಗಳವಾಡದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದೂ ಭಿವಘಾಟದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೨ ಅವನು ಮಂಗಳವಾಡದ ಸ್ಥಿರ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿದ್ದನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಮೊದಿಗನೂರೂ ಮಂಗಳವಾಡವೂ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಹಾವೇರಿಯ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ^೩ ಸಿದ್ಧಪಯ್ಯನೆಂಬವನು ಸೋವಿದೇವನ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈತನು ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿಯೂ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಸಿದ್ಧಪಯ್ಯನೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ. ಶ. 1177 ರಲ್ಲಿ ಸೋವಿದೇವನು ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ನಿಶ್ಯಂಕಮಲ್ಲ ಸಂಕಮನು ಆಳಿದನು. ಶಾ. ಶ. ೧೧೦೨ ಶಾರ್ವರಿ ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ೮ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1179 ಎಪ್ರಿಲ್ 16 ಸೋಮವಾರದ ಹೊನ್ನಾಳಿ 50 ರಿಂದಲೂ^೪ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ದಾವಣಗೆರೆ 44 ರಿಂದಲೂ^೫ ಕಲ್ಯಾಣವು ಸಂಕಮನ ನೆಲೆವೀಡೆಂದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1178 ನೆಯ ಕುಕ್ಕನೂರಿನ^೬ ಶಾಸನದಿಂದ ಅವನ ನೆಲೆವೀಡು ಮೊದಿಗನೂರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಎರಡಾದರೂ ರಾಜಧಾನಿಗಳಿರಬೇಕು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1181 ರಲ್ಲಿ ಸಂಕಮನ ಕಾಲಾನಂತರ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ವೀರನಾರಾಯಣ ಆಹವಮಲ್ಲನು ಆಳಿದನು. ಶೋಭಕೃತು ಸಂ| ಆಷಾಢ ಬಹುಳ ಪಂಚಮಿ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1183 ಜುಲಾಯಿ 11 ಸೋಮವಾರದ ಶಿಕಾರಿಪುರ 159 ನೆಯ ಶಾಸನವು^೭ ಆಹವಮಲ್ಲನ ಆಳಿಕೆಯ ಕೊನೆಯದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1183 ರಲ್ಲಿ ಆಹವಮಲ್ಲನು ಕಾಲವಾದ ತರುವಾಯ ಅವನ ತಮ್ಮ ಸಿಂಘಣನು^೮ ಆಳತೊಡಗಿದ ಕಿರುಗಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಮುಂಚೆ ಸೋವಿದೇವನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನನೂ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ^೯ ಬಮ್ಮಿದೇವರಸ ಅಥವಾ ವೀರಬಮ್ಮರಸ ದಣ್ಣಾಯಕನೆಂಬವನು ಈಗ ಕಲಚುರಿ

೧. FKD, ಪು. 485, f.n. 4. ೨. SIE, 1934, ನಂ. 160. ೩. ಹರಿಹರ ದೇವ, ಪು. ೪೪. ೪. SIE, 1933, (Appendix D) ಪು. 99, ನಂ. 79. ೫. EC VII. ೬. EC XI. ೭. FKD, ಪು. 487. ೮. EC VII. ೯. ಕ್ರಿ. ಶ. 1183 ಅಕ್ಟೋಬರ 18ನೆಯ ಬೇಹಟ್ಟಿಯ ಅದೊಂದೇ ಸಿಂಘಣನ ಶಾಸನವದೆ (FKD, ಪು. 489). ೧೦. SIE, 1930, App. E. ಪು. 65, ನಂ. 13.

ವಂಶದಾವಾನಾಲನೆಂದೂ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜ್ಯಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕನೆಂದೂ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕಳಚುರ್ಯ ಅರಸನಾದ ಸಿಂಘಣನನ್ನು ಕೆಳತಳ್ಳಿ ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನ ಮಗನಾದ ತ್ರಿಭುವನಮಲ್ಲ IV ವೀರಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿನೊಂದಿಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ 1184 ರಲ್ಲಿ ಅವನ ಹಿರಿಯರ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತಲೆ ಕಳಚುರ್ಯರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ವಿಧ್ವಂಸವಾಯಿತು.

ಚಾಳುಕ್ಯ IV ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಯಶಃ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ದೆಂದು ತೋರುವ, ಆತನ ಆಳಿಕೆಯ ೨ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಕ್ರೋಧಿ ಸಂ| ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಸಂಕ್ರಮಣದಂದಿನ, ಮಾಸನಾಮವೂ ವಾರದ ಹೆಸರೂ ಇಲ್ಲದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1185 ಅಕ್ಟೋಬರ 25ರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ (ವೃತ್ತಿಕ ಸಂಕ್ರಮಣ = ಅಕ್ಟೋಬರ ತಾ. 27), ಅಣ್ಣಿಗಿರೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ^೧ ಸೌಮ್ಯ ಸಂ| ಜೇಷ್ಠ ಶುದ್ಧ ೨ ಸೌರಿ (= ಶನಿ) ವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1188 ಎಪ್ರಿಲ್ 30 ರ ಸೊರಬ 179 ನೆಯ ಶಾಸನದ^೨ ವರೆಗಣ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತೋರುವ ಮೇರೆಗೆ ಆ ನಡುವೆ ಆತನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕುಂದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಆ ಮೇಲಣ ಕ್ರಿ. ಶ. 1189 ರ ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣಿಗಿರೆಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ^೩ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ವಂಶದ ಭಿಲ್ಲಮನು (1187 - 1911) ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಬಡಗಣ ಮತ್ತು ಮೂಡಣ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1192ರ ಗದುಗಿನ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾಮಿಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ^೪ ಹೊಯ್ಸಳ II ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು (1173 - 1220) ಅದರ ತೆಂಕಣ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, 1189 ರಿಂದ ಮುಂದೆ ಚಾಳುಕ್ಯರ ರಾಜ್ಯವು ದಿನೇ ದಿನೇ ಹ್ವಸ್ವವಾಗುತ್ತಲಿರಬೇಕು. IV ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಆ ಮೇಲಣ ಶಾಸನಗಳು ಆತನ ರಾಜ್ಯದ ಬಡಗಲಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದೆ ತೆಂಪಡುವಲಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವೇನೋ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ (ಉದಾ. ಮುಂದೆ ಕಾಣುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 1198 ರ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ 36) ಆತನಿಗೆ 'ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜ ರಾಜಪರಮೇಶ್ವರ ಪರಮಭಟ್ಟಾರಕ' ಎಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವದ ಬಿರುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಾದರೂ ಆತನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1189 ರಿಂದ ಮುಂದೆ

೧. SIE, 1929, App. E. ಪು. 54, ನಂ. 207. ೨. SIE, App. E. ಪು. 54, ನಂ. 207. ಅಲ್ಲಿ (App. F. ಪು. 60) ಈ ತೇದಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1184 ನವಂಬರ 5 ರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿದೆ. ಅದರ ಅದು ಆ ತಿಂಗಳ ಸಂಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಶಾನೆ ದೂರವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ 1184 ಅವನ ಆಳಿಕೆಯ ೨ ನೆಯ ವರ್ಷವಾಗಲಾದುದರಿಂದಲೂ, ಅದನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ಮಾರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ (1185) ಸಂಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ (ಅಕ್ಟೋಬರ 27) ಸಮೀಪವಾದ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ. ೩. EC VIII. ೪. FKD, ಪು. 466.

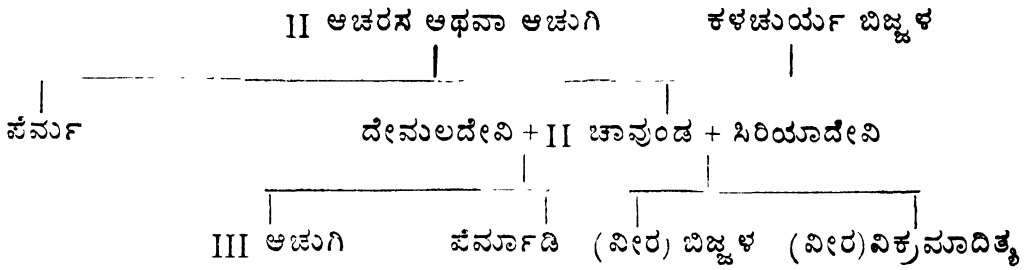
ಹೆಸರಿಗಷ್ಟೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ತೆಂಪಡುವಣ ಕೆಲವು ಸೀಮೆಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯದಾದ ಶಾ. ಶ. ೧೧೨೧ ಕಾಳಯುಕ್ತ ಸಂ| ಮಾಘ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯ ಸೋಮವಾರ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1181 ರಿಂದ 1227 ರ ವರೆಗೆ ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು ಗ್ರಹಣವಿದ್ದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1198 ಫೆಬ್ರವರಿ 8 ಆದಿತ್ಯವಾರ ಮಾಘ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದ ಮಾರನೆಯ ಫೆಬ್ರವರಿ 9 ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ಪಾಡ್ಯ ಸೋಮವಾರದಂದಿನ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ 36 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆತನ ನೆಲೆವೀಡು ಜಯಂತೀಪುರ, ಅಂದರೆ ಬನವಾಸಿ, ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಬನವಾಸಿ ಆತನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರ ಬಳಿಕ ಆತನ ಶಾಸನವೂ ಇಲ್ಲ, ಆತನ ಬಳಿಕ ಚಾಳುಕ್ಯರ ರಾಜ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ.

IV ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಅವನ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ರಾಜಧಾನಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅಣ್ಣಿಗೇರಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ^೧. ಕ್ರಿ. ಶ. 1185ರ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲೇನೋ^೨ ಅವನು ಕಲ್ಯಾಣದ ನೆಲೆವೀಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದರೂ ಶಾ. ಶ. ೧೧೦೮ ಪ್ಲವಂಗ ಸಂ| ಆಶ್ವಯುಜ ಪೂರ್ಣಿಮಿ ೭ ವಾರ (= ಶನಿವಾರ) ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1187 ಸಪ್ತಂಬರ 18 ಶುಕ್ರವಾರದ ರಾತ್ರಿಯ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದ ಮಾರನೆಯ ಸಪ್ತಂಬರ 19 ಶನಿವಾರದಂದಿನ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ 33 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ^೩ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 1198 ನೆಯ ಫೆಬ್ರವರಿ 9 ರ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ 36ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಜಯಂತೀಪುರವೆಂಬ ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ಅವನ ನೆಲೆವೀಡು ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಯಶಃ 1187 ರಿಂದಲೇ ಬನವಾಸಿ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಹೇಗೂ ಕಲ್ಯಾಣವು ಅವನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತಾದರೆ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಒಂದೆರಡು (1185-86) ವರ್ಷಗಳಿಗಷ್ಟೇ. ಅತವನ ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇತ್ತಣಿಂದ ಒಬ್ಬ ಅತ್ತಣಿಂದ ಒಬ್ಬನಂತೆ ಬಾಚಿ ಹರಿಹಂಚಿಕೊಂಡ II ವೀರಬಲ್ಲಾಳನಾಗಲಿ ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ವ್ರತಖಂಡದಿಂದ^೪ ' ಕಲ್ಯಾಣ ಶ್ರಿಯಮಪ್ಯವಾಪ್ಯ ' ಎಂದು ತಿಳಿದ ಭಿಲ್ಲಮನಾಗಲಿ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ಆಹವಮಲ್ಲ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ I ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ(1042-1068)^೫ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಲ್ಲ ನೂರ್ಮಡಿ III ತೈಲನ (1149-63)ವರೆಗೆ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯೂ

೧. EC, XI. ೨. FKD, ಪು. 465, f.n. 6. ೩. EC, XI. ೪. Bhandarkar's Early History of the Dekkan (EHD), 1928; Appendix C, ಪು. 243.

೫. FKD, ಪು. 427-28.

ಅಮೇಲೆ ಕಳಚುರ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಕಲ್ಯಾಣದ ದೀರ್ಘಸೌಭಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಚಾಳುಕ್ಯ IV ಸೋಮೇಶ್ವರನ ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ, ಆತನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಇತರತ್ರ ಒಯ್ದಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ, ಕಳಚುರ್ಯ ಸೋವಿದೇವನೂ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರೂ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಆಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲದೇನೋ, ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಗಳನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರವೂ ಇರಿಸಿದಂದಿನಿಂದ, ಹೇಗೂ ಕಳಚುರ್ಯರ ಉತ್ಪಾಟನವಾದಂದಿನಿಂದ, ಇಳಿಗಾಲಾಗಿರಬೇಕು; ಭಿಲ್ಲಮನು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಕೊಂಡಂದಿನಿಂದ ಅದರ ಜೀವಕಳಿಗೆ ಇತ್ತೀಚೆಯಾಗಿರಬೇಕು.



ಕಿಸುಕಾಡು ೭೦, ಬಾಗೆ ಅಥವಾ ಬಾಗಡಗೆ ೭೦, ಕೆಳವಾಡಿ ೩೦೦, ನರೆಯಂಗಲು ೧೨ ನ್ನು ಕೂಡ ಒಳಕೊಂಡ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದವಾಡಿ ಎಂಬ ನಾಡನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ (ಬಡಗಣ)^೧ ಸಿಂದ ವಂಶದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1113ರಿಂದ 1125 ರ ವರೆಗಣ ಶಾಸನಗಳುಳ್ಳ II ಆಚುಗಿ ಅಥವಾ ಆಚರಸನೂ ಅವನ ಬಳಿಕ ಅವನ ಹಿರೇ ಮಗನಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1144 ರ ಶಾಸನದ ಪರ್ಮನೂ^೨ ಆಳಿದ ಮೇಲೆ II ಆಚುಗಿಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನಾದ II ಚಾವುಂಡನು ಆಳತೊಡಗಿದನು. ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ವರ್ಷ ೭೬ ನೆಯ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ೨ ಬುಧವಾರ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1151 ದಶಂಬರ 26 ಬುಧವಾರದ ಅರಸೀ

೧. FKD, ಪು. 576. ಇವಲ್ಲದೆ ಹಂಗರಗೆ ೧೨ ಮತ್ತು ಕರಿವಿಡಿ ೩೦ ಕೂಡ ಈ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಹೊಸೂರ ಹಾಗೂ ಕಟಗೇರಿಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ (SIE 1929, App. E., ಪು. 50, ನಂ. 147 ಮತ್ತು 151) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೨. ಈ ಸಿಂದರಲ್ಲದೆ ಈಗಣ ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಮೊದಲಾದ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ಆಯಾ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಕೊಂಡ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇವರಂತೆಯೇ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರರಾಗಿ ಈಗಣ ಹೊನ್ನಾಳಿ ತಾಲೂಕಿನ ಬೆಳಗವರ್ತಿ (ಬೆಳಗುತ್ತಿ) ಎಂಬ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂದರೂ ಇದ್ದರು. ಅವರ ರಾಜ್ಯದ ಹೆಸರೂ ಸಿಂದವಾಡಿ ಎಂದೇ (Mysore & Coorg from Inscriptions, ಪು. 147). ಇವೆರಡೂ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲೆಂದೇ ಕಿಸುಕಾಡು ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂದರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಡಗಣ ಸಿಂದರೆಂದದೆ. ೩. EI, XX, ಪು. 112-114.

ಬೀಡಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದಿರುವ ಈ ಚಾವುಂಡನನ್ನು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1163 ನೆಯ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ^೨ III ತೈಲನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ 1166 - 67 ರ ಬೆಣಚಮಟ್ಟಿಯ (A) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೩ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1151 ರ ಮುಂಚೆಯೇ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿ ಪಟ್ಟವೇರಿ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಪತನಾನಂತರ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದರ ರಾಜಧಾನಿ ಎಂಬರಗೆ, ಅಂದರೆ ಈಗಣ ನಿಜಾಮ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ಯೆಲ್ವುರ್ಗ. ಶಾ. ಶ. ೧೧೦೧ ವಿಳಂಬಿ ಸಂ| ಶ್ರಾವಣ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1178 ಜುಲಾಯಿ 31 ಸೋಮವಾರದ ಕಟಗೇರಿಯ ಶಾಸನದಿಂದಲೂ^೪ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಐಹೊಳೆ, ರೋಣ ಮತ್ತು ಸೂಡಿಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ II ಚಾವುಂಡನು ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗಳಾದ ಸಿರಿಯಾದೇವಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅವಳಲ್ಲಿ ವೀರಬಿಜ್ಜಳ ಮತ್ತು ವೀರವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಗಂದಿರನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಹಿರೇ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ದೇಮಲ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ ಹಿರೇಮಗನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಆಚುಗಿ ಎಂದೂ ಕಿರಿಯವನಿಗೆ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಪೆರ್ಮ - ಪೆರ್ಮಾಡಿ ಎಂದು II ಚಾವುಂಡನು ಹೆಸರಿಕ್ಕಿದಂತೆ ತನ್ನ ಕಿರೇ ಹೆಂಡತಿಯ ಹಿರೇ ಮಗನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಾವನ, ಅಂದರೆ ಅವಳ ತಂದೆಯ, ಬಿಜ್ಜಳ ಎಂದು ಅವನ ಮಾತಾಮಹನ ಹೆಸರಿಕ್ಕಿದುದು ಲೋಕರೂಢಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೧ ವಿರೋಧಿ ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಶುದ್ಧ ೩ ಗುರುವಾರ ಉತ್ತರಾಯಣ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1169 ದಶಂಬರ 25 ಗುರುವಾರದ ಹಿರೇಮನ್ನಾರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೫ II ಚಾವುಂಡನನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಕಳಚುರ್ಯ ರಾಯ ಮುರಾರಿ ಸೋವಿದೇವನಚನೆಯ ವರ್ಷದ ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೪ ಖರ ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ೧೩ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1171 ದಶಂಬರ 27 ರ ನಿಡಗುಂದಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೬ II ಚಾವುಂಡನ ಮಗಂದಿರಾದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನೂ ವಿಕ್ರಮನನ್ನೂ ಅವರ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಸೋವಿದೇವನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, II ಚಾವುಂಡನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1170 - 71 ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು. ನಿಡಗುಂದಿಯ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೬ ಜಯ ಸಂ| ಮಾರ್ಗಶಿರ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಆದಿತ್ಯವಾರ

೧. SIE, 1929, App. E. ಪು. 43, ನಂ. 33. ೨. FKD 460; 575.

೩. EI. XX, ಪು. 115 - 116. ೪. SIE, 1929, App. E ಪು. 50 ನಂ. 151, EI XX, ಪು. 111. ೫. SIE, 1928, App. E. ಪು. 20, ನಂ. 4. ೬. SIE, 1927 (Sup), ಪು. 16, ನಂ. 208.

ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ=ಕ್ರಿ. ಶ. 1174 ನವಂಬರ 10 ಅದಿತ್ಯವಾರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಅಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ^೧ ಈ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನೂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನೂ ಕುಮಾರರೆಂದೂ ಅವರ ತಾಯಿ ಸಿರಿಯಾದೇವಿಯನ್ನು ಪಟ್ಟಮಹಾದೇವಿ ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆಗ್ಗೆ ಅವರಿನ್ನೂ ಎಳೆಯರಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವರ ತಾಯಿಯೇ ರಾಜ್ಯಧರಳಾಗಿ (regent) ಸಿಂಧವಾಡಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ಸಿಂಘಣನ (1210 - 47) ಆಳೊತ್ತಿನ ವಿಕ್ರಮ ಸಂ| ಕಾರ್ತಿಕ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1221 ನವಂಬರ 1 ರ ಕಳಕಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡದ ಶಿಲಾಲೇಖದಿಂದ^೨ ಈ ಸಿಂಧ ಸೋದರರಲ್ಲಿಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಆಗ್ಗೆ ಸಿಂಘಣನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಆಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ೬೦ ವರ್ಷ ವಂದರೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1174 ರಲ್ಲಿ ಈ ಸೋದರರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಯತುಂಬಿರದು. ಸಿರಿಯಾದೇವಿಯ ಸೋದರನಾದ ರಾಯಮುರಾರಿ ಸೋವಿದೇವನ ಆಳಿಕೆಯ ೭ ನೆಯ ವರ್ಷದ ವಿಜಯ ಸಂ| ಕಾರ್ತಿಕ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ 1173 ಅಕ್ಟೋಬರ 23 ರ ವೀರಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬ ಈ ಸಿಂಧ ಬಿಜ್ಜಳನ ಕಣ್ವೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ,^೩ ಅಂದರೆ ಆತನಿನ್ನೂ ಎಳೆಯವನಾಗಿದ್ದಂದಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ, ಆತನನ್ನು ಓಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಬಲದೇವನಾಯಕನು II ಚಾವುಂಡನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೂ ಈ ಸಿಂಧರ ಕೆಯ್ಯಳಗಣ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

ಶಾ ಶ. ೧೧೦೨ ವಿಕಾರಿ ಸಂ| ಆಶ್ವಯುಜ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1180 ಅಕ್ಟೋಬರ 20 ರ ಕಳಚುರ್ಯ ಸಂಕಮನ ರೋಣದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೪ ಸಿಂಧ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಅವನ ತಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೂ ಅವರ ಸೋದರ ಮಾವನಾದ ಸಂಕಮನ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರೆಂದಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಾವಸು ಸಂ| ಮಾಘ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೋಮವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1184 ಫೆಬ್ರವರಿ 13 ರ ಸುಳಿಭಾವಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ^೫ ಶಾ. ಶ. ೧೧೦೯ ಪ್ಲವಂಗ..... ಚತುರ್ದಶಿ ಸೋಮವಾರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ = 1187 ಮಾರ್ಚಿ 24 (ಚೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಚತುರ್ದಶಿ ಮೇಷ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ) ಸೋಮವಾರದ ಬೇಣಚಮಟ್ಟಿಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ^೬ ಸಿರಿಯಾದೇವಿಯ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಈ ಸಿಂಧ ಸೋದರರಿಬ್ಬರ ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1180ರಷ್ಟಕ್ಕೆ ಇವರು ಆಳತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಜತೆಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಇವರ ರಾಜಧಾನಿ ಎರಂಬರೆಗೆ ಎಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೧. SIE, 1927 (Sup.) ಪು. 16, ನಂ. 205; EI. XX, ಪು. 113. ೨. SIE, 1928, App. E. ಪು. 23, ನಂ. 36. ೩. SIE, 1927 (Sup), ಪು. 10, ನಂ. 119 A. ೪. ಅದೇ, ಪು. 14, ನಂ. 174. ೫. SIE, 1929, App. E. ಪು. 46, ನಂ. 65. ೬. EI. XX, ಪು. 117—118.

ಮುಂಚಿನಿಂದ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರಾಗಿದ್ದ ಈ ಸಿಂದರು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರೂ ಕಳಚುರ್ಯರ ಒಡೆತನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಬೆಣಚಮಟ್ಟಿಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಿಂದ ಸೋದರರನ್ನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರೆಂದದೆಯಾದರೂ ಯಾವನಾದರೂ ಅಧಿರಾಜನ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಈ ಬೆಣಚಮಟ್ಟಿಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಇವರಲ್ಲಿಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು (ಬಂ. ೬)

.....ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವೀ ಪತಿಯೊ |

ಸ್ನೇಹನಲೆಸೆವನೂರ್ವೀ

ಖ್ಯಾತಯಶಂ ವೀರ ವಿಕ್ರಮಾವನಿಪಾಲಂ ||

ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ತಕ್ಕ ರಾಜ್ಯವೈಪುಲ್ಯವಿಲ್ಲದ ಇವರು ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹರೇ ಆದರೂ ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆನ್ನ ಬೇಕಾದರೆ, ಕಳಚುರ್ಯರ ಪತನಾನಂತರ ಈ ಶಾಸನದ ಕಾಲದ ವರೆಗಾದರೂ ಈ ಸೋದರರು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಉಪರಾಜ ರಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಶಾ. ಶ. ೧೧೧೩ ಸೌಮ್ಯ (?) ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಬಹುಳ ೧೧ ಆದಿತ್ಯನಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1192 ಜನವರಿ 12 ರ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ 179 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಹೊಯ್ಸಳ II ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳನು ಸೇವುಣರಿಂದ, ಅಂದರೆ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ರಿಂದ, ಯುದ್ಧಮುಖದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನೆಂದಿರುವ ಸೊರಟೊಂದ ಬೆಳ್ಳೊಲ ವರೆಗಣ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಎರಂಬರಗೆಯೂ ಇದೆ; ಶಾ. ಶ. ೧೧೧೭ ರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸ ಸಂ| ಫಾಲ್ಗುಣ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ವಡ್ಡವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1196 ಫೆಬ್ರವರಿ 15 ಗುರುವಾರದ ಅರಸಿಕೆರೆ 104 ರಲ್ಲಿ^೨ II ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು 'ಎರಂಬರಗೆಯ ನೆಲೆವೀಡಿನೊಳು ಪೃಥ್ವೀರಾಜ್ಯಂಗೆಯುತ್ತುಮಿರೆ' (ಬಂ. ೧೭ - ೧೮) ಎಂದಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ಕ್ರಿ. ಶ. 1192 ರ ಮುಂಚೆಯೇ II ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ಎರಂಬರಗೆ ಯನ್ನು, ಅತನವ ಎರಂಬರಗೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದರ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು, ಆ ಸಿಂದರಿಂದ, ಸೇವುಣರಿಂದ ಗೆದ್ದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1189 ರ ಅಣ್ಣಿಗೇರೆಯ ಮತ್ತು 1191 ರ ಗದುಗಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ^೩ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ಭಿಲ್ಲಮನು (1187-91) ಮಲಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗಳ ತೆಂಕಣ ಹಾಗೂ ಬಡಗಣ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನೆಂಬಲ್ಲಿ ಅವಲ್ಲಿ ಸಿಂದವಾಡಿಯೂ ಅವನ ಕೆಯ್ವಶವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ, ಅವನು ಸಿಂದವಾಡಿಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1188ರಲ್ಲಿ ಸಿಂದರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿದ್ದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1191ರ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಯಾದವರಿಗೂ ಹೊಯ್ಸಳರಿಗೂ ಆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮಡಿದಾಗ^೪ II ವೀರ ಬಲ್ಲಾಳನು ಸಿಂದವಾಡಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೆಯ್ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಕ್ರಿ. ಶ. 1187ರ ಬೆಣಚಮಟ್ಟಿಯ (B) ಶಾಸನದಿಂದೀಚೆ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶಾಸನವಿಲ್ಲ; ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ 1221 ರ ಕಳಕಪ್ಪನ ಗುಡ್ಡದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಭಿಲ್ಲಮನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಸಿಂಘಣನ (1210 - 47) ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನೆಂದದೆ; ಅತವನ ಭಿಲ್ಲಮನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಡಿದಿರಬೇಕು, ಆ ಮೇಲೆ ಅವನ ತಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಆ ನಡುವೆ ಹೊಯ್ಸಳರಿಂದ ಯಾದವರು ಮಾರ್ಕಂಡ ಸಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಯಾದವರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಆ ಮೇಲಣ ಶಾ. ಶ. ೧೧೫೨ ವಿಜಯ (ಅಂದರೆ ಉತ್ತರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಜಯ = ನಮ್ಮ ದಕ್ಷಿಣ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿರೋಧಿ) ಸಂ| ಜೈತ್ರ ಶುದ್ಧ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಆದಿತ್ಯನಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1229 ಮಾರ್ಚ್ 11 ರ ನಿಡಗುಂದಿಯ ಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನದಿಂದ ಯಾದವ ಸಿಂಘಣನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನನಾದ ವಾಸುದೇವನಾಯಕನು (ಸಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿಯ) ಕಿಸುಕಾಡು ೭೦ ನ್ನು ಎರಂಬರಗೆಯ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 1221-1229 ರ ನಡುವೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಬಿಜ್ಜಳನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೆಂದಿಗೇಯೇ ಏನೋ, ಬಡಗಣ ಸಿಂದರ ಆಳಿಕೆ ನಾಮಶೇಷವಾಗಿ ಅವರ ಸಿಂದವಾಡಿಯನ್ನು ಸಿಂಘಣನು ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ವ್ರತಖಂಡದಲ್ಲಿ^೧ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವ ಭಿಲ್ಲಮನನ್ನು ಕುರಿತು

ಯೋ ವಾ ಮಂಗಲವೇಷ್ಟಕಂ ಸ್ತುತಿಸಂತಿಂ ಶ್ರೀ ಬಿಲ್ಲಣಂ (ವಜ್ರಣಂ) ಜಘ್ನಿವಾನ್

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯಾವೊಬ್ಬ ಅರಸನಾದರೂ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಏಕೆ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ' ಬಿಜ್ಜಣ ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆವಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರತಿಕಾರರು ' ಬಿಲ್ಲಣ ' ಎಂದು ಎಡಹಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆಸ್ಪದವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ' ಬಿಲ್ಲಣಂ ' ಎಂಬ ದ್ವಿತೀಯೈಕವಚನದ ಪಾಠಾಂತರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವ ' ವಜ್ರಣಂ ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಯಶಃ ' ಬಿಜ್ಜಣಂ ' ಎಂಬುದರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸಿದ ರೂಪವೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಭಿಲ್ಲಮನು ಮಡುಹಿದ ಈ ಅರಸನ ಹೆಸರು ಬಿಜ್ಜಣ ಎಂದಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗುವುದರಿಂದ, ಈ ಬಿಜ್ಜಣನನ್ನು ಭಿಲ್ಲಮನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (1187-91) ಬಿಜ್ಜಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅದೊಬ್ಬನೇ ಇದ್ದ ಹಾಗೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಭಿಲ್ಲಮನ ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆ

೧. SIE, 1927 (Sup.) ಪು 15, ನಂ. 200; EI. XX, ಪು. 114.

೨. EHD. App.C, ಪು. 243; (f.n. 1.)

ಯಲ್ಲಿ ಹತನಾದ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೊಂದಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಬಹುದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೇಮಾದ್ರಿ ಈತನನ್ನು ಮಂಗಲವೇಷ್ಟಕನೆನ್ನಬೇಕಾದರೆ ಈತನ ರಾಜಧಾನಿಯ ಹೆಸರು ಮಂಗಲವೇಷ್ಟಕ = ಮಂಗಳವೇಡ - ಮಂಗಳವೇಡೆ (ಮಂಗಳವಾಡ ?) ಎಂದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯರಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ಮುಂಚೆ ತಾನಿನ್ನೂ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಂಗಳ ವಾಡವು ಅವನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಂಗಳವಾಡವು ಒಂದಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವೆ ವಲ್ಲದೆ, ಸಿಂದರ ಯಾವ ಶಾಸನದಲ್ಲಾದರೂ, ಏವಂಚ II ಚಾವುಂಡನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮಗಂದಿರಾದ ಬಿಜ್ಜಳ ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಎರಂಬರಗೆ ಯನ್ನೇ ಅವರ ರಾಜಧಾನಿ ಎಂದದೆ ವಿನಾ ಮಂಗಳವೇಡೆಯ ಹೆಸರು ಹೇಗೂ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೇ, ಅವರಿಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ಭಿಲ್ಲಮನಿಂದ ಸಿಂದವಾಡಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದ II ವೀರಬಲ್ಲಾಳನು ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟದ್ದೂ ಎರಂಬರಗೆಯಲ್ಲಿ, ಸಿಂದರ ಅವಸಾನಾನಂತರ ಸಿಂಘಣನ ಮಹಾಪ್ರಧಾನ ವಾಸು ದೇವನಾಯಕನ ರಾಜಧಾನಿ ಇದ್ದುದೂ ಎರಂಬರಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ಬಿಲ್ಲಣನು ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಎಂದಾದರೆ ಕಳಚುರ್ಯರ ವಿಧ್ವಂಸದ ಮತ್ತು ಚಾಳುಕ್ಯ IV ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯ ನಡುವಣ ಸಂದು ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ಮಾತಾಮಹನ ಹಾಗೂ ಸೋದರಮಾವಂದಿರ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಮಂಗಳವೇಡೆಯ (ಅಥವಾ ಮಂಗಳವಾಡದ) ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯ್ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಭಿಲ್ಲಮನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾಗುವದಿಗೆ ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯ ಕೊನೆಯ ಈಷತ್ಕಾಲಕ್ಕಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ನೆಲವೀಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೇನೋ ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಷ್ಟೇ ವಿನಾ ಪ್ರಮಾಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯತ್ರ ಕ್ರಿ. ಶ. 1179 ರ ರೋಣದ ಮತ್ತು 1180 ರ ಸೂಡಿಯ ಶಾಸನಗಳೆಂದರೆ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿದ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರದ ವಜ್ರದೇವನ ಹೆಸರೇ ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ಆ ಶಾರ್ದೂಲನಿಕ್ರೀಡಿತದ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಛಂದೋನು ಕೂಲವಾಗಿ ' ವಜ್ರಿಣಂ ' ಎಂದೂ ಪಾಠಾಂತರದ ತದ್ಭವದಲ್ಲಿ ' ವಜ್ರಿ (ನ್) ' ಎಂಬುದರ ಸ್ವರವಿಪರ್ಯಾಸದಿಂದ ' ಬಿಜ್ಜ (ಣಂ) ' ಎಂದೂ ಆ ಬಿಜ್ಜಣವು ಬರೆವಣಿಗೆರ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ' ಬಿಲ್ಲಣಂ ' ಎಂದೂ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದೂ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಕಳಚುರ್ಯರ ಪತನಾನಂತರ ಈ ವಜ್ರದೇವನು ಪ್ರಾಯಶಃ ಚಾಳುಕ್ಯ IV ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಉಪರಾಜನಾಗಿ ಮಂಗಳವೇಡೆಯ ಹಾಗೂ ಅದರ ಕೆಲಬಲದ

ಸೀಮೆಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆ (ಆದರೆ ಈ ಕುರಿತು ಶಾಸನಾಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ, ನಜ್ಜದೇವನದೇ ಎಂಬ ಶಾಸನವೂ ಇಲ್ಲ), ಭಿಲ್ಲಮನಿಂದ ಹತನಾದ ಮಂಗಳವೇಡಿಯ ಅರಸನು ಈತನೇನೋ ಎಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ಮಂಗಳವೇಷ್ಯಕನಾದ ಬಿಲ್ಲಣ(ಂ) ಅಥವಾ ವಜ್ರಿ(ಣಂ) ಎಂಬುವನು ಇಂಥವನೇ ಎಂದು ಸುನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಬೇಣಚಮಟ್ಟಿಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೪) ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು

ನಂಬಿಯ ತೆಹದಿಂ ಶಿವನಂ

ನಂಜದನೋಹಿಲನ ತೆಹದಿನೋಹಿಲ್ಲದ ಭ |

ಕ್ತಂ ಬಾಣನಂತೆ ಜಾಣಂ

ಕಿಂಬಹುನಾ ವೀರ ಬಿಜ್ಜಳಾವನಿಪಾಲಂ ||

ಎಂದು ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಪರಮ ಶಿವಭಕ್ತರೆಂದು ತಿಳಿದ ನಂಬಿ, ಓಹಿಲ, ಬಾಣ ರೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆತನು ಪ್ರಾಯಶಃ ವೀರಶೈವನೇ ಆಗಿದ್ದನೇನೋ.

(ಅವನ ಮಾತಾಮಹನಾದ) ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮತವಾವುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗಂದಿರ ಸೋಮೇಶ್ವರ (ಸೋವಿದೇವ) ಹಾಗೂ ಶಂಕರ (ಸಂಕಮ) ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಅವನ ಸುವರ್ಣ ವೃಷಭಧ್ವಜವೂ ಆತನು ಜೈನನಲ್ಲನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ದ್ಯೋತಕವಾಗಿವೆ. ಮುಂದೆ ಕಾಣುವ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಬಿಜ್ಜಳನು ಜೈನರ ವಾದವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಪರಮ ಶೈವನಾದ ಏಕಾಂತ ರಾಮಯ್ಯನ ಕಾಲು ತೊಳೆದು ಅವನು ಅಬ್ಬಲಾರಿನ ಜೈನ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿಯ ಜಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಅಲ್ಲ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದ ಆ ವಿರ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸತ್ತಳಿಗೆ ೭೦ ರಲ್ಲಿಯ ಗೋಗಾವೆ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂಬ ಅಬ್ಬಲಾರಿನ ಶಾಸನದ^೧ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಸಮಕಾಲೀನವಾದ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ

೧. ಜೈನರಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿದೆಯಾದರೂ— ಉದಾ. ಅಜಿತಪುರಾಣ (XII. ೯) ದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಗಂಡ; ಶಿಕಾರಿಪುರ 197 ರಲ್ಲಿ (EC VII; ಬಂ. ೧೫) ' ಜಿನಸಮಯೋಚ್ಚಿಂತಾ ಮಣಿ ಶಂಕರ ಸಾಮಂತ ' ; ಅಬ್ಬಲಾರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಜೈನರ ಮುಂಜಿಗನಾದ ಸಂಕ(ರ) ಗಾವುಂಡ, ಇತ್ಯಾದಿ —ಅವರಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿರುವಂತಾಗಲಿ ಜೈನ ಅರಸರಿಗೆ ವೃಷಭಧ್ವಜವಿದ್ದಂತಾಗಲಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ೨. ಬಿಜ್ಜಳನ ಸುವರ್ಣ ವೃಷಭಧ್ವಜದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಅವನ ಹಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿದೆ; ಉದಾ. EC VII. ಶಿಕಾರಿಪುರ 18; 92; 102; 171; 198; 242 ಇತ್ಯಾದಿ. ೩. FKD, ಪು. 482-484; ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. 297-98.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಜೈನನಾಗಿರದೆ ಶಿವಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ದಕ್ಷಿಣ ದಿಗ್ವಾಹಿನಿ'ಯ ಸಾಧಿಸಲೆಂದು ಬಿಜ್ಜಲ ಮಹಾರಾಜಂ ಬಿಜಯಂಗಿಯು ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ ಯೊಳು ಬೀಡಂ ಬಿಟ್ಟು ಸುಖಸಂಕಥಾ ವಿನೋದದಿಂದಮಿಪುರ್ವದಮನಿಬರು ಮೊಂದಾಗಿ ಬಂದು ಕುಳ್ಳಿದ್ದು ಕೋಡಿಯ ಮಠದ ಧರ್ಮಪ್ರಸಂಗಮಂ ಮಾಪುರ್ವ ದುಮಾ ಪ್ರಸ್ತಾವದೊಳು' (ಬಂ. ೩೪-೩೫) ಆ ಕೋಡಿಯ 'ಮಠದೊಳೇನಾನುಂ ಧರ್ಮಮಂ ದೇವಮಾರ್ಗದೊಡದು ಚಂದ್ರಾರ್ಕಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ನಡೆವುದು' (ಬಂ. ೪೪-೪೫) ಎಂದ ತನ್ನ ಪಾದಪದ್ಮೋಪಜೀವಿಯಾದ ಕಸಪಯ್ಯನಾಯಕನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳ ಮಹೀಪಾಲನು 'ದಕ್ಷಿಣ ಕೇದಾರ ರೇಶ್ವರ ದೇವರಂಗಭೋಗಕ್ಕಂ ತಪೋಧನರಾಹಾರ ದಾನಕ್ಕಂ ವಿದ್ಯಾದಾನಕ್ಕಂ ಖಂಡಸ್ಫುಟಿತ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕಂ ಶಿಷ್ಟೇಷ್ಟ ಸಂತರ್ಪಣಕ್ಕಂ' (ಬಂ. ೪೫-೪೬) ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂಬ ಅವನ ಆಳಿಕೆಯ ೬ ನೆಯ ವರ್ಷದ ವಿಷು ಸಂ| ಪುಷ್ಯ ಮಾಸದ ಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ = ಕ್ರಿ. ಶ. 1162 ಜನವರಿ 17 ಬುಧವಾರ ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಣದಂದಿನ ಶಿಕಾರಿಪುರ 102 ನೆಯ ಶಾಸನದಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಶಿವಭಕ್ತನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ಕಳಚುರ್ಯ ಅಹವಮಲ್ಲನ (1181-83) ದಂಡನಾಥನಾದ ಜೈನ ರೇಚಣ ಅಥವಾ ರೇಚಿದೇವರಸನ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಶಿಕಾರಿ ಪುರ 197 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಅಂತರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಶಾಸನಗಳು ಎಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಮೊದಲಾಗುವ 'ಶ್ರೀಮತ್ಪರಮ ಗಂಭೀರ ಸ್ಯಾದ್ವಾದಾಮೋಘ ಲಾಂಛನಂ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ಲೋಕವೂ ಆ ಮೇಲೆ (ಬಂ. ೨-೩) 'ಧರ್ಮಂ ಶಾಂತಿ ಕುಂಠುವೆಂಬೀ ರತ್ನತ್ರಯದೇವರ' ಎಂದು ಜೈನರ ಧರ್ಮನಾಥ, ಶಾಂತಿನಾಥ, ಕುಂಠನಾಥ ಎಂಬೀ ಮೂರು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದು ಅದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜೈನ ಶಾಸನವೇ ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕಳಚುರ್ಯ ವಂಶಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವೊಬ್ಬ ಅರಸನನ್ನೂ ಜೈನನೆಂದಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬ ನಾಗಲಿ ಜೈನರಾಗಿದ್ದರೆ, ಆ ಜೈನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೆಂದಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಿಷ್ಟು ಕಂಡಿತವಿರುವುದರಿಂದ, ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನಾಗಲಿ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಾಗಲಿ ಜೈನರಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಬೇಡ. ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ನದಿಹರಳಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು ಜೈನರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಾದರೆ, ಅದರಿಂದ ಅವನು ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುವೆಂದೇ ಹೊರತು ಸ್ವಯಂ ಜೈನನೆಂದಾಗದು.

೧. EC VII.

೨. SIE, 1935, ನಂ. 58,

ಹೀಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಸಮಸಾಮಯಿಕರಾಗತಕ್ಕ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಅವನ ದೌಹಿತ್ರನಾದ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಇದ್ದ ಅರಸ ಬಿಜ್ಜಳರಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನಾದರೂ ಜೈನನಲ್ಲವೆಂದು ಇಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನು ಓಲಗಿಸಿದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1584 ರ ವೀರಶೈವ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತನ ಚನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (I. ೫. ೬) ಜಿನ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1650 ರ ಜೈನ ಧರಣಿ ಪಂಡಿತನ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ

ಜೈನ ಶಾಸನ ವಾರ್ಧಿವರ್ಧನ ಚಂದ್ರಮ

ಜೈನವಂಶಾನ್ವಯ ತಿಲಕ ।

ಜೈನ ಮಾರ್ಗಾನಂದಪರ

ನೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದಾದರೂ ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರ ಅಯಥಾರ್ಥವೇ ಸೈ. ಅತವನ ' ಭವಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಗದ್ದುಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕುಳ್ಳಿಡು ಓಲೈಸಿಹೆನೆಂದು ನುಡಿದ ರಯ್ಯ ' ಎಂಬ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನದಲ್ಲಿಯ (ಪು. ೧೦೪, ನಂ ೬) ಭವಿ ಎಂಬುದನ್ನು ವೀರಶೈವೇತರನೆಂದೇ ಅರ್ಥವಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಜೈನನೆಂದು ಸರ್ವಥಾ ಅಲ್ಲ.

ಇನ್ನೂ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮೇಶ್ವರನೇ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಯವಾಗಿ ' ಎಲೆ ಮಗನೆ ಬಸವ, ಬಸವಣ್ಣ, ಬಸವಿದೇವ,..... ನೀಂ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯನಿಪ್ಪ ಮಂಗಳವಾಡಕ್ಕೆ ಪೋಗು ' ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನೆಂದು ವೀರಶೈವನಾದ ಹಾಗೂ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಕಿರಿಯ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಹರಿಹರನ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೨೧) ಹೇಳಿರಬೇಕಾದರೆ, ವೀರಶೈವವು ಇನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿಲ್ಲದ (ಅಥವಾ ಬಸವೇಶ್ವರನು ವೀರಶೈವದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೂಡಿಲ್ಲದ) ಕಾಲದ ಆ ಕನಸಿನಿಂದಿನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಶಿವಭಕ್ತನೇ ಆಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಜೈನನಲ್ಲ. ಆ ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೂ ಬಸವೇಶ್ವರನಿಗೂ ಕೊನೆಗೆ ತಾಗಿಬಂದ ವೈಮನಸ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಹೇಳಿರುವ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1369)— ಉದಾ. ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ (53. ೪೮) ಜೈನರು ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ದವಾದವು ಬಿದ್ದು ಹೋಗಲು ಶಿವಭಕ್ತರು ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಯೇ

ಅವಿರತಂ ಕಲ್ಯಾಣದೊಳಗೆಣೆ

ಸುವರೆ ಜಿನನುಂ ಬಸದಿಯೆಂಬೀ

ಜವಳಿ ನುಡಿಯಿಲ್ಲಿನಲು ಹುಡಿಹುಡಿ

ಮಾಡಿರು—ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಸ್ತಾವಗಳಿಂದ ತೋರುವಂತೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಜೈನನೂ ಅಲ್ಲ, ಅವರ ವೈಮನಸ್ಯಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನಮತೀಯತೆ ಕಾರಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಅತವನ

ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿಯೂ ಜೈನನಾಗಿದ್ದರೆ ಚನ್ನಬಸವಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಬಿಜ್ಜಳರಾಯಚರಿತೆಗಿಂತ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂದಣ ಹಾಗೂ ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಾನೆ ಸಮಾಪತರವಾದ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ ಮತ್ತು ಬಸವಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಕಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಹೇಳದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಕಳಚುರ್ಯರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನನೆನ್ನದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಸರ್ವಥಾ ಜೈನನಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಮಾತಾಮಹನೂ ದೌಹಿತ್ರನೂ ಆದ ಈ ಕಳಚುರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳರಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಓಲಗಿಸಿದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಯಾವನೆಂದು ನೋಡೋಣ.

೧. ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನದಲ್ಲಿಯ ಭವಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ವೀರಶೈವನಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡಿತವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1187ರ ಬೆಣಚಮಟ್ಟೆಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಪರಮಶೈವರಾದ ನಂಬಿ ಓಹಿಲರೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ಪ್ರಾಯಶಃ ವೀರಶೈವನೇ ಎನಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಬಸವೇಶ್ವರನ ' ಭವಿ ' ಬಿಜ್ಜಳನಾಗಿರಲಾರನು.

೨. ಬೆಣಚಮಟ್ಟೆಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ನಂಬಿ ಮತ್ತು ಓಹಿಲರ ಹೆಸರುಗಳು ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತುದರಿಂದ, ಆ ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನು ಬಸವೇಶ್ವರನು ಹೊಗಳಿದಂದಿನಿಂದ ತಾನೆ ಅವರು ಕರ್ಣಾಟಕದ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರೆಂದಾದರೆ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳು ಕ್ರಿ. ಶ. 1187 ನೆಯ ಈ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದು ಆಗ್ಗೆ ಲೋಕವಾಡಿಕೆ ಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದಾಗುವುದರಿಂದ, ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ II ಚಾವುಂಡನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1170-71 ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಗಿ ತಾನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ 1180 ರಷ್ಟಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನಾಗಿರಲಾರನು.

೩. ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಎಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಸರೊಂದಿಗೆ ಅವನ ತಮ್ಮ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಹೆಸರೂ ಇದ್ದು ಅವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಜತೆಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಬೆಣಚಮಟ್ಟೆಯ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯನೆಂದಿರುವುದರಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಹಿರಿಯನಾದರೂ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರತಾಪಿ ಎಂದೂ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನಾಗಿದ್ದರೆ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಸಮಸಾಮಯಿಕನಾದ ಹರಿಹರನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1145 - 1220) ಬಸವ

ರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಬ್ಬರೂ ಸೋದರರ ಹೆಸರುಗಳು ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಬಾರದಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಥವಾ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಹೆಸರು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಬಾರದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದಕಾರಣ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲ.

೪. ಶಿವಭಕ್ತನಾದ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನು ಅಬ್ಬಲೂರಿನ ಜೈನ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿಯ ಜನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಅಲ್ಲಿ ವೀರ ಸೋಮನಾಥನ ಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿರುವನೆಂದು ಜೈನರು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿ ದೂರು ಕೊಡುತ್ತಲೆ, ಆತನು ರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಕರತರಿಸಿ ತಕ್ಕ ವಿಚಾರ ನಡಿಸಿ, ರಾಮಯ್ಯನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡು ಜೈನರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಹಿಂದಟ್ಟಿ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನ ಕಾಲು ತೊಳೆದು, ಅವನಿಗೆ ಜಯಪತ್ರವಿತ್ತು ಅವನ ಅದೇ ವೀರ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಬನವಾಸಿ ೧೨೦೦೦ ದ ಸತ್ತಳಿಗೆ ೭೦ ರಲ್ಲಿಯ ಗೋಗಾವೆ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದೂ ಆ ಮೇಲೆ ಚಾಳುಕ್ಯ IV ಸೋಮೇಶ್ವರನೂ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಕರತರಿಸಿ ಆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದೂ ಆ ಬಳಿಕ ಕಾದಂಬ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರ ಕಾಮದೇವನೂ ರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಬರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದೂ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಅಬ್ಬಲೂರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೧ ಹೇಳಿದೆ. ಇತರ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1181 ರಿಂದ 1203 ರ ವರೆಗೆ ತೇದಿ ದೊರೆವ ಕಾದಂಬ ಕಾಮದೇವನ ಅಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಶಾಸನದ ತೇದಿ ಸು. 1190 ಆಗಿರಬಹುದು ಈ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನನ್ನು ಕುರಿತು

ಅ ಸಮಯವೊಂದೆಸೆಯೊಳಿರಲು

ಲಾ ಸದಿಂ ಬಸವಂ ಸಹಿತ ಮಹಿ

ಮಾಸಮರ್ಥರು ಭಕ್ತರೋಲಗವಿತ್ತು ಕುಳ್ಳಿರಲು || ೩೭ ||

ಧಾರುಣೀಶನು ಬಿಜ್ಜಳನು ಪರಿ

ವಾರ ಸಹಿತಂ ಬಂದು ನೋಡಲು

ಪಾರಜನ ತಾವೆಲ್ಲರುಂ ನಡೆತಂದು ಹಿಂದಿರಲು |

ವೀರ ಶೃಂಗಾರದೊಳಮರ್ದಿಭ

ವೈರಿಯಂತೇಕಾಂತರಾಮನು.....|| ೩೮ ||

ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಏಳು ದಿನಗಳ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ಮರಳಿ ಅಟ್ಟಿಗೆ ಸಂದಿಸಿದ ಪವಾಡವನ್ನು ಮೆರಸಿದನೆಂದು ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (ಸಂ. 52) ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಬಿಜ್ಜಳನು ರಾಮಯ್ಯನಿಗೆ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟ ಗೋಗಾವೆ

ಇರುವ ಬನವಾಸಿ ೧೨೦೦೦ ವಾದರೊ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಶಿಕಾರಿಪುರ 108^೧ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಸೇರಿದ್ದಿಲ್ಲವೆ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಂದೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲದೆ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲ. ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯ ನಿಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟೆಂದು ಆತನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ನೆಂದು ಅಬ್ಬಲಾರಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೨ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1140-45 ರಿಂದ 1163 ರೊಳಗೆ ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ರಾಮಯ್ಯನು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದನೆಂಬ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಓಲಗಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದೆಂದು ತಾನೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು.

೫. ಹರಿಹರನ ರೇವಣ ಸಿದ್ಧೇಶ್ವರನ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ^೩

ಅಂತಿರ್ದು ಮತ್ತೆ ಮಂಗಳವಾಡದೊಳ್ಳೊಕ್ಕು
ಸಂತತಂ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಭೆಯೊಳ್ಳನಂ ಮಿಕ್ಕು (ಪು. ೨೯)

ಇರಲಿತ್ತಲತ್ತ ಮಂಗಳವಾಡದೊಳಗಿರ್ಪ
ನರಸ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯನೋಲಗದೊಳೆಸೆದಿರ್ಪ (ಪು. ೩೧)

ಮಂಗಳವಾಡದೊಳ್ ಗುಡಿಗಟ್ಟ ಸಕಲ ಪರಿಜನ
ಸಹಿತಂ ಬಿಜ್ಜಣರಾಯನಿದಿಗೊಂಡು..... (ಪು. ೩೭)

ಎಂದೂ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೨೧) ಬಸವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿದ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮೇಶ್ವರನು ' ಎಲೆ ಮಗನೆ ಬಸವ, ನೀಂ ಬಿಜ್ಜಳ ರಾಯನಿಪ್ಪ ಮಂಗಳವಾಡಕ್ಕೆ ಪೋಗು ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾಡವು ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದು ಬಸವೇಶ್ವರನು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆಂದು ಬಿಜ್ಜಳನು ಆ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನೆಂದೂ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಓಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರೂ ಮಹಾಸಾಮಂತರೂ ಇದ್ದರೆಂಬ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೩೫) ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರನ್ನು ಹೇಳಿದಿರುವುದರಿಂದ, ಸ್ವಯಂ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಆಗ್ಗೆ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯು

೧. EC, VII. ೨. FKD, ಪು. 484. ೩. ಶಿವಾನುಭವ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ, ನಂ. ೩೫ (ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು, ಭಾಗ ೨)

ತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1147 ರ ಮಾಸವಾಡದ ಶಾಸನದಿಂದ^೧ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿ ಆಗ್ಗೆ ಮಂಗಳವಾಡವೆಂದು ಕಂಡಿರುವೆವಲ್ಲದೆ, (ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ) ಹೇಮಾದ್ರಿಯ ಮಂಗಳವೇಷ್ಟಕನಾದ ಬಿಲ್ಲಣನು ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವೂ ಇಲ್ಲ, ಮಂಗಳವೇಷ್ಟಕ ಎಂಬ ಮಂಗಳವೇಡೆಯೂ ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳ ಮಂಗಳವಾಡ (= ಮಂಗಳವಾಟಕ)ವೂ ಒಂದೇ ಊರೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೂ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅತವನ ಮಂಗಳವಾಡದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಆಗ್ಗೆ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ ನಾಗಿದ್ದ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಆತನೇ ವಿನಾ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲ.

೬. ‘ ಅರಸು ವಿಚಾರ ಸಿರಿಯು ಶೃಂಗಾರ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ ಮಾನವ.
ಕೆಟ್ಟತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಹಾಳಾಯಿತ್ತು ನೋಡಯ್ಯ! ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮ
ದಭಿಮಾನದಿಂದ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನ ಅಳಿಕೆ ತೆಗೆಯಿತ್ತು,
ಸಂದಿತ್ತು ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ ನಿಮ್ಮ ಕವಳಿಕೆಗೆ’

ಎಂಬೀ ವಚನದಲ್ಲಿ^೨ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೂ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನ ಅಳಿಕೆಯ ಮುಗಿತಾಯಕ್ಕೂ ಗಂಟೆಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಕಲ್ಯಾಣವು ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯರೆಂಬ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಲ್ಯಾಣವೆಂದು ತಿಳಿವಂತೆಯೇ, ಐಶ್ವರ್ಯದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನೂ ಶೃಂಗಾರದ ಅಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನೂ ನಿದರ್ಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ವಾತಾಪಿಯ ಚಳುಕ್ಯರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಾದಾಮಿಯನ್ನಾಗಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಾನ್ಯಖೇಟವನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಳದೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ತಾನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕಲ್ಯಾಣದ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನ ಅಳಿಕೆ ಕೊನೆಗಂಡುದನ್ನು ಸ್ವಯಂ ಕಂಡಿರಬೇಕು, ಆತನು ಕಂಡ ಕಲ್ಯಾಣವು ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿರಬೇಕು, ಶೃಂಗಾರಭರಿತವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆತನಿಗೆ ಆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಆತ್ಮಸಂಯೋಗವೂ (personal interest), ಅತವನ ಸಮಾಪತರವಾದ ಸಂಸರ್ಗವೂ, ಇದ್ದಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಜೀವ ಮಾನದ ಕೆಲವಾದರೂ ಸುಭಿಕ್ಷ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಆತನು ಅಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನ ಅಳಿಕೆ (= ಅರಸುತನ, ಪ್ರಭುತ್ವ) ತೆಗೆಯಿತ್ತು, ಅಂದರೆ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು^೩ ಎಂಬುದರಿಂದ ಅವನ ರಾಜ್ಯಪದವನ್ನು ಪರಕೀಯನೊಬ್ಬನು ಸೆಳೆಕೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದೂ ಅದು ‘ ಸಂದಿತ್ತು ಕೂಡಲ ಸಂಗಮ

೧. ಹರಿಹರದೇವ (ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ರಾಜಾರಾಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದವರ ಪ್ರಕಟನೆ), ಪು. ೪೪. ೨. ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳು, ಪು. ೯೧, ನಂ. ೯೦. ೩. ತೆಗೆದನೇ ಬುಧರ್ಗಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಯನುಚಿತವಂ ಮರೆದು || (ಬಸವಪುರಾಣ, 45, ೧೯)

ದೇವ ನಿಮ್ಮ ಕವಳಿಕೆಗೆ ' ಅಂದರೆ ಅದು ಶಿವನ ಕಪಾಲಿಕೆ (= ಕವಳಿಕೆ) ಎಂಬ ಭಿಕ್ಷುಪಾತ್ರಕ್ಕೆ^೧ ಸಂದಿತು ಎಂಬುದರಿಂದ ಅದು ಮುಗಿಯಿತು, ನಾಮಶೇಷ ವಾಯಿತು ಎಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನಾದರೂ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತೆಗೆವ ವರೆಗೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಆತನು ಅಪಹರಿಸುವ ವರೆಗೆ ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವಸಂಪನ್ನವಾದ ಕಲ್ಯಾಣದ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಆಳಿದ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನೇ ವಿನಾ ಕಳಚುರ್ಯರ ಬಳಿಕ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನಿಂದ ಈಚೆಯ ಕಳಚುರ್ಯ ಸೋದರರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಅವರ ಪತನದೊಂದಿಗೆ ಕುಂದಿದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ೧ - ೨ ವರ್ಷವೇನೋ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ ಇದ್ದ ಚಾಳುಕ್ಯ IV ಸೋಮೇಶ್ವರನಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನು III ತೈಲನೆಂದು ಕಂಡಿತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಅವನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಆ III ತೈಲನಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಸೆಳೆಕೊಂಡ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲದೆ ಬೇರೊಬ್ಬನಲ್ಲ. ಬಸವೇಶ್ವರನೊಮ್ಮೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಆಕಾಶದಿಂದ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಂದು ಅವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಓಲೆಯನ್ನು ಓದಿ—

ನನ್ನಿಯನೆ ಪೇಳುವೆನರಸ ಕೇಳಾ

ನಿನ್ನ ಚಾಳುಕ್ಯಾಸ್ತಯದವರು

ಮುನ್ನ ನಿಕ್ಷೇಪಿಸಿದದೆಂಬತ್ತೆಂಟು ಕೋಟಿ ಧನ ।

ನಿನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನದ ಕಳಗಿದೆ

ಎಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (೧. ೫೭) ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅರಸನು ಕಳಚುರ್ಯರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದರಲ್ಲಿಯೇ ವಿನಾ ಚಾಳುಕ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಚಾಳುಕ್ಯಾಸ್ತಯ ದವನೆನ್ನಬೇಕಾದರೆ, ಸ್ವಯಂ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಂಶೀಯನಲ್ಲದ ಆತನು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದರೂ ಆಗಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಚಾಳುಕ್ಯರಂತೆಯೇ ಅವನೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಒಡೆಯನಾಗಿ ಅವರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅವರ ಬಳಿಕಲೇ ಆಳಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ತಾನೆ ಅವನನ್ನು ಹಾಗೆಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಅವರ ಸಮಾನಂತರವೇ

೧. ಪ್ರಮುಖರು, ಪುರಾತನ ಗಣೋ | ತ್ತಮರ ಕವಳಿಗೆಗಯ್ದಿ ಸಂದಿತ್ತು....! (ಬಸವ ಪುರಾಣ, 39. ೬೨); ಬಿಜ್ಜಳನ ಸಾಮ್ರಾ | ಜ್ಯೋನ್ನತಿಯನೀಶನ ಕವಳಿಗೆಯೊಳಂತು ತೊಡೆಯಿಸುತ || (ಅದೇ, 61; ೭)

ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಬಿಜ್ಜಳನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಹರಿಹರನ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಂಗಳವಾಡ ಎಂದದೆಯಲ್ಲದೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಹೆಸರಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಆ ಗ್ರಂಥದ ದೊರೆತಷ್ಟರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರರೂ ಇದ್ದರೆನ್ನದೆ ಮಂಡಳೇಶ್ವರರೂ ಮಹಾಸಾಮಂತರೂ ಇದ್ದರೆಂದು (ಪು. ೩೫) ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿರುವ ಕಾರಣ ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಂದಿನ ಕಥೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಮುಗಿಯದಿರುವಲ್ಲಿ, ಆ ಮೇಲಣ ಕಥಾಭಾಗವು ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಂಗಳವಾಡವೆಂದು ಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದಲ್ಲದೆ, ಆತನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೂ ಕಲ್ಯಾಣವು ಆತನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ. ಅತನು ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ವಿನಾ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೂ ಅಲ್ಲದ, ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಕದಾಪಿ ನೆಲೆವೀಡೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲದ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ.

ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನೇ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದರಿಂದ, ಇನ್ನು ಬಸವೇಶ್ವರನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ತೇದಿಸಬಹುದು.

ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಪರ್ಮಾಡಿಯ ಕಾಲಾನಂತರ ಕ್ರಿ. ಶ. 1140-45 ರೊಳಗೆ ಪಟ್ಟವೇರಿ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ಆ ಮೇಲೆ 1161 - 62 ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಇನ್ನೂ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾಗ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1150 ರಲ್ಲಿ ಅವನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿರಬಹುದಾದ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಯಸ್ಸು ಆಗ್ಗೆ ೨೦ ರಿಂದ ೨೫ ರೊಳಗಿಂದರೆ ಈತನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1125 ರಿಂದ 1130 ರೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಬಸವೇಶ್ವರನು ಭೂಮಿದೇವಾಗ್ರಣಿಯಾದ (ಬಸವಪುರಾಣ 2.೪೬) ಮಾದಿರಾಜನೆಂಬ ವಿಪ್ರನ (ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಪು. ೫) ಮಗನು. ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಅರ್ಜುನವಾಡದ ಶಾಸನದಿಂದ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಮಾದಿರಾಜನ ಎರಡನೆಯ ಮಗನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (ಆದರೆ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲೂ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ). ಬಸವೇಶ್ವರನ ಅಣ್ಣನಾದ ದೇವರಾಜನನ್ನು ದೇವರಾಜ ಮುನಿಪ (ಬಂ. ೩೫ - ೩೬) ಎಂದಿರುವೊಂದಿಗೆ ಆ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರರನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ದೇವರಾಜನು ಪ್ರಾಯಶಃ ತನ್ನ ಅಪರವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೆಯ್ಯೊಂಡನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಿಂದ (ಪು. ೫) ಬಾಗೆವಾಡಿಯ ಅಗ್ರೇಶ್ವರನೆಂದೂ

ಬಸವಪುರಾಣದಿಂದ (2. ೪೫ - ೪೬) ಬಾಗವಾಡಿಯ ಗ್ರಾಮಣೀಮಣಿ ಎಂದೂ ಅರ್ಜುನವಾಡದ ಶಾಸನದಿಂದ (ಬಂ. ೮) ಬಾಗವಾಡಿ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರನೆಂದೂ ತಿಳಿದ ಮಾದಿರಾಜನ ಬಾಗೆವಾಡಿಯಾದರೂ (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದರ ಸಿಂದವಾಡಿಯ ರಾಜ್ಯದೊಂದು ವಿಭಾಗವೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ^೧ ಬಾಗಡಗೆ ಅಥವಾ ಬಾಗೆ (ನಾಡು) ೭೦ ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ,^೨ ಮಾದಿರಾಜನು (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದರ ಕೆಳಗೆ ಬಾಗೆವಾಡಿಯ ಊರೊಡೆಯನಾಗಿರಬೇಕು.^೩ ಹಾಗಾದರೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಬಡಗಣ ಸಿಂದವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವತ್ತಿದನೆಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾದಿರಾಜನು ಬಸವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಗರ್ಭಾಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಂಜಿಗಟ್ಟಲೆಂದು ಶುಭ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಲೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು 'ಪ್ರಕಟಿಸದಿರಾ ಮುಂಜಿಯೆಂಬುದನಕಟಿ ಪಾತಕವ' (ಬಸವಪುರಾಣ, 3. ೫೧) ಎಂದು ಅದನ್ನೊಲ್ಲದೆ ಬಾಗೆವಾಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ಉಪನಯನಕ್ಕೆಂದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಭಂಡಾರಿ ಬಲದೇವನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಹೋದನೆಂದು ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1369) ಹೇಳಿದೆಯಾದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶಾಸನ ಹಿಂದಣ ಹಾಗೂ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ಹರಿಹರನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 1200 ರ ಆಚೀಚೆಯ) ಬಸವರಾಜ ದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೯ - ೧೧) ಸೋಡಶಪ್ರಾಯನಾದ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕರ್ಮಲತೆಯಂತಿದ್ದ ಜನಿವಾರವನ್ನು ಕಳೆದು ಬಿಸುಟೂ ಹೋತಿನ ಗಂಟಲನ್ನು ಬಿಗಿವಂತಿದ್ದ ಮೌಂಜಿಯನ್ನು ಹರಿದು ಬಿಸುಟೂ ಬಾಗೆವಾಡಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದನೆಂದು ಇರುವುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಗರ್ಭಾಷ್ಟಮದಲ್ಲಿ ಉಪನಯನವಾಗಿಯೇ ಆತನು ತನ್ನ ೧೬ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗೆವಾಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರಬೇಕು. ತರುವಾಯ ಅವನು ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಆ ಬಲದೇವ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನೆಂಬಲ್ಲಿಯ (ಬಸವಪುರಾಣ, ಸಂ. 4) ಬಲದೇವನು (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದರಲ್ಲಿ II ಚಾವುಂಡನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೂ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ^೪ ಬಲದೇವನಾಯಕನೆಂದು ತೋರು ತ್ತದೆ. ಮಾದಿರಾಜನ ತರುವಾಯ ಬಾಗೆವಾಡಿಯ ಪುರಾಧಿಪತ್ಯವು ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ದೇವರಾಜನಿಗೆ ಸಲಬೇಕಾದುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಮಾವ ನಾದ ಬಲದೇವನಲ್ಲಿದ್ದು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಕೆಲಕಾಲ ಸಿಂದರಾಜನನ್ನು ಓಲಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ

೧. FKD ಪು. 572. ೨. EI. XXI. ಪು. 11. ೩. ಅತನವ ಜೈನ ಬಿಜ್ಜಳ ರಾಯಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1650) ಮಾದಿರಾಜನನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಜೋಯಿಸನೆಂದಿರು ವುದನ್ನು (ಕವಿಚರಿತೆ II. ಪು. 418) ಒಪ್ಪಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ೪. SIE. 1927 (Sup.) ಪು. 10, ನಂ. 119 A.

ನೇನೋ. ಆ ಮೇಲೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಮಲಪ್ರಭಾ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗಳು ಸಂಗಮಿಸುವಲ್ಲಿಯ ಕಪ್ಪಡಿಗಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮೇಶ್ವರನ ಅರ್ಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಒಂದಿರುಳು ಸಂಗಮೇಶ್ವರನು ಅವನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಅಪರೋಕ್ಷಿಸಿ 'ಎಲೆ ಮಗನೆ ಬಸವ, ಬಸವಣ್ಣ, ಬಸವಿದೇವ, ನೀಂ ಬಿಜ್ಜಳ ರಾಯನಿಪ್ಪ ಮಂಗಳವಾಡಕ್ಕೆ ಪೋಗು' (ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಪು. ೨೧) ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಲೆ, ಬಸವೇಶ್ವರನು ಅಲ್ಲಿದೆದ್ದು ಆಗ್ಗೆ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಂಗಳವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವನ ದಂಡನಾಯಕ ನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಸಿದ್ಧಪಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕನ ಕೆಳಗೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ಭಂಡಾರದ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಲ್ಪಡುವಂದೇ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಉಚ್ಚಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಲ್ಪಡದೆ ಬಹುಶಃ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಲಿಯಲೆಂದೇ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಕೆಯ್ಯೆಳಗೆ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ, ಆಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ೨೫ ರಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರೌಢಿ ಇರದೆಂದೂ ಆತನು ತನ್ನ ೧೬ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟಂದಿನಿಂದ ಮಂಗಳವಾಡದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದರ ನಡುವೆ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ೪-೫ ವರ್ಷಗಳೇನೋ ಸಂದಿರಬಹುದೆಂದೂ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನ ವನ್ನು ಹೊಕ್ಕೆಂದು ಹರಿಯದವನೂ (ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಪು. ೨೯) ಕುಮಾರನೂ (ಬಸವಪುರಾಣ, 5. ೪೮) ಎಂದು ತಿಳಿದ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1130 ರಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ೧ - ೨ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೂ ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಬಸವೇಶ್ವರನ ಮೊತ್ತಮೊದಲಣ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಪಯ್ಯ ದಂಡನಾಯಕನು ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನಲ್ಲಿಯೂ ದಂಡನಾಯಕನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ಶಾಸನಾಧಾರದಿಂದ^೧ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಹರಿಹರನೆಂದಿರುವಂತೆ (ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಪು. ೩೧) ಆ ಸಿದ್ಧದಂಡಾಧಿಪನು ಅಪುತ್ರಕನಾಗಿ ಸತ್ತಮೇಲೆ ತಾನೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಅವನ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಒಸವಣ್ಣ ದಂಡನಾಥನಾದುದಲ್ಲ, ಅವನು ಇದ್ದಿರುವಂದೇ ಮೇಲಕ್ಕೇರಿ ಅವನ ಓರಗಯ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದಂಡನಾಥನಾಗಿಯೂ ಅಥವಾ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ದಂಡನಾಥ ಚೂಡಾಮಣಿ (ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಪು. ೫೩; ೮೪), ದಂಡನಾಥ ಪಂಚಾನನ (ಪು. ೮೪), ನಾಯಕರ ದೇವ (ಪು. ೬೯) ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವನನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿಯೂ (ಬಸವಪುರಾಣ, 60. ೨) ನಿಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1155 - 60 ರೊಳಗೆ ಹೊಂದಿಸಬಹುದು.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಂಗಳವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದಂದು, ಅಂದರೆ ಅವನು ಇನ್ನೂ ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಂದು, ಆತನು ಪರಸಮಯಿಗಳ ಚಾಡಿ ಕೇಳಿ ಬಸವೇಶ್ವರನೊಂದಿಗೆ ಲೆಕ್ಕ ವಿಚಾರಿಸಿ ಸೋತು ಹೋದನೆಂದು ಹರಿಹರನ ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೫೨-೫೫) ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಹಿತ್ತಾಳಿಯ ಕಿವಿಯವನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಅಂದಲ್ಲವಾದರೆ ಮುಂದಾದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಬೇಗನೆ ಒಡಕು ಬಾರದಿರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ 'ಬಿಜ್ಜಳನ ಭಂಡಾರ ಎನಗೇಕಯ್ಯ?' ಎಂಬ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನದಿಂದ (ಪು. ೧೧೦, ನಂ. ೧೭) ಬಸವೇಶ್ವರನು ಮಾಡಿದ ತನ್ನ ಭಂಡಾರದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನು ಮೆಚ್ಚಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂದ ಆ ಮುಂದೆ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಆತನಲ್ಲಿ ಉಳ ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತೆಯೇ 'ಆನೀ ಬಿಜ್ಜಳಂ ಗಂಜುವೆನೆ?' ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ವಚನದಿಂದ (ಪು. ೧೦೮, ನಂ. ೨) ಬಸವೇಶ್ವರನು ಆಗ್ಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತೊಲಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೆಟ್ಟಿತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಹಾಳಾಯಿತ್ತು ನೋಡಯ್ಯ ! ಒಬ್ಬ
ಜಂಗಮದಭಿಮಾನದಿಂದ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನ ಆಳಿಕೆ
ತೆಗೆಯಿತ್ತು, ಸಂದಿತ್ತು ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ ನಿಮ್ಮ ಕವಳಿಕೆಗೆ.

ಎಂಬೀ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನದಿಂದ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನು ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಜಂಗಮನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಭಿಮಾನ^೧ ಅಂದರೆ ಹಿಂಸೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನ ಆಳಿಕೆ ತೆಗೆಯಿತ್ತು, ಅಂದರೆ ಪರಕೀಯ ಅರಸನೊಬ್ಬನು ಅವನ ಒಡೆತನವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ತಾನು ಅರಸನಾದನು, ಆ ಕಾರಣ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಶಿವನ ಕವಳಿಕೆಗೆ ಸಂದಿತ್ತು, ಅಂದರೆ ನಾಶವಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನೇಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನು ಆಳುತ್ತಿರುವುದೇ, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಅವನಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸೆಳೆಕೊಂಡ ಕ್ರಿ. ಶ. 1162ರ ಮುಂಚೆಯೇ, ವೀರಶೈವರು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿಯೂ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿಯೂ ಎಂಬಂತೆ ಹೊಸತಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಧರ್ಮದವರನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಸುಧಾರಕರನ್ನು ಆಯಾ ಪುರಾತನ ಧರ್ಮದವರು ಹಿಂಸಿಸುವುದು ಸಹಜವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ವೀರಶೈವವು ಆಗ್ಗೆ ನೂತನವಾಗಿರಬೇಕು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದು ಕ್ರಿ. ಶ. 1162ಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಬಿಜ್ಜಳನು

೧. ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳು, ಪು. ೯೧, ನಂ. ೯೦. ೨. ಅಭಿಮಾನಸ್ತು ಹಂಕೃತೌ || ಹಿಂಸಾಯಾಂ ಪ್ರಣಯೇ ಜ್ಞಾನೇ | (ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ, ಶ್ಲೋ. ೧೭೨೭ - ೨೮.)

ಇತರತ್ರ ಮಹಾಮಂಡಳೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಂದು ತಾನೆ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ III ತೈಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ III ತೈಲನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾದ ಕಾರಣ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರಕೀಯನು ಗೆದ್ದನೆಂದಿರಬೇಕಾದರೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಬಸವೇಶ್ವರನೇ, ಆ ವಚನದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಕಟ್ಟಿತ್ತು ಹಾಳಾಯಿತ್ತು ಎಂದಿರುವ ಬಸವೇಶ್ವರನೇ, ಆ ಪರಕೀಯನನ್ನು, ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ III ತೈಲನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ಹಾಗೂ ತಾನು ಆಗ್ಗೆ ಓಲಗಿ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು, ಆ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನನ್ನು ದಂಡಿಸುವಂತೆ, ಅಂದರೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದಂದಿನಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಬಸವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಾಹಜಿಕವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಧೇಯನಾಗಿದ್ದು ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಕಿಲ್ಲದೆ ಅದು ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬುತ್ತಿರಬೇಕಾದರೂ 'ಭವಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಗದ್ದುಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು ಓಲೈಸಿಹೆನೆಂದು ನುಡಿವರಯ್ಯ!' ಎಂಬ ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನದಲ್ಲಿ (ಪು. ೧೦೪, ನಂ. ೬) ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಭವಿ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ವೀರಶೈವನಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆ ಮೇಲಣ ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯನ (ಬಸವಪುರಾಣ, ಸಂ. 21) ಇತ್ಯಾದಿ ಕಥೆಯಿಂದ ತಿಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ವೀರಶೈವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ನವೀನ ಧರ್ಮದವರಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಉತ್ಸಾಹಾತಿರೇಕದಿಂದ ಉನ್ನತ್ತರಾದ ಕಾರಣವೇನೋ ಪರವಾದಿಗಳು ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಿಜ್ಜಳನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ದೂರು ಕೊಡುತ್ತಲೂ ಚಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಲೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆದುಬರುವ ಕೀರ್ತಿಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಾಪದ ಮುಂದೆ ಆಗಲೇ ನೆರಳಪಾಲಾಗಿ, ಇನ್ನು ಅವನ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಕೆಯ್ದೊಂಡರೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ತಾನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ಅವನ ಮುಂದೆ ಏನೂ ಅಲ್ಲದವನಾದೇನೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದೇನೋ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸೇರದ ಬಿಜ್ಜಳನು, III ತೈಲನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ತಾನು ಆತನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಸಕೊಂಡಂತೆ ಬಸವೇಶ್ವರನೂ ತನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಾನೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದೇನೋ, ಅವನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಇನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಆ ದೂರುಗಳನ್ನೂ ಚಾಡಿಯನ್ನೂ ಕಿವಿತ್ತುಂಬ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದು, ಬಸವೇಶ್ವರನ ತ್ಯಾಗೌದಾರ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ನಷ್ಟವನ್ನೂ ಅವನ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಕಸಂಖ್ಯಾಕ ಪುರಾತನ ಧರ್ಮಿಯ

ರಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನೂ ನೆವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಪದವಿಯ ಅತ್ಯುಚ್ಚತೆಯಿಂದಲೂ ನವೀನ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವರ್ತಕತ್ವದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರವಾದ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ದೂರ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಯೇ ವಿನಾ ಅನ್ಯಥಾ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಮುಂಗಂಡೇ ಏನೋ ಬಸವೇಶ್ವರನು 'ಇನ್ನು ಕೆಲಕೆಲ ದಿನಕತಿ ಶಿವದ್ರೋಹವು' ಉದಯಿಸಲಿಕ್ಕಿದೆ (ಬಸವಪುರಾಣ, 60. ೫೯) ಎಂದಿರಬೇಕು.

ಬಸವೇಶ್ವರನೂ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಹೇಗೆ ಕಾಲವಾದರೇಂಬುದನ್ನು ಕುರಿತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಥನವು ಒಮ್ಮುಖವಾಗಿಲ್ಲ. ನನಗಾದರೂ ಅವರ ಅವಸಾನವು ಹೀಗಾಯಿತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಬಸವೇಶ್ವರನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜಂಗಮದಭಿಮಾನದಿಂದ ಚಾಳುಕ್ಯರಾಯನ ಆಳಿಕೆ ತೆಗೆದುದನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ರೋಹವೆಣಿಸಿದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಳಿಕೆ ಮುಗಿದುದನ್ನು ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಸಾಯುವ ಮುಂಚೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವನ ಆಳಿಕೆ ಮುಗಿಯುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು; ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಯಲಿಸಿರೂರಿನ ಶಾಸನದ^೧ ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ಸಕ್ರಂಭರ 29 ರ ಹಾಗೂ ಶಿಕಾರಿಪುರ 92 ಶಾಸನದ^೨ 1168 ಮಾರ್ಚಿ 24ರ ನಡುವೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ರಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿ. ಶ. 1167 ರ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗ ಅವನ ವಯಸ್ಸು ೩೭ - ೩೮ ರಷ್ಟಾಗುವುದರಿಂದ, ಅವನನ್ನು ೩೦ ರಿಂದ ೪೦ ದೊಳಗೆ ತಮ್ಮ ಅವತಾರವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಸಿದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ಯೇಸುಕ್ರಿಸ್ತ ಮೊದಲಾದ ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಕರಾದ ಮಹಾಪುರುಷರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು.

ಸೋವಿದೇವನ ಆಳಿಕೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ಮಾರ್ಚಿ 24 ರ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣದಂದೇ^೩ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ನದಿ ಹರಳ ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನಾಧಾರದಿಂದ^೪ ರಾಜ್ಯಭಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಕೂಡಲೆ ಅಥವಾ ಬೇಗನೆ ಸಾಯದೆ ಆ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅವನ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವೇನೆಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ನೋಡೋಣ.

೧. SIE (Sup.) 1927, ಪು. 5, ನಂ. 65. ೨. EC VII. ೩. EC VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ 92. ೪. SIE, 1935, ನಂ. 58.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಸಾಹಜಿಕವಾಗಿ ಮೃತ್ಯುವಶನಾದರೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಸೋವಿದೇವನು ಅವನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ನಿಮಿತ್ತವೇ ಬಿಜ್ಜಳನ ಯುವರಾಜನೂ ಆಗಿರಬೇಕಾದ ಆತನಿಗೆ ತಾನೇ ಯಥಾನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ತನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಸೋವಿದೇವನಿಗೆಂದು ಸವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ಬೇರೆ ನಿರೂಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಬಿಜ್ಜಳನು ಹಾಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದನೆಂಬುದರಿಂದಲೇ, ಸೋವಿದೇವನು ಅವನ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅತನು ಆಗ್ಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೋವಿದೇವನಿಗಿಂತ ಸಮೀಪತರದ ಬಾಧ್ಯತೆಯುಳ್ಳ ಬೇರೊಬ್ಬ ಹಕ್ಕುದಾರನಿದ್ದನೆಂದೂ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಪಟ್ಟವು ಹೋಗಬಾರದೆಂದೇ ಆತನನ್ನು ವಿನಾಯಿಸಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ಸೋವಿದೇವನನ್ನು ತನ್ನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಆಚರಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜಪಟ್ಟವು ತಂದೆಯ ಬಳಿಕ ಅವನ ಹಿರೇ ಮಗನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಆ ಹಿರೇ ಮಗನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮುಂಚೆಯೇ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಕ್ರಮದಿಂದ ಆ ಹಿರೇ ಮಗನ ಹಿರೇ ಮಗನಿಗೆ, ಅಂದರೆ ಹಿರೇ ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ, ಸಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲದೆ ಆ ತಂದೆಯ ಇತರ ಮಗಂದಿರಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು ಎಂಬಂತೆಯೇ ಅರಸರು ತಮ್ಮ ಹಿರೇ ಮಗಂದಿರು ತಮಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲರಾಗಿ ಮಾರ್ಮಲಿತರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಇತರಥಾ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹರೆಂದು ತೋರಿದರೆ, ಅಂಥವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಎರಲೀಯದೆ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಬೇರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಹಿರೇ ಮಗನೂ, ಅಥವಾ ಅವನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಮುಂಚೆಯೇ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಹಿರೇ ಮಗನ ಮಗನೂ, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಹಿರೇ ಮೊಮ್ಮಗನೂ, ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ಮಾರ್ಮಲಿತಿದ್ದು, ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯಥಾ ಅಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದು, ಅಂಥವನು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದೆಂದೇ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದು ತನಗೆ ಬಲು ವಿಧೇಯನಾದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ತನ್ನ ಇತರ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯನಾದ ಸೋವಿದೇವನನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರೂಪಿಸಿರಬೇಕು. ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗಂದಿರಲ್ಲಿ ಸೋವಿದೇವನಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯವನ ಹೆಸರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದುದರಿಂದ, ಅವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗತಕ್ಕ ಮುಂಚೆಯೇ, ಹೇಗೂ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಜೀವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಆಗ್ಗೆ ಅವನ ಮಗನು, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮೊಮ್ಮಗನು, ತೀರ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದು ಆತನು ಪ್ರಾಯಭರಿತನಾಗುವಷ್ಟರ ವರೆಗೆಂದು ಬಿಜ್ಜಳನು ಸೋವಿದೇವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಆ ವಿಷಯವು ಕಳಚುರ್ಯರ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದ ತಿಳಿಯದೆ

ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಅಳಿಕೆಯ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗನೇ ಅವನಿಗೆ ಮಾಮಲೆತಿರಬೇಕು, ಮತ್ತು ಆ ಕಾರಣವೇ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಸೋವಿದೇವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ತಾನು ನಿವೃತ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಾಧಾರವಿದೆಯೇ? ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ಅಂತಹ ಮೊಮ್ಮಗನಿದ್ದನೇ?

ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ಆಹವಮಲ್ಲನ ಕಾಲದ (1181-83) ತೇದಿ ಇಲ್ಲದ ಶಿಕಾರಿಪುರ 197 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೨೧ - ೨೨) ಬಿಜ್ಜಳನು ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನೆಂದಾಗಲಿ ಕಾಲವಾದನೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳದೆ ಆತನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಎಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಮ್ಮೊದೊಮ್ಮೆ

ಜಗಮಂ ಸಂಪ್ರೀತಿಯಿಂ ಬಿಜ್ಜಲ ಸೃಪತಿಯ ತಮ್ಮಂ ಭುಜಾಗರ್ವದಿಂ ಮೈ
ಳುಗಿದೇವಂ ಪಾಲಿಸುತ್ತಂ ಮಹಾದ ಬಳಿಕವಾ ಬಿಜ್ಜಲೋರ್ವಿಶ ಪೌತ್ರಂ |
ತ್ರಿಗುಣೇಭೂತ ಪ್ರತಾಪಂ ತಳೆದನೆಳೆಯ (ನಾ) ಕನ್ನರ ಕೋಣಪಂ ತ
ಜ್ಜಗತೀನಾಥಾನುತಾತಂ ಬಳಿಕಮವನಿಯಂ ತಾಳ್ಪಿದಂ ಸೋಯಿದೇವಂ ||

ಬಿಜ್ಜಳನ ತಮ್ಮನಾದ ಮೈಳುಗಿಯೂ ಆ ಮೇಲೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಕಂದರನೂ ಅಳಿದ ಮೇಲೆ ಕಂದರನ (ಅನುತಾತ=) ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಸೋಯಿದೇವ, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನು ಅಳಿದನೆಂಬಲ್ಲಿ, ಬಿಜ್ಜಳ ಮತ್ತು ಸೋವಿದೇವರ ನಡುವೆ ಮೂರನೆಯವನ ಅಳಿಕೆಗೆ (ಅದೆಷ್ಟು ಕಿರಿದಾದರೂ) ಎಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಆ ನಡುವೆ ಬೇರೆ ಯಾರೊಬ್ಬನಾದರೂ ಅಳಿದಂತೆ ಪ್ರತೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಉಪರಾಜರೆಂದಾಗಲಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳದೆ ಸೋವಿದೇವನ ಮುಂಚೆ ಅಳಿದರೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಅಳೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಅಳಿರಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವ ಮೈಳುಗಿಯೂ ಕಂದರನೂ ಬಿಜ್ಜಳನು ಆಳುತ್ತಿರುವಂದೇ ಅಳಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅವನ ಪ್ರತಿರಾಜರಾಗಿ ತಾನೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಳಿರಬೇಕು. ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನನ್ನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಕಂದರನ ಅನುತಾತ ಅಂದರೆ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನೆಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಬಿಜ್ಜಳನಿಗೆ ಸೋವಿದೇವನಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯನಾದ ಬೇರೊಬ್ಬ ಮಗನಿರಬೇಕೆಂದು ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ; ಆತನೇ ಬಿಜ್ಜಳನ ಹಿರೇಮಗನಾಗಿರಬೇಕು.

೧. EC VII. ಈ ಶಾಸನದ ರೋಮನ್ ಲಿಪಿಯ (Roman script) ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಹಾಸ್ರಗ್ಧರೆಯ ೩ನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರು ಸರಿಯಾಗಿ ' ಕನ್ನರ ' ಎಂದಿದೆ; ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಅದು ' ಕನ್ನರ ' ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ ತಪ್ಪಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ.

ಕಳಚುರ್ಯ ಸಂಕಮನ ಕಾಲದ (1177-81) ತೇದಿ ಇಲ್ಲದ ದಾವಣಗೆರೆ 44 ರಲ್ಲಿಯೂ^೧ ಬಿಜ್ಜಳನ ಪ್ರತಾಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ ಮೈಳುಗಿಯೂ ಮೊಮ್ಮಗನೂ ಆಳಿದರೆಂದು (ಬಂ. ೧೩-೧೭) ಹೇಳಿರುವ ಅವೇ ಪದ್ಯಗಳು ಸಂಕಮನ ಆಳಿಕೆಯ ಶಾ. ಶ. ೧೧೦೨ ಶಾವರಿ ಸಂ| ವೈಶಾಖ ಶುದ್ಧ ೮ ಸೋಮವಾರ=ಕ್ರಿ. ಶ. 1179 ಎಪ್ರಿಲ್ 16 ರ ಹೊನ್ನಾಳಿ 50 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ^೨ (ಬಂ. ೧೩-೧೭) ಇವೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮೊಮ್ಮಗನ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಸವೆದು ಹೋಗಿದೆ. ದಾವಣಗೆರೆ 44 ರಲ್ಲಿಯ (ಬಂ. ೧೬ -- ೧೭)

ಕಂ|| ಆತನ ಮರ್ಮಂ ಭುವನ

ಖ್ಯಾತಯಶಂ ಕಲಿದೇವನರ್ಣವ ಮಹಿಮಂ |

ನೀತಿನಿಧಿಯನಿಸಿ ನೆಗಟ್ಟಂ

ಭೂತಳದೊಳು ಸಾಹಸಾಂಕನಪಗತಶಂಕಂ ||

ಎಂಬೀ ಕಂದ ಪದ್ಯದಿಂದ ತೋರುವ ಮೇರೆಗೆ ಆತನ, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ, ಮರ್ಮ= ಅಂದರೆ (= ಮಮ್ಮ = ಮೊಮ್ಮ =) ಮೊಮ್ಮಗನ ಹೆಸರು ' ಕಲಿದೇವ ' ಎಂದಾದರೆ ಇದರ ೨ನೆಯ ಚರಣದ ೩ನೆಯ ಗಣದಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ತೀರ ತೊಡಕಾಗುವುದರಿಂದ, ' ಕಲಿದೇವ ' ಎಂದಿರದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಇದ್ದಿರಬೇಕಾದ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ' ಕಲಿದೇವ ' ಎಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಕೊರೆದಿರಬೇಕು, ಆತನವ ಅವನ ಸರಿಯಾದ ಹೆಸರು ಶಿಕಾರಿಪುರ 197 ರಲ್ಲಿಯ ಮೇಲಣ ಮಹಾಸ್ವಗ್ಧರೆಯಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆ ' ಕನ್ನರ ' ಎಂದು ತಾನೆ ಇರಬೇಕು. ಕನ್ನರ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಈ ಕಂದ ಪದ್ಯದ ' ಕಲಿ ' ಅಥವಾ ' ಕಲಿದೇವ ' ಎಂಬುದರ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರೆ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ನೇರಾಗದೆಂಬುದು ಸರಿಯೇ ಆದರೂ, ' ಕನ್ನರ ' ಎಂಬುದೇ ಕೃಷ್ಣ (= ಕನ್ನ — ಕನ್ನರ — ಕನ್ನರ) ಅಥವಾ ಕರ್ಣ (= ಕನ್ನ — ಕನ್ನರ — ಕನ್ನರ) ಎಂಬುದರ ಲೌಕಿಕ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಕಂದದ ೨ನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿಯ ' ಕಲಿ ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ' ಕೃಷ್ಣ ' ಅಥವಾ ' ಕರ್ಣ ' ಎಂದು ಓದುತ್ತಲೆ ಅದು

ಖ್ಯಾತಯಶಂ ಕೃಷ್ಣ ದೇವನರ್ಣವ ಮಹಿಮಂ |

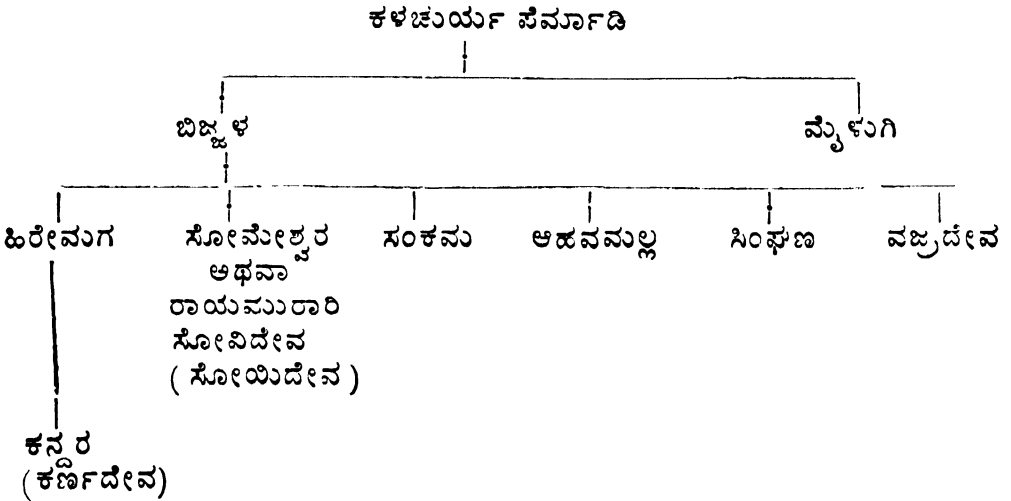
ಅಥವಾ

ಖ್ಯಾತಯಶಂ ಕರ್ಣದೇವನರ್ಣವ ಮಹಿಮಂ |

ಎಂದು ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ನೇರಾಗುವ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಕೃಷ್ಣದೇವನೆಂದೋ ಕರ್ಣದೇವನೆಂದೋ ಹೇಳಿರಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ, ಅವನ ಹೆಸರು

ಕೃಷ್ಣ (ದೇವ) ಅಥವಾ ಕರ್ಣ (ದೇವ) ಎಂದಿರಬೇಕು, ಅದನ್ನೇ ಶಿಕಾರಿಪುರ 197 ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನರ (ಕಂದರ) ಎಂದಿರಬೇಕು.

ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರವುರಾಣದಲ್ಲಿ (೧. ೨) ' ಬಿಜ್ಜಳನ ತಮ್ಮನು ಕರ್ಣದೇವ 'ನೆಂಬವನು ತನಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಲೆಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಕರೆಯಕಳುಹಿ ಸಿದನೆಂಬಲ್ಲಿ, ಮೇಲಣ ಶಾಸನಾಧಾರದಿಂದ ಕರ್ಣದೇವನು ಬಿಜ್ಜಳನ ತಮ್ಮನಲ್ಲ ಮಮ್ಮ (ಮೊಮ್ಮಗ)ನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ' ಮಮ್ಮ ' ಎಂಬುದರ ಬದಲಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ 'ತಮ್ಮ' ಎಂದು ಎಡಹಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ 'ಕರ್ಣದೇವ' ಎಂಬುದೂ 'ಕೃಷ್ಣದೇವ' ಎಂಬುದರ ಬದಲಿಗೆ ತಪ್ಪಾಗಿರದೆ ಒಪ್ಪಾಗಿದೆಯಾದರೆ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಮೊಮ್ಮಗನ ಹೆಸರು ಕೃಷ್ಣದೇವ ಎಂದಲ್ಲ ಕರ್ಣದೇವ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು. ಈ ಕರ್ಣದೇವನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಹಿರೇ ಮಗನ ಮಗನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡದೆ. ಅವನು ತನಗೆ ಕರ್ಣದೇವನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೆ ತನ್ನ ಎಳವೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನ ಹೆಸರೇನೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯದು. ಹಾಗಾದರೆ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ಸರಿಯಾದ ಪೀಳಿಗೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ—



ಕರ್ಣದೇವನು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಕರೆಕಳುಹಿಸಿದುದನ್ನು ರಾಘವಾಂಕನ ಮೇಲಣ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ (೮. ೯೫)

ಭೂಪ ಬಿಜ್ಜಳನಳಿದ ವೀರ ಜಗದೇವನಿಂ ಸಿದ್ಧ ಸಂಖ್ಯಾತದಿಂದ ||

ಎಂದಬಳಿಕ, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮರಣಾನಂತರ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅದು ಸರಿಯಾದರೆ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಇದ್ದಂದೇ ಅವನ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ಣದೇವ (ಕಂದರ)ನು ಬಿಜ್ಜಳನು ಕಾಲವಾದಮೇಲೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿವಂತೆಯೇ, ಬಿಜ್ಜಳನ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ವಿಮನಸ್ಕನಾಗಿ

ಅವನಿಂದ ತೊಲಗಿದ, ಅತವನ ತನಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೆರವಾಗಲಾಪ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ತನಗೆ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟುವ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ಣದೇವನು ಯಾಚಿಸದೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಬಿನ್ನವಿಸಿದುದರಿಂದ, ಆ ಮುಂಚೆಯೇ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಕಾಲವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ಸಿದ್ಧರಾಮನಾದರೂ (9. ೨೦) ಕರ್ಣದೇವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ದೊರಕದು, ಪಟ್ಟವಾಗದು ಎಂದು ಮುಂಗಂಡೇ ಏನೋ

ಹರ ಮುನ್ನ ಹರಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಲಿಖಿತ ಪಟ್ಟಮಂ
ಪರಿಹರಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಡುವೀ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ
ಹರಿಯಜರಿಗಾಗದೇನೆ ನರರಿಗಳವಲ್ಲಯ್ಯ ಮಲ್ಲಯನೆ ಬಲ್ಲ

ನೆಂದು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ತೋರುವುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಪಟ್ಟವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಬಿಜ್ಜಳನು ಆಳುತ್ತಿರುವುದೇ ಅವನ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಲಹಗಳು ಉತ್ಪಾದಿಸಿ, ಒಂದು ಕಡೆ ತನಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಎದ್ದ ತನ್ನ ತಮ್ಮನು ಕಾಲವಾದ ಅಥವಾ ಅವನನ್ನು ತಾನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಮೇಲೂ ಇಲ್ಲವೆ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಅವನ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನು ತಾನು ಚಾಳುಕ್ಯ III ತೈಲನಿಂದ ಸೆಳಕೊಂಡ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ಸೆಳಕೊಂಡಾನೋ ಎಂದೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಬಸವೇಶ್ವರನಿಗೂ ತನಗೂ ಉಂಟಾದ ಮನಸ್ತಾಪದ ದೆಸೆಯಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಬೇರೆಯೇ ಒಂದು ತಂಡವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಪಕ್ಷದವರು ತನಗೆ ನೆರವಾದಾರೆಂಬ ಕೋರಿಕೆ ಹೇಗೂ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೇ, ಪ್ರತ್ಯುತ ಅವರು ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳೊಂದಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಯಾಗಿ ತನಗೆ ಮಾರ್ಮಲತಾರೊ ಎಂದೂ ತನ್ನ ಇಳಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಉಭಯ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಅವಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಗುರುತರನೆಂದು ತೋರಿದ ಕಂಟಕವನ್ನು, ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಖಾಸಾ ಮೊಮ್ಮಗನ ಮೇಲೆ ಕೆಯ್ಯಾಡಲೊಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ವಾವಿಯವನೂ ಅಲ್ಲ ವರಿಸೆಯವನೂ ಅಲ್ಲದ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು, ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲೆಂದು ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1170 ರಲ್ಲಿ ಅಂಗ್ಲಾಳದ II ಹೆನ್ರಿ (Henry II of England) ಎಂಬ ಅರಸನು ತನ್ನ ಸಚಿವನೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಧರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷನೂ ಆದ ಥೊಮಸ್ ಎ ಬೆಕೆಟ್ (Thomas a Becket) ಎಂಬವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ, ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಗೆದು ಆ ಬಗ್ಗೆ ಆಳುಗಳನ್ನು ಅವನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಅಟ್ಟುತ್ತಲೇ, ಆಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಅವತಾರವು ಸಮಾಪಿಸಿತೆಂದೂ ಬಿಜ್ಜಳನ ಕೊಲೆಗಡಿಗರು ತನ್ನ ಬೆನ್ನಹಿಂದೆ ಇರುವರೆಂದೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ಅರಿತೇ ತನ್ನ ಆರಾಧ್ಯ ದೇವನಾದ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ

ನಲ್ಲಿಗಯ್ತಿ ಆತನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಅಲ್ಲಿ ಅವರ ಕತ್ತಿಯ ಧಾರೆಗೆ ಈಡಾಗಿಯೊ ಸಮಾಧಿಯ ದಾರಿಯಿಂದ ಪಾರಾಗಿಯೊ ತನ್ನ ಸಂಗಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದನು.

ಹೀಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ತನ್ನ ದಾರಿಯಿಂದ ತೆಗೆದ ಮೇಲಾದರೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ನೆಮ್ಮದಿಯಾದೀತೆಂದಿದ್ದ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಕರ್ಣದೇವನು ಎಬ್ಬಿಸುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷೋಭವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಅಂಕೆಗೆ ತರಲಾರದೆ, ವರಿಸೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತನ್ನ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಹಿರೇ ಮಗನ ಮಗನಾದ ಆ ಕರ್ಣದೇವನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ತನ್ನ ಪಟ್ಟವು ದ್ರೋಹಿಯಾದ ಆತನಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದೂ, ಮುಂದುಕನಾದ ತನ್ನಿಂದ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಲಾರದ ಆ ವಿಷ್ಣುವವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನು ಮಾಣಿಸುವನೆಂದೂ, ಒಸವೇಶ್ವರನು ಲಿಂಗೈಕ್ಯವಾದ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಶಿಕಾರಿಪುರ 92 ರಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ^೧ ಮೇರೆಗೆ ಸೋವಿದೇವನಿಗೆ 'ಆತ್ಮರಾಜ್ಯಭರ ನಿರೂಪಣಂ' ಮಾಡಿರಬೇಕು, ಅಂದರೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ಸೋವಿದೇವನಿಗೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಿ ಆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ರಾಜ್ಯಭಾರದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿರಬೇಕು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1168ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವುದರಿಂದ,^೨ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಲಿಂಗೈಕ್ಯವಾದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಒಂದು ವರ್ಷವಾದರೂ ಬದುಕಿದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆ ಬಳಿಕಣ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆಯದುದರಿಂದ, ಅವನು ಆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕಿರಲಾರನು. ಅವನ ಅವಸಾನವು ಹೇಗಾಯಿತೆಂದು ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿಯದಾದರೂ ಆ ಕುರಿತು ಹೇಳಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕಲ್ಲವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹಿಂದಣ, ಹಾಗೂ ಅವನ ಕಾಲದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ೩೦ - ೪೦ ವರ್ಷಗಳೊಳಗಣ, ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (8. ೯೫)

ಭೂಪ ಬಿಜ್ಜಳನಳಿದ ವೀರ ಜಗದೇವನಿಂ ಸಿದ್ಧ ಸಂಖ್ಯಾತದಿಂದ ||

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ಜಗದೇವನೂ ಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (ಸಂಧಿ 61) ಚನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (V. 9. ೨೨ - ೨೩) ಇರುಳಿನೋಲಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ಮಡುಹಿದನೆಂದಿರುವ ಜಗದೇವನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಸವೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತನಾದ ಜಗದೇವನು ಹೊತ್ತು ಸಾಧಿಸಿ ತನ್ನ ಗುರುದ್ರೋಹಿಯಾದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಕೊಂದು ಗುರುಹತ್ಯದ ಸೇಡನ್ನು ತೀರಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಘಟನೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ರ ಪ್ರಾಯಶಃ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತಲೆ ಚನ್ನಬಸವೇಶನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆಂದು ಸಸೈನ್ಯ ನಾಗಿ ಹಿಂದಟ್ಟಿ ಹೋದ ಅಳಿಯ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಚನ್ನಬಸವೇಶನು ಸೋಲಿಸಿ, ಬಿಜ್ಜಳನಂತೆ ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಹಂಸಿಸಬೇಡವೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನೆಂದು ಚನ್ನಬಸವಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (V. 9 ೨೪ - ೨೯) ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿಯ ಅಳಿಯ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಅಳಿಯನೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದ, ಈತನು ಬಿಜ್ಜಳನ ಅಳಿಯನಾದ, ಅಂದರೆ ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗಳಾದ ಸಿರಿಯಾದೇವಿಯ ಗಂಡನಾದ, (ಬಡಗಣ) ಸಿಂದ ವಂಶದ II ಚಾವುಂಡನಾಗಿರಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಈಗ ಬಲ್ಲಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕ್ರಿ. ಶ 1169 ದಶಂಬರದ ಹಿರೇಮನ್ನೂರಿನ ಶಾಸನವು II ಚಾವುಂಡನ ಕೊನೆಯದೆಂಬುದರಿಂದ, ಈ ಘಟನೆಯೂ ಅತವನ ಬಿಜ್ಜಳನ ವಧೆಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ರಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿರಬೇಕು. ಜೈನ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ^೧ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಿಜ್ಜಳನು ಚನ್ನಬಸವೇಶನನ್ನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಬಿಜ್ಜಳ ಎಂಬುದು ಅಂಕಿತನಾಮವೇ ವಿನಾ ಬಿರುದಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವುದರಿಂದಲೂ ತಂದೆಯ ಹೆಸರನ್ನೇ ಮಗನಿಗೂ ಇಕ್ಕುವ ಪದ್ಧತಿ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಬಿಜ್ಜಳನ ಮಗನಾದ ಸೋವಿದೇವನಿಗೆ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಿಜ್ಜಳ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದ್ದಂತೆ ಯಾವೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ತೋರದುದರಿಂದಲೂ, ಇಮ್ಮಡಿ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದರೆ ಡಾ| ಫ್ಲೀಟರು (Dr. Fleet) ಭಾವಿಸಿದಂತೆ^೨ ಸೋವಿದೇವನೆಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ. ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ದೌಹಿತ್ರನೂ ಸಿಂದ II ಚಾವುಂಡನ ಮಗನೂ ಆದ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನೂ ಬಿಜ್ಜಳನಷ್ಟೇ. ಸನಾಮರಾದ ಈ ಮಾತಾಮಹನೂ ದೌಹಿತ್ರನೂ ಅನ್ಯಾನ್ಯ ವಂಶದವರೇ ಆದರೂ ಮಾತೃಪಕ್ಷವು ಪಿತೃಪಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ನಿಕಟತರವೆಂಬುದರಿಂದಲೂ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನು ಮಡಿದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1168 ರಿಂದ ೨ - ೩ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ II ಚಾವುಂಡನು ಕಾಲವಾಗಿ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದುದರಿಂದಲೂ ಲೋಕವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬುದು ಸಹಜವೇ; ಇತಿಹಾಸವನ್ನಲ್ಲ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳಚುರ್ಯ ಬಿಜ್ಜಳನ ದೌಹಿತ್ರನಾದ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿ ಬಿಜ್ಜಳನೆಂದರೆ ಒಪ್ಪೇ ವಿನಾ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವ ಬೆಣಚಮಟ್ಟಿ (B) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ^೩ (ಬಂ. ೪) ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಶಿವಭಕ್ತರಾದ ನಂಬಿ, ಬಾಣ, ಓಹಿಲರೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವ ಸಿಂದ

೧. SIE, 1928, App. E. ಪು. 20, ನಂ. 4. ೨. FKD, ಪು. 481, f.n. 2.

೩. EI. XX, ಪು. 117—118.

ಬಿಜ್ಜಳನು ಪ್ರಾಯಶಃ ವೀರಶೈವನೇ ಆಗಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ, ಈತನು ಬಸವೇಶ್ವರನ ಸೋದರಳಿಯನಾದ ಚನ್ನಬಸವೇಶನನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಆತನು ಇವನಲ್ಲಿ ಉಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಶಾನೆ ಸಂಭವವೂ ಇದೆ. ಆತನವ ಬಸವೇಶ್ವರನು ಲಿಂಗೈಕ್ಯವಾದ ಕಿರುಗಾಲದಲ್ಲಿ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರನು^೧ ಸಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿ ಆತನನ್ನು ಓಲಗಿಸಿರಬೇಕು.

೧. ಚನ್ನಬಸವೇಶನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ (ಶಿವಾನುಭವ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ನಂ. ೩೨. ಪು. ೩೨, ನಂ. ೬) ' ಬಂದಿಖಾನೆ ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನ್ಯದೇಶೀಯ ಶಬ್ದವಿದೆಯಷ್ಟೇ, ಇದು ಅಗಣ (ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 12 ನೆಯ ಶತಮಾನದ) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೇ ?

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ



(ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ ನೆಯ ಶತಕದಿಂದ ಹಿಂದೆ ೩ ನೆಯ ಶತಕದ ವರೆಗೆ)

I

ನೃಪತುಂಗನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 814 — 877) ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಣ ಯಾವೊಂದೂ ಸಮಗ್ರವಾದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವು ಇದುವರೆಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ (I. ೨೭) ಆತನು

ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಗಬ್ಬಂಗಳೊ
ಳಗಣಿತ ಗುಣ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತಮಂ |
ನಿಗದಿಸುವರ್ ಗದ್ಯ ಕಥಾ
ಪ್ರಗೀತಿಯಂ ತಚ್ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರ್ಕಳ್ ||

ಎಂದೂ ಕನ್ನಡ ದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ‘ ಪುರಾಣ ಕವಿಗಳ ಸಂತತ ಗತಮಾರ್ಗ ’ವೂ (I. ೪೭) ‘ ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗ ’ವೂ (I. ೫೦) ಇದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹಳೆಯದೊಂದು ಕನ್ನಡ ರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು (II. ೩೮; ೪೦; ೪೨; ೪೯; ೯೦; ೯೬ ಇ) ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ ತನಗಿಂತ ಪೌರ್ವಿಕರಾದ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ಕವಿಗಳನ್ನೂ (I. ೨೯)—

ವಿಮಳೋದಯ ನಾಗಾರ್ಜುನ
ಸಮೇತ ಜಯಬಂಧು ದುರ್ವಿನೀತಾದಿಗಳೇ |
ಕ್ರಮದೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟಿ ಗದ್ಯಾ
ಶ್ರಮಪದ ಗುರುತಾ ಪ್ರತೀತಿಯಂ ಕೆಯ್ಯೊಂಡರ್ ||

ಕೆಲವು ಪದ್ಯ ಕವಿಗಳನ್ನೂ (I. ೩೩)—

ಪರಮ ಶ್ರೀವಿಜಯ ಕವೀ
ಶ್ವರ ಪಂಡಿತ ಚಂದ್ರ ಲೋಕಪಾಲಾದಿಗಳಾ |
ನಿರತಿಶಯ ವಸ್ತು ವಿಸ್ತರ
ವಿರಚನೆ ಲಕ್ಷ್ಯಂ ತದಾದ್ಯ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆಂದುಂ ||

ಹೆಸರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಆತನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಆತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಕಂಡಿತವಾಗುವುದರಿಂದ ಆತನಿದ್ದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ ನೆಯ ಶತಕಕ್ಕೆ

ಕೆಲವಾದರೂ ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ನಿರ್ಣಯವು ಈ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೆಯ್ದು ಚುತ್ತುದೆ—

೧. ಯಾವೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಹಿತ್ಯವಿರದ ಮುಂಚೆ, ಮೇಲಾಗಿ ಪದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಕಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿರದ ಮುಂಚೆ, ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅವು ಆ ತನಕ ಹುಟ್ಟುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಂಥ ಪ್ರೌಢವಾದ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪ್ರೌಢವಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

೨. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ರಚಕನು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ‘ಪೂರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಪದ ವಿಧಿಯಂ ತೆಪ್ಪಿದಿರೆ ಪೇಟಪ್ಪಿನಿಸಂ ಕನ್ನಡದೊಳ್’ (II. ೪೬), ‘ ಪುರಾಣ ಕವಿಗಳ ವಿದಿತಾಂತರಮಂ ಪೇಟಪ್ಪಿನ್ ’ (II. ೫೧) ಎಂದೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ‘ ಅತಿಶಯಧವಳೋಕ್ತ ಕ್ರಮದಿ ’ (I. ೨೧; II. ೫೫), ‘ ನೃಪತುಂಗದೇವ ವಿದಿತ ಕ್ರಮದಿ ’ (II. ೪೫), ‘ ನೃಪತುಂಗದೇವ ಮತದಿ ’ (III. ೨೦೮), ‘ ಆಗದೆಂದ ನತಿಶಯ ಧವಳಂ ’ (II. ೨೯) ಎಂದೂ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಅಲಂಕಾರ ಕರ ಮತವನ್ನೂ ಇವಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅದೇ ಮತವನ್ನೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಯಶಃ ತನ್ನ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂದು ತೋರುವುದರಿಂದ, ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇತರ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇದ್ದುವೆಂದು ಸ್ವಯಮೇವ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಆ ಪೂರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಪುರಾಣ ಕವಿಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತೃಕೆಯಾಗಿರಬಹುದಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಆ ಮುಂಚಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗಳೂ ಆಗಿರಬಾರದೇಕೆ? ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ

ದೋಷಮನೆ ಗುಣದವೋಲು

ದ್ವಾಪಿಸಿ ಕನ್ನಡದೊಳೊಲ್ಲ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರ್ |

ದೇಸಿಯನೆ ನಿಜುಸಿ ಖಂಡ

ಪ್ರಾಸಮನತಿಶಯವಿದೆಂದು ಯತಿಯಂ ಮಿಕ್ಕರ್ || (I. ೭೫)

ಎಂದೂ

ಪ್ರಾಸಾನುಪ್ರಾಸಾಂತ

ಪ್ರಾಸಂಗಳ್ ಮೂಱುಮತಿಶಯಂಗಳ್ ಪ್ರಾಸಾ |

ಭಾಸಂಗಳುಟಿದ ಮೂಱಂ

ಭಾಸುರ ನೃಪತುಂಗದೇವ ವಿದಿತಕ್ರಮದಿಂ || (II. ೪೫)

ಎಂದೂ ಇರುವಲ್ಲಿ ನೊದಲನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಲಿದವರೆಂಬ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಕನ್ನಡ ಅಲಂಕಾರಿಕರೇ ವಿನಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರಿಕರಲ್ಲ, ಮತ್ತಿನದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತೀಕರಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ನಿವೃತ್ತಿ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇದ್ದುವೆಂಬುದರಿಂದ ಆ ತಕ್ಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

೩. ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಅಲ್ಲ, ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕಂತೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅರಿಸಮಾಸ ದೋಷವನ್ನೂ (I. ೫೮)—

ತಱುಸಂದಾ ಸಕ್ಕದಮುಮು
ನಱುಯದೆ ಕನ್ನಡಮುಮು ಸಮಾಸೋಕ್ತಿಗಳೋಳ್ |
ಕುಱುತು ಬೆರಸಿದೊಡೆ ವಿರಸಂ
ಮಱುಗುವ ಪಾಲ್ಗಳೆಯ ಪನಿಗಳಂ ಬೆರಸಿದವೋಲ್ ||

ಕಾರಕ ದೋಷವೇ ನೊದಲಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಷಯಕವಾದ ದೋಷಗಳನ್ನೂ (I. ೧೧೩ ಇ)—

ಕಾರಕದೋಷಮುಂ ವಚನದೋಷಮುಮಾ ಗುರುದೋಷಮುಂ ಲಘೂ
ಚ್ಚಾರಿ ಶಬ್ದದೋಷಮುಮುದಂತೆ ಸಮುಚ್ಚಯ ಜಾತದೋಷಮುಂ |
ಭೂರಿ ವಿಕಲ್ಪದೋಷಮುಮದಿನ್ನ ವಧಾರಣ ದೋಷಮುಂ ವಿಶಂ
ಕಾ ರಚಿತೋರುದೋಷಮುಮುನೀ ತೆಹದಿಂ ತಱುಸಲ್ಕೆ ಪಂಡಿತರ್ ||

ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇದ್ದುವೆಂದೂ ಅವಲ್ಲಿ ಅರಿಸಮಾಸದೋಷವನ್ನೂ ಕಾರಕಾದಿ ಇತರ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇದ್ದುವೆಂಬ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅಂಥವನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರನು ನಿರೂಪಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟುವೆಂಬ ಕಾರಣ, ಆ ಮುಂಚೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಿರಬೇಕು.

ಅಜಿತವುರಾಣದಿಂದ (XII. ೪೧)—

ಅಭಿಮತ ಜೈನೇಂದ್ರವಚೋ
ವಿಭವಂ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ ಪ್ರಭವ ವಚೋ |
ವಿಭವಮೊಡನೆಸೆಯೆ ರಂಜಿಸ
ನುಭಯವ್ಯಾಕರಣ ಪಂಡಿತಂ ಕವಿರತ್ನಂ ||

ರನ್ನನು ಉಭಯವ್ಯಾಕರಣಪಂಡಿತನೆಂದೂ, ಅನಂತನಾಥಪುರಾಣದಿಂದ
(XIV. ೭೭)—

ರನ್ನಂ ವೈಯಾಕರಣಂ

ಜನ್ನಂ ಮೇಣ್ ಕವಿಗಳೊಳಗೆ ವೈಯಾಕರಣಂ ।

ರನ್ನನೂ ಜನ್ನನೂ ವೈಯಾಕರಣರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾ
ಭೂಷಣದ ನಾಗವರ್ಮನು ಜೈನಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಅನಂತನಾಥ
ಪುರಾಣದ (I. ೩೫)—

ಎನಗನುಕೂಲಮುಕ್ತೆ ಗುಣವರ್ಮನ ಜಾಣ್ಣುಡಿ ಪಂಪನಿಂಪು ಪೊ

ನ್ನನ ಬಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಬಹುಜ್ಞತೆ ರನ್ನನ ಕಾಂತಿ ನಾಗಚಂ ।

ದ್ವನ ರಸಭಾವಮಗ್ಗನ ವಕ್ರತೆ ನೇಮಿಯ ದೇಸೆ ಪುಷ್ಪಬಾ

ಣನ ಮೃದುಬಂಧಮಾ ಕವಿಗಳಲ್ತೆ ಜಿನೇಂದ್ರಪುರಾಣಕರ್ತೃಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಾನು ಈ ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿರುತ್ತೇನೆ.^೧
ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ಕೇಶಿರಾಜನು ಕವಿಯೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಾಟಕಕಾರನೂ ಎಂದು
ಅದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ

ದೊರೆವಡೆದ ಚೋಟಪಾಲಕ

ಚರಿತಂ ಶ್ರೀ ಚಿತ್ರಮಾಲೆಯಂತೆ ಸುಭದ್ರಾ ।

ಹರಣಂ ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರಂ

ಕಿರಾತಮಿವು ಕೇಶಿರಾಜ ಕವಿ ರಚಿತಂಗಳ್ ||

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿಯ ಸುಭದ್ರಾಹರಣವೂ ಪ್ರಬೋಧಚಂದ್ರವೂ ಪ್ರಾಯಶಃ ನಾಟಕ
ಗಳೂ ಮಿಕ್ಕುವು ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಲವಾದ ಊಹೆಯಿಂದ
ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನೃಪತುಂಗನಿಂದ ಈಚೆಯ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ
ಹಾಗೆಯೇ ಆತನ ಹಿಂದೆಯೂ ಕವಿಗಳೇ ವೈಯಾಕರಣಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಸಯುಕ್ತಿಕ
ಪೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಅವರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಆಗ್ಗೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು
ಇನ್ನೂ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದೋಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವೆಂದ^೨ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತ
ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುವೆನ್ನಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಗಳು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ
ದಲ್ಲಿವೆ; ಉದಾ—

ನೆರೆದು ಬಂದಪರವರ್ ಸಯಲಾಬಲಯೆಲ್ಲಮೆ

ಜ್ವರದೆ ಕೊಂದಪನಿವಂದಿರನೀಗಳೆ ನಿಕ್ಕುವಂ ।

ಪರಿದು ಬೀಟ್ಟವೊಲಿವಂದಿರ ಪಾಡಲು ವಂದಮಂ

ತಿರನೆಳೊಡ್ಡ ಉಯದಂತಿರೆ ನಮ್ಮ ಪರೆಲ್ಲರಂ || (I. ೧೩೦)

೧. ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ (ಯುವ ಸಂ|) XX, ಪು. ೧೪೭. ೨. ಕವಿರಾಜ
ಮಾರ್ಗ (ಮದ್ರಾಸ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರತಿ), ಪು. 27, 29, 107, 108 (ಆಡಿಬರಹಗಳು)

ಶೂರನೀತನೆ ಪಂಡಿತನೀತನೇ
 ಪ್ರೀರಗಾರ ಯಶೋಧಿಕನೀತನೇ |
 ಧಾರಿಣೀತಳದೊಳ್ ಧ್ರುವಮೆಂಬುದಾ
 ಧಾರಮಿಂತವಧಾರಣದೊಳ್ ಗುಣಂ || (I. ೧೪೦)

ಭಾವಿಸಲ್ ಬಗೆದವಂ ಮಿಗೆ ಜಾಣನಶೇಷ ಭಾ
 ವಾವಿಶೇಷ ವಿಷಯಾತಿಶಯಾಮಳ ಕಾಶಳಂ |
 ದೇವತಾ ಗುರುಗುಣೋದಯ ವೃದ್ಧಜನೋಪಸಂ
 ಸೇವನಾಪರನಪಾಕೃತ ವೈಕೃತ ಚಾಪಳಂ || (III. ೨೨೧)
 ಕುಲಜಾತಿ ದೇಶವಿಶದಂ ವಿನಯೋಪಚಾರಂ
 ನಿಲಯೈಕವೃತ್ತಿ..... |
 ವಿಲಸದ್ಗುಣಾಗುಣ ವಿವರ್ತಿ ಗುರುಪದೇಶಾ
 ಮಲಿನಾವಬೋಧ ವಿದಿತಾಖಿಳ ಚೋಡ್ಯವಿ[ಂ]ದೇಂ || (III. ೨೨೨)

ಪುತ್ರಕ್ಷತಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭೆಂದೋಜಾತಿಯವಾದ ಈ ವೃತ್ತಗಳು ಆ ಹಿಂದಣ ಕನ್ನಡ
 ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿರಳವೇ ಆದರೂ ಇದ್ದ ಕಾರಣವೇ ಅವನ್ನು ಕಂಡ ಕವಿರಾಜ
 ಮಾರ್ಗಕಾರನು ಅವನ್ನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರಬೇಕೆಂಬುದಷ್ಟೆ ನಿಶ್ಚಯವಷ್ಟೇ.
 ಇವೂ ಇವುಗಳಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತಗಳೇ ಆದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ
 ಕಾಣಬಾರದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಪಲಮಾಲೆಯೂ
 (I. ೧೧೯)—

ಜಾತಿವಿಭಾಗಮಂ ಬಗೆದು ಪೇಟೆ ಬಹುತ್ವಮನೇಕವಾಕ್ಯಸಂ
 ಜಾತಿಗುಣಂ ತದೇಕ ವಚನಂಗಳೊಳೆಂ ದೊರೆವೆತ್ತು ಕೂಡುಗುಂ |
 ಮಾತಿನೊಳೇನೊ ಸಂಖ್ಯೆಗಳೊಳೇಕ ಬಹುತ್ವ ವಿಪರ್ಯಯಕ್ಕಸಂ
 ಖ್ಯಾತಗುಣಂ ವಿಕಲ್ಪಮದು ಕನ್ನಡದೊಳ್ ಗುಣಮಂ ತಗುಳ್ಳುಗುಂ ||

ಚಂಪಕಮಾಲೆಯೂ (I. ೧೨೩)—

ಗುಣಯುತನಪ್ಪನಂ ಸುಭಟನಪ್ಪನನಾಯುಧಯುಕ್ತನಪ್ಪನಂ
 ಪ್ರಣುತ ಸಮಸ್ತ ವೈರಿಗಣನಪ್ಪನನುಜ್ವಲಕೀರ್ತಿಯಪ್ಪನಂ |
 ಗಣದಮನೇನುಮಂ ಬಗೆಯದಾಗದುಮಂತೆ ಪರೋಪಕಾರ ಕಾ
 ರಣಪರನಪ್ಪನಂ ಮನದೆ ಮೆಚ್ಚಿದರಾರಭಿಮಾನಿಯಪ್ಪನಂ ||

ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತವೂ (I. ೧೫೦)—

ಸಕಳಾಳಾಪ ಕಳಾಕಳಾಪ ಕಥಿತವ್ಯಾವೃತ್ತಿಯೊಳ್ ಕೂಡಿ ಚಿ
 ತ್ರಕರಂಬೋಲ್ ಪರಭಾಗಭಾವ ವಿಲಸದ್ವರ್ಣ ಕ್ರಮಾವೃತ್ತಿಯಂ |
 ಪ್ರಕಟಂ ಮಾಡಿರೆ ಪೇಟ್ಟು ಚಿತ್ರಕೃತಿಯಂ ವ್ಯಾವರ್ಣಿಸುತ್ತಂ ಕವಿ
 ಪ್ರಕರಂ ಶ್ರೀ ವಿಜಯಪ್ರಭೂತಮನಿದಂ ಕೈಕೊಳ್ಳುದೀ ಮಾಹಿಕ್ಕಿಯಿಂ ||

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇವೆ; ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಗಣ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರೂಢಿಯಾಗಿರುವ ಸ್ತಂಭರೆ ೭, ಶಾರ್ದೂಲ ವಿಕ್ರೇದಿತ ೧೭ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದ ಮಹಾಸ್ತಂಭರೆ ೩೭, ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತ ೨೦೪, ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ ೧೪೦, ಚಂಪಕಮಾಲೆ ೪೦೯, ಹಾಗೂ ಮೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ತಂಭರೆ ೭, ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೇದಿತ ೧೦ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮಹಾಸ್ತಂಭರೆ ೨೧, ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೇದಿತ ೧೪೭, ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ ೧೦೭, ಚಂಪಕಮಾಲೆ ೧೨೮ ಇವೆ. ಅತವನ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎರಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳವನ್ನೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ಎರಕೊಂಡು ಬಳಸಿದ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಲಾನಂತರ ತಾನೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತಗಳೇ ಆದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಿರುವ ಕಾರಣ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿರುವ ವೃತ್ತಗಳನ್ನೇ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಯುಗವು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಮುಗಿದು, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸದ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಮಾರನೆಯ ಯುಗವು ಕನ್ನಡದ ಆಗ್ನಿ ನಿಯತವಾಗಿ ರೂಢಿಸಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ, ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಕೆಲವು ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಿರಬೇಕು.

೫. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (I. ೨೬)

ಸದಮಳ ಸಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾ
ವ್ಯದ ಹೃದಯಂ ಹರ್ಷಚರಿತ ಕಾದಂಬರಿಗಳ್ |
ಮೊದಲಾಗಿ ನೆಗಟ್ಟು ವಿದಹಿತೊಳ್
ಸದಳಂಕಾರಂಗಳಖಳ ಕವಿವಿದಿತಂಗಳ್ ||

ಎಂದ ಬಳಿಕಲೇ (I. ೨೭)

ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಗಬ್ಬಂಗಳೊ
ಳಗಣಿತ ಗುಣ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತಮಂ |
ನಿಗದಿಸುವರ್ ಗದ್ಯಕಥಾ
ಪ್ರಗೀತಿಯಿಂ ತಚ್ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರ್ಗಳ್ ||

ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಾದರೂ ಅವನ್ನು ಗದ್ಯಕಥೆಗಳೆಂದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವು ಆ ಬಳಿಕಣ ಪಂಪಭಾರತನೇ ಮೊದಲಾದ ಪದ್ಯಬಾಹುಳ್ಯ ಉಳ್ಳ ಕನ್ನಡ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳಂಥವಲ್ಲ, ಅವಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಬಾಣನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹರ್ಷಚರಿತದಂತೆ ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ ಹಾಗೂ ಈ ಮುಂದೆ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿರುವ ಕನ್ನಡ (೧೯ ಕಥೆಗಳುಳ್ಳ) ಮೊಡ್ಲಾರಾಧಣ

ದಂತೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲವಷ್ಟೇ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿರುವ ಗದ್ಯಭೂಯಿಷ್ಠನಾದ, (ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾದಂಬರಿಯಂತೆ) ಉದ್ದುದ್ದವಾದ ಒಂದೊಂದೇ ಕಥೆಯುಳ್ಳವೊ ಇಲ್ಲವೆ (ವೊಡ್ಡಾರಾಧನದಂತೆ) ಹಲವು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳುಳ್ಳವೊ, ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

ಆ ಮೇಲಣ (I. ೩೧)

ಪ್ರಣುತ ಗುಣಸೂರಿ ನಾರಾ
ಯಣ ಭಾರವಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಾಘಾದಿಗಳೇ |
ಗಣದದೊಳೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯ
ಪ್ರಣಯಮನಾಗಿಸಿದರಮಳ ಕವಿವೃಷಭರ್ಕಳ್ ||

ಎಂದ ಬಳಿಕಣ (I. ೩೨)

ನುಡಿಗಿಲ್ಲಂ ಸಲ್ಲದ ಕ
ನ್ನಡದೊಳ್ ಚತ್ತಾಣಮುಂ ಬೆದಂಡೆಯುಮೆಂದೀ |
ಗಡಿನ ನೆಗಟ್ಟಿಯ ಕಬ್ಬದೊ
ಳೊಡಂಬಡಂ ಮಾಡಿದರ್ ಪುರಾತನ ಕವಿಗಳ್ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ಚತ್ತಾಣವೂ ಬೆದಂಡೆಯೂ ಎಂಬ ಇಬ್ಬಗೆಯ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ' ಪುರಾತನ ' ಎಂಬುದರಿಂದ ನೈಪತುಂಗನ ಹಿಂದಿನದೇ ತಲೆಮಾರಿನವರಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಮುಂಚಿನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ರಚಿಸಿದರೆಂದೂ ಅಂಥವು ' ಈಗಡಿನ ನೆಗಟ್ಟಿಯವು ' ಅಂದರೆ ನೈಪತುಂಗನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಈಗಣ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಹೆಸರುಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆಯಾದರೂ ಆ ಮುಂಚೆ ಆ ವಿಧಗಳ ಸಾಕಷ್ಟು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳು ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಬೆದಂಡೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ (I. ೩೪)—

ಕಂದಮುಮುಳಿನ ವೃತ್ತಮು
ಮೊಂದೊಂದೆಡೆಗೊಂದು ಜಾ.೩ ಜಾಣೆಸೆಯೆ ಬೆಡಂ |
ಗೊಂದಿವಹೊಳಮರೆ ಪೇಱಲ್
ಸುಂದರರೂಪಿಂ ಬೆದಂಡೆ ಗಬ್ಬಮದಕ್ಕುಂ ||

ಚತ್ತಾಣದಲ್ಲಾಗಲಿ (I. ೩೫)—

ಕಂದಂಗಳ್ ಪಲವಾಗಿರೆ
ಸುಂದರ ವೃತ್ತಂಗಳಕ್ಕರಂ ಚೌಪದಿ ಮ |
ತ್ತಂ ದಲ್ ಗೀತಿಗೆ ತಿವಿದಿಗ
ಳಂದಂ ಬೆತ್ತೆಸೆಯೆ ಪೇಟೊಡದು ಚತ್ತಾಣಂ ||

ವಿವಿಧ ಪದ್ಯಜಾತಿಯನ್ನೇ ವಿನಾ ಗದ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಅವು ಅವಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ (I. ೩೧) ಕಾಳಿದಾಸಾದಿಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಂತೆ

ಆದ್ಯಂತ ಪದ್ಯಬದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾದ ಕಂದಗಳೂ ಸುಂದರವಾದ ವೃತ್ತಗಳೂ ಇದ್ದರೂ ಅದರೊಂದಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಗದ್ಯವೂ ಇರುವ ಪಂಪ-ಪೊನ್ನಾದಿಗಳಕಾವ್ಯಗಳಂತೆ ಗದ್ಯಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ನೃಪತುಂಗನ ಹಿಂದಣಿಂದಲೆ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಬೆಡಂಡೆ-ಚತ್ತಾಣಗಳೆಂಬ ಕಾವ್ಯ ವಿಧಾನಗಳೂ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ಗದ್ಯ ಕಥೆಗಳೂ ಆತನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ರಾಮಾಯಣದಂಥಾ ಕಾವ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇದ್ದುನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಆತನಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಅಂದರೆ ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಮುಂಚಿನಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಬಹುಮುಖವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಿರಬೇಕು.

II

ಬಾದಾಮಿಯ ಚಳುಕೈರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗಿದ್ದ ಪುಲಿಕೇಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಪುಲಿಕೇಶಿ ಎಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಪೊಲಿಕೇಶಿ - ಪೊಲಿಕೇಶಿ - ಪೊಲಕೇಶಿ - ಪುಲಕೇಶಿ - ಪುಳಕೇಶಿ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ಅವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಮುಂದೊಯ್ದಿರುವ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕೈರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ವಂಶಕಥನವಿರುವ ಕೆಲವಲ್ಲಾದರೂ ಆ ಹೆಸರು ಪುಲಕೇಶಿ - ಪುಳಕೇಶಿ ಎಂದು ತಾನೆ ಇದೆಯಲ್ಲದೆ, ಪೊಲಿಕೇಶಿ-ಪೊಲಕೇಶಿ-ಪುಲಿಕೇಶಿ ಎಂದಿಲ್ಲ. ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕೈ ಇವರ ಬೆಡಂಗ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ (II. ೭ ಗದ್ಯ) 'ಪುಲಕೇಶಿ'ದೇವ ಎಂದಿದೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಚಳುಕೈರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕೈರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವಂಶನಿರೂಪಣವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಬಾದಾಮಿಯವರ ಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ; ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕನ್ನಡ ಅಂಶವಾದರೂ ಅವಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ದತ್ತಿಯ ಮೇರೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಕುರಿತ ಉತ್ತರ ಭಾಗದಲ್ಲಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ವಂಶ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಉಳ್ಳ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡೂ ಒಗೆಯವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ I ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನೇ ಪುಲಿಕೇಶಿ ವಲ್ಲಭನೆಂದೂ II ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಪೃಥ್ವೀ (ಪೃಥ್ವೀ) ವಲ್ಲಭನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೭ ಗದ್ಯ) I ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಪುಲಕೇಶಿದೇವನೆಂದೂ II ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಸತ್ಯಾಶ್ರಯದೇವನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. II ಪುಲಿಕೇಶಿಯದೇ ಶಾ. ಶ. ೫೩೫ ಭಾದ್ರಪದ ಬಹುಳ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದಿನ, ಅಂದರೆ ಶಾ. ಶ.

೫೩೫ ನೆಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 613 ರಲ್ಲಿ ಅಮಾಂತ ಮಾಸಗಣನದ ರೀತ್ಯಾ ಭಾದ್ರಪದ ಬಹುಳ ೩೦ ಯಂದು ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಿದ್ದಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣಮಾಂತ ಗಣನದ ಪ್ರಕಾರ ಭಾದ್ರಪದ ಬ| ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಾಗುವ ಅಮಾಂತ ಶ್ರಾವಣ ಬ| ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಂದು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾದ ಪೂರ್ಣ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣವಿದ್ದುದಿನ ಕ್ರಿ. ಶ. 613 ಜುಲಾಯಿ 23 ನೆಯ ತಾರೀಕಿನ ಹೈದರಾಬಾದು ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 634 ರ ಐಹೊಳೆಯ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿಯೂ^೧ I ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೫ - ೬) ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಶ್ರೀ ಪುಲಿಕೇಶಿವಲ್ಲಭನೆಂದೂ ಮತ್ತಿನದರಲ್ಲಿ (ಪದ್ಯ ೭) ಪುಲಿಕೇಶಿ (ಶ್ರೀ) ವಲ್ಲಭನೆಂದೂ II ಪುಲಿಕೇಶಿಯನ್ನು ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೮ - ೯) ಸತ್ಯಾಶ್ರಯ ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭನೆಂದೂ ಮತ್ತಿನದರಲ್ಲಿ (ಪದ್ಯ ೧ ; ೩೫) ಪುಲಿಕೇಶಿ ಎಂದೂ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಆದಕಾರಣ ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾಲೋಕನದಲ್ಲಿ (ಪದ್ಯ 488) ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ

ವಿಕ್ರಮವಹ್ನಿ ಮುನ್ನಳುದುರ್ಕೊಂಡುದು ತನ್ನನಿಯಂ ಗಡಶ್ವಮೇ
ಧಕ್ರತು ಧೂಮವಾದುದು ಗಡಂ ಬಜುಯಂ ಶಿಖಿ ಧೂಮಯೋನಿಯಂ |
ಬೀ ಕ್ರಮಮಂತು ಪೇಷುಮೇನಿ ವಿಕ್ರಮ ಯಜ್ಞ ವಿಧಾನಮಂ ಧರಾ
ಚಕ್ರಮೇ ಮಚ್ಚಿ ಬಣ್ಣಸ ಜಸಂಬಡದಂ ಪೊಲಕೇಶಿವಲ್ಲಭಂ |

ಎಂಬೀ ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ ಶಾಸನಪದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ, ಪಡುವಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಕಾಲದ ಇಲ್ಲವೆ ಅದರಿಂದ ಈಚೆಯ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಪದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದರಿಂದ, ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಪನ ಪೋಷಕನಾದ II ಅರಿಕೇಸರಿಯ ವಂಶವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯ (I. ೧೫ - ೫೦) ಪದ್ಯಗಳಂತೆಯೇ ಇರುವ ಈ ಪದ್ಯವು ಐಹೊಳೆಯ ಶಾಸನವೇ (ಪದ್ಯ ೮) ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಹಯಮೇಧ ಯಾಜಿ ಎಂದೂ ಗದಾಯುದ್ಧದಿಂದ (I. ೭) ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞ ದೀಕ್ಷಿತನೆಂದೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 602 ನೆಯ ಮಹಾಕೂಟದ ಸ್ತಂಭಲೇಖದಿಂದ^೨ ಅಗ್ನಿಸ್ತೋಮ, ಅಗ್ನಿ ಚಯನ, ವಾಜಪೇಯ, ಬಹುಸುವರ್ಣ, ಪೌಂಡರೀಕ ಹಾಗೂ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಗೆಯ್ದಾತನೆಂದೂ ತಿಳಿದು I ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಆಳೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 6 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಳಿಕ ಆ ಬಾದಾಮಿಯವರ ಕೊನೆಯ ಅರಸನಾದ II ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನೊಂದಿಗೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. 743 - 753 ?) ಆ ಚಳುಕ್ಯ ವಂಶವು ವಿಧ್ವಂಸವಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. 753 ರೊಳ

೧. Indian Antiquary (IA) VI, ಪು. 73-74, ೨. IA. VIII, ಪು. 237

೩. 1A. XIX, ಪು. 7; Fleet's Kanarese Dynasties (FKD), ಪು. 344.

ಗಾದರೂ ರಚಿತವಾದ ಯಾವೊಂದು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಪದ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಷ್ಟು ಮೇಲಾದ ಪದ್ಯವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೮ನೆಯ ಶತಮಾನದೊಳಗಣ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕಾದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಶತಕಗಳ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದ್ದಿರಬೇಕು.

ಈ ಪದ್ಯವು ಉತ್ಪಲಮಾಲೆಯಷ್ಟೇ. ಇದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದೆಯಾದರೂ, ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತಗಳೇ ಆದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಾರದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಸಲುವಳಿಯಾಗಿರುವ ಮತ್ತೇಭ ವಿಕ್ರೀಡಿತವೂ—

ವರದಾ ತುಂಗತರಂಗ ರಂಗ ವಿಲಸದ್ಧಂಸಾವಲೀ ಮೇಖಲಾಂ
ವನವಾಸೀನುವನ್ಮದ್ಗತಃ ಸುರಪುರಪ್ರಸ್ವರ್ಧಿನೀಂ ಸಂಪದಾ |
ಮಹತಾ ಯಸ್ಯ ಬಲಾರ್ಣವೇನ ಪರಿತಃ ಸಂಘಾತಿತೋರ್ವೀತಲಂ
ಸ್ಥಲದುರ್ಗಂ ಜಲದುರ್ಗತಾಮಿನ ಗತಂ ತತ್ತತ್ ಕ್ಷಣೇ ಪಶ್ಯತಾಮ್ || ೧೮ ||

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದಃಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂಧಕವೆಂದಿರುವ ಕಂದಪದ್ಯವೂ—

ಯೇನಾಯೋಜಿ ನವೇಶ್
ಸ್ಥಿರಮರ್ಥವಿಧೌ ವಿವೇಕಿನಾ ಜಿನವೇಶ್ |
ಸ ವಿಜಯತಾಂ ರವಿಕೀರ್ತಿಃ
ಕವಿತಾಶ್ರಿತ ಕಾಲಿದಾಸ ಭಾರವಿ ಕೀರ್ತಿಃ || ೩೭ ||

ಅದ್ಯಂತವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ II ಪುಲಕೇಶಿಯ ಕ್ರಿ. ಶ. 634 ರ ಐಹೊಳೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ಶಾಸನದ ರಚಕನಾದ ರವಿಕೀರ್ತಿ ಸ್ವಯಂ ಕನ್ನಡ

೧. ಭಂದೋಂಬುಧಿಯ ನಾಗವರ್ಮನು ಕಂದವನ್ನು ಆರ್ಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದೋಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ತಾನೆ ಹೇಳಿರುವನಲ್ಲದೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ವಿಷಯ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದಸ್ಸು ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಐಹೊಳೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯವೆಂದಿಗೂ ಕಂದದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಗ್ಗಳನ ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (XII. ೧೫೬) 'ತ್ರಿಭುವನ ಚೂಡಾ ಮಣಯಃ | ಕಾಳೋರಗ ವಿಷಮ ಗರಳ ವಿಷಹರ ಮಣಯಃ || ನತಜನ ಚಿಂತಾಮಣಯೋ | ಮಮ ಹೃದಿ ನಿವಸಂತು ಜೈನ ಪದನಖ ಮಣಯಃ ||' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಂದವೂ ಸರ್ವಥಾ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮೈಥಿಲೀಶರಣ ಗುಪ್ತರ ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಯ 'ಸಾಕೇತ' ಎಂಬ ಇತ್ತೀಚೆಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ನವಮ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೪ ಅಚ್ಚ ಕಂದಪದ್ಯಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು; ಉದಾ.—

ಸ್ವಾಮಿಸಹಿತ ಸೀತಾನೇ
ನಂದನ ಮಾನಾ ಸಫನ ಗಹನಕಾನನ ಭೀ |
ವನ ಉರ್ಮಿಲಾ ಬಧೂನೇ |
ಕಿಯಾ ಉನ್ಮೀಂಕೇ ಹಿತಾರ್ಥ ನಿಜ ಉಪವನ ಭೀ ||

ಕವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತುಂಬ ಬಳಕೆಯುಳ್ಳ ಈ ಛಂದೋಜಾತಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವಾದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಅಭ್ಯಾಸ ಬಲದಿಂದ ತಾನೇ ಇವನ್ನು ಆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ರವಿಕೀರ್ತಿಗಿಂತ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಈ ರವಿಕೀರ್ತಿಯೇ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ಈ ಮೇಲಣ ಉತ್ಪಲಮಾಲೆಯುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯದ ರಚಕನಾಗಿರಬಹುದೇ ?

III

ಬೃಹದಾರಾಧನ ಎಂಬುದರ ಪ್ರಾಕೃತರೂಪವಾದ ಪೊಡ್ಡಾರಾಧಣ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಕನ್ನಡ ಜೈನ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥದ ೧೯ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ೩ ಕಥೆಗಳು ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ (ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸಂ| XVI, ಪು. ೧೭೩ - ೨೩೧) ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (I. ೨೭)

ಮಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಗಬ್ಬಂಗಲೊ

ಳಗಣಿತ ಗುಣ ಗದ್ಯಪದ್ಯ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಿತಮಂ |

ನಿಗದಿಸುವರ್ ಗದ್ಯಕಥಾ

ಪ್ರಗೀತಿಯಂ ತಚ್ಚಿರಂತನಾಚಾರ್ಯರ್ಕಳ್ ||

ಎಂದಿರುವ ಗದ್ಯಕಥೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ನೇರಾಗಿ ಒಪ್ಪುವುದರಿಂದ, ನೃಪತುಂಗನು ಕಂಡಿರುವ ಗದ್ಯಕಥೆಗಳು ಇಂಥವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದು.

ಬೃಹದಾರಾಧನ ಎನ್ನದೆ ಪೊಡ್ಡಾರಾಧಣ ಎಂದಿರುವ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮೂಲತಃ ಸಂಸ್ಕೃತವಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಮೂರು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ‘ ಸಾಸಿರ ದೀನಾರಮಂ ಸೋಲ್ತು ’ (ಪು. ೧೯೦), ‘ ಸಾಸಿರ ದೀನಾರದ ಪೊಟ್ಟೆಳಿಗೆ ’ (ಪು. ೧೯೧, ೧೯೩, ೧೯೪), ಹಾಗೂ ‘ ಒಂದು ದಮ್ಮಕ್ಕಾ ದೊಡಂ ಸೀರೆಯಂ ಕುಡಿಯಿಮೆಂದು ’ (ಪು. ೨೦೮), ‘ ಎಂಟು ದಮ್ಮದ ಪುಳ್ಳಿಯಂ ತಂದು ’ (ಪು. ೨೦೮) ಎಂಬಲ್ಲಿ ರೋಮಿಯರ (Romans) ದೀನಾರ (denarius) ಮತ್ತು ಗ್ರೀಕರ (Greeks) ದ್ರಮ್ಮ (drachma) ಎಂಬ ನಾಣ್ಯಗಳ ಹೆಸರಿವೆ. ಈ ವಿದೇಶೀಯ ಹೆಸರಿನ ದೇಶೀಯ ನಾಣ್ಯಗಳು ಉತ್ತರಾಪಧದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಾಗಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಣ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡವೂ ಅಲ್ಲ, ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ, ಉತ್ತರಾಪಧದ ಯಾವೊಂದು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಗ್ರಂಥದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಾಗಲಿ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳನ್ನು

ರಚಿಸಿಡುವ ಅಥವಾ ಉದ್ಧರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಕಥೆಯ ತಲೆಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಯೂ ಕಥಾಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳೂ (ಪು. ೧೮೫; ೧೮೮; ೨೦೩; ೨೦೫; ೨೨೪; ೨೨೯; ೨೩೦) ಉಳ್ಳ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮೂಲತಃ ಪ್ರಾಕೃತವೇ ವಿನಾ ಸಂಸ್ಕೃತವಲ್ಲವೆಂದು ಇನ್ನೂ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಮೂರು ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. (ಪು. ೧೮೫, ೧೮೭-೮೮, ೨೧೬; ೨೨೭-೨೮). ಅವು ಮೂಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇದ್ದಿರಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಹತ್ತು ಮಂದಿ ಓದಬೇಕು, ಆ ಮೂಲಕ ಅವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಧೈಯದಿಂದ ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸುಲಭವಾದ ಗದ್ಯ ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ, ಅವರು ಬಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ, ಅತವನ ಪ್ರೌಢ ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲದ, ಇಂಥಾ ಜೈನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸ ರಷ್ಟೇ ಬಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪದ್ಯಗಳು ಇರಲೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ, ಇರುವ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ ಆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದ ಮೂಲರಚಕನಲ್ಲ, ಪ್ರಾಯಶಃ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದಾತನೇ ತನ್ನ ಕನ್ನಡ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಇಂಥಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಭರ್ತೃಹರಿಯ ನೀತಿಶತಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆಂದು ಈ ಕಥೆಗಳ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೧೮೦) ಹೇಳಿದೆ. ಅದರೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪದ್ಯಗಳಿಲ್ಲ. ಇವಲ್ಲಿಯ ಕೊನೆಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವ (ಪು. ೨೨೯)

ಯಾವಾತ್ ಸ್ವಸ್ಥಮಿದಂ ಶರೀರಮರುಜಂ ಯಾವಜ್ಜರಾ ದೂರತೋ
ಯಾವಜ್ಜೀಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿರಪ್ರತಿಹತಾ ಯಾವತ್ ಕ್ಷಯೋ ನಾಯುಷಃ |
ಅತ್ಮಶ್ರೇಯಸಿ ತಾವದೇವ ವಿದುಷಾ ಕಾರ್ಯಃ ಪ್ರಯತ್ನೋ ಮಹಾನ್
ಸಂದೀಪ್ತೇ ಭವನೇ ತು ಕೂಪಖನನಂ ಪ್ರತ್ಯುದ್ಯಮಃ ಕೀದೃಶಃ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವಾದರೂ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ವೈರಾಗ್ಯಶತಕದಲ್ಲಿ (೭೫) ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ ಭನ್ನಬಾಹುಭಟ್ಟಾರರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯ

೧ ನಿರ್ವೀಯಾ ಪೃಥಿವೀ ಗತಾಪಧಿರಸಾ ನೀಚಾ ಮಹತ್ಸಂ ಗತಾ
ರಾಜಾ ನಾಸ್ತಿ ಪರಾನ್ ಧರ್ಮನಿರತಾ ವಿಪ್ರಾ ವಿಕರ್ಮಸ್ಥಿತಾಃ |
ಭಾರ್ಯಾ ಭರ್ತರಿ ನಾಸ್ತಿ ಬದ್ಧಹೃದಯಾ ಪುತ್ರಾಃ ಪಿತೃವೈಷಿಣಃ
ಇತ್ಯೇವಂ ಸಮುಪಸ್ಥಿತೇ ಕಲಿಯುಗೇ ದಾನ್ಯಾದನಂ ಪ್ರಸ್ಥಿತಾ ||

ಎಂಬುದು (ಪು. ೨೧೬) ಕೊಂಚ ಪಾಠಭೇದದಿಂದ ಇತರತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ—

೧. ಇದರ ಒಕ್ಕಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ತಪ್ಪುಗಳಿವೆ. ೨. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಭಾಷಿತ ರತ್ನಭಾಂಡಾಗಾರ (ನಿರ್ಣಯಸಾಗರ ಭಾಷಾಣೆ, 1891), ಪು. ೧೪೭, ಪ. ೨೩.

ನಿರ್ವೀರ್ಯಾ ಪೃಥಿವೀ ನಿರೋಷಧರಸಾ ನೀಚಾ ಮಹತ್ತ್ವಂ ಗತಾ
ಭೂಪಾಲಾ ನಿಜಕರ್ಮಧರ್ಮರಹಿತಾ ವಿಪ್ರಾಃ ಕುಮಾರ್ಗೇ ರತಾಃ |
ಭಾರ್ಯಾ ಭರ್ತೃವಿರೋಧಿನೀ ಪರರತಾ ಪುತ್ರಾಃ ಪಿತುರ್ದ್ವೇಷಿಣೋ
ಹಾ ಕಷ್ಟಂ ಖಲು ವರ್ತತೇ ಕಲಿಯುಗೇ ಧನ್ಯಾ ನರಾ ಯೇ ಮೃತಾಃ ||

ಹಾಗೆಯೇ (ಪು. ೨೨೮)

ಡಿಂಡೀರ ಪಿಂಡ ಸಂಕಾಶಮಾಯುಃ ಸಂಸಾರವರ್ತಿನಾಮ್ |

ಅಖಂಡಲ ಧನುಷ್ಕಾಂಡ ಸನ್ನಿಭಂ ರೂಪಯೌವನಮ್ ||

ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದುವು ಸುಭಾಷಿತ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡುವೆಂದು ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದೂ ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣದ ಕನ್ನಡ ರಚಕನ ಸ್ವಯಂಕೃತಿಯಲ್ಲ.

ಇವಲ್ಲದೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳೂ ಇವೆ— ಮಹಾ ಪ್ರಗ್ಧರೆ ೧ (ಪು. ೧೮೮), ಕಂದಪದ್ಯಗಳು ೪ (ಪು. ೨೨೪-೨೨೫; ೨೨೯); ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲದ ಗುರುದತ್ತ ಭಟಾರರ ಕಥೆಯಿಂದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ (ಪು. ೧೮೦) ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ ಉತ್ಪಲಮಾಲೆಗಳು ೨.

ಪ್ರಾಕೃತ ಜೈನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಗಳಿಲ್ಲ, ಈ ದೀರ್ಘ ವೃತ್ತಗಳು ಹೇಗೂ ಇಲ್ಲ; ಲೋಗರ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದ ಪ್ರಾಕೃತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಗಾಹೆಗಳೇ ವಿನಾ ಮಿಕ್ಕ ವೃತ್ತಗಳು ಇರಲು ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲೇಕೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ-ಮಹಾಪ್ರಗ್ಧರೆಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಕಾರಣ ಇವು ಮೂಲಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಇದ್ದಿರಲಾರವು. ಈ ಕಂದಗಳಾದರೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಮೂಲಗಾಹೆಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಬಹುತರವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣವನ್ನು ಹೋಲುವ ತದ್ರೂಪ ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯವಾಗಿರುವ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ^೧ ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಹೆಗಳೂ (ಪು. ೪೦; ೪೨; ೫೬ ಇ), ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಮವೃತ್ತಗಳೂ (ಪು. ೮; ೪೭; ೪೮; ೬೭ - ೬೮; ೭೩ ಇ), ಅರ್ಧಸಮ ವೃತ್ತಗಳೂ (ಪು. ೪೫-೪೭), ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತಗಳೂ (ಪು. ೩ - ೬; ೧೨ ಇ), ಕಂದಗಳೂ (ಪು. ೧ - ೬; ೧೦; ೧೬ ಇ) ಇವೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇವಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದ್ಯಗಳು ಬಹುಪಕ್ಷವಾಗಿ ಚಾವುಂಡರಾಯನ ಸ್ವಯಂಕೃತಿಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮನವರಿಸಿದರೆ, ಮೇಲೆ ಕಂಡಿರುವಂತೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (I. ೨೭) ಹೇಳಿರುವ ಮೇರೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲ

ವಾದರೂ ಪದ್ಯಗಳಿಲ್ಲದ ತೀರ ಗದ್ಯಕಾವ್ಯವು ಗದ್ಯಕಥೆಯಾಗದೆಂಬ ಕಾರಣವೇನೋ ಆ ವಿಧಾನದ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಒತ್ತುವಂತೆ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆಯೇ ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕೆಲವಾದರೂ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಚಾವುಂಡರಾಯಪುರಾಣದಂತೆಯೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. 978) ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣವೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1160 - 70)—

ಗದ್ಯದೊಳೆ ಸಮೆದುಮಂತವು

ಹೃದ್ಯ ವಚಃಪ್ರಾಧಿಗಳ್ ಕಥಾಖ್ಯಾಯಿಕೆಯೋಳ್ || ೯೪೯ ||

ಎಂದಿರುವ ಪದ್ಯಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಗದ್ಯಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಥಾಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವ ಸಾಕಷ್ಟು ಮುಂಚೆಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಶತಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡ ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆಯಾದರೂ ಈ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥದ ರಚನಕಾಲವನ್ನು ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚುವಲ್ಲಿ ಅದು ಏತರ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಶತಕತ್ರಯಿಯ ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಕಾಲವು ಇನ್ನೂ ಕಂಡಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಣೀತವೂ ಆಗಿಲ್ಲ, ಆ ಶತಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವೆಲ್ಲಾ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆತನೇ ರಚಿಸಿದನೋ, ಅಥವಾ ತನ್ನ ಹಿಂದಣಿಂದಲೇ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಲವೊ ಕೆಲವೊ ಹಳೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಶತಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಟ್ಟನೋ ಎಂದು ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅವನ ನೀತಿಶತಕದಲ್ಲಿಯು

ಭವಂತಿ ನಮ್ರಾಸ್ತರವಃ ಫಲೋದ್ಗಮೈ

ನ೯ವಾಂಬುಭಿರ್ದೂರ ವಿಲಂಬಿನೋ ಘನಾಃ |

ಅನುದ್ಧತಾಃ ಸತ್ಪುರುಷಾಃ ಸಮೃದ್ಧಿಭಿಃ

ಸ್ವಭಾವ ಏವೈಷ ಪರೋಪಕಾರಿಣಾಮ್ || ೬೧ ||

ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಕಾಲಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ (V. ೧೨) ಇದೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಕಾಲಿದಾಸನು ಅದನ್ನು ಭರ್ತೃಹರಿಯಿಂದ ಎರಕೊಂಡನೆನ್ನಲೇ?

ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ‘ ಸಾಸಿರ ದೀನಾರಮಂ ಸೋಲ್ತು ’ (ಪು. ೧೯೦), ‘ ಸಾಸಿರ ದೀನಾರದ ಪೊಟ್ಟಳಿಗೆ ’ (ಪು. ೧೯೧; ೧೯೩; ೧೯೪), ‘ ದೀನಾರದ ಸಹಸ್ರದ ಪೊಟ್ಟಳಿಗೆ ’ (ಪು. ೧೯೪) ಎಂಬಲ್ಲಿಯ ದೀನಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮೂಲತಃ ರೋಮಾಯ (Roman) ಬೆಳ್ಳಿಯದೊಂದು ನಾಣ್ಯದ ಹೆಸರೇ (denarius) ಆದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಕಟ್ಟಳೆಯಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ದೀನಾರವು ಉತ್ತರಾಪಧದಲ್ಲಿ ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಏತದ್ದೇಶೀಯ ನಾಣ್ಯವೇ ವಿನಾ ಆ ವಿದೇಶೀಯ ನಾಣ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತ

ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣವು ಆ ವಿದೇಶೀಯ ಹೆಸರು ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಿ. ಶ. 2 ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಈಚೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಭದ್ರಬಾಹುಭಟ್ಟಾರರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಉಜ್ಜೇನಿ (ಉಜ್ಜಯಿನಿ)ಯ ಸಂಪ್ರತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜನೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ಬಂದು 'ಕಟ್ಟಿಪ್ಪುನಾಡ ನೆಯ್ದಿದ'ನೆಂಬಲ್ಲಿ (ಪು. ೨೧೬) ಕಟ್ಟಿಪ್ಪು ಎಂಬ ಈಗಣ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳವನ್ನು (ಶ್ರವಣ) ಬೆಳ್ಳೋಳವೆನ್ನದೆ ಧವಲಸರಸ್ಸೆನ್ನದೆ, ಅಂದರೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತಿಸಿ ಅವಲ್ಲಿ ಯಾವೊಂದರಿಂದಲಾದರೂ ಹೇಳದೆ, ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಪ್ಪು ಎಂದೇ ಇರುವ ಕಾರಣ ಆ ಮೂಲ ಕನ್ನಡ ಹೆಸರಿಂದಲೇ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮೂಲಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರಬೇಕೆಂದು ಕಂಡಿತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಕೃತ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣವು ಆ ಕಟ್ಟಿಪ್ಪನ್ನು ಬೆಳ್ಳೋಳ ಎಂದಿರುವ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ದೊರೆತಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೋಳ ನಂ. 31ರ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 650ಕ್ಕಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕನ್ನಡ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ಇತರತ್ರ ಕಾಣಬಾರದ, ಅಥವಾ ಬಂದರೂ ಬಹಳ ಹಳೆಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೊರೆವ, ಅತವನ ಅತಿ ವಿರಳವಾಗಿರುವ, ಈ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ—

೧. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಕಾರನು (ಮಂಗಳೂರು ಪ್ರತಿ - 1920) ' ಕಳ್ಳ ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿಂಗಲ್ಲಿಯುಂ ದ್ವಿತ್ವಮಿಲ್ಲ - ಕಳದೆ ಬಂದಂ ' (ಸೂ. ೭೧; ಪು. 105) ಎಂದಿರುವನಾದರೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 10 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿಯೂ (VI. ೭)— ' ಕೊಲ್ಲದ ಪರನಾರಿಗಾಟಿಸಿದ ಕಳ್ಳದ ', ಮೊನ್ನನ ಶಾಂತಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ (I. ೮೮)—

ಕೊಲೆಯೊಳ್ ಪೊರೆಯಿಲ್ಲದ ಪರ

ಲಲನೆಗೆ ಬಗೆಗುಡಡ ಕಳ್ಳದುಹಿ ಪುಸಿಯದ .

ಅದಕ್ಕೆ ದ್ವಿತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ, ಬಹಳ ಹಳೆಯದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿರುವ ಈ ಪ್ರಯೋಗವು ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿದೆ (ಪು. ೧೯)— ' ಕೊಲ್ಲದ ಪುಸಿಯದ ಕಳ್ಳದ. '

೨. ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ ' ಕಲ್ ' ಧಾತುವಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕಲ್ಪಿ ಎಂಬ ಭಾವನಾಮವಿದೆ - ' ಕಲ್ಲದ ಕಲ್ಪಿ ' (IV. ೯೫), ' ಕಲ್ಪಿಗೆಡೆಯಾವುದೊ ' (VII. ೨೧). ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸು, ಬೋಧಿಸು, ಹೇಳಿಕೊಡು ಅಥವಾ ಆಜ್ಞಾಪಿಸು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ' ಕಲ್ಪಿಸು ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆ— ' ಓದಿಸಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಯೋಲೆಯಂ ಬರೆಯಿಸಿ ' (ಪು. ೧೮೧), ' ಎನ್ನಂ

ಜ್ಯೋತಿಷಮಂ ಕಲ್ಪಿಪ್ಪುದು' (ಪು. ೧೮೪), ' ತನ್ನ ಮನೆಯಂ ರಿಸಿಯರಂ ಪುಗಲೀಯದಂತು ಬಾಗಿಲ ಕಾಪಿನವರಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದೊಳ್ ' (ಪು ೨೦೦). ಈ ಧಾತು ಅನ್ಯತ್ರ ದೊರೆವಂತೆ ತೋರದು.

೩. ' ಬಡಿಸು ' ಎಂಬುದರ ' ಬಡ್ಡಿಸು ' ಎಂಬ ರೂಪವು ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೆ (II. ೧೪೭)—

ನೆಟ್ಟನೆ ತಾಂ ಸವಿಯೊಳೊಂದಿರೆ ಭೋಜನಮಾ

ನಟ್ಟು ಬಡ್ಡಿಸು ನಾಮುಹಿಯದನಸುಂ ಸವಿಯಂ |

ಇದೇ ಹಳೆಯ ರೂಪವು ವೊಡ್ಡಾ ರಾಧಣದಲ್ಲಿ ದೆ— ' ಈತಂಗೆ ನೀಂ ಬಸಿಪಂ ತೀವಿ ಬಡ್ಡಿಸದಿರ್, ಎಣ್ಣೆಯಂ ತಿಣ್ಣಮೆಪ್ಪಿಯದಿರ್, ಮಿಯಾಲ್ ಬೇಡಿದೊಡಮೆಪ್ಪಿಯ ದಿರೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದೊಡಾಕೆಯುಮಾ ಪಾಂಗಿನೊಳ್ ದಿವಸಕ್ಕಂ ಬಡ್ಡಿಸೆ ' (ಪು. ೨೦೭-೨೦೮), ' ಪಲವುಂ ತೆಪದ ಬಾಡುಗಳುಂ ತುಯ್ಯಲುಂ ಪೂರಿಗೆಯಿಡ್ಡಲಿಗೆ ಸೋದಿಗೆ ಲಾವಣಿಗೆ ಘೃತಪೂರಂ ಲಡ್ಡಿಗೆ ಮಂಡಗೆ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ಪದಿನೆಂಟುಂ ತೆಪದ ಭಕ್ಷ್ಯ ರೂಪಂಗಳುಮಂ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಪಾನಂಗಳುಮಂ ಭಟ್ಟಾರಗ್ಗೆ ಬಡ್ಡಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಯ್ಯಂಗೆ ಮಹಾದೇವಿ ಬಡ್ಡಿಸಿದೊಡೆ ' (ಪು. ೨೦೯).

೪. ಬದುಕು - ಬಾಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯೂ (II. ೩೬)

ಪತ್ತಿ ಪ್ರಮಾದಫಲಕವ

ನಕ್ಕುಗ್ರಗ್ರಾಹನವಹ ಸಂಕ್ಷೋಭಿತದೊಳ್ |

ಮತ್ತೀ ರತ್ನಾ ಕರದೊಳ್

ಪುತ್ರಕೆಯನೆ ಬಟ್ಟಳಿಂತು ಬಾಟ್ಟದೆ ಚೋಡ್ಯಂ ||

ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ (VIII. ೪೨ ಗದ್ಯ) — ' ಕೀರ್ತಿಗೆಯೆಂಬುಗ್ರದೇವತೆ.... ಪಾಂಡವರನೆಲ್ಲಿ ವೊಕ್ಕೊಡಂ ಕೊಲ್ಲಿಂದೊಡಂತೆ ಗೆಯ್ವನೆಂದು..... ಕೊಳನ ತಡಿಯೊಳ್ ಬಿಟ್ಟರ್ದ ನಾಲ್ವರುಮಂ ಕಂಡು ಬಾಪ್ಪು ಬಟ್ಟನೆಂದು ತಿನಲ್ ಸಾರ್ವಾಂಗಳ್ ' — ' ಬಲ್ ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆಯಾದರೆ, ವೊಡ್ಡಾ ರಾಧಣದಲ್ಲಿ ತದೇವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ' ಬರ್ ' ಎಂದೂ — ' ಈ ಅಡವಿಯೊಳಿನ್ನೆ ಗಮಿವರ್..... ಪನ್ನೆರಡು ವರುಷಂಬರಿಗಮೆಂತು ಬರ್ದರೆಂದು ತಮ್ಮೊಳ್ಳುಡಿದು ' (ಪು. ೨೧೮), ' ಬಟ್ಟ ' ಎಂದೂ — ' ಶಿವಸುಖಮನೆಯ್ವಿಸುವ ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರದಿಂ ಬಟ್ಟದೆನೆಂದು ' (ಪು. ೨೦೨) ಅದರ ಅನ್ಯರೂಪಗಳಿವೆ.

೫. ಹಾಗೆಯೇ ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ (VIII. ೧೩)— ' ಕೆಂದಿದ ಮೀನಂ ತಳ್ತಾ (ಳ್ತಾ) ಡದಿದ ಮಡುವಂ ಪೋಲ್ತಂ ' — ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಯನಾರ್ಥದ ' ಕೆಂದಳ '

ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆಯಾದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅರ್ಥದ ' ಕೇ ' ಧಾತುವಿದೆ— ' ಭಟಾರರ ನಿಸಿದಿಗೆಯಂ ಬಂದಿಸಿ ಒಂದು ದಿವಸಮಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಂದು ಮುಖದಿವಸಂ ಪೋಪಾಗಳ್ ' (ಪು. ೨೧೮).

೬. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ (ಸೂ. ೨೧೦; ಪು. 298) ಜೇತನಭಾವದಲ್ಲಿ ' ಇತ್ವದ ಪ-ಕಾರ'ವನ್ನು, ಅಂದರೆ ' ಪಿ ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಾದರೂ ಅದು ಈಗ ಬಲ್ಲಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ' ಕಲ್ಪಿ ' ಮತ್ತು ' ನೋಂಪಿ ' ಎಂಬ ಎರಡೇ ಏನೋ ಭಾವನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇವಲ್ಲಿಯೂ ಕಲ್ಪಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪಂಪಭಾರತ (IV. ೯೫; VII. ೨೧) ದಿಂದ ಈಚೆಯ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆವಂತೆ ತೋರದು, ಏವಂಚ ನಾನರಿಯೆ. ಅತನವ ' ಕೇಳ್ ' ಧಾತುವಿಗೆ ಆ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ' ಕೇಳ್ವಿ ' ಎಂಬ ಭಾವನಾಮವು ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ (ಪು. ೧೮೧) — ' ತಾಯ್ತಂದೆವಿರ ಕೇಳ್ವಿಯಂ ಗೆಯ್ಯದೆ. '

೭. ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ನೇರಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗದ ಹಾಗೂ ಇತರತ್ರ ದೊರೆಯದ ' ಲುಂದು ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆ — ' ಇರುಳ್ ಕಳ್ಳರ್ ಬಂದಾಕೆಯ ಲುಂದಿದ ಮನೆಯೊಳ್ ಕನ್ನವಿಕ್ಕಿ ದೊಡೆ ' (ಪು. ೧೯೪), ' ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಪುಣ್ಯ ಮಿಯಂದು ಸುಖದಿಂದೆ ಲುಂದಿಟ್ಟ ನನ್ನೆಗಂ ' (ಪು. ೨೦೨);

೮. ಪತನಾರ್ಥದ ' ಕೆಡು ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆ — ' ಕೈಯಂ ನೋಡಿ ಬೆರಲುಂಗುರಮಂ ಕಾಣದೆಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಮುಪಾಯದೆ ಮಲ್ಮಲಂ ಮುಲುಗಿ ' (ಪು. ೧೮೩);

೯. ತೊಡಗು (=ಪ್ರಾರಂಭಿಸು) ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ' ತೊಡು ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆ— ' ಮೊಲಕಾಲಿಂ ತೊಟ್ಟು ಕಟೆವರೆಗಂ ತಿಂದತ್ತು ' (ಪು. ೨೦೩), ' ಪುಟ್ಟಿ ದಂದಿಂ ತೊಟ್ಟಿಂತಪ್ಪುಣಿಸಂ ಕನಸಿನೊಳವೊಡಂ ಕಂಡುಯದ ' (ಪು. ೨೦೯), ' ಪನ್ನೆರಡು ತಲೆಯ ಪಾವಂ ಕಂಡುದುಂದಿಲ್ಲಿಂ ತೊಟ್ಟೀ ನಾಡೊಳ್ ಪನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಂಬರಂ ರೌದ್ರ ಪಸವಮಕ್ಕುಂ ' (ಪು. ೨೧೪);

೧೦. ಕಡಿ-ಕಚ್ಚು ಎಂಬ ದಂಶನಾರ್ಥದ ' ಕೊಳ್ ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿದೆ— ' ಆ ಇರುಳೊಳೆ ಪಾವು ಕೊಳೆ ಸತ್ತು ' (ಪು. ೧೮೯; ೧೯೦).

ಇವು ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರತ್ರ ದೊರೆವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೧. ಮೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ' ಇರ್ ' ಮತ್ತು ' ಮೊದ್ದು ' ಎಂಬ ಧಾತುಗಳ ವಿವಿಧ ಕಾಲರೂಪಗಳು ಇವೆ— ' ವಂದಿಸದಿದ್ದೊನಂ ' (ಪು. ೧೮೫), ' ನೋಡುತ್ತ ಇದ್ದಿಂತೆಂದು ಮನದೊಳ್ ಬಗೆದಪ್ಪನ್ ' (ಪು. ೨೦೯), ' ಒಂದು ಮರದ

ಪೋಲಿಲೋಳಿದುರ್ (ಪು. ೨೧೭), ' ವೇಣಾತಟಮನೆಯ್ ಪೋಲಿಲೋಳಿದುರ್ ' (ಪು. ೨೨೮) ' ಚಂದ್ರನೊಡೆದುದಂ ಕಂಡುದುಂ ಸದ್ಗಮದ ಮೊದಲ ಪೊದಿದ ಮಾರ್ಗದಿಂ ಬೆಳೆಯೊಳ್ ಪುಲ್ಲಳ್ ಪಲವಕ್ಕುಂ ' (ಪು. ೨೧೪-೨೧೫), ಮಾತ್ರ ವಲ್ಲ, ' ಇರ್ ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ' ಇಲ್ ' ಎಂಬ ರೂಪವೂ ' ಪೊದ್ದು ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ' ಪೊಟ್ಟು ' ಎಂಬ ರೂಪವೂ ಇದೆ— ' ಕನ್ನದ ಬಾಗಿಲೊಳಾ ಬಾಳನಡ್ಡವಿಟ್ಟು ಪಿಡಿದಿಟ್ಟು ಪುಗುವ ಕಳ್ಳನ ಮೂಗನರಿದಡೆ ' (ಪು. ೧೯೪), ' ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸದ ಪುಣ್ಣಮಿಯಂದು ಸುಖದಿಂದೆ ಲುಂದಿಟ್ಟು ನನ್ನೆಗಂ ' (ಪು. ೨೦೨), ' ಅರಸಂ ತಾಂ ಪಕ್ಕದಿಟ್ಟು ' (೨೧೩), ' ನಾ ಮೆಚ್ಚದೆ ಕುಡದಿಟ್ಟು ನನ್ನೆಗಂ ' (ಪು. ೨೨೮), ' ಪೊಟ್ಟು ದೊಂ ' (ಪು. ೨೦೪; ೨೧೧).

ನೃಪತುಂಗನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದ ಈ ' ಇಲ್ ' ಮತ್ತು ' ಪೊಟ್ಟು ' ಎಂಬ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 700 ರವೆಂಬ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೊಳದ (EC II) 26 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ (ಬಂ. ೧)— ' ಉಳ್ಳರಿಪೀರದಿಟ್ಟೊನ್, ' 98 ನೆಯದರಲ್ಲಿಯೂ (ಬಂ. ೪)—

ಉಪಮಿಲ್ಯಾ ಸುರಲೋಕ ಸೌಖ್ಯದೆಡೆಯಾನ್ತಾ ಮೆಯ್ವಿ ಇಲ್ಯಾಳ್ ಮನಮ್ ||

108 ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ (ಬಂ. ೪)—

ಅನುಪಮ ದಿವ್ಯಪ್ಪದು ಸುರಲೋಕದ ಮಾರ್ಗದೊಳಿಟ್ಟ ರಿಪ್ಪಿನಿಮ್ ||

ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 700 ರವೆಂಬ ಕಿಗ್ಗದ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿಯೂ (EC VI ಕೊಪ್ಪ ನಂ. 40)— ' ಬೆಸಗೆಯ್ವಲ್ಲಿ....ಕ್ಕಲಾಂ ಇಲ್ವಿ ' (ಬಂ. ೩-೪), ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ' ಪೊಟ್ಟು ' ವಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯತ್ರ ಇರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೨. ' ಉಳ್ ಸತ್ತಾಯಾಂ ' ಎಂಬ ಸತ್ತಾರ್ಥದ ಧಾತುವಿನ (ಶಬ್ದಮಣಿ ದರ್ಪಣ ಸೂತ್ರ ೨೪೩; ಪು. 349) ಅರ್ಥವುಳ್ಳ ' ಒಡೆ ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಹುಟ್ಟಿದ, ' ಉಳ್ಳ ' — ' ವಂತ ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ' ಒಡೆಯ ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ (ಸೂ. ೨೦೫, ಪದ್ಯ ೨೧೭, ಪು. 288; ಮತ್ತು ಪದ್ಯ 86, ಪು. 86)—

ಇದಹೊಳಿದುಂಟೆಂಬರ್ಥದೊ

ಕುದಯಿಪುದುಳ್ಳೊಡೆಯ ವಂತ ಶಬ್ದಂ— | ೨೧೭ |

ಅಲ್ಲಿಯಿದುಂಟೆಂಬರ್ಥದೊ

ಳಿಲ್ಲಿಯುಮುಳ್ಳೊಡೆಯ ವಂತ ಶಬ್ದಮುಮುಕ್ಕುಂ | 86 |

ಎಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ಆ ಧಾತುವನ್ನಾಗಲಿ ಅದರ ಅನಾನ್ಯ ರೂಪಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ವೊಡ್ಡಾ ರಾಧಣದಲ್ಲಾದರೂ ಅದರ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ—

‘ ಬುದ್ಧಿಯೊಡೆಯ ’ (ಪು. 182) = ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ; ‘ ಪಸಿವು ನೀರಲಕ್ಕಿ ಮೊದಲಾ ಗೊಡೆಯ (= ಮೊದಲಾಗಿರುವ) ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಪರೀಷಹ ’ (ಪು. ೧೮೮); ‘ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮನೊಡೆಯನಾಗಿ ’ (ಪು. ೧೮೪) = ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ (ವನ್ನು) ಉಳ್ಳವನಾಗಿ; ‘ ಸಾಗರೋಪಮಾಯುಷ್ಯಮನೊಡೆಯೊಂ ’ (ಪು. ೧೯೯) = ಆಯುಷ್ಯ ಉಳ್ಳವನು; ‘ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯಮನೋದಿ ’ (ಪು. ೧೯೮) = ಮೊದಲಾಗಿರುವವನ್ನು ಓದಿ; ‘ ವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಂಗಳನೊಡೆಯಳ್ ’ (ಪು. ೧೮೧) = ವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಂಗಳುಳ್ಳ ವಳು; ‘ ನೀನುಂ ವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಂಗಳನೊಡೆಯಯ್ ’ (ಪು. ೧೯೩) = ನೀನೂ ವಿಲಾಸ ವಿಭ್ರಮಂಗಳುಳ್ಳವಳು(ವನು); ‘ ಕೋಟಿ ಕಸವರಮನೊಡೆಯೊಂ ’ (ಪು. ೧೯೦; ೧೯೧; ೧೯೯) = ಕೋಟಿ ಹೊನ್ನುಳ್ಳವನು; ‘ ಈತನೆಮ್ಮಿಂ ಬಲಾಕ್ಕೆ ಚತುರ್ದಶ ಪೂರ್ವಧಾರಿಯಪ್ಪ ಮಹಾತ್ಮನೊಡೆಯೊಂ ಭದ್ರಬಾಹು ಭಟ್ಟಾರ ರೆಂಬೊರವೊರೆಂದು ’ (ಪು. ೨೦೫).

ಇಂಥಾ ರೂಪಗಳಾಗಲಿ ಈ ಧಾತುವೇ ಆಗಲಿ ನೃಪತುಂಗನಲ್ಲಿ ದೊರೆವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೩. ವೊಡ್ಡಾರಾಧಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮೂಲಧಾತುವಿಗೆ ಅರ್ಥೈಕಾರವದೆ— ‘ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಿಂ ಮುಚ್ಚಿಪಟ್ಟವನಾಗಿ ’ (ಪು. ೨೦೩) = ಮುಚ್ಚಿ ಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ; ‘ ಅರಹಂತ ಪರಮದೇವರಾಗಮದೊಳ್ ಪೇಟಿಪಟ್ಟ ’ (ಪು. ೨೨೫) = ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ; ‘ ಕೊಲೆಪಡುವಾತಂ ’ (ಪು. ೧೯೭) = ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವಾತನು.

ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಭೂಷಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿಲ್ಲ; ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಆ ಅನುಕ್ತಸೂತ್ರವೆಂಬ 250-ಅ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಾದರೂ (ಪು. 358-359)^೧ ‘ ಅಲ್ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಪಡು ಧಾತು ’ವನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥೈಕಾರ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಯೋಗವು ತೀರ ನಷ್ಟವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವರು ಆ ಪ್ರಯೋಗ ಉಳ್ಳ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕಂಡಿಲ್ಲವೇನೋ ಎನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ (ಪು. 433) ೫೩೨ ನೆಯ ‘ ತಸ್ಮಿನ್ನೆದಲೌ ’ ಎಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥೈಕಾರ ಉಳ್ಳ ‘ ಪಡು ’ ಧಾತುವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ (ಸೂ. ೪೪೩) ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಲೋ ಉದ್ಧರಿಸಿರುವ (ಪು. 382)

ಇರಲಾಗದು ಮಾತೃಸ್ತ

ನ್ಯರಾಗಮೆಂದೊಲ್ಲು ತತ್ಕರಾಂಗುಷ್ಠದೊಳಾ ।

ಸುರರಾಜನಿನಾಗಳ್ ತಂ

ದಿರೆಪಟ್ಟುದು ಬಾಲಪೋಷಕರ ಸೀಯೂಷಂ ॥

೧. ಈ ಸೂತ್ರವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವೆಂದು ಅಲ್ಲಿ (ಪು. 358, f n. 1)

ಎಂಬ ಕಂದದ 'ತಂದಿರೆಪಟ್ಟುದು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಯೋಗವು ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ನಡುಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿತೆಂದಲ್ಲಿ, ಭಾಷಾಭೂಷಣಕಾರನೂ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣಕಾರನೂ ಕಂಡಿಲ್ಲದ ಯಾವೊಂದು ಹಳೆಯ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಕಾರನು ಈ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕಂಡಿರಬೇಕು, ಅಥವಾ ಈತನು ಆ ೫೩ನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನೂ ಈ ಕಂದವನ್ನೂ ಯಾವೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ, ಪ್ರಾಯಶಃ ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ, ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೪. ಭಾಷಾಭೂಷಣದ 'ಆದಿವರ್ಣೈಕಾರೇಭ್ಯೋ ಯಃ' ಮತ್ತು 'ಏಕಾರಾಂತಾಚ್ಚಾವಧಾರಣಾರ್ಥೇ ಏ' ಎಂಬ ೨೨-೨೩ ನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಆ-ಇ-ಎ-ಕಾರಗಳಿಂದ ಪರವಾಗಿ ಯ-ಕಾರವಾಗುವುದೆಂದೂ ಅ-ಕಾರಾಂತ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪರವಾಗಿ ಅವಧಾರಣೆಗೆ ಆದೇಶವಾದ ಎ-ಕಾರವು ಬಂದರೆ ಯ-ಕಾರವಾಗುವುದೆಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಉದಾ— ಆಯೆಡೆಯೊಳ್, ಸಂಗತಿಯಿಂ, ಶ್ರೀಯೊಡೆಯಂ, ಸಲೆಯಿರ್ಪರ್, ಆತನಯೆ, ಅವಳಯೆ. ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನದ ೯ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ—

ಸವನಿಕುಮಾರಂ ಮೇ
ಣ ವರ್ಣಮೇಕಾರಮೆಂಬಿವರ್ಕ್ಕೇ ಯಕಾರಂ |
ವ್ಯವಧಾಯಕಂ ವ್ಯವರ್ಣ
ಕ್ಕೆ ವಕಾರಂ ಸ್ವರಮವಿದಿರೊಳಾಗಿ ಯಥೇಷ್ಟಂ ||

ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ— ಆಯಿದ್ದರ್, ದುರ್ಬಲಸ್ಯ ಬಲಂ ರಾಜಾಯೆಂಬ, ದಧಿಯಿಲ್ಲದುಣಿಸು, ಆತನಯೆ. ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ೫೩ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಪು. 73)—

ಆತ್ವದಿನಿವರ್ಣದಿಂ ಮ
ತ್ತೋತ್ವದಿನೈತ್ವದಿನೆ ವರ್ಣದಿಂ ಮುಂದಕ್ಕುಂ |
ಯತ್ವಮದವಧಾರಣೆ ಪರ
ಮತ್ವಂ ಪಿಂತಾಗೆ ಪಷ್ಠಿನಿಯಮದೆ ಯತ್ವಂ ||

ಆ-ಇ-ಈ-ಓ-ಏ-ಎ-ಏ ಎಂಬವಕ್ಕೆ ಸ್ವರವು ಪರವಾದರೂ ಅ-ಕಾರಕ್ಕೆ ಅವಧಾರಣೆಯ ಎ-ಕಾರವು ಪರವಾದರೂ ನಡುವೆ ಯತ್ವ ಅಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು (ಪು. 74-75) ಕೊಟ್ಟಿದೆ— ಕಾಯಲುಂ, ಸಾಯಲೆ ವೇಡಿ, ಕವಿಯಾರ್, ಪಿಡಿಯೆಂದು, ಈಯಲ್, ಸ್ತ್ರೀಯೆಂಬ, ನೋಯಿಸಿದಂ, ಜೋಯೆಂದು ಪಾಡಿರರ್, ಬ್ರಹ್ಮರ್ ಭೋಯೆನಲುಂ, ಪಸೆಯಿದರ್, ಮೇಯಿಸಿದಂ, ಅವಳಯೆ, ಅಡಲಯೆ. ಆ ಮುಂದಣ ೫೪ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಪು. 76)—

ಸದಮಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾ

ಟದದಂತ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ್ಳಿಸು ಪ್ರತ್ಯಯಮಿಂ |

ತಿದಿರಾಗಿ ಯತ್ಪಮನುಕೃತಿ

ಪದಕಂ ಮುಂದನುಕೃತಿಸ್ವರಂ ನಿಲೆ ಯತ್ನಂ ||

ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡಗಳ ಅ-ಕಾರಾಂತ ಪದಗಳಿಗೆ ಇಸು-ಪ್ರತ್ಯಯವು ಪರವಾದರೆ ನಡುವೆಯೂ ಅ-ಕಾರಾಂತವಾದ ಅನುಕೃತಿ ಪದಗಳ ಮುಂದೆಯೂ ಯತ್ವವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ; ಉದಾ— ಶುದ್ಧಯಿಸಿದಂ, ಒರಯಿಸಿದಂ ಪಟಪಟಯೆಂದು. ಇವಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ‘ಯಕ್ ಸ್ವರೇ ಸ್ವರಸ್ಯ’ ಅಂದರೆ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಪರವಾದ ಸ್ವರವು ಯ-ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ೩೫ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ— ಉದಾ. ಜ್ಯಾ + ಒಳ್ = ಜ್ಯಾಯೋಳ್, ಆಯಿರವುಳ್, ಸತಿಯಿವಳ್, ಸ್ತ್ರೀಯಾಕೆ, ಸೀತೆಯಿಂದಂ, ತೇಯಿಂದಂ — ಅನುಕೃತಿ ಪದಗಳಲ್ಲದ ಕನ್ನಡ ಅ-ಕಾರಾಂತಗಳಿಗೆ ಪರವಾಗುವ ಇಸು-ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲದ ಇ-ಕಾರಕ್ಕೆ ಯಗಾಗಮವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಭಾಷಾಭೂಷಣದ ೧೯ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಸ್ವರೇ ಸ್ವರಸ್ಯ ಲೋಪಃ’ ಅಂದರೆ ಸ್ವರವು ಪರವಾಗುವಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಲೋಪವೆಂದೂ— ಉದಾ. ಎನ್ನರಸಂ, ತನ್ನಾಳಿಂ, ಮುನ್ನಿಱುವಂ, ಕೂರ್ತೀವಂ, ಬಿಟ್ಟುಱುವಂ, ತಳ್ತಿಸೆವಂ, ಪದೆದೈದುಗೊಳ್ಳಂ, ಬಿಟ್ಟೊಳ್ಳಂ — ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣದ ೫೨ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಪು. 71)—

ಸ್ವರಮಿದಿರೊಳರೆ ವಿಭಕ್ತಿ

ಸ್ವರಕಂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರಕ್ಕಮಕ್ಕುಂ ಲೋಪಂ |

ಎಂದೂ, ಉದಾ— ಕ್ರಮದೆ + ಆಯ್ತು = ಕ್ರಮದಾಯ್ತು; ಈಶ್ವರನೊಲವು, ದೇವೆಂಬರ್, ಲೇಸಿಂಗೊಡೆಯಂ, ಅರಸ+ಆಳ್ = ಅರಸಾಳ್, ಜೀಯ + ಎಂಬಂ = ಜೀಯೆಂಬಂ, ಸೇಸಿಕ್ಕಿದಂ, ಸುತ್ತೋಲೆ—ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದ ೩೬ ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಲುಬನಾಮ ಹಾನೌ’ ಅಂದರೆ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸ್ವರವು ಪರವಾದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಥವು ಕೆಡದಾದರೆ, ಪೂರ್ವ ಸ್ವರವು ಲೋಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದೂ— ಉದಾ. ಎನ್ನರಸಂ, ತನ್ನಾಳ್, ಗುಣದಿರವು, ಸುಖದೊಡೆಯಂ, ಕೂಡುಣ್ಣಂ — ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ವೈಯಾಕರಣರು ಬಲ್ಲಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅ-ಕಾರಕ್ಕೆ ಪರವಾದ ಇ-ಕಾರವು ಯ-ಕಾರವಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇ-ಕಾರವೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅತವಿವ ಮೊಡ್ಡಾ ರಾಧಣದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ + ಇರೆ = ‘ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರೆ’ (ಪು. ೧೮೧), ಮಿಥ್ಯಾ ವಿನಯದಿಂದ+ಇಳಿಸಿ = ‘ಮಿಥ್ಯಾವಿನಯದಿಂದಿಳಿಸಿ’ (ಪು. ೧೮೩), ‘ಕದ್ದಿಂಗಳ+ಇರುಳೊಳ್ = ‘ಕದ್ದಿಂಗಳಿರುಳೊಳ್’ (ಪು. ೨೧೯), ‘ಪಟ್ಟವರ್ಧನದಿಂದ +

ಇಱುದು = ' ಪಟ್ಟವರ್ಧನದಿಂದಿಱುದು' (ಪು. ೨೩೦) ಎಂಬುದರೊಂದಿಗೆ ' ಅನುಭವಿ ಸುತ್ತಯಿರೆ ' (ಪು. ೨೦೫), ' ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯಯಿಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಪರೀಷಹಂಗಳಂ' (ಪು. ೧೭೯; ೧೮೮), ' ಮತ್ತಿತ್ತಯಿರುಳಿನೋಲಗದೊಳ್ ' (ಪು. ೨೧೧) ಎಂದು ಛಂದಸ್ಸಿನ ಅಡಚಣೆ ಇಲ್ಲದ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಆ-ಇ-ಕಾರ ಮೊದಲಾದವಕ್ಕೆ ಪರವಾದ ಇ-ಕಾರದಷ್ಟೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ-ಕಾರಕ್ಕೆ ಪರವಾದ ಇ-ಕಾರವೂ ಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಬಹಳ ಹಿಂದಣ ಕಾಲದ ಪ್ರಯೋಗವು ಕ್ರಮೇಣ ಖಿಲವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಂದಿನ ಅವಶಿಷ್ಟಗಳಾಗಿರಬೇಕು.

ಮೊಡ್ಡಾರಾಧನದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಾದೇಶ ಉಳ್ಳ ನಾಮಪದಗಳಾಗಲಿ — ಉದಾ. ' ಸಿದ್ಧಿಯಾನ್ ' (ಶ್ರವ. ನಂ. 22) ' ರಾಜೀಮತೀ ಗಸ್ತಿಯಾರ್ ' (ಶ್ರವ. 97), ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಾಗಲಿ — ಉದಾ. ' ಮುಡಿಪ್ಪಿದಾರ್ ' (ಶ್ರವ. 8; 9; 24; 25), ' ಎಯ್ಪಿದಾನ್ ' (ಶ್ರವ. 95), ' ಇಱ್ಪಾಳ್ ' (ಶ್ರವ. 98), ಕಾಣವೆಂಬುದರಿಂದ, ಅದು ಕ್ರಿ. ಶ. 700 ಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನವೆಂಬ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಆ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಿಗಿಂತ (EC II) ಈಚೆಯದೆಂದಾಗದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂಥಾ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವಲ್ಲಿ ' ಮುಡಿಪ್ಪಿದಾರ್ ' (ನಂ. 8; 9; 24; 25; 33; 34), ' ಎಯ್ಪಿದಾನ್ ' (ನಂ. 95), ' ಇಱ್ಪಾಳ್ ' (ನಂ. 98) ಎಂದೂ ಕೆಲವಲ್ಲಿ ' ಮುಡಿಪ್ಪಿದರ್ ' (ನಂ. 17; 20), ' ಎಯ್ಪಿದೊನ್ ' (ನಂ. 22), ' ಇಱ್ಪರ್ ' (ನಂ. 108) ಎಂದೂ ಇದೆ; ನಂ. 22 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಒಂದೇ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ' ಸಿದ್ಧಿಯಾನ್ ' ಎಂಬ ನಾಮಪದದಲ್ಲಿರುವ ದೀರ್ಘಾದೇಶವು ' ನಡದೊಂ', ' ನೆಱಿದೊಂ', ' ಎಯ್ಪಿದೊಂ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ; ನಂ. 113 ನೆಯ ಶಾಸನಪದ್ಯದ ೪ ನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿ ' ಎಱಿದಾನ್ ' ಎಂದೂ ೨ ನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿ ' ಒಪ್ಪಿದೊನ್ ' ಎಂದೂ ಇದೆ. ಆದಕಾರಣ ಆ ಪ್ರಯೋಗವು ಆ ಶಾಸನಗಳ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟಾದರೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿದ ಆ ಶಾಸನಗಳ ಬರೆಹವು ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇದೆಯಾದರೆ, ಆಯಾ ವಿವಿಧ ಶತಕಗಳ ಹಲವು ಸಂಪ್ರತಿಕಾರರ ಕೆಯ್ಪಾಟಿ ಬಂದ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧನದ ಬರೆಹದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾರ್ಪಾಟಿ ದೆಯೋ ಹೇಳಲಾಗದ ಕಾರಣ ಇದೊಂದು ಪ್ರಯೋಗದ ಅಭಾವದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅದರ ರಚನಕಾಲವು ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಈ ಹಳೆಯ ಶಾಸನಗಳ ಕ್ರಿ. ಶ. 7 ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯದೆಂದಾಗದು.

ನನಗಾದರೊ ಕನ್ನಡ ಮೊಡ್ಡಾರಾಧನವು ಕ್ರಿ. ಶ. 6 ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

IV

ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1129 ನೆಯ ನಂ. 67 (ಬಂತಿ ೪೦-೪೩)ನೆಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (EC II)—

ಚೂಳಾಮಣಿಃ ಕವೀನಾಂ ಚೂಳಾಮಣಿ ನಾಮ ಸೇವ್ಯಕಾವ್ಯಕವಿಃ |
ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ ಏವ ಹಿ ಕೃತಪುಣ್ಯಃ ಕೀರ್ತಿಮಾಹರ್ತುಃ ||
ಚೂರ್ಣ್ಣಿ || ಯ ಏವಮುಪಶ್ಲೋಕಿತೋ ದಣ್ಡಿನಾ ||
ಜಹ್ನೋಃ ಕನ್ಯಾಂ ಜಟಾಗ್ರೇಣ ಬಭಾರ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |
ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವ ಸಂಧತ್ಸೇ ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇಣ ಸರಸ್ವತೀಂ ||

ಚೂಳಾ(ಡಾ)ಮಣಿ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯದ ರಚಕನಾದ ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನೆಂಬ ಜೈನಾಚಾರ್ಯನು ದಶಕುಮಾರ ಚರಿತ್ರ - ಕಾವ್ಯಾದರ್ಶಾದಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಯೂ ಆಲಂಕಾರಿಕನೂ ಆದ ದಂಡಿಯಿಂದ ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟನೆಂದಿದೆ.

ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1604) ಕರ್ಣಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಪು. 10)—

ನ ಚೈಷಾ (ಕರ್ಣಾಟಕ) ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಪಯೋಗಿನೀ
ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸ್ಯ ಷಣ್ಣವತಿ ಸಹಸ್ರ
ಪ್ರಮಿತ ಗ್ರಂಥಸಂದರ್ಭ ರೂಪಸ್ಯ ಚೂಡಾಮಣ್ಯಭಿ
ಧಾನಸ್ಯ ಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ..... ಉಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ |

ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ ೯೬೦೦೦ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರವು ದೊರೆತ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆ ನಿರುಪಯೋಗಿಯಲ್ಲ ಎಂದಿರುವಲ್ಲಿ, ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬುದು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದುದೆಂದು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇಂದ್ರನಂದಿಯ ಶ್ರುತಾವತಾರದಲ್ಲಿ (ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. 8) ಹೀಗಿದೆ—

ಅಥ ತುಂಬಲೂರ ನಾಮಾಚಾರ್ಯೋಭೂತ್ತುಂಬಲೂರ ಸದ್ಗ್ರಾಮೇ |
ಪಷ್ಠೇನ ವಿನಾ ಖಂಡೇನ ಸೋ(ಪಿ) ಸಿದ್ಧಾಂತಯೋರುಭಯೋಃ ||
ಚತುರಧಿಕಾಶೀತಿ ಸಹಸ್ರ ಗ್ರಂಥ ರಚನಯಾ ಯುಕ್ತಾಂ | (?)
ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷಯಾ ಕೃತ ಮಹತೀಂ ಚೂಡಾಮಣಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ||
ಸಪ್ತ ಸಹಸ್ರ ಗ್ರಂಥಾಂ ಷಷ್ಠಸ್ಯ ಚ ಪಂಜಿಕಾಂ ಪುನರಕಾಷೀತ್ ||

ಇದರ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಬಂತಿಯ ನೇರಾದ ಪಾಠವು ಇಲ್ಲಿರುವಂತೆ ‘ ಚೂಡಾಮಣಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ’ ಎಂದೂ ಅಥವಾ ‘ ಚೂಡಾಮಣಿವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ’ ಎಂದೂ ಇತ್ಯರ್ಥವುಂಟು.

ಅದು ' ಚೂಡಾಮಣಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ' = ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎಂದರೆ ತುಂಬಲಾರಾಚಾರ್ಯನು ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ಲಳಂಠಂ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದನೆಂದೂ, ಅದು ' ಚೂಡಾಮಣಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ' = ಚೂಡಾಮಣಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎಂದು ತಪ್ಪುರುಷವಾದರೆ ಆತನು ಚೂಡಾಮಣಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು, ಅಂದರೆ ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ (ಲಳಂಠಂ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯ) ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದನೆಂದೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನದಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಚೂಡಾಮಣಿಯೇ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ, ಆತನು ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆದನೆಂದರೆ ತುಂಬಲಾರಾಚಾರ್ಯನೇ ಚೂಡಾಮಣಿಯ ಕರ್ತೃವೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಶ್ರೀವರ್ಧದೇವನೂ ತುಂಬಲಾರಾಚಾರ್ಯನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದೂ ಆತನು ಚೂಡಾಮಣಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬರೆದನೆಂದರೆ ಅದರ ಕರ್ತೃವಾದ ಶ್ರೀ ವರ್ಧದೇವನು ಬೇರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ತುಂಬಲಾರಾಚಾರ್ಯನು ಬೇರೆ ಎಂದೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರುತಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಪಂಜಿಕೆಯ ೭೦೦೦ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಲಳಂಠಂ ಗ್ರಂಥವೆಂದಿರುವ ತುಂಬಲಾರಾಚಾರ್ಯನ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೇ ನಡುಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾರಿಂದಲೋ ಹಿಗ್ಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನಿದ್ದ 17 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ೯೬೦೦೦ಕ್ಕೆ ಏರಿರಬಹುದೇ? ಎಂದರೆ ಈತನಿಂದ ೨ ಶತಕಗಳಿಗೆ ಈಚೆಯ ೧೯ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವಚಂದ್ರನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1838) ರಾಜಾವಳಿಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ (ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. 7-8; III. ಪು. 147-148)—

“ ಮತ್ತಂ ತುಂಬುಲೂರಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ತುಂಬುಲೂರು ನಾಮಾ
ಚಾರ್ಯರ್ ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟಾದಿ ಭಾಷೆಗಳಿಂ
ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಬಂಧ ಕರ್ತೃಗಳ್ ಚೂಡಾಮಣಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ
ಚತುರಶೀತಿ ಸಹಸ್ರ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಂ ಮಾಡಿದರ್ ”

ಹಾಗೂ

“ ತುಂಬುಲೂರು ನಾಮಾಚಾರ್ಯರ್ ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಸಾಸಿರ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃ
ಗಳಾಗಿ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷೆಯಿಂ ಚೂಡಾಮಣಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಂ ಮಾಡಿದರ್ ”

ತುಂಬುಲೂರಾಚಾರ್ಯನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆ ಲಳಂಠಂವೇ ಎಂದಿರುವುದರಿಂದ, ೯೬೦೦೦ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯ ಚೂಡಾಮಣಿ ಬೇರೆ, ೭೦೦೦ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯ ಪಂಜಿಕೆಯಲ್ಲದೆ ಲಳಂಠಂ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬೇರೆ ಎಂದು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ, ಶ್ರುತಾವತಾರದಲ್ಲಿಯು

‘ ಚೂಡಾಮಣಿಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ’ ಎಂಬ ಪಾಠವು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಅದು ‘ ಚೂಡಾಮಣಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾಮ್ ’ ಎಂದಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ತುಂಬಲೂರಾಚಾರ್ಯನು ಚೂಡಾಮಣಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನೇ ಎನಿಸಿದರೆ ಅದರ ಕರ್ತೃ ತಾನೆ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ, ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚೂಡಾಮಣಿಯ ರಚಕನಾದ ಶ್ರೀ ವರ್ಧದೇವನು ಇಂದ್ರನಂದಿಯೂ ದೇವಚಂದ್ರನೂ ಹೇಳಿರುವ ಮೇರೆಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಪಂಜಿಕೆಯನ್ನೂ ಬರೆದ ತುಂಬಲೂರಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚೂಡಾಮಣಿಯ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆ ೯೬೦೦೦, ಅದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಪಂಜಿಕೆಯ ಕೂಡ ಒಟ್ಟಾರೆ ಗ್ರಂಥಸಂಖ್ಯೆ ೮೪೦೦೦ + ೧೨೦೦ = ೯೬೦೦೦ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ೨೨ ವರ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಶ್ಲೋಕವೆಂದು ಮೂಲಾರ್ಥವಾದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಇತರ ಜಾತಿಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಪದ್ಯವೆಂದೇ ಅರ್ಥವೆಂಬುದರಿಂದ, ಇವೆರಡೂ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕು.

ಕ್ರಿ. ಶ. ೬ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ದಂಡಿಯಿಂದ ನುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರೀ ವರ್ಧದೇವನು ಆ ಶತಕಕ್ಕಿಂತ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣದ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೭೮) ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಜೈನ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ (ಕರ್ಣಾಟಕ ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. ೮; ೪೮) ಪ್ರಾಭೃತವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದವನೆಂದು ಶ್ರುತವಾದುದರಿಂದ ತಿಳಿದು (ಕವಿಚರಿತೆ I, ಪು. ೧೦)—

ಕಾಲೇ ತತಃ ಕಿಯತ್ಯಪಿ ಗತೇ ಪುನಃ ಶ್ಯಾಮಕುಂದಸಂಜ್ಞೇನ |

ಪ್ರಾಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕರ್ಣಾಟಕಭಾಷಯಾ ಪದ್ಧತಿಃ ಪರಾ ರಚಿತಾ ||

ಶ್ಯಾಮಕುಂದಾಚಾರ್ಯನೊಂದಿಗೆ ತೆಂಬಲೂರಾಚಾರ್ಯನೆಂದು ತುಂಬಲೂರಾಚಾರ್ಯನನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಆಚೆಯವರಾಗಿರಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ೯೬೦೦೦ದಷ್ಟು ಹೇರಳ ಪದ್ಯಸಮುದಾಯ ಉಳ್ಳ ಚೂಡಾಮಣಿಯಂಥ ಕಾವ್ಯವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬ ನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕಾದರೆ, ಆಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡದ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪತ್ತಿ ಎಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಎಷ್ಟು ಹಿಂದಣಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ತೊಡಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಸುಲಭ

೧. ಗ್ರಂಥೋ ಗುಂಫೇ ಧನೇ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದ್ವರ್ಣ ನಿರ್ಮಿತಾ || (ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅನೇಕಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹ, ಶ್ಲೋ. ೨೨೭), ಗ್ರಂಥೋ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶದಕ್ಷರೀ | (ತ್ರಿಕಾಂಡಶೇಷ, ಶ್ಲೋ. ೭೪೯).

ವಾಗಿ ಉಹಿಸಬಹುದು; ಏಕೆಂದರೆ ಮೆ| ರೈಸರು (Mr. Lewis Rice) ಹೇಳಿರುವಂತೆ— It is evident that a work of such extent (as the Chūdāmaṇi) could neither have been produced nor required had there not already existed a considerable literature in Kannada together with a widespread cultivation of the language.

V

ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 700 ಎಂದು ತೇದಿಸಿರುವ ಬಾದಾಮಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲದೆ (ಶಾಸನ ಪದ್ಯಮಂಜರಿ, ಪು. ೭, ಪದ್ಯ 4 - 6)—

ಕಟ್ಟಿದ ಸಿಂಘಮನ್ ಕಟ್ಟಿದೇನೆಮಗೆಂದು |

ಬಿಟ್ಟವೋಲ್ ಕಲಿಗೆ ವಿಪರೀತಂಗಹಿತಕ್ಕಳ್ |

ಕಟ್ಟಿರ್ ಮೇಣ್ ಸತ್ತರ ವಿಚಾರಂ ||

ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಾಯಶಃ ಮಿಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕನ್ನಡ ಬರೆಹವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 700 ಎಂದು ತೇದಿಸಿದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಈ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ (EC II)^೧ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳಿವೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 700 ಎಂದಿರುವ ಕಾರಣ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 700 ರಲ್ಲಿಯೇ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದಲ್ಲ, ಒಹಳ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 700 ರೊಳಗೆ ಕೆತ್ತಿ ಮುಗಿದಿರಬೇಕೆಂಬುದರಿಂದ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 7 ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲ, ಇವಲ್ಲಿ ಕೆಲವಾದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದೊಂದು ಹೆಚ್ಚು ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿರಬಹುದು. ವೃತ್ತಬದ್ಧವಾದ ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಿವಿಧ ವೃತ್ತಗಳಿವೆ— (೧) ಮಹಾಸ್ತುಗ್ಧರೆ ೨ (ನಂ. 12; 88); (೨) ಶಾದೂಲ ವಿಕ್ರೀಡಿತ ೪ (ನಂ. 13; 22; 27; 116); (೩) ಮತ್ತೇಭ ವಿಕ್ರೀಡಿತ ೫ (ನಂ. 76; 77; 97; 98; 106); (೪) ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ ೨ (ನಂ. 21; 79); (೫) ಚಂಪಕಮಾಲೆ ೧ (ನಂ. 93); (೬) ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾಲೆ ೧ (ನಂ. 311); (೭) ವಸಂತತಿಲಕ ೧ (ನಂ. 105); (೮) ವಂಶಸ್ಥ ೧ (ನಂ. 114); (೯) ಪ್ರಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ತಪ್ಪುವ ಮಹಾಸ್ತುಗ್ಧರೆ ೧ (ನಂ. 84); (೧೦) ಮಹಾಸ್ತುಗ್ಧರೆ ಎಂದು ತೋರುವ ವೃತ್ತ ೧ (ನಂ. 111); (೧೧) ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾಲೆ ಎಂದು ತೋರುವ ವೃತ್ತ ೧ (ನಂ. 95); (೧೨) ಯಾವವೆಂದು ಕಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರದ ವೃತ್ತಗಳು ೭ (ನಂ. 26; 80; 107; 108, 109; 113; 115).

೧. Mysore and Coorg from Inscriptions, ಪು. 198. ೨. ಶ್ರಬಿ (EC II) ನಂ:- 12; 13; 21; 22; 26; 27; 31; 76; 77; 79; 80; 84; 88; 93; 95; 97; 98; 102; 105; 106; 107; 108; 109; 111; 113; 114; 115; 116.

ಸೊಗಸಾದ ಈ ವೃತ್ತಗಳ, ಉದಾ—

ನಂ. 22— ಬಾಳಾ ಮೇಲ್ ಶಿಖಿಮೇಲೆ ಸರ್ಪದ ಮಹಾದನ್ತಾಗ್ರದುಳ್ ಸಲ್ವವೊಲ್
ಸಾಲಾವ್ಬಾಲ ತಪೋಗ್ರದಿನ್ನು ನಡದೊಂ ನೂಕಿಣ್ಣು ಸಂವತ್ಸರಂ |
ಕೇಳೊಯ್ವಿನ್ ಕಟವಪ್ಪ ಶೈಲಮಡಹ್ಡಿನಮ್ಮಾ ಕಳನ್ನೂರನಂ
ಬಾಲೇ ಪೆಗೊರವಂ ಸಮಾಧಿ ನೆಹಿದೊನ್ ನೋನೈಯ್ದಿದಾನ್ ಸಿದ್ಧಿಯಾನ್ ||

ನಂ. 27— ಮಾಸೇನರ್ ಪರಮಪ್ರಭಾವ ರಿಸಿಯರ್ಕ್ಕಟ್ಟಪ್ಪಿನಾ ವೆಟ್ಟಿದುಳ್
ಶ್ರೀ ಸಂಗಂಗಳ ಪೇಹ್ಡ ಸಿದ್ಧಸಮಯನ್ನಪ್ಪಾದೆ ನೋನ್ರಿಮ್ಪಿನಿನ್ |
ಪ್ರಾಸಾದಾನ್ತರಮಾನ್ರಿಚಿತ್ರ ಕನಕ ಪ್ರಜ್ವಲ್ಯದಿನ್ನಿಕ್ಕುದಾನ್
ಸಾಸಿರ್ವರ್ವರ ಪೂಜೆದನ್ದಯೆ ಅವರ್ಸ್ವರ್ಗಾಗ್ರಮಾನೇಹಿದಾರ್ ||

ನಂ. 88— ಸುರಚಾಪಂಬೋಲೆ ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಗಳ ತೆಹವೋಲ್ಮಂಜುವೊಲ್ತೋಹು ಬೇಗಂ
ಪಿಹುಗುಂ ಶ್ರೀರೂಪಲೀಲಾ ಧನವಿಭವ ಮಹಾರಾಶಿಗಳ ನಿಲ್ಲವಾಗ್ಗಂ |
ಪರಮಾರ್ಥಂ ಮೆಚ್ಚಿ ನಾನೀ ಧರಣಿಯುಳಿರವಾನೆನ್ದು ಸನ್ಯಾಸನಂ ಗೆ
ಯ್ದುರು ಸತ್ಪನ್ನನಿರಸೇನ ಪ್ರವರ ಮುನಿವರನ್ನೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂದಾನ್ ||

ರಚಕರು ಪ್ರೌಢ ಕವಿಗಳಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗದಂತೆಯೇ, ಅಭಿ
ನವಪಂಪ, ಜನ್ನ, ಪುಷ್ಪಬಾಣನೂ ಎಂಬ ಕವಿಕಂದರ್ಪ ಬಾಳಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ
ಕನ್ನಡ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಶಾಸನಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ
ತಂದುಕೊಂಡರೆ, ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದ ಈ ಹಳೆಯ ಪದ್ಯಶಾಸನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು
ಇವೊಂದೊಂದು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವರಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ
ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಉದಾಹೃತವಾದ ಇವಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವ ದೀರ್ಘಾದೇಶವೇ
ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲದೆ— ಬಾಳಾಮೇಲ್; ದಂತಾಗ್ರದುಳ್; ನಡದೊಂ; ನೆಹಿದೊನ್;
ಎಯ್ದಿದಾನ್; ಕಟ್ಟಪ್ಪಿನಾ; ತಪ್ಪಾದೆ; ಪ್ರಾಸಾದಾಂತರಮಾನ್; ಮಿಕ್ಕುದಾನ್;
ಸ್ವರ್ಗಾಗ್ರಮಾನ್; ಎಹಿದಾರ್; ಧರಣಿಯುಳ್; ಇರವಾನ್; ಸಂದಾನ್--ಆ ಶಾಸನ
ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಲವು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷಗಳಿವೆ—

೧. ನಂ. 27 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೇಡಿತದ ಕೊನೆಯ ಚರಣ
ದಲ್ಲಿಯೂ—

ಸಾಸಿರ್ವರ್ವರ ಪೂಜೆದನ್ದಯೆ ಅವರ್ಸ್ವರ್ಗಾಗ್ರಮಾನೇಹಿದಾರ್ ||

೨. ನಂ. 31 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಮಲ್ಲಿಕಾಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ೩ ನೆಯ ಚರಣದ
ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರಕ್ಕೂ ೪ ನೆಯದರ ಆದ್ಯಕ್ಷರಕ್ಕೂ ಇತರತ್ರವೂ—

ವಿದ್ರುಮಾಧರ ಶಾನ್ರಿಸೇನ ಮುನೀಶನಾಕ್ಕಿ ಎ ವೆಳ್ಳೊಳ
ಅದ್ರಿ ಮೇಲಶನಾದಿ ವಿಟ್ಟಪುನರ್ಭವಕ್ಕೆಹಿಗಿ..... ||

೩. ನಂ. 97 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತದ ೩ -- ೪ನೆಯ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ—

ನಮಗಿನ್ನೊಟ್ಟಿದುದುಯೆನ್ನು ಏಕು ಗಿರಿಯಾನ್ ಸನ್ಯಾಸನಂ ಯೋಗದೊಳ್
ನಮೊಚಿತ್ತಯ್ದು ಶಿವುನ್ತ ಮಣಿಹು . ಎ ಸ್ವರ್ಗಾಲಯಂ ಏಕಾದಾರ್ ||

೪. ನಂ. 106 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತದಲ್ಲಿಯೂ—

ನವಿಲೂರಾ ಶ್ರೀ ಸಂಘದುಳ್ಳಿ ಗುರವಂ ನಮ್ಮಾನಿಯಾಚಾರಿಯರ್
ಅವರಾ ಶಿಷ್ಯರನ್ನಿತ್ತಾಗ್ಗಣಮಿ.... ವೃಷಭನನ್ನೀ ಮುನೀ |

ಸಂಧಿಯಾಗದಂಥಾ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿವೆ.

೫. ನಂ. 22 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತದಲ್ಲಿ ೪-೮ ಕಾರಗಳ ಪ್ರಾಸವಿದೆ—

ಬಾಳಾಮೇಲ್ ಶಿಖಿಮೇಲೆ ಸರ್ಪದ ಮಹಾದನ್ತಾಗ್ರದುಳ್ ಸಲ್ಪಮೊಲ್
ಸಾಲಾಮ್ಬಾಲ ತಪೋಗ್ರದಿನ್ನು ನಡದೊಂ ನೂಹಿಣ್ಬು ಸಂವತ್ಸರಂ |
ಕೇಳೊಯ್ದಿನ್ ಕಟವಪ್ರ ಶೈಲಮಡಹ್ನೀ ನಮ್ಮಾ ಕಳನ್ತೂರನಂ
ಬಾಲೀ ಪೆಗ್ಗೊರವಂ ಸಮಾಧಿ ನೆಹಿದೊನ್ ನೋನ್ತೆಯಿದಾನ್ ಸಿದ್ಧಿಯಾನ್ ||

೬. ಕೊನೆಯ ಚರಣದಿಂದ ಮಹಾಸ್ವರ್ಗರೆ ಎಂದು ತಿಳಿವ ನಂ. 84 ನೆಯ ಶಾಸನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ—

ಅನವದ್ಯನ್ನದಿ ರಾಷ್ಟ್ರದುಳ್ಳಿ ಪ್ರಥಿತಯಶೋ. ನ್ನಕಾನ್ತನ್ನು . ಲಾಮಾ
ವಿನಯಾಚಾರ ಪ್ರಭಾವಂತಪದಿನ್ನಧಿಕನ್ತನ್ದ ದೇವಾಚಾರ್ಯ ನಾಮನ್ |
ವಿದಿತ ಶ್ರೀ ಕಲ್ಪಪ್ಪಿನುಳ್ಳೇ ರಿಷಿಗಿರಿ ಶಿಲಿಮೇಲ್ ನೋನ್ತು ತನ್ನೇಹಮಿಕ್ಕಿ
ನಿರವದ್ಯನ್ನೇಹು ಸ್ವರ್ಗಂ ಶಿವನಿಲೆ ಪಡೆದಾನ್ ಸಾಧುಗಳ್ ಪೂಜ್ಯಮಾನನ್ ||

ಪ್ರಾಸವು ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, 'ರಾಷ್ಟ್ರದುಳ್ಳಿ', 'ಕಲ್ಪಪ್ಪಿನುಳ್ಳೇ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಮ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಉಳ್ಳಿ()' ಎಂದೂ 'ತನ್ನ ದೇಹ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ತನ್ನೇಹ' ಎಂದೂ ಮೂರನೆಯ ಚರಣದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರ್ವಕ್ಷರವಿರಬೇಕಾದಲ್ಲಿ '(ಮಿ)ಕ್ಕಿ' ಎಂದೂ 'ನಿರವದ್ಯನ್ + ಏಕು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪದದ ಅಂತ್ಯದ ಅರ್ಧಾಕ್ಷರದ ದ್ವಿತ್ವದಿಂದ 'ನಿರವದ್ಯನ್ನೇಹು' ಎಂದೂ 'ಸಾಧುಗಳ್ ಪೂಜ್ಯಮಾನಾನ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾರ್ಥದ ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಾದ 'ಸಾಧುಗಳ್' ಎಂದೂ ಇದೆ.

೭. ನಂ. 98 ನೆಯ ಶಾಸನದ ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತದಲ್ಲಿ, 'ಇಲ್ಲದ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಇಲ್ಲಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ—

ತಪಮಾನ್ ದ್ವಾದಶದಾ ವಿಧಾನಮುಖದಿನ್ನೆಯ್ದೊನ್ತು ತಾ ಧಾತ್ರಿಮೇಲ್
ಚಪಲಿಲ್ಲಾ ನವಿಲೂರ ಸಂಘದ ಮಹಾನನ್ತಾಮತೀ ಗನ್ನಿಯಾರ್ |

ವಿಫುಲ ತ್ರೀ ಕಟವಪ್ಪ ನಲ್ಲಿರಿಯಮೇಲ್ ನೋನ್ನೊಂದು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿನ್
ಉಪಮಿಲ್ಯಾ ಸುರಲೋಕ ಸೌಖ್ಯದೆಡೆಯಾನ್ ತಾಮೆಯ್ಡಿ ಇಟ್ಟಾಳ್
ಮನಮ್ ||

ಪಂಪ ಭಾರತದ (IX. ೯೫)

ಗುರುವಿಲ್ಲಾ ಕರ್ಣನಿಲ್ಲಾ ಗುರುವಿನ ಮಗನಿಲ್ಲಾ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯನಿಲ್ಲಾ |

ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ' ಇಲ್ಲಾ ' ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ' ಇಲ್ಲದ ' ಎಂಬ ಪ್ರತಿಷೇಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ.

ಅದಲ್ಲದೆ ಅನಂತಮತಿ ಎಂದಿರುವ ಹೆಸರನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾರದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಆದರೂ ಅನಂತಮತಿ ಎಂದಾಗಿಸಿರುವಲ್ಲಿ ಪದದ ಒಳಗಡೆಯೂ ದೀರ್ಘಾದೇಶ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

೮. ನಂ. 70 ನೆಯ ' ಅದೆಯುಪಿನಾಡ ಚಿತ್ತೂರ ಮೋನಿಗುರವಡಿಗಳ ತಿಷ್ಠಿತ್ತಿಯರ್ ನಾಗಮತಿ ಗನ್ನಿಯರ್ ' ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಗದ್ಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ' ತಿಷ್ಠೆ ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ' ತಿಷ್ಠಿತ್ತಿ ' ಎಂಬ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಿದೆ.

ಇವಲ್ಲದೆ ಬರೆಹದಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. 500 ರಿಂದ ಹಿಂದಿನದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ನಂ. 43 ನೆಯ (EC XI) ತಮಟಕಲ್ಲಿನ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಇರುವ ಈ ವೃತ್ತವೂ ಇದೆ—

ಫಣಿಮಣಿ ಅನ್ನು ಭೋಗಿ ಫಣದುಳ್ಳಣಿವಿಲ್ಮನದೋನ್
ರಣಮುಖದುಳ್ಳಿ ಕೋಲನೆಯಕ್ಕುಮನಿನ್ದ್ರು ಗುಣನ್ |
ಪ್ರಣಯಿಜನಕ್ಕೆ ಕಾಮನಸಿತೋತ್ಪಲ ವರ್ಣನಿವನ್
ಗುಣಮಧುರಾಂಕ ದಿವ್ಯ ಪುರುಷನ್ ಪುರುಷ ಪ್ರವರನ್ ||

ಇದರ ಪ್ರತಿ ಚರಣದಲ್ಲಿ ೧೭ ಅಕ್ಷರಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಯಷ್ಟಿ ಎಂಬ ೧೭ ನೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ಈ ವೃತ್ತದ ಹೆಸರು ಕನಕಾಬ್ಜಿನಿ ಅಥವಾ ಕನಕಾಬ್ಜನೀಯ ಎಂದು ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ; ಅದರ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನರ್ಕಟ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ (ಛಂದೋಂಬುಧಿ, ಪು. ೪೮; ಅಡಿಬರೆಹದಲ್ಲಿ ' ಅಧಿಕಪಾಠ '). ಇದೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತವೇ ಆದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣದೊರೆವಂತೆ ನಾನರಿಯೆ.

ಯಾವೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರದ ಮುಂಚೆ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಡವು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬೆಳೆದಿರದ ಮುಂಚೆ ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿಯ ಓದಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಾನೆ ಬಯಲಲ್ಲ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಇರಿಸಲ್ಪಡುವ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಚಿಸ

ಲ್ಪಡವು ಎಂಬುದರೊಂದಿಗೆ ಈ ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪದ್ಯಬದ್ಧವಾಗಿವೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ, ಆ ವೃತ್ತಗಳೂ ವಿವಿಧವಾಗಿವೆ, ಅವಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವು, ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಬಾಹುಳ್ಯವಿದೆ, ಕರ್ಣಾಟಕ ವ್ಯಾಕರಣದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಇವೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಇವು ಎಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಮೃತ್ಯುಲೇಖಗಳು (epitaphs) ಎಂಬುದನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುಲೇಖಗಳಾದ ಇವಲ್ಲಿರುವ ಒಂದೊಂದೇ ಪದ್ಯವಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇವಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಸೇರಿರಬೇಕಾದರೆ, ಆರ್ಯಭಾಷೆಯ ಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಾಗವಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ, ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಎಂಬಂತೆ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಧರ್ಮವಿಷಯಕವೆಂಬ ಕಾರಣ, ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆತ ಆರ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು ನಾಡನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತುಗೊಳತಕ್ಕಂತೆ, ಆ ಮೂಲಕ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರವಾಗತಕ್ಕಂತೆ, ಯಾವ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಮೇವ ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟಾದರೂ ಪುಷ್ಟವಿದ್ದಿರಬೇಕಾದ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ನುಡಿಗಳ ಬಂಡವಾಳವು ಆ ಧರ್ಮಗಳ ಭಾವಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಸಾಲದೆಂದೇನೋ, ಅವುಗಳ ಪಾರಿಭಾಷಿಕತೆಗೆ ಈಡಾಗದೆಂದೇನೋ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳ ಕಡನಾದಾಯವು ಹೆಚ್ಚಿಬಂದಂತೆ ತಾನೆ ಹೀಗಾಗಬಲ್ಲದಲ್ಲದೆ ಆ ಮುಂಚೆ ಅಲ್ಲ ಎಂಬುದರಿಂದ, ಕಟ್ಟಿ ಕುಸಿದ ಹೊಳೆಯಂತೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಕೋಡಿವರಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟದಿಂದ ತಲೆನೀರಂತೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಂತೆ ಹಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುವಷ್ಟರ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳು ಹಿಡಿಯದಿರವು ಎಂದೂ ಬರಬರುತ್ತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬೆಳೆದು ಬರುವಂತೆ ಗುರ್ವಕ್ಷರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ, ಮುಖ್ಯತಃ ಮೊತ್ತಮೊದಲಲ್ಲಿ ೩ - ೪ ಗುರ್ವಕ್ಷರಗಳಿರುವ, ವೃತ್ತಗಳು ಕನ್ನಡ ವಚೋಗ್ರಂಥನಕ್ಕೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟವೆನಿಸಿದುದರಿಂದಲೇನೋ, ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ, ಅಂದರೆ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕಾಲದ, ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಹಜಿಕವಾಗಿಯೂ ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗಿಯೂ ಬಳಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರಬೇಕಾದ, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬಹುತರವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ, ಸ್ವಗ್ಧರೆ - ಶಾರ್ದೂಲವಿಕ್ರೀಡಿತಾದಿಗಳ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರೂಢಿ ಇಲ್ಲದ ಮಹಾಸ್ವಗ್ಧರೆ - ಮತ್ತೇಭವಿಕ್ರೀಡಿತಗಳೂ ಅವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯರಚನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುಕೂಲತೆಯ ಉತ್ಪಲಮಾಲೆ - ಚಂಪಕಮಾಲೆಗಳೂ ಬಳಸಲ್ಪಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಡುವೆ ಕೆಲವಾದರೂ ಕಾಲವು ಸಂದಿರಬೇಕೆಂದೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕಾದ ಹಲವೊ ಕೆಲವೊ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸು

ಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಿಶ್ರವಾದ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯರಚನೆಗೆ ಸಲ್ಲವೆಂದೇನೋ ನೀಗಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಶಾಸನ ಪದ್ಯಗಳು, ಅವಲ್ಲಿಯೂ ಮೃತ್ಯು ಲೇಖಗಳು ಇರಬೇಕಾದರೆ, ಆ ಮುಂಚಿನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಹೀಗಾಗದೆಂದೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ, ಈ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೇ ಅಂದರೆ ೨-೩ ಆದರೂ ಶತಮಾನಗಳ ಹಿಂದಣಿಂದಲೇ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೨-೩ ನೆಯ ಶತಕ ದಿಂದಲಾದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಿಶ್ರವಾದ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ದಿರಬೇಕು.

VI

ಇನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. 700 ರಿಂದ ಈಗ ಬಲ್ಲಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಎಷ್ಟರ ಹಿಂದೆ ವರೆಗೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವಿಷಯೋ ನೋಡೋಣ.

೧. ಬಾದಾಮಿಯ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 680-696) ಶಾ. ಶ. ೬೧೪ ನೆಯ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಶನಿವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 692 ಜೂನ್ 22 ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಸೊರಬ ನಂ. 571 ನೆಯ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (EC VIII)—

ಬನವಸಿಯ ಆನೆ ಸೆಟಿಯ ಅಳಿಯ ಬಸಂತಕುಮರ
ಎಡೆವೊಲಲ್ಪಾಡ ಸಲೆವುಗೆಕೊಟ್ಟ ಶಾಸನಮು
ಪಡೆದು ಶನ್ತಪನ ಮಗ ದೇವೇಶ್ವರಿಯಗೆ ನಷ್ಟಪ್ಪ
ಗೊಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟನದು ಮರಣನುಮೊಕುಳಿಯಾನು
ಕೊಡಂಗಿಯಾನು ಪೊಣಗಾಗಲೆ ಸಲೆವುಗೆಯ ಭಾಗ
ಕಂಮುಣಿ ವಸಂತಕುಮರ ಇದಕ್ಕೆ ಸಕ್ಷಿ ರೇವ ಮಗಾ
ವಿಗನು ಭವ ಗಮುಣ್ಣನು ಚನ್ನ ಗಮುಣ್ಣನು ಎಡೆವೊಲ
ಲ್ಪಾಡು ಬನವಸಿಯ ನಗರಮುಂ ಸಕ್ಷಿ.... ದನಸಹ
ಊಳಿಗಂ ನಿಕವಟು ಕೊಟಂ. (ಬಂ. 27-31; 37-38).

೨. ವಿನಯಾದಿತ್ಯನಿಂದ ಆ ದತ್ತಿಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ('ಗುಣ ಸಾಗರಾಳುಪೇಂದ್ರಾತ್ಮಜ ಶ್ರೀ ಚಿತ್ರವಾಹನ ಮಹಾರಾಜ ವಿಜ್ಞಾಪನಯಾ') ಮೇಲಣ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (ಬಂ. ೨೦-೨೧) ಹೇಳಿರುವ ಚಿತ್ರವಾಹನನ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಕೊಪ್ಪ ನಂ. 37 ನೆಯ ಕಿಗ್ಗದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ (EC VI)—

ಕಿಟ್ಟಾ ನೇಶ್ವರದಾ ದೇವರ ಪರವರಿಯ ಭಂತಮುಂ
ಕವಿಲಿಯಪಾಲುಂ ಎಟ್ಟುಂ.. ದೇವಾನ್ವೇನನ ಪರಿ
ಜನವಲ್ಲಾಡೆ ಪೆಟನೊರ್ವರಾರುಮುಂಜೊಮೆಣ್ಣುಕಂ
ಇನ್ನುಣ್ಣೋರುಂ ಉಣೆಯೆ ಕೊಡುವೋನುಂ ದೇವೆ

ಡಿತ್ತಿಯಿರಿನ್ನುಂ ಸಾವಿರಿನ್ನುಮ್ ಅಭರಮೆತ್ತಿ
 ಆಯ ತಿ ಎ ಕೊಳ್ಳೋರುಮ್ ಮಣ
 ವೆತ್ತೂರಾ ಮಿಸೆಲ್ಲಿಡೆಯುಮ್ ಪೋಗಿವೋಗಿ
 ಕೊಳ್ಳೊರುಂ ಕೊಣ್ಣು ಉಣ್ಣೋರುಂ | ಪಳ್ಳಾ ಮಹಾ
 ಪಾತನ ಸಂಯುತ್ತುನಾಗಿ ಪೂತಿ ಎನ್ನ ನರಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿ ||
 ಈನಿತ್ತ ಧರ್ಮಮಾನ್ ಕಾದೋರಾ ಕುಲಂ
 ಪೆಟ್ಟಿಗೆ || ಇತ್ಯಾದಿ (ಬಂ. 2-8)

ಇದರಲ್ಲಿ ಪೆಟನ್ (= ಬೇರೆಯವನು) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ' ಪೆಟನ್ ' ಎಂದೂ,
 ' ಪೆಚುಗೆ ' (= ಹೆಚ್ಚಲಿ) ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ' ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ' ಎಂದೂ ಇರುವ ರೂಪಗಳನ್ನು
 ಗಮನಿಸುವುದು.

೩. ಈ ಚಿತ್ರವಾಹನನ ತಂದೆಯಾದ ಗುಣಸಾಗರನ ಕೊಪ್ಪ ನಂ. 38,
 ಅಂದರೆ ಮೇಲಣ ಶಾಸನದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ, ಲೇಖದಲ್ಲಿ (EC VI)—

ಕಿಱ್ಗಾ ನದೇವಕೆ ಎಲ್ಲಮಾನ್ ಸರ್ವ ಪರಿಹಾರಂ ಬಿಟ್ಟ
 ಮೊದಲಿನ ನಿತ್ತೋರ್ ನಿತ್ತನೆ ಬಿಟ್ಟ ಅದಾನಟಾ
 ಪೋರುಂ ಅಟುವಲ್ಪಟ್ಟದೋರ್ ಮನದೆ ನೆನೆಪೋರುಂ
 ಅಟಮೆನೆನ್ನುಪಾದೇಶಂ ಕೊಡುವೋರುಂ ಪಳ್ಳಾ
 ಮಹಾಪಾತಕ ಸಂಯುಕ್ತರಪ್ಪಾರ್ | ರಾಜದಣ್ಣ
 ಮುಮೆಯೆಪ್ಪಡುವಾರ್ (ಬಂ. 5-13).

೪. ಅದೇ ಚಳುಕ್ಕು ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಸೊರಬ 15ನೆಯ ಶಿಲಾ
 ಲೇಖದಲ್ಲಿ (EC VIII)—

' ಕೊಡುಕನಿಯ ಮಹಾಜನಕ್ಕೆ ಸರ್ವ ಬಾಧಾಪರಿಹಾರ ಬಿಟ್ಟ
 ಆ ಮೂವ.... ದೇವಪದಮಾಗೆ ಅಮೋಘ ಅವಿಚಾರ
ನಾಲ್ಕೆನೆವಾಗರಾ ಎರೆವಡಿಗಳಾ ಸುಪುತ್ರ....ಳಾ
 ಮಾಡಿ ಬಿಡಿಸಿದಾರು ಸೆಸ್ಥೆ ಅನಟದೊನ್ ಪಳ್ಳಾ
 ಮಹಾಪಾತಕ ಸಂಯುಕ್ತಂನಕ್ಕು ' ಇತ್ಯಾದಿ (ಬಂ. 3-9).

೫. ಆ ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ ಅಳಿಕೆಯ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಶಿಕಾರಿಪುರ 154 ನೆಯ
 ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ (EC VII)—

ಶ್ರೀ ಪೊಗಿಲಿ ಸೆನ್ನಕ ಮಹಾರಾಜರ್ ನಾಯರ್ಪಣ್ಣಮುಂ
 ಜೆಳುಗೂರಾಳ್ಗೆಯನಾಳುತ್ತ ಕಾನ್ದಬೊರಧಿಕಾರಿ
 ಗಳಾಗೆ ಪರಿಯಾ ಒಸಗೆಯುಂ ಅಲವಣವುಂ
 ಅಪುತ್ರಕ ಪೊರುದುಮಾನ್ ವಿಟ್ಟಾರ್ ವಳಿಗ್ಗಾಮೆ
 ಯರ ದಾಸಡಿಯುಂ ಅಮಲಿಯರ ದೇವಡಿಯುಂ

ವೆದವಳ್ಳಿಯುರಾ ದೇವಡಿಯುಂ ಅಲಂವಳ್ಳಿಯುರಾ
ರವಿಚನ್ನನುಂ ಸೊಕ್ಕಗಾಮುಣ್ಣರುಂ ಎದೆಯ
ಗಾಮುಣ್ಣರುಂ ಮೊಳೆಲುರಾ ಮಣಿಯ ಗಾಮುಣ್ಣರುಂ
ನಾವಳ್ಳಿಯರುಂ ಅಣ್ಣುಗಿಯಾ ಗಾಮಿಗರುಂ
ನೀರಿಲ್ಲಿಯಾ ಸಿನ್ನೆ ಹಗಾಮಿಗರುಂ ಮುಖನಾಗೆ
ಎರಡುಂ ನಾಟಕ್ಕೆ ರಾಜಶ್ರಾವಿತಮಾಗೆ ಪ್ರಸಾದವಂ ಕೆಯ್ದಾರ್ ' ಇತ್ಯಾದಿ
(ಬಂ. 3-12)

೬. ಈ ವಿನಯಾದಿತ್ಯನ ತಂದೆ ಚಳುಕ್ಕ I ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 654-680) ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ ಸಾಗರ 79ನೆಯ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ (EC VIII)—

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ಭಟರಕ.... ಚೆನ್ನುಗೋಳಿವಳಿಯರಾ
ದಿಲಿ.... ಳಿಗಳ್ಳೆ ಕೊಟ್ಟ ಭೂಮಿ ವಿವರಕ್ಕೆ.... ಬು.... ಥರ
ಉಣ್ಣದು ಅ.... ಕೊಟ್ಟು ಸರ್ವ.... ನಟಿದೊಪ್ಪಳ್ಳ ಮಹಾ
.....ಸಂಯುಕ್ತರಪ್ಪರವಾದ.... ದೋಸ' (ಬಂ. 1-9)

೭. ಬರೆಹದಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. 7 ನೆಯ ಶತಮಾನದ ನಡುಗಾಲದ ಶಾಸನವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವ ಗದ್ದೆಮನೆಯ ವೀರಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ (Mysore Arch. Report 1923, ಪು. 83, ನಂ. 72)—

'ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಶೀಲ ಆದಿತ್ಯನ್ ದಿಶಾಮ್ ಭಗ್ಗನಾಕೆವಾಳನ್ ಅಗ್ಗಳ
ಕಂಟಕನ್ ಪೇರಾಳ್ಳೆವರೆ ಪೆತ್ತಣ ಸತ್ಯಾಂಕನ್ ಅಟ್ಟುಳ್ಳ
ಭಟನ್ ಬೆದರೆ ಮಹೇಂದ್ರನ್ ಬೇಡರ ರಾಯರ ಮಲಪ್ಪರ
ಕಾಳೆಗದುಳೆ ವಿಣ್ಣದು ಸ್ವರ್ಗಾಲಯಕ್ಕೆ ಊದನ್ ಬೆಳೆಯ
ಮಾಟಕಾದೊನ್ ಕಲ್ಯಾಣಮಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞವೊಂ ಪಳ್ಳಮ....' (ಬಂ. 1-4)

೮. ಶಾ. ಶ. ೫೫೬ನೆಯ ಚೈತ್ರ ಶುಕ್ಲ ದಶಮಿ ಗುರುವಾರ = ಕ್ರಿ. ಶ. 633
ಮಾರ್ಚ್ 25 ನೆಯ ತಾರೀಕಿನ ತಲಕಾಡಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ಗಂಗರಸ ಭೂವಿಕ್ರಮನ
ಬೆದಿರೂರು ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (Mysore Arch. Report 1925, Appen-
dix C, ಪು. 45-46)—

'ಅಸ್ಯ ಸೀಮಾಃ ಕನ್ನಾಟಕೇ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಪೂರ್ವಾಯಾಂ
ದಿಶಿ ಕೊಳತ್ತೂರ ಉತ್ತರನೂರ ಮುಕ್ಕೂಟಲ ಅರುಣೋನ್ನತ
ಭೂಮಿ ಸಮಾಪೇ ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರದ ಕೊಳ ಅಲ್ಲಿಂದ
ತೆಂಕಲು ಮೋರ್ಯೂರ್ ಮಾಳಸಮೂಹಂ ಅಲ್ಲಿಂದ
ತೆಂಕಲು ಬೆದಿರೂರ ತೊರೆವೊಂದು ಕೂಡಿದ ಪಯಿನಕೆರೆಯ
ಜಲಾಶಯಂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಡುವಲು ಅರುಣಪಾಷಾಣಪಜ್ಜು
ಸಹಿತೋನ್ನತ ಭೂಮಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಡುವಲುನ್ನತ ಭೂಮಿ
ಪಶ್ಚಿಮಃ ಪೂರ್ವ(F)ದ ಬಾಲಚಂದ್ರಾಕಾರದ ಕೊಳದ
ಸಮಾಪದ ಸಂಚರಿವಳ್ಳ' ಇತ್ಯಾದಿ (ಬಂ. 39-54)

೯. ಬಾದಾಮಿಯ ವೈಷ್ಣವ ಗವಿಯ ಹೊರಗಣ ಬಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿರುವ ಕೆಳಕೃ ಮಂಗಲೇಶನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 597 - 609) ಶಾಸನದಲ್ಲಿ—

ಸ್ವಸ್ತಿ ತ್ರೀಮತ್ ಪ್ರಥಿವೀವಲ್ಲಭ ಮಂಗಲೇಶನಾ ಕಲ್ಮನೆಗೆ
ಇತ್ತೊದು ಲಂಜಿಗೇಸರಂ ದೇವರ್ಕ್ಕೇ ಪೂನಿಹುವ ಮಾಲ
ಕಾರ್ಗ್ಗೆ ಅರ್ಧವಿಸದಿ ಇತ್ತೊದಾನಟುವೊನ್ ಪಣ್ಣ
ಮಹಾಪಾತಕನಕುಂ ಏಟನೆಯಾ ನರಕದಾ ಪುಣುಅಕುಂ.

೧೦. ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬ ವಂಶದ II ಕೃಷ್ಣವರ್ಮನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 422-
೪. 455)^೧ ಮಗ ಅಜವರ್ಮನ ಮಗನಾದ ಭೋಗಿವರ್ಮನ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ
ಕ್ರಿ. ಶ. 500 ರ ಆಚೀಚೆಯ) ತಗರೆಯ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (Mysore Arch.
Report 1918, ಪು. 35)—

‘ ಕಿಹು ಕೂಡಲೂರ ಮೂವತ್ತಾ ಎರಡು ಸರ್ವ್ವ ಪರಿಹಾರಂ
ಓಂ ತಗರೆಯಾ ಪೆರ್ಗೇಹಿಯಾ ಮೊದಲ್ ಗೆಹಿ ಮೂವಂತಾ
ಎರಡಂ ಸಂರ್ವ ಪರಿಹಾರಂ ವಡೆಗೈಗೇರಿ ಮನೆ
ಭನಂ ಭೂಮಿದಾನಂ ಕೊಟ್ಟಂ ಇದಾನ್ ಕಾವೊಂಗಿ
ಕಿಟ್ಟವೊರಲ್ ಪಿಣ್ಣಗೈ ಕೊಟ್ಟೊ ಪೆರಿಯಾಡಿಗಳ್
ಕಿಹುಕೂಡಲೂರಂ ಕೆಹಿಯ ಕೆಟಗು ಸಮಭ (= ಭಾ)ಗ

ಶ (= ಸಾ)ಕ್ಷಿ ಮಣಿಯ ಭಳ್ಳವಿಯಮ್ ಅಮೂಲ ’ (ಬಂ. 16-20);

೧೧. ನಿರ್ವಿನೀತನೆಂದೂ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಗಂಗರಸ ದುರ್ವಿ
ನೀತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 478- ಸು. 520)^೨ ಮಗನಾದ (ನಿರ್ವಿನೀತಸ್ಯ ತ್ರೀಮತ್ತೊಂ
ಣಿ ಮಹಾರಾಜಸ್ಯಾತ್ಮಜೇನ ’) ಪೊಲವೀರನೆಂಬವನ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ (ಕ್ರಿ. ಶ.
೫. 520 ರಿಂದ 550 ರೊಳಗಣ) ತಗರೆಯ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (Mysore Arch.
Report 1918, ಪು. 35 - 36)—

‘ ಇದರ್ಕ್ಕ ನಲವೇಡುವೊನ್ ಪುಣ್ಯಭಾಗಿ ಅಕೆ ಕೇಡು
ವೇಡುವೊನ್ ಪಣ್ಣ ಮಹಾ ಪಾತಕನಕೆ ಕೋವಿ
ರೆಡಿ ಮಾರಡಿ (ಮನುರೆಡಿ) ಒಡೆ ಕೋವಿಸಟ್ಟೇ
ಕೋವಿ ತೊಹಿ ಪೊಲ ’ (ಬಂ. 19 - 20);

೧೨. ಅದೇ ನಿರ್ವಿನೀತನೆಂಬ ದುರ್ವಿನೀತನ ಕಿರಿಯ ಮಗನೆಂದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಂತ
ಸರನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲದ ಗಂಗರಸನ ಕಾಲದ ತೇದಿಯಿಲ್ಲದ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 520 ರಿಂದ 550
ರೊಳಗಣ) ಸಿರಗುಂದದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಲ್ಲಿ (EC VI, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು 50)—

೧. Indian Antiquary X (1881), ಪು. 60. ೨. Journal of Indian
History (JIH) XIII ಪು. 164 ೩. Karnatak Historical Review (KRH)
[1. ಪುಟ 1—36.

ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ನಿರ್ವಿಘ್ನನೀತರಾ ಕಿಷಿಯಾ ಮಗನ್ನಿ ರ್
ಕಾಡುವಟ್ಟಿಯರಿಂದ ಮ್ ವಲ್ಲವರಸರಿಂದ
ಜ್ಯೋತೋಜ್ಯೋತೆ ಪಟಂಸೂಡಿದೊರ್ ಅನುಜೊ
ಇನ್ನು ಕನಲೊಳ್ಳಿ ನಂದಿಯಾಲರಾ ವಿಟ್ಟಿದು ಪಡೆ
ವೈಲಾಮು ಅನುಸ ಪಾಲಾಮ್ ಇವಾನಜುದೊನ್
ನಾಳನ(ಉ)ಪುದೊ ಪಳ್ಳಾ ಮಹಾಪಾತಗಮಕ್ಕುಂ
ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ಆವೋರಯ್ಯದಿವಕ್ಕು ಪದಿರ್ಕ್ಕಣ್ಣಡಿಗ
ನಲ್ಲತ್ತ್ ಮರಮಸುಕೆಯೆ
ಇ ಉರಾ ಸುಕನ್ನೇವತು (ಬಂ. ೧ - ೪)

೧೩. ಗಂಗ ದುರ್ವಿನೀತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 478 - ಸು. 520) ಆಳಿಕೆಯ
೭೦ ನೆಯ ವರ್ಷದ, ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 497 ನೆಯ ಉತ್ತರೂರಿನ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ
(Mysore Arch. Report 1917, ಪು. 29 - 30)—

‘ ಉದಕಪೂರ್ವಂ ದತ್ತ ಪೊಲ ಮೇರೆ ಪ್ರಾಚೀ ದೆಸೆ
ಪನೆಡ್ಗುಣ್ಣೆಯಿನ್ನೂಡಾಯ್ಕಡೆಗೋಡು ಆಗ್ನೇಯ
ದೆಸೆ ಪುಳ್ಳಿಯಹಿ ದಕ್ಷಿಣ ದೆಸೆ ತಳ ಅಣ್ಣಯ್
ನೆರಿತ್ತೆ ದೆಸೆ ನೆಲಮುಟ್ಟುಗೂರ್ಪತೀಚೀ
ದೆಸೆ ಪೆದ್ದಾಣ ಎ ವಾಯವ್ಯಾ ದೆಸೆ ಪೆಣ್ಣುಣ್ಣ
ಲಿನ್ನಡಕಾಯ್ಕಾಕು ಉದೀಚೀ ದೆಸೆ ಕೆಹಿಯಿ
ನ್ನೀಗೋರೆ ಮಟ್ಟಿ ಈಶಾನ ದೆಸೆ ಅರನೆಣ್ಣ
ಬಡಮ್ ’ (ಬಂ. 19 - 53);

೧೪. ಗಂಗ ದುರ್ವಿನೀತನ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಪುನ್ನಾಟದ ಕೊನೆಯ
ಅರಸ ರವಿದತ್ತನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 470 - 495) ಕ್ರಿ. ಶ. 491 ನೆಯ ಕೊಮರಲಿಂಗದ
ತಾಮ್ರಶಾಸನದಲ್ಲಿ (Indian Antiquary, XVIII, 1889, ಪು. 366-68)—

‘ ಇಂತಿ ಇವೋರ್ಗ್ಗಮ್.... ಪೂರ್ವಸ್ಕಾಂ ದಿಸಿ ಕಮ್ಮಾ
ಕ್ಕಿವಾಯ ಅಲ್ಲಿಂ ವೀರ್ತ್ತಂದ ಕೊಲ್ಲಿಯ ಪಳಂ ಪೆಯಾಲೆ
ತುಟ್ಟಲಗ್ಗಲಾ ಮೂಟಾಯೊಟ್ಟಿ ಎ ಬೆಳ್ಳದೆ ಗಲ್ಲ
ಮೂಟಾಯ ಪೊರೆ ಎ ಬಂದು ತೆರುಣ ಬಾಲ್ಲಿಯ ಬಂದು
ಎಳಗೊವನೂರ ಬಡಗಣ ಸಿ (೯) ಮೆಯುಳ್
ಕು(ಕೂ)ಡಿ ದಕ್ಷಿಣಸ್ಕಾಂದಿಸಿ ಕಟುಪೊಟಿಕ್ಕಾಲ್
ತೆನ್ನೆ (ನೊ)ಟ್ಟಿ ತಳ....’ ಇತ್ಯಾದಿ (ಬಂ. 20 - 28);

೧೫. ಪುನ್ನಾಟದ ರವಿದತ್ತನ ಮುತ್ತಜ್ಜನ ಅಣ್ಣನಾದ I ಸ್ಕಂದವಮ=ನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 400 - 420) ಕ್ರಿ. ಶ. 413 ನೆಯ ಬಸವನಪುರದ^೧ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (Mysore Arch. Report 1936, ಪು. 126 - 127) —

‘ ಪೂರ್ವಸ್ಯಾನ್ದಿಶಿ ತುಣ್ಣಿಲ್ಲಾಲೆ ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು ಕಳರಾ
ಬಾಯ್ಕಲುಳ್ ಕೂಡಿ ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು ನೆಣಿಲ್ಲಾಲೆ ಅನ್ನೆ
ಬನ್ನು ಕೊಣ್ಣೆನ್ನಗಾಲೆ ಅನ್ನೆ ಅಂಕೊಲೆಗಾಲೆ ಅನ್ನೆ
ಬನ್ನು ತೊಣ್ಣೆಯುಳ್ ಕೂಡಿತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾದೆಸೆಗೆಲ್ಲಂ
ತೊಣ್ಣೆ ಎ ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮಾದೆಸೆಗೆಲ್ಲಂ ಮತ್ತಂ
ತೊಣ್ಣೆ ಎ ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು ಉತ್ತರಸ್ಯಾನ್ದಿಶಿ ಕೊಟ್ಟು
ಗೂಡಲೆ ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು ಮೂಡಾಯಿನ್ ಬೀಟ್ಟಿನ್ನ
ನೀರಿಬುವೆ ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು ತೊಲ್ಮೊರಡಿ ಎ ಕಲ್ಕುಪ್ಪೆ ಎ
ಅನ್ನೆ ಬನ್ನು....’ ಇತ್ಯಾದಿ (ಬಂ. 24 - 29);
ಇ ದರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಕ್ರಬಪ್ಪೊಂ ಬಾರಣಾಸಿಯುಳ್
ಸಾಸಿವ್ವರ್ ಪಾವ್ವರುಂ ಸಾಸಿರ ಕವಿಲೆಯುಂ ಕೊನ್ನ
ಪಾತಕನಕ್ಕೆ (ಬಂ. 34 - 35);

ಇದರಲ್ಲಿರುವ ‘ ಬಾಯ್ಕಲ್ ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇದು ಹಳೆಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮುಂದೆ (‘ ಕಾಲ್ + ಬಾಯ್ ’ =) ಕಾಲ್ವಾಯ್ ಎಂದು ಹಿಂದುಮುಂದಾಗಿ, ಅದು ಕಾಲ್ವೆ — ಕಾಲುವೆ = Canal ಎಂದು ಆಯಿತೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

೧೬. ಗಂಗ ದುರ್ವಿನೀತನ ಅಜ್ಜನಾದ ಗಂಗರಸ ತಡಂಗಾಲ II ಮಾಧವನ (ಕ್ರಿ. ಶ. 349 - ಸು. 403)^೨ ಆಳುತ್ತಿರ ಕ್ರಿ. ಶ. 352 ನೆಯ ಶಿಕಾರಿಪುರ ನಂ. 52 ನೆಯ ತಾಗರ್ತಿಯ ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ^೩ (EC VII) —

‘ ಅದಿವಾರದನ್ನು ಕಾರೆನಾಡ ದೇವನೂರನುಳ್... ಯರ
ಕುಳದ ಮಧಿಗವುಡನ ಸುಪುತ್ರ ರಾಮದೇವನು (?)
ಹೆಣ್ಣುಜನಿಹುದು ರಾಜಮಲ್ಲನ ಹೆಣ್ಣತಿ ಭಂಟರವನು (?)
ಬಲ್ಲಳ ತಿಂದೊಪ್ಪಿಸಿದಲ್ಲಿಗೆ ಮೆಚ್ಚುಕೊಟ್ಟ ಭೂಮಿ ’ ಇತ್ಯಾದಿ (ಬಂ. 10 - 22);

೧೭. ಇದೇ II ಮಾಧವನ ‘ ವೈಶಾಖ ಪೌರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಮ್ ’ ಎಂದಲ್ಲದೆ ತೇದಿಯ ಬೇರೆ ವಿವರವಿಲ್ಲದ ಕೆರೆಗಾಲೂರು ತಾಮ್ರಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (Mysore Arch. Report 1930, ಪು. 114) —

‘ ಶ್ರೀ ಕೊಡಲೂರಾ ನಾಗಂಣನಾ ಕೃತಮಿದಂ ’ (ಬಂ. 34);

೧. ಮಂಗಳೂರಿನ ‘ ಪ್ರಭಾತ ’ ದ ದಸರಾ ಸಂಚಿಕೆ 1938, ಪು. ೩೧-೩೯. ೨. KHR, II. 1. ಪು. 1—36 ೩. ಮಂಗಳೂರಿನ ‘ ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ ’ ಯ ದಸರಾ ಸಂಚಿಕೆ 1935, ಪು. 8

೧೮. ಈ ತಡಂಗಾಲ II ಮಾಧವನ ಮುತ್ತಜ್ಜನಾದ ಗಂಗರಸ I ಮಾಧವನ (ಕ್ರಿ. ಶ. ಸು. 233-309)^೧ ಕ್ರಿ. ಶ. 301 ನೆಯ ನಂದಿಯ ನಂ. ೧ ನೆಯ ತಾಮ್ರ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿ (Mysore Arch. Report 1914, ಪು 27)—

‘ ಮಾಧವ ಮಹಾಧಿರಾಜರ್ ಕೊಠದು ತಮ್ಮಾ ಕುಲ
ಬ್ರ(ಬ್ರಾ) ಹಮ್ಮಣಕ್ಕಂಗ ಮ(ಂ)ಗಲವರ್ಕ್ಕೇ ಕೊಣ್ಣಂದ
ನಾಮಗೋತ್ರಸ್ಯ ಗತ್ತಿವಮ್ಮ ಪಡೆತದು ಮೊರಸನಾಡ
ಪೆರಪ್ಪುಸುರ ನಾಮಗ್ರಾಮಂ ಅದಹ ತಟ(ಟಾ) ಕದಾ
ವಟಗಯ್ಯಡೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೂಡಾಯ್ ದಿಸೆಯದು
ಕಡೆ ಕೊಟ್ಟೂರ್ ನಾಮಗ್ರಾಮಂ ಅದರ್ಕ್ಕೇ ಆ ಪುಸುರಾ
ತದ(ಟಾ) ಕದ ಕೆಱಗೆ ದಸಕಂಡುಗಂ ಮಣ್ಣದಹಾ
ಒಡೆಯದು ತನಗೆಯುಂ ಅಣುತೊಡಿ ವಿಟ್ಟು
ಉಱಲ್ ಪೆಣುಗುಂ ಅಗುಳದಾರಸ್ಕ ಅಗುಳದಾರಂ
ವೆಸಸಿದಲ್ಲಿಗೆ ಸಂದಿರ್ಪುದು’ (ಬಂ. 9-15); ಶ್ರೀ
ಪಾಲನ್ ಲಿಖಿತಂ (ಬಂ. 18);

೧೯. ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬ ವಂಶದ ಕಾಕುತ್ಸ್ಥವರ್ಮನ ಆಳೊತ್ತಿನದೆಂದು ತೋರುವ, ಹಾಗಾದರೆ ನಾವು ಆತನ ಆಳಿಕೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವ^೨ ಕ್ರಿ. ಶ. 265 ರಿಂದ 282 ರೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಲ್ಮಿಡಿಯ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ (Mysore Arch. Report 1936, ಪು. 73)—

ಶ್ರೀಮತ್ಕದಂಬಪನ್ ತ್ಯಾಗಸಂಪನ್ನನ್ ಕಲಭೋರನಾ ಅರಿ
ಕಕುಸ್ಥ ಭಟ್ಟೋರನಾಳೆನರಿದಾವಿ (ಳೆ) ನಾಡುಳ್
ಮೃಗೇಶನಾಗೇನ್ದ್ರಾಭೀಶರ್ ಭಟಹರಪ್ಪೊರ್
ಶ್ರೀ ಮೃಗೇಶನಾಗಾಹ್ವಯರಿವ್ವರಾ ಬಟರಿ ಕುಲಾಮಲ
ವ್ಯೋಮ ತಾರಾಧಿನಾಥನ್ನಳಸಗಣ ಪಶುಪತಿಮಾ
ದಕ್ಷಿಣಪಥ ಬಹು ಶತವಹನಾಹವದುಳ್ ಪಶು
ಪ್ರದಾನ ಶಾಯೋದ್ಯಮ ಭರಿತೋ(ನ್ದಾನ) ಪಶುಪತಿ
ಯೆನ್ನು ಪೊಗಬಿಪೊಟ್ಟಣ ಪಶುಪತಿ ನಾಮಧೇಯ
ನಾಸರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಭಟರಿಯಾ ಪ್ರೇಮಾಲಯಸುತನೆ
ಸೇನ್ದ್ರಕಬಜೋಭಯದೇಶದಾ ವೀರಾಪುರುಷ
ಸಮಕ್ಷದೇ ಕೇಕಯ ಪಲ್ಲವರಂ ಕಾದೆಹುದು ಪೆತ್ತ
ಜಯನಾ ವಿಜ ಅರಸನೆ ಬಾಳ್ಗಿಟ್ಟ ಪಲ್ಮಡಿಲುಂ
ಮೂಱವಳ್ಳಿಲುಂ ಕೊಟ್ಟೂರ್. ಬಟಾರಿಕುಲದೊನಳು
ಕದಮ್ಮನ್. ಕಳ್ಳೊನ್ ಮಹಾಪಾತಕನ್. ಇವ್ವರುಂ

ಸಹಜ್ಜಿದರ್ ವಿಜಾರಸರುಂ ಪಲ್ಮಡಿಗೆ ಕುಣಿ
 ಮ್ಬಿಡಿ ವಿಟ್ಟಾರ್ ಆವಾನಳಿವೊನೆ ಮಹಾಪಾತಕಮ್
 ಭಟ್ಟರ್ಗಿ ಗಟ್ಟಿ ಒಡ್ಡಲಿ ಆಪತೊನ್ನಿ ವಿಟ್ಟರಕರ (ಬಂ. 2-16)

ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಹಲವು ಹಳೆಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲದೆ, ' ಪೊಗಟಿ ಪೊಟ್ಟಿ ' ಎಂಬಲ್ಲಿ, ನಾವು ಈ ಮೇಲೆ ಪೊಡ್ಡಾರಾಧನದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿರುವ (ಉದಾ : ಮುಚ್ಚಿಪಟ್ಟ = ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ, ಪೇಟಿಪಟ್ಟ = ಪೇಟಲ್ಪಟ್ಟ), ಅರ್ಥೈಕಾರ ಪ್ರಯುಕ್ತ ' ಪಡು ' ಧಾತುವಿಂದಾದ, ಅಂದರೆ ಮೂಲ ಧಾತುವಿಗೆ ಅರ್ಥೈ-ಕಾರ ಉಳ್ಳ, ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದ ದೃಷ್ಟಾಂತವೂ ಇದೆ.

ಯಾವೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ನುಡಿತವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಶಾನೆ ಪ್ರೌಢವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಯೋಗ್ಯವೂ ವಿಸ್ತೃತವೂ ಆದ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮುಂಚೆ ಅದು ವ್ಯಾಕರಣಬದ್ಧವಾಗದು, ನೇರಾದ ಭಾವಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದು, ಅಂಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಇಲ್ಲದ ಭಾಷೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲ್ಪಡದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಯಾವ ಕೆಲಕೆಲವು ತಪ್ಪುಗಳಿವೆಯೋ ಅವು ಆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದಾತನಿಂದ ಆದುವಲ್ಲದೆ ಬಹುಶಃ ಒಕ್ಕಣಿಸಿದಾತನಿಂದಲ್ಲ, ಅಥವಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾವಾತನಿಂದ ಆದರೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನಂದಿನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರ ಪ್ರೌಢಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಆಗಣ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಗ್ರಾಮ್ಯವೆನ್ನಲಾಗದು ಎಂಬುದನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯ ಮಿಕ್ಕವಲ್ಲಿ ಹೇಗೂ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿವೆಯಷ್ಟೇ, ಇವಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಹಾಗೂ ಮಿಕ್ಕವಕ್ಕಿಂತ ಹಳೆಯದಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. 3 ನೆಯ ಶತಕದ ಹೆಲ್ಮಿಡಿಯ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಮನವರಿಸಿದರೆ, ಅವು ಆ ತಕ್ಕ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಈ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸೇರಿಸುವ ಎಂದೂ ಹತ್ತು ಮಂದಿಯ ಓದಿಕೆಯ ಹಾಗೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಂದೇ ಕೊರೆದಿಟ್ಟ ಈ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗಾದರೆ ಆಗಣ ಸಮಸಾಮಯಿಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಮಾಣವು ಇನ್ನೂ ಹಿಗ್ಗಿರಬೇಕು ಎಂದೂ ಸ್ವಯಂವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ, ಹೆಲ್ಮಿಡಿಯ ಶಿಲಾಲೇಖದ ಕ್ರಿ. ಶ. 3 ನೆಯ ಶತಕಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಿಶ್ರವಾದ (ಅತವನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಂದೋಬಧ್ಧವೂ ಆದ) ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಇದ್ದಿರಬೇಕು.



ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಪುಟ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
೫	೧೨	ಇಕ್ವಾಕು	ಇಕ್ವಾಕು
೬	೧	ಇಬ್ಬರು	ಇಬ್ಬರು
೮	೨೧	ವೈದಿಕರ	ವೈದಿಕ
	೨೩	ಶ್ರೀ	ಶ್ರೀ
	೨೬	ಕೃತವೀರ್ಯಾತ್ಮಜೋ ಬಲೀ	ಕೃತವೀರ್ಯಾತ್ಮಜೋ ಬಲೀ
೧೦	೧೭	ಸೂಕ್ಷ್ಮರೆಗಂ	ಸೂಕ್ಷ್ಮರೆಗಂ
೧೩		ರನ್ನನ	ರನ್ನನ
	೧೮	ಧರ್ಮಿಯ	ಧರ್ಮಿಯ
೧೭	೧-೨	ದಲಾದೋಪಾದ್ಯ	ದಲಾದೋಪಾದ್ಯ
	೯	ಈಗ	ಈ
೨೧	೨೬	ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ	ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದ
೨೮	೧೯	ಗ್ರಂಥಿಸಲಾಗದ	ಗ್ರಂಥಿಸಲಾಗದ
೪೪	೭	ಶಿಖರಣೆ	ಶಿಖರಣೆ
೪೭	೩	ತಾನು ಮಂಡಳಿಕನೆಂದಿಲ್ಲದ,	ತಾನು ಆ ತೈಲಪನ ಮಂಡಳಿಕನೆಂದಿಲ್ಲದ,
೪೮	೨೭	ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಗೆದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು	ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ತೈಲಪನು ಗೆದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು
೪೯	೧೦	ಅಪರಾದಿತ್ಯನೂ	ಅಪರಾದಿತ್ಯನು
೫೨	೨೪	ಇಲ್ಲವೆ ರನ್ನನು	ಇಲ್ಲವೆ ಆ ಬಳಿಕ ರನ್ನನು
೫೩	೨೩	ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೂ	ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದರೂ
೫೪	೩	ನೆಗಟ್ಟಿ	ನೆಗಟ್ಟಿ
೫೫	೨೦	ಪೂರ್ವಾರ್ಥೇ	ಪೂರ್ವಾರ್ಥೇ
೫೭	೪	ಆಶ್ವಾಸನದ	ಆಶ್ವಾಸದ
	೬-೭	ತೂತುಬಿದೊ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕಾಣವಾದರೂ	ತೂತುಬಿದೊ ಕಾಣವಾದರೂ
	೭-೮	ಈ ಪದ್ಯವೇ ಕೊನೆಯ	ಈ ಪದ್ಯವೇ ಗದಾಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯ
೬೨	೨೪	ಕಾ(?)ಪರಸನು	ಕಾವರಸನು
೬೩	೧೯	ಕುರಿತು	ಕುರಿತ
೬೫	೧೯	ಕ್ರಿ. ಶ.	ಕ್ರಿ. ಶ.
೬೯	೧೦	ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೫ ನಂದನ	ಸೋವಿದೇವನ ಅಳಿಕೆಯ ೬ನೆಯ ವರ್ಷದ ನಂದನ
	೨೬	ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೨	ಶಾ. ಶ. ೧೦೯೩

ಪುಟ	ಸಾಲು	ತಪ್ಪು	ಒಪ್ಪು
೭೧	೧೧	ಶುದ್ಧ ೨	ಶುದ್ಧ ೩
	೨೫	೨ SIE, App. E.	೨ SIE, 1930, App. E.
	೨೮	ವರ್ಷವಾಗಲಾದುದರಿಂದಲೂ,	ವರ್ಷವಾಗಲಾರದುದರಿಂದಲೂ,
	೨೯	ಸಮಾಪ	ಸಮಾಪ
೭೩	೧೯	೧ FKD, ಪು. 576.	೧ FKD, ಪು. 572.
೭೫	೨೧	ಕ್ರಿ. ಶ. 1184 ಫೆಬ್ರವರಿ 13ರ	ಕ್ರಿ. ಶ. 1187 ಫೆಬ್ರವರಿ 9ರ
೭೭	೨೪	ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವ	ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿರುವ
	೩೦		೩. ಅದೇ. f.n. 1.
೮೦	೨೭	ಬಿಟ್ಟು	ಬಿಟ್ಟು
೮೫	೨೪	ಎಂದು	ಎಂದೂ
೧೦೦	೪	ಕಿರುಗಾಲದಲ್ಲಿ	ಕೆಲಗಾಲದಲ್ಲಿ
೧೦೨	೩೦	ಭಾಸಂಗಳುಟಿದ	ಭಾಸಂಗಳುಟಿದ
೧೦೪	೨೮	ಸಯಲಾಬಲಯೆಲ್ಲವೆ	ಸಯಲಾಬಲಯೆಲ್ಲವೆ
೧೧೨	೧೯	ಯಾವಾತ್	ಯಾವತ್
೧೧೫	೨೩	ಬಗೆಗುಡಡ	ಬಗೆಗುಡಡ
	೨೫	(ಪು. ೧೯)	(ಪು. ೧೯೭)
೧೧೮	೧೮	ಇಟ್ಟು	ಇಟ್ಟು
೧೧೯	೩೧	ಅಲ್ಲಿ (ಪು. 358 f.n. 1)	ಅಲ್ಲಿ (ಪು. 358 f.n. 1) ಹೇಳಿದೆ.
೧೨೧	೧೦	ಆಯಿರವುಳ್ಳ,	ಆಯಿರವು,
೧೩೧	೧೫	ಸಲೆವುಗೆಕೊಟ್ಟು	ಸಲೆವುಗೆಯ ಕೊಟ್ಟು
೧೩೩	೨೬	ಪೂರ್ವಾಯುಂ	ಪೂರ್ವಾಯಾಂ
೧೩೪	೮	ಪು. 455)	ಸು. 455)
	೧೫	ಬಣ್ಣ ಗೆ F	ವಿಣ್ಣ ಗೆ F
	೩೨	III. ಪುಟ 1—36.	II. ಪುಟ 1—36.
೧೩೫	೬	ನಾಳನ (ಟ)	ನಾಳನ (ಟ)
	೭	ಪದಿರ್ಕ್ಕಣ್ಣು ಡೆಗ	ಪದಿರ್ಕ್ಕಣ್ಣು ಗ
೧೩೮	೧	ಸಣ್ಣ ಜ್ಞದರ್	ಸಣ್ಣ ಜ್ಞದರ್
	೩	ವಿಟ್ಟರಕರ	ವಿಟ್ಟಾರಕರ

